MELCHIORIS CANI ... OPERA, IN HAC PRIMUM EDITIONE CLARIUS DIVISA, ET PRAEFATIONE...

Melchor Cano, Jacques Hyacinthe Serry

Digitized by Google

9. 2. 39

9. C. 2

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

MELCHIORIS CANI OPERA,

Digitized by Google

Digitized by Google

MELCHIORIS CANI
EPISCOPI CANARIENSIS,
EX ORDINE PRÆDICATORUM,
OPERA,

IN HAC PRIMUM EDITIONE CLARIUS DIVISA,

Et Præfatione inſtar Prologi Galeati illuſtrata

A P. HYACINTHO SERRY DOCT. SORBON.
Et in Patav. Lyceo S. Theolog. Primario Profeſſ.

VENETIIS, MDCCXXXIX.

APUD FRANCISCUM PITTERI.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

Digitized by Google

Digitized by Google

ELENCHUS

EORUM,

Quæ hoc volumine continentur.

Melchioris Cani Vindicationes, quibus nonnullorum in ejus libros de locis Theologicis accuſationes refelluntur.

Ejuſdem locorum Theologicorum libri duodecim, quibus non modo oſtenditur vera ratio univerſos Chriſtianæ religionis hoſtes refellendi, ac ſacra dogmata confirmandi; verum etiam omnia fere, quæ hodie in controverſiam vocantur, luculentiſſime examinantur, ac diſcutiuntur.

Ejuſdem relectio de Sacramentis in genere, habita in Academia Salmaticenſi.

Ejuſdem relectio de Pœnitentiæ Sacramento, in ſex partes diviſa.

Digitized by Google

CENSURA

F. RODERICI VADILÆI

BENEDICTINI,

Sacræ Cæſareæ Majeſtatis a Sacris Concionibus, in Libros de Locis Theologicis Adm. R. P. F. Melchioris Cani, Sancti Dominici Monachi, Epiſcopi Canarienſis.

DE Mandato Regii Senatus, opus, cui titulus eſt, De locis Theologicis admodum Rev. Magiſtri Fratris Melchioris Cani, Ordinis Sancti Dominici Monachi, olim Canarienſis Epiſcopi inſpiciendum ac excutiendum accepi: Laborem ſane viribus ingenii mei longe diſparem ſentiens, non ſum averſatus: tum ob tanti Senatus dignitatem, cujus obſiſtere imperio citra graviſſimi criminis notam haud licebat: tum ob ejuſdem operis magnam toti Eccleſiæ utilitatem futuram: adde, quod ejuſdem Auctoris elucubrationes, hanc præſertim, perlegendi magno tenebar deſiderio. Itaque legi, evolvi, perlegi præſens opus. Sed quid potiſſimum in tanto quidem opere laudem, vix dicere queo. Nam ſi dictionis caſtitatem, elegantiam queras, eam certe reperies, quæ cum Ciceroniana conferri poſſit. Si vero rerum geſtarum hiſtoriam, rationemque tractandæ hiſtoriæ requiras, Salluſtio hiſtorico ſatis laudato, ſi non ſuperiorem, inferiorem profecto non invenies. Si autem Philoſophiæ ſubtilem, accuratamque rationem percupias, hic compendio omnem Platonicę, Ariſtotelicæque diſciplinæ rationem cumulatiſſime contemplari licebit. Si vero Theologiæ Scholaſticæ capiaris argumento, poſt Divum Thomam (quem ſemper excipiendum duxi) nullo ex multis, qui de hac Familia docte ac diſerte ſcripſerunt, inferiorem judicare licebit, ita ut vere illius non ſatis laudati Magiſtri Fratris Franciſci a Victoria diſcipulum eximium agnoſcere poſſis: cui omnes ſuos is auctor (quæ non ejus prudentiæ, eruditionis, modeſtiæ, ac humilitatis laus minima exiſtimanda eſt) progreſſus in re Theologica refert acceptos. Porro ſi juris Pontificii (cui auctor non contemnendam dedit operam) affectes peritiam, ex hujus Monachi laboribus compendiariam tractandi ejuſdem juris rationem petere licebit. Jam vero ſi ſacrarum profunda literarum myſteria perſentire, ac perveſtigare cures, nullo, poſt illos magnos ſanctę Eccleſię doctores, magiſtro plenius ac clarius diſces. Quid dicam

de

Digitized by Google

de eo, quo adverſus omnes hæreticos zelo accendebatur? quos ſane ceu venaticus procul odorabatur canis, perſequebaturque, magni illius Athanaſii incorruptos ac catholicos referens mores, ac forte labores: quos omnes pro catholicæ veritatis amore inſtar magni Patriarchæ Jacobi facile perpetiebatur. Cæterum tanti auctoris utilitatem, doctrinam, omniumque diſciplinarum tractandarum rationem, Chriſtiane lector, Illuſtriſſimo, ac Reverendiſſimo Archiepiſcopo Hiſpalenſi, Ferdinando Valdeſio, ſupremo rerum fidei cognitori (quem hujus preclari operis hæredem reliquit) acceptam referto, qui ſummo curavit ſtudio, ut preſens opus in lucem omnium utilitati profuturum ederetur. Nec minor, ſtudioſe lector, Illuſtriſſimo ac Reverendiſſimo Domino Gaſparo de Cuniga, Archiepiſcopo Compoſtellano, ſummo Sacrę Cæſar. Majeſt. Capellano gratia debetur, qui pro ea neceſſitudine, qua auctori devinctus erat, ſummopere ſtuduit, ut quam brevi tam inſigne opus in lucem ederetur. Quapropter opus tam elegans, eruditum, omniumque diſciplinarum genere refertiſſimum (ut prætermittam valde catholicum, hiſque calamitoſis temporibus apprime utile, immo dicam neceſſarium) excudendum, non ſolum magna cum laude totius ſanctiſſimi Patris Dominici Ordinis, ſed etiam totius Hiſpaniæ, immo Eccleſię Catholicæ, oppido duximus.

Madriti 15. die menſis Auguſti, Anni Dominici MDLXII.

Rodericus Vadilæus.

NOI RIFORMATORI
Dello Studio di Padoa.

COncedemo a Franceſco Pitteri Stampatore licenza di poter riſtampare il Libro intitolato *Melchioris Cani &c. Opera cum Præfatione Hiacynti Serri*, giuſto l'eſemplare ſtampato nell'anno 1713. con Licenza de' Superiori.

Dat. 25. Aprile 1738.

(Gio: Franceſco Moroſini Kav. Ref.

(Pietro Grimani Kav. Proc. Ref.

(

Agoſtino Gadaldini Seg.

1738. 22. *Maggio*.

Regiſtrato nel Magiſt. Eccellentiſs. della Biaſtema.

Vettor Gradenigo Seg.

MELCHIORIS CANI

VINDICATIONES.

Quibus nonnullorum in ejus Libros de Locis Theologicis accuſationes refelluntur.

CAPUT PRIMUM.

Egregia Virorum Illuſtrium de Melchiore Cano teſtimonia.

NICOLAUS ANTONIUS HISPALENSIS J. C.

In Bibliotheca Hiſpanica.

F. Melchior Canus, vulgo Cano, Prædicatorum Sodalis, oppidum quoddam Toletanæ Diœceſis *Taracon* appellatum patriam ſortitus mihi videtur fuiſſe. Ibi enim edita eſt Anna ejus ſoror, Melchioris alterius Cani, qui in eadem Dominicana familia excellentem virtus, morienſque pietatis famam ſuſtinuit, mater, quod Monopolitanus Epiſcopus, Hiſtoriæ hujus Ordinis parte 4 lib. 3. cap. 51. diſerte affirmat. Parentis ipſe meminit initio lib. 11. de Locis Theologicis, Viennæ Auſtriæ tunc extincti, cum abiiſſet is ſuperiorem hunc librum, cujus quidem cauſa, non ſolum ſe hunc laborem ſuſcepiſſe, ſed & ei nuncupaturum, ſi viveret, fuiſſe ait. Nomen autem cur reticuit ejus, quem diu in hoc munere, & apud mortales, qualis ille fuit, reliquum eſſe nullum, vir doctiſſimus, & prudentiſſimus non temere, ac impotenter dixiſſe credendus eſt. Dominicanis ſe aggregavit Salmanticæ ad S. Stephani ampliſſimam hujus Ordinis domum. Profecit in Theologicis maxime, ſub ſummo ætatis ſuæ, & profeſſionis viro Franciſco Victoria ibi docente, qui Cani ingenio, ut ipſe ajebat, egregie delectabatur, & tamen vereri ſe adjungebat, *ne hujus inſolentia elatus, & exultans* (verba audis ex principio lib. 12. de Locis) *immoderate jactaretur, & grandior effectus, non lato modo, & libere ingrederetur, ſed temere etiam, ac licenter præceptoris veſtigia conculcaret.* Quod Victoriæ judicium, ne in ſe comprobaret, ſedulam dediſſe operam, ſibi ipſe arrogat, quanquam illos probare non ſoleat, qui velut ſacramento rogati, vel etiam ſuperſtitione conſtricti, ut Fabius ait, nefas ducunt a ſuſcepta ſemel perſuaſione diſcedere. *Theologo quippe nihil eſt neceſſe* (utor ſemper elegantiſſimis, & prudentiſſimis ejus verbis, eodem loco) *in cujuſquam jurare leges: Majus enim eſt opus, atque præſtantius, ad quod ipſe tendit, quam ut Magiſtri debeat veſtigiis ſemper inſiſtere, ſi quidem eſt futurus Theologiæ laude perfectus.* Id vero ingenium tantæ expectationis, non totum is ſcholæ dedit, atque ejus conflictationibus, quod fere alii apud nos ſolent, neſcientes quam non lauta ſibi ea, qua maxime glorientur, exinde cum pedem moverint, apparitura ſit ſupellex. Imo cogitationes ſuas in id ſe aliquando contuliſſe, initio libri 10. affirmat, ut ſe quavis via, & ratione ab iis liberaret. Interim animadverſo verum Theologum præſtare illum vix poſſe, qui ſine literarum ſæcularium, & hiſtoriæ cognitione, linguarumque orientalium peritia, jejune dijudicandis ſcholæ quæſtionibus, horas omnes impenderet. Non ſolum ab his diſciplinis egregia ſibi comparavit adjumenta, & ornamenta, ſed & inſignem eloquentiæ cultum,

velut

veluti elegantiſſimam veſtem pulchro corpori adaptavit. Quo magis inſtructus ad ſcholam erat, cum academia Victoria ſuo tempore amiſiſſet, qui huic Doctrinæ operam dabant, prudentes ex ſumma honeſti [illegible] eſſe cum Chriſtianæ religionis, ſi animum in ſcholis ſuum, ut ipſe loquitur libro 10 vel e pagano [illegible] conſtrueret. Valeriæ nempe ad MDXLVI diem ſuum obeunte, Canus noſter docendi locum e cathedra principe ſuſcepiſſe dicitur, qui forte jam veſpere militabat. Bartholomæus Carranza, & Miranda, qui poſtea fuit Toletanus Antiſtes, fervebat eo jam tempore in Provincia Caſtellæ, non minus opinione literarum, quam dignitate, quo cum noſtro male conveniebat: adeo ut factio ſua quamvis ab ejus cognomine appellata, in regni domiciliis [illegible]. Unde nata eſt ſama Mirandæ calamitatis, de qua [illegible], atque cunctæ Canum ex parte auctorem. Impetient ei [illegible] fuiſſe hac ſecundi in literarum laude, aut in ſideliorum exiſtimatione vixiſſe, poteſt. Academico ideo conſpicuus munere, Italiam ad Concilium venit ſub Paulo III Tridentinam ad urbem convocatum, ubique tam perſpicacis ingenii, atque ſedatæ maturitatis, quam profundæ ſapientiæ, & ſingularis facundiæ laudem ex communi omnium congregatorum ſententia reportavit. Cujus rei ſatis idoneum teſtimonium præſtare poterit Sforza Pallavicinus S.R.E. Cardinalis Doctiſſimus, ante paucos annos vivis ereptus, dum in Concilii hujus Hiſtoria, [illegible] Italicæ [illegible] quam ſingulari commendet. Cum rediiſſet in Hiſpaniam reverſus, Salmanticæ adhuc docuit, [illegible] Carolo Philippo filio gratus valde extitit. Cui nempe Regi auctor fuiſſe dicitur, non tamen ſine totius Collegii Salmanticenſium Theologiæ ac Juris Doctorum ſuffragatione, conſilii de [illegible] belli, adverſus quemcunque ſupremæ etiam in terris dignitate ſublimem, pro defenſione propriæ [illegible] inferendi. Quod quidem ingratiſſimum fuiſſe dicitur Paulo Quarto, ſummo Pontifici: [illegible] ab eo obtineri potuiſſe, ſtatim pacatis rebus, ut ad nutum Regis Epiſcopus Canariarum inſularum in locum Franciſci de la Cerda ejuſdem Ordinis Dominicani, Canus communi ſtilo, crearetur. Cum tamen hunc honorem, ne ab Hiſpania diſcederet, renunciaſſet, non diu poſt electus ante annum Provinciæ ſuæ Caſtellæ præfectus. Sexto ſupra quinquageſimo vitam cum morte Toleti commutavit, immortali propagata ſibi fama, in opere ſuo vix juſti voluminis, quod vere tot laudatores & admiratores, quot lectores habet, locorum ſcilicet Theologicorum lib. 12 in quibus non modo vera [illegible] Chriſtianæ religionis hoſtes, confirmandaque ſacra dogmata, rationes ac uſus exacte oſtenduntur, verum etiam omnes fere, quæ hodie in controverſia habentur, [illegible] examinantur.

Id non niſi poſt Auctoris mortem, primum Salmanticæ publici juris factum fuit, apud Matthiam Gaſtium 1563 in fol. editionem promovente D. Ferdinando de Valdes Hiſpalenſi Archiepiſcopo, & Generali Hiſpaniarum Inquiſitore, cui Canus edendum legato reliquerat, nec tamen perfectum. Deſtinaverat enim lib. decimumtertium, ac decimumquartum librum pro Colophone operis adjungere, ad quos non ſemel aut bis (nempe in hoc capite 3 lib. 1 cap. [illegible] lib. 8 cap. 4. lib. 12 & cap. 1 lib. 11 (eorum, quibus hodie fruimur) lectorem remittit. Venetiis dein prodiit opus ex officina [illegible] 1567 in octavo. Lovanii 1569 Coloniæ 1571 iterumque 1585 apud Birkman in octavo, tertioque 1605 cum Relectione de pœnitentia, &c.

Præter locos Theologicos, reliquit etiam Relectionem de Pœnitentia, habitam in Academia Salmanticenſi anno 1548 ſuper decimamquartam diſtinctionem lib. 4. ſententiarum. Compluti apud Petrum Robles 1563 in fol.

Item Relectionem alteram de Sacramentis in genere. Quæ una cum ſuperiore Mediolani edita eſt 1580 in octavo. Judicium quoque id, cujus meminimus

de ſe-

de ſecta Jeſuitarum tribuit ei is, qui ſub nomine Alphonſi de Vargas latere voluit, in *Relatione ad Reges, & Principes Chriſtianos* cap. 7. atque item *Adverſus ſtatutum* Eccleſiæ Toletanæ, quo infecti ſanguinis homines a beneficiis hujus Eccleſiæ arceantur, aliquid ſcripſiſſe, idque in lucem emiſſum fuiſſe, alicubi legimus.

CARDINALIS SFORTIA PALLAVICINUS

In Vindicationibus Societatis Jeſu, capite 28.

PLacet hoc loco recitare, quid exiſtimaverit hac de re, non acutulus quidam Sophiſta, qui non tam Theologiam, quam Theologiæ fumum, & umbram, per captationes, & ſcitamenta ſectaretur? Sed Theologus evoluti ſæculi pereruditus, doctrina pariter, atque ingenio præſtans, fama magnus, re major. Loquor Melchiorem Canum, qui aureo plane volumine hanc ipſam de locis Theologicis tractationem, ante omnes & ſupra omnes eſt executus. Idemque primus fuit, reor, qui docuerit & quod minus eſt, latinam linguam in lyceo divina effari; & quod maximum, Catholicos novatoribus bellum, & cladem inferre. Periſenſum noſtræ familiæ hominem laudo; ſed laus judicii munus debet eſſe, non voluntatis; & merito, non amori rependitur.

ANTONIUS POSSEVINUS SOCIETATIS JESU

In Apparatu Sacro.

QUod ad libros locorum communium ſpectat, negandum non eſt, quin e fecundo, erudito, & facundo ingenio prodierint: eo commemorandi magis, quod ipſe noſtra ætate primus ea brevitate, copia, diſpoſitione, ac perſpicuitate de iis perutiliter egerit.

FRANCISCUS GARSIA E SOCIETATE JESU

In Prolegomenis Evangelici Concionatoris, de Eccleſiæ Canarienſis Præſulibus.

VEriſſime poſſum aſſirmare, unum Melchiorem Canum, ſuſcipienda Monachalis Togæ auctoritate, acumine ingenii in diſſerendo, conſtantia, atque felicitate, argumentorum multiplici nexu vinctorum robore, in ipſa Doctorum Inſtituti Dominicani Academia, potuiſſe integræ claſſis vicem præſtare.

SERAPHYNUS RAZZIUS

Tractatione ſecunda de locis Theologicis.

MElchior Cano natione Hiſpanus, profeſſione Dominicanus, dignitate Canarienſis Epiſcopus, Fratris Franciſci de Victoria viri Doctiſſimi quondam diſcipulus, Dominici Bannez Mondragonenſis olim præceptor, & denique primariæ Cathedræ in Academia Salmaticenſi aliquando magni nominis Præfectus: quem ego hominem de facie novi Florentiæ, in Ædibus Divæ Mariæ Novellæ tranſeuntem hoſpitem. Obiit anno Domini 1560.

BENE

BENEDICTUS PERRERIUS SOCIETATIS JESU

Lib. 12. Comment. in Danielem, cap. 7.

EX omnibus Theologis, qui Concilio Tridentino interfuerunt, Melchior Canus maximæ, clariſſimæque famæ fuit. Nemo ab illa ætate myſteria ſacrarum Scripturarum melius explicuit.

AUBERTUS MIRÆUS

De Scriptoribus Eccleſiaſticis.

MElchior Canus fuit vir politus, & elegans, atque in Hiſtoria Sacra verſatiſſimus.

ANTONIUS SENENSIS

In Bibliotheca Fratrum Prædicatorum.

FRater Melchior Canus natione Hiſpanus, qui fuit aliquando Canarienſis Eccleſiæ Præſul, & poſtquam Epiſcopatui ceſſit, factus fuit Provincialis Hiſpaniæ, vir eloquentiſſimus, Græcæ etiam linguæ non ignarus, in Ariſtotelis, & D. Thomæ doctrina pleniſſime inſtructus, in Sacris vero literis, & in Patribus adeo verſatus, ut toto vitæ ſuæ tempore in nulla are alia occupatus fuiſſe videatur. In hiſtoricis quoque evolvendis magnifice tritus, & undequaque doctus. Unde & in Concilio Tridentino etiam viris eminentibus admirationi fuit, & ab omnibus in multo pretio habitus. Scripſit librum illum eruditiſſimum, qui hodie omnium paſſim manibus teritur, ac merito, cui titulus eſt *de locis Theologicis*, in quo tam inſigniter, & exacte, & tanta eloquentia firmat quæ ſunt Theologo potiſſima loca, ad ſuas firmandas Concluſiones, & veluti baſes, quibus nixa tota debet ſtructura Theologica conſurgere, ut nihil poſſit eſse exactius, & abſolutius. Edidit quoque relectionem quandam de Sacramentis in genere, aliam quoque de Sacramento Pœnitentiæ, dum publice Theologiam profiteretur in celebri Univerſitate Salmaticenſi. Claruit anno Dom. 1542.

DOMINICUS BANNEZ

Prima parte, Quæſt. prima, Artic. 8.

INter Theologos recentiores diligentiſſime, ac cum mirabili eruditione Præceptor meus Cano, in locis Theologicis pertractandis ſupereminere videtur.

GABRIEL NAUDÆUS

In Bibliographia Politica.

UTile erit Caſsandrum evolvere, qui tot lites de Religione aperte quidem componere tentavit, & Melchiorem Canum, qui hoc idem, ſed occulte conatus eſt ingenio majori, quam pietate, ac propemodum admirabili judicio. Vix enim poteſt imaginatio conſequi, quantum auctorum hujuſmodi lectione, Politicorum mentes acuantur, excitenturque ad ſaluberrime de rebus iſtis conſulendum, quibus non unius, aut alterius hominis modo, ſed univerſæ plerumque Reipublicæ ſalus, & belli, paciſque momenta continentur.

AMBROSIUS DE ALTAMURA

In Bibliotheca Ord. Prædic. centur. 4. ad annum 1554.

MElchior Canus vir fuit ſumma eloquentia ditatus, in Græca lingua, Hebraica peritus; In Sacris litteris, in Patribus, in Hiſtoriis, in Divi Thomæ, & Ariſtotelis doctrina verſatiſſimus.

ADRIANUS BAILLET

In ſuo Eruditorum judicio, Gallice Pariſiis edito; Tomo ſecundo 1. partis.

MElchior Canus Dominicanus, Epiſcopus Canarienſis, criticus ævi ſui ſagaciſſimus, ac liberrimus; ad aniles fabulas, erroreſque populares, libris præſertim hiſtoricis inſertos carpendos perſtringendoſque a natura factus videbatur. De eo ubi de Theologis agemus, ſermo redibit. Id unum notare in præſentia ſatis ſit, Criticam ejus, artem Voſſio maxime probari; eundemque *cenſorum Magiſtrum* a Combefiſio vocari ſolitum fuiſse: quamquam ejus in cenſendo libertas nonnihil Cardinali Baronio ſtomachum moverit.

ELLIES DU PIN

In Bibliotheca Authorum Eccleſiaſt. ſeculo 16. Tom. 14.

MElchior Canus ſublimi ingenio pollens, non modo Philoſophiam, & Theologiam apprime edoctus erat, verum etiam in hiſtoria, & politiori litteratura verſatiſſimus, cultiſſimo ſermone latino utebatur ...... Tractatus de locis Theologicis opus plane aureum eſt, omnibuſque numeris abſolutum, ſummaque elegantia concinnatum.

JACOBUS GADDIUS

De Scriptoribus non Eccleſiaſticis, tom. 1.

CAnus nomine Melchior, Canarienſis Epiſcopus, Theologus Doctrinæ, & eruditionis maximæ, cui parem addidit pietatem, atque eloquentiam, condidit inſigne opus, ac memorabile de locis Theologicis communibus; in quo graviter, candideque præcipua Theologiæ, ac religionis argumenta videtur tractaſse.

A L-

ALPHONSUS GARSIAS MATAMORUS.

Libro de Academiis, & Doctis viris Hiſpaniæ.

SUmmi viri Melchioris Cani, & Bartholomæi Mirandenſis, omnis ille ingeniorum, & doctrinæ nunquam ſatis laudata facultas, ex monumentis ipſorum non ineleganter ſcriptis perſpici poteſt: Quæ & omnino abſoluta eſt, perfecte diſerta, in eoque conſtituta loco, quem multi mirentur, & pauci attingant.

VINCENTIUS CONTENSONIUS

Libro S. Theologiæ, diſſert. præambula; ſeu commendatione locorum Theologorum.

DE locis Theologicis omnium primus methodice, nec minus eleganter egit Melchior Canus, vir litteris, & eruditione præcipuus, moribus, & pietate inſignis, Pontificalibus etiam infulis conſpicuus, & in rebus Theologicis ſumma eloquentia dicendis, nulli ſui temporis ſecundus. Inſignis ille auctor integrum, & aureum librum de decem locis edidit, quem vere theſaurum dicam, ex variis fodinis extractum, in quo nihil non pretioſum, non obryſum, non numeris omnibus abſolutum invenitur. Nam ſecum advehit omnes priſcorum hominum divitias, quas magnis aliorum voluminibus diffuſas, compendioſa utilitate contrahit; non arido ſtylo, ſed locutione ſelecta, ornato verborum contextu, & perquam exquiſito rerum apparatu proponit. Patrum, & Eccleſiaſticæ doctrinæ gemmas non parca manu, ſed plena diffundit; Et cuncta, quæ ſunt vel difficilia dicta, vel ſenſu grandiora, vel digniora lectu, excerpſit, & in uno medullato volumine, Theologorum uſibus profutura, tranſtulit ...... Hunc quiſquis ſerio, & attente leget, ultro fatebitur, vix ullum hactenus librum aut copia ditiorem, aut methodo commodiorem, aut varietate feraciorem, aut oratione cultiorem, aut rerum omnium digeſtu illuſtriorem (ſolis exceptis Eccleſiæ Patribus) poſt hominum memoriam prodiiſſe: quippe in quo eximius elegantiæ nitor, ſublimis ſapientia; & profunda eruditio de palma contendunt.

NATALIS ALEXANDER

In Hiſtoria Eccleſiaſtica, ſæculo 16. In ſynopſi, articulo 2. de Theologis ſæculi 16.

MElchior Canus Hiſpanus, Canarienſis Epiſcopus, ex Ordine Fratrum Prædicatorum aſſumptus, vir non ſolum in Scholaſtica, ſed in poſitiva Theologia eruditiſſimus, magnum ſibi nomen in Concilio Tridentino ſub Julio III. peperit, Ingeniique ſui, doctrinæ, & induſtriæ perenne reliquit monumentum, libros 12. de locis Theologicis, elegantiſſimo ſtylo elaboratos, & Relectiones de Sacramentis in genere, & Pœnitentia. Obiit vir laudatiſſimus, cujus ingenium præ cæteris Dominicani Ordinis Scriptoribus, poſt S. Thomæ Angelicam mentem, maxime ſuſpicio, Toleti anno 1560.

CA-

CAPUT II.

Diluitur prima in Melchiorem Canum accuſatio, de laeſo Gregorio Magno in Dialogis, & Venerabili Beda in Anglorum hiſtoria.

QUamquam tot virorum illuſtrium praeconiis celebratus ſit Canus noſter, nonnullorum tamen cenſuras expertus eſt, qui ſublime licet ingenium, & omnigenam eruditionem demirati, nonnullas tamen illius opiniones improbarunt, nimiamque in aliquis carpendis licentiam cenſuere. In iis eruditionis fama & dignitatis amplitudine princeps eſt Cardinalis Baronius, quem dicto in Theologum audaciſſimum fuiſſe aliquando minus aequum, ac tum maxime, ubi nullus, aut certe minimus reprehenſioni locus erat. Hunc duriuſculis verbis excepit in Annotationibus ad Martyrologium Romanum ad diem 12. Decembris, quaſi nimis acrem in libros Dialogorum Gregorii Magni, necnon in Anglorum Hiſtoriam Venerabilis Bedae, cenſuram exercuiſſet lib. 11. de locis Theologicis cap. 6. Inconſtantiae, & inconſulti judicii incuſat, quod illos Gregorii libros (de Bedae ſiquidem Hiſtoria nihil [illegible] obſervat) *quos jam mille fere annos tam Occidentalis, quam Orientalis Eccleſia ſumma [illegible] commemoratione, [illegible] quae eſt laudibus proſecuta, cujus [illegible] in controverſiam revocare, ac fide minuere.* Hinc in Divi Gregorii laudes effunditur, multaque veterum teſtimonia congerit, quibus ejus Dialogorum libros commendet. Canum etiam adverſus Canum adducit, quaſi ſui immemor de Gregorii Dialogis haec ipſe in capite [illegible] pronunciaſſet, dum videlicet leges tradens, quibus veraces hiſtorias a fallacibus diſtinguere, atque internoſcere oporteat, *prima cumque, ex hominum probitate integritateque ſumitur. Quae omnia [illegible] habet, cum ea narrant [illegible], quae [illegible] accepiſſe. Quales [illegible] Hieronymus, Auguſtinus, in libris [illegible] Dei, [illegible], Gregorius, [illegible] Dialogorum [illegible], in quibus [illegible], quod ad [illegible] voluerint, [illegible] eſt. Magnis enim [illegible] quae virtutibus [illegible] atque [illegible] in moribus [illegible], quae [illegible], [illegible] fide digni, qui [illegible], ſe audiſſe teſtati ſunt, fides omnino [illegible] habetur.*

Baronium imitatus Philippus Labbe, lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis, de libris Dialogorum Gregorii Magni ſermonem habens, ſequi Melchioris Cani cavillos ac machinas in [illegible] ſpondet.

Stylum multo acrius in eumdem exercet Theophilus Raynaudus, ſub Petri a Valle clauſo nomine delitescens, in Dialogis contra Cyniacos, multaque in Virum celeberrimum pro more ſuo convicia congerens, & Baronii [illegible] exhibens. Male habet Canum [illegible] Romanis [illegible] aut profeſſoribus, aut [illegible] *Gregorius & Beda, [illegible] committere auſus Melchior Canus [illegible] dignus [illegible] Quae [illegible] de Sanctis Scriptoribus [illegible], aut [illegible] corrigendum.* Sic ſane Melchior Canus reprehenditur.

Age itaque, & quid tandem in Gregorii Magni Dialogos, & in Bedae Hiſtoriam Canus ſenſerit, quo tam acres in ſe reprehenſiones excitavit, paucis [illegible] videamus. *Petrus [illegible], inquit ille lib. 11. de locis [illegible] & [illegible], & [illegible], [illegible] & libros & [illegible] [illegible] ut [illegible], ut [illegible] teſtimoniis [illegible] aut [illegible] quae non intelligerent, aut [illegible]*

In-

hiſtoriam legeremus. Ac que Theologorum etiam admonendi opera pretium eſt, ne id habeant perſuaſum ſit, omnia, quæ illi auctores ſcripſerint, [illegible] probata. Nam & obſcura quædam, ut [illegible], & intricata [illegible] jucundam voluptatem, [illegible] animum, & nunquam ſatiabitur adeo, ut Cæterus [illegible] Horatio vero [illegible] quandoque [illegible] Sunt tamen [illegible] Quæ ego [illegible] atque Gregorium [illegible] Anglorum, hic in Dialogis quidem miracula [illegible] & credita, quæ [illegible] ſtudia [illegible] hiſtoriæ [illegible] probarem magis, ſi earum auctores [illegible] normam, ſeveritate [illegible] in eligendo majorem adhibuiſſent. Sed quoniam [illegible], & circumſpecte [illegible] de tantis viris pronuntiandum eſt, ut in his quidem ducibus reticenda ſunt plurima. Tamen [illegible] Eccleſiaſticam [illegible] ad ſeveram [illegible] partem, [illegible] probare [illegible], quam [illegible] malo. Hæc [illegible]

Ita ne vero in Gregorium, & Bedam injurius Canus, quia & illos in hiſtoriis [illegible] ceſſiſſe aliquando, & ingeniorum ſuorum voluptati, vulgique [illegible] ita ne in Divos nimis audax, quod quædam illos miracula [illegible], & credita, quæ hujus præſertim ſæculi Ariſtarchi [illegible] eorumque hiſtoriam [illegible] magis probaturum [illegible] juſta præſcriptam normam, ſeveritati judicii earum in eligendo majorem adhibuiſſent? Nemo tam eſt judicio vel leviter acutato, qui non talia plerumque moneat, de miraculorum ac piorum hiſtoriarum ſcriptoribus [illegible] præſertim fide, geſta narrantibus. Idque præ cæteris æquiori jure monere debuit Melchior Canus, qui pro ſui operis inſtituto, non pium lectorem, pro componendis moribus, fovendaque pietate, ad religioſa hiſtoriæ lectionem informat, ſed Theologum accuratum erudit ad manus contra religionis hoſtes conferendas, ex hiſtoriæ fide prorſus inconcuſſa. Valeant ergo, per Canum licet, ad informationem morum [illegible] undecumque miracula, hiſtoriæ narrationes a viris probis ac piis undevis acceptæ, quales plerumque in eum finem ex aliena fide Gregorius narrat in Dialogis: at expugnandis Hæreticis [illegible] omnia [illegible], ſine criterio, ſine diſcrimine, ſine delectu nemo dicet, qui ſeveriores illos ſeculi Ariſtarchos & Hæreticos ingenium expertus eſt.

Egit ergo Gregorius in Dialogis pro ſuo inſtituto quod debuit, laude, eaque plurima longe digniſſimus: interim tamen aſceticum Hiſtoricum egit, non Polemiſtam. Verum perſonam aliam in locis Theologicis induit Canus noſter, monetque ex officio, quod Theologis congruat, ut certa & indubitata habeant argumenta refellendis hæreticis [illegible]. *Aliud eſt, inquit* Hieronymus contra Jovinianum, *gymnaſticos libros ſcribere, aliud dogmaticos, aliud quærere, aliud definire.*

Ad hæc, cum Gregorius ex amicorum fide, pleraque geſta, ac miracula referat, uti ſequitur epiſt. quinquageſima, quid mirum, ſi, ut erat & adverſa admodum valetudine, dum ſcriberet, & publicis Eccleſiæ negotiis impeditus, atque diſtractus, [illegible] non fuit otii, ut ſingula ad ſeveriores criticæ limam vocaret, quæ aliunde (quod unum illi ſtudium erat hoc loco) & pietati favebant, & fidelium genio arridebant?

Cæterum tantum abeſt, ut grandia illa Gregorii, ac Bedæ nomina contempſerit Canus noſter, ut ſuam potius in illos venerationem, hoc ipſo in loco, qui a centoribus reprehenditur, egregie teſtatus ſit. *Viros, inquit, [illegible] & Sanctos & eruditos viros, quorum & vitas, & nomina [illegible] pudor me ac religio vetaret, niſi contra [illegible] ...... ſed quoniam modeſte, & circumſpecte homini de tantis Viris pronuntiandum eſt, ut in his quidem ducibus reticenda ſunt plurima. Pauca enim in eis poſſis arguere.*

Mel-

Melchioris Cani de libris Dialogorum judicium probarunt Viri doctiſſimi, Petrus Gouſſainvillaeus, operum Sancti Gregorii diligentiſſimus editor, atque adeo Sanctum Doctorem piis auctorum fidei plus juſto, in enarrandis hiſtoriis, [illegible] poſuit, ut parum erravit illum fuiſſe dicat, quam non docet [illegible] inſtituendis [illegible] adeo eſſe [illegible].

In ejuſmodi ſententiam venit Natalis Alexander ſaeculo 6. Hiſtoriae Eccleſiaſticae, ubi Sanctiſſimi Pontificis dialogos a Dallaei calumniationibus vindicans, Melchioris Cani ſeu viri *Doctiſſimi* judicium probat, ac pene tranſcribit ex integro, ſuumque facit.

Addit potiora verbis etiam multo durioribus, a quibus Canus longe abeſt, Ellies Du Pin in Bibliotheca Eccleſiaſtica, Tomo quarto, ſaeculo ſexto. *Tametſi, inquit, in dubium vocari nequeat, an qui Sancti Gregorii nomen Dialogi praeferunt, illius revera ſint; quandoquidem eos ipſe ſuos adnumerat, & ab ejus diſcipulis, coaevisque, qui paulo poſt vixere, ſcriptoribus agnoſcuntur, minus tamen Pontificis Sanctiſſimi gravitatem [illegible] referre videntur, adeo ſcatent prodigiis, prorſus [illegible] narrationibus quae fidem omnem [illegible] poſſunt abundant. Equidem haec ille aliena fide narrat [illegible] fidem [illegible] de facto adjungere debuit, nec ea [illegible] certiſſima credidiſſe. Opus in quatuor libros diſtributum eſt in Dialogi modum, quo Gregorius ipſe ac Petrus Diaconus colloquuntur. Stylus plus aequo humilis ſorget: [illegible] & [illegible] narrationes, [illegible], ſtyloque [illegible] conduntur. Petri interlocutiones, [illegible] ſemper & [illegible], ſaepius etiam a propoſito aberrant. Narrata inibi [illegible] ſaepe ſeriem imperatorum [illegible] aut [illegible]: prodigia adeo frequentia, ſtupendaque, et [illegible] de re ſola perpetrata [illegible], ut fidem [illegible] adjungere difficillimum ſit. Hiſtoriae etiam nonnullae [illegible], de quibus [illegible] in [illegible] Divi Paulini [illegible] ſub Vandalorum Rege [illegible] frequentius quam [illegible]. Unde & Gregorius ipſe ſub finem Dialogorum profitetur, plura [illegible], quam [illegible] ſaeculis, [illegible] foret [illegible]. Verum haud ſatis ſcio, an quae [illegible], diſſolutione omnia [illegible] in ſe recepiſſe.*

Quod ſi ea libertate de Gregorii Magni Dialogis pronuntiaſſet Canus? Quam dura animadverſione exciperetur? At palam [illegible] ſuum [illegible]. Falli Gregorium potuiſſe in enarrandis ex aliorum fide, ac vulgi fama nonnullis miraculis [illegible], quia tametſi ſummus homo tamen erat; multiſque negotiis, curiſque diſtractus, animum toto orbe [illegible], ad [illegible] [illegible] adducere non poterat. Quod hic porro mirum, cum id de ſe fateatur Optimus Pontifex in ipſis in Dialogis, quos expendimus? Miranti ſiquidem Petro, qui fieri potuerit ut de ſancto Abbate Equitio (quem Apoſtolici muneris indignum Gregorius a [illegible] [illegible] [illegible] judicaverat) Pontifex tanto [illegible] erraret? reſpondet, ac rem quam verſamus admodum appoſite: *Quid mirum, Petre, quod fallimur qui homines ſumus? An oblitus es, quod David, qui prophetiae ſpiritum habere conſueverat, contra innocentem Jonathae filium ſententiam dedit, cum verba pueri mentientis audivit? Quod tamen quia per David factum eſt, & occulto Dei judicio juſtum credimus, & tamen humana ratione, qualiter juſtum fuerit, non videmus. Quid ergo mirum, ſi nos aliquando in aliud ducimur qui Prophetae non ſumus? Multum vero eſt, quod uniuſcujuſque praeſulis mentem curarum denſitas vaſtat; cumque animus dividitur ad multa, fit minor ad ſingula, tantoque ei in unaquaque re ſubripitur, quanto latius in multis occupatur.* Lib. 1. Dialog. cap. 4.

Neque vero ſecum ipſe pugnare cenſendus eſt Canus, quemadmodum opponit Cardinalis Baronius, dum et paulo ſupra Gregorii Dialogos in Patrum, Scriptorumque probatiſſimorum libris annumerat, quibus fides omnino eſt adhibenda, nullumque in eis mendacium ſuſpicari licet. Hoc etenim ejus eſt in Gregorium

b [illegible]

veneratiouis argumentum; quod cum a mendacio ſtudioſe confictio, & ad illudendum ſimplicibus de induſtria concinnato alienum, pro ſua ſanctitate reputavit. Id ſiquidem magnis præclariſque virtutibus meruit Sanctiſſimus Pontifex, etſi ut homo erat, ceſpitationi, atque obreptioni eſſet obnoxius. Valde quippe duo illa inter ſe diſtant, mendacium, ac ceſpitatio: Primum perverſæ voluntatis, alterum humanæ conditionis eſt vitium. Habent viri Sancti, quia Sancti ſunt, ut fallere nolint; ſed habent, quia homines ſunt, ut falli ab hominibus poſſint. Nec quia emunctiorem in Gregorio narem deſideravit Canus, fidem illi negavit omnem. Quod enim deceptus aliquando fuerit, caſu factum eſt, quod vera ſæpius dixerit, voluntate.

Baronium ipſum ea in re judicem volo, ac etiam appello. Is certe Trajani Imperatoris ex inferis liberationem Divi Gregorii precibus impetratam, tametſi a Sancto Joanne Damaſceno in Oratione de Fidelibus Defunctis magna pompa explicatam, narratamque, ad fabulas amandat totum Æ[illegible], in Annalibus ad annum [illegible]4 num. 60. Sed quid tum, ne Damaſceni ſanctitati, ac doctrinæ injuriam faceret, cujus hiſtoricam narrationem exſufflat? Audi hiſtoricum [illegible] promptam [illegible]que excuſationem. *Primum quidem*, inquit, *ob eam rem [illegible] piiſſimo viro ſanctiſſimum munere reddimus, nihilque ab ipſo commentitium ac fictum [illegible] conſtanter affirmamus: ſed quod ipſe vere factum accepit, ac credidit, hoc re[illegible], ſcriptis ſuis bona fide mandavit. At in iis, quæ ad rerum geſtarum veritatem ſpectant, quam frequenter accidat falli etiam prudentiſſimos, non in antiquis tantummodo, ſed & in iis quæ dicuntur in eodem loco, quo ipſi ſunt, & quo currunt tempore, cum [illegible] doceat, pluribus demonſtrare ſupervacaneum eſſe putamus. Ob idque [illegible] quantæ is ſit e ſanctitatis, ſive Doctrinæ cujuſlibet prærogativa Viri, quod non factum ſit unquam, ut factum aſſerentis, ipſi vertatur præjudicium poſſe inferre, cum in his quæ ſunt facti, non dogmatis, poterit quiſque ſanctiſſimus, atque doctiſſimus, fideique orthodoxæ profeſſor, atque defenſor, aliquando falli.* Recte equidem, prudenterque Annalium parens. At quid aliud ſibi voluit Canus noſter, ubi paucolas illas ex Divi Gregorii Dialogis fabulas rejecit, ex aliorum fide, & narratione recitatas? Mirum in Melchiore Cano damnaſſe Baronium, quod is pari fiducia, ac majori etiam libertate uſurpavit.

CAPUT III.

Altera Criminatio refellitur, de eodem Gregorio læſo in Epiſtola 31.

LEgimus apud Gregorium Magnum lib. 6. epiſt. indictione 15. epiſt. 31. *In hiſtoria autem Sozomeni, de quodam Eudoxio, qui Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ Epiſcopatum arripuiſſe dicitur, aliqua narrantur. Sed ipſam quoque hiſtoriam Sedes Apoſtolica ſuſcipere recuſat, quoniam multa mentitur, & Theodorum Mopſveſtiæ nimium laudat, atque uſque ad diem obitus ſui magnum Doctorem Eccleſiæ fuiſſe perhibet.* Quem Gregorii locum ad trutinam revocans Melchior Canus lib. 11. de locis cap. [illegible] nihil tale apud Sozomenum de Theodoro Mopſveſteno legi notat, bene vero apud Theodoretum lib. 5. Hiſtoriæ cap. [illegible] ubi Theodorum iſtum *præclarum Doctorem* fuiſſe ſcribit; & cap. 40. ubi ſic habet. *Moritur Theodorus Epiſcopus Mopſveſtiæ, tum omnium Eccleſiarum Doctor, tum hæreticæ cohortis profligator.*

Quare nodum ut ſolvat Vir eruditus, ita pronunciat. *Non video, quemadmodum reſpondere poſſis, niſi dicamus, aut Gregorium alios libros Sozomeni legiſſe, qui in manus noſtras non venerunt, Aut memoria lapſum, pro Theodoreto Sozomenum ſcripſiſſe.* Quid aptius, rectiuſque excogitari potuit? cum alias certo certius ſit, quæ de Theodoro Mopſveſteno a Gregorio recitantur, non apud Sozomenum, ſed apud Theodoretum hodie reperiri? Et hoc tamen Cani reſponſum ſugillat Baronius in Annotationibus ad

dictam

dem 13. Novembris. Quodque mirandum magis, priorem responsionis partem dissimulans, quasi de intercisis Sozomeni Codicibus nihil Canus observasset, imo priorem illam responsi partem, [illegible] difficultati opportunam [illegible] ita de Cano judicio pronunciat. *Gregorius Sozomeni [illegible] de laude Theodori Mopsuesteni Episcopi. Quem quidem cum C[anus] [illegible] contendat, quibus [illegible] Gregorium redarguerit, locum [illegible] Theodoreto [illegible] non animadvertit, nos non habere integram Historiam Sozomeni, ut complures ejus libros excidisse.*

Lectorum fidem appello, an non id quoque, ac primo etiam loco animadverterit Canus: *Aut Gregorius, inquit, alios forte Sozomeni legit, qui in manus nostras non venerunt* [illegible]. Illud quippe, ut vidimus, [illegible] responsum est; hancque primam, de intercisis Sozomeni Codicibus, [illegible] nodis [illegible] viam aperuit, quam unam occurrere [illegible]. Quare si quid in ea probabilitatis est, totum id [illegible] Cano, qui eam primus omnium aperuit, acceptum referre debuit, non [illegible] quasi [illegible] advertetit, redarguere.

Sed & in hoc [illegible] magis [illegible] est Baronius, quod ita solutioni huic [illegible] velit, ut alteram ob eam [illegible] Cano [illegible] respuatur, Vereque arbitro [illegible], quod Gregorium Magnum [illegible] memoria [illegible] lapsum dixerit, ut Sozomenum pro Theodoreto nominaret. Quanquam [illegible] longe certius est, Sozomenum pro Theodoreto ex memoriæ lapsu a Gregorio scriptum esse, quam aliquos Sozomeni libros, quod constanter Baronius asserit, excidisse.

Et quidem Henricus Valesius in [illegible] ad Socratem, & Sozomenum, quos latine reddidit, observationibus, hanc Baronii responsionem improbat, ut alteram ex Cano [illegible]. *Hæc, inquit, Baronii responsio, licet [illegible] & Valesio, aliis que placuerit, mihi tamen haudquaquam satisfacit. Quis enim credat Gregorii Magni ætate integriores fuisse Sozomeni Codices, quam nunc [illegible]? Nam Cassiodori ætate, qui Gregorium Magnum [illegible] non auctiores erant Sozomeni Codices, iis quos nunc habemus. Atque id [illegible] ejusdem Cassiodori facile est cognoscere.*

[illegible] contra Baronium [illegible] argumentum, quod ex Tripartita Cassiodori Historia [illegible]. [illegible] Græcis Auctoribus Theodoreto, Socrate, ac Sozomeno, per Epiphanium Scholasticum [illegible], historiam sacram compendiose [illegible] historiam [illegible] perduxit, quam [illegible] Sozomeni Codices desinunt. Atqui verum est, Cassiodori ætate, atque adeo multo magis Gregorii Magni temporibus, Sozomeni codices nihilo auctiores fuisse, quam nunc [illegible]. [illegible] libros aliquam posteriorem ejus historiæ excedisse [illegible] Theodori Mopsuesteni [illegible] a Gregorio Magno peti potuerit. *Hæc igitur [illegible] Cassiodorus in Præfatione Historiæ Ecclesiasticæ, quæ [illegible] Christianæ valde necessaria comprobatur, a tribus Græcis Auctoribus [illegible] esse descriptam, Theodoreto [illegible] Sozomeno, & Socrate, quos nos per Epiphanium [illegible] latino condentes eloquio [illegible] fuit tractatum, Domino juvante, perducere, & de tribus auctoribus unum facere dictionem.*

[illegible] pauca e suo penu intercisa exciperet, nisi nisi Socratem eo fere passim historiæ [illegible] Res [illegible], & utrumque historicorum [illegible] perspicuum est. At Socrates [illegible] eadem duntaxat tempora perduxit, quæ eam hodierni Sozomeni Codices referunt. Non ergo pro arbitrio fingendum est, posteriores eosdem historiæ [illegible] libros, quos & Gregorius legerit, [illegible] temporum nobis abiisse.

[illegible] A Barone [illegible] Sozomeni præfatio ad Theodosium [illegible] Novem duntaxat hujus historiæ [illegible] *In novem libros commode dividitur [illegible]*. [illegible] hodierni Codices, a quibus controversia longe procul abest. Quo itaque jure plures hujus historiæ libros fingere liceat, qui a Gregorii ætate nobis exciderint?

b 2 Satius

Sciendum igitur eſt, hoſtem Sozomeni codices integros fuiſſe, & Gregorium Magnum memoria lapſum, Sozomenum pro Theodoreto nominaſſe. Nam & ea levis necnon eſt, quam verbis mutaverunt [illegible] patiuntur, cujus & exempla non pauca Baronius ipſe exhibet [illegible] in Annalibus ad annum 6[illegible] atque [illegible] *De S. Gregorio Nazianzeno* [illegible] *dicit, ſanctitate, atque Doctrina celeberrimum, qui ab eo magnum, quam ac [illegible] ad populum habuit* [illegible] *quam [illegible] Antiochenum* [illegible] *atque Carthaginenſem, quos conſtat poſt* [illegible] *dirimi, ante ſeque defunctos*. Accedit vero in Theodoretum, [illegible] Canus [illegible] equipe [illegible] quodcunque hoc pro, quem expendimus [illegible] Gregorius Pontifex Theodoretum [illegible] lib. 5. cap. [illegible] & [illegible] Theodorum Mopſveſtenum commendat [illegible] [illegible] Doctorem, & hæreticæ factionis [illegible] [illegible] atque ob id ipſum a Quinta Synodo Generali damnatus eſt, ad[illegible] cap. [illegible] & [illegible].

Melchioris Cani judicium probat Chriſtianus Lupus in Notis ad Collat. [illegible] Synodi Quintæ. *Gregorius, inquit, lapſus eſt memoria, dum Hiſtoriam Sozomeni* [illegible] *laudibus Theodori*.

Cardinalis Henricus de Noris in Diſſertatione Hiſtorica de Quinta Synodo cap. [illegible] in Cani ſententiam propendet magis. *Sententia Cani eſt probabilior*, [illegible] *argumentis* [illegible], & Baronii [illegible] probat.

In eandem Cani ſententiam concedit & [illegible] [illegible] confirmationem [illegible] lata [illegible] [illegible] ac probat Natalis Alexander in Synopſi Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ quinti ſæculi cap. [illegible] art. 1[illegible] *At dicendum eſt, Gregorium Magnum memoria* [illegible] *quod a Theodoreto dictum eſt, Sozomeno tribuiſſe.* [illegible] *lib.* [illegible] *Theologorum* [illegible] *Baronio in Annotationibus ad Martyrologium Romanum* [illegible] *Hiſtoriam* [illegible] *Conſulatum Agricolæ & Euſtathii* [illegible] *ad Conſulatum decimum ſeptimum Theodoſii Aug.* [illegible] *quæ* [illegible] *Sozomenum* [illegible] *de Theodoro Mopſveſteno, quæ a S. Gregorio Magno* [illegible] *Verum hanc Baronii* [illegible] *probat, quia Gregorii Magni ætate integrum* [illegible] *Nam Caſſiodori ætate, qui S. Gregorium antecesſit* [illegible] *quem nunc habemus. Quod* [illegible] *eundem Caſſiodori* [illegible] *eſt.*

At his omnibus præſtat Juſtinianus Imperator in edicto contra tria capitula, ubi poſtquam Theodori [illegible] [illegible] ita ſubdit: *Pro iis teſtimonium perhibent Sozomenus, & Hieronymus, & Socrates, & Theodoretus, qui omnes pro Theodoro laude [illegible]*. Theodoreto itaque ſpeciale fuit, ut Theodorum laudibus commendaret, non Sozomeno. Quod quidem argumentum pro Melchiore Cano adverſus Baronium videtur invictum.

Verum opponit Baronius: Spondet Sozomenus in præfatione ad Theodoſium, ſe producturum hiſtoriam ſuam uſque ad 17 Conſulatum ipſius. Nempe ab anno 324 uſque ad annum 439. Hodierni vero Codices deſinunt in Conſulatu Agricolæ & Euſtathii, Tertio nempe anno [illegible] [illegible] [illegible] Conſtantii Imperatoris Collegæ Honorii, qui ſub Agricola, & Euſtathio Conſulibus extinctus eſt anno 421. Deſunt ergo anni circiter 18, qui ab eo Conſulatu ad 17. Theodoſii Conſulatum effluxere. Quibus profectum temporibus cum [illegible] [illegible] Neſtoriana, quæ a [illegible] Theodoro Mopſveſteno [illegible] [illegible] de eodem Theodoro [illegible] erat abſque dubio narratio.

Ita vere ſpondet Sozomenus. At qui hiſtoriam ad decimum ſeptimum Conſulatum Theodoſii ſe producturum ſpondet, hunc quoque novem [illegible] ſe comprehenſurum profitetur. *[illegible] a [illegible] Conſtantini Cæſarum* [illegible] *uſque ad ſeptimum decimum* [illegible] *progrediar. Ita* [illegible] *novem libros* [illegible]. Novem autem libros habemus. Quid ergo? Profecto ſi quidpiam hujus hiſtoriæ intercidit, ubi decem, & octo annorum

ſpatia

ſpatia concludantur, non libri integri, ut Baronius putat, ſed capitula forte aliqua interciderunt: quæ poſt decimum ſeptimum, quod in hodiernis codicibus ultimum eſt, legebantur. Quidni etiam dicamus, Sozomenum aliis forte curis occupatum, non ſteti ſe promiſſis? Divinationi enim hic locus eſt.

Ut ut eſt, excitata illa a Baronio difficultas nihil juvat Gregorii Magni cauſam. Demus quippe hiſtoriam decem & octo annorum ex Sozomeni Codicibus interciſſe: eam certe ante Gregorium interciſſe neceſſe eſt, cum in Caſſiodori Compendio, qui Gregorii ætate ſuperſtes eſt, deſideretur. Atque adeo nihil ex ea de Theodori laudibus exſcribere potuit Sanctiſſimus Pontifex.

b Interea quod ad Canum attinet, is profecto in tuto eſt. Nemo prudens reſponſionem ejus improbaverit, in ea utrinque difficultatum obſidione. Alterutrum enim neceſſario reſpondendum eſt. Vel Gregorium alia in Sozomeno legiſſe, quæ ad manus noſtras non venere: Vel memoria lapſum, pro Theodoreto Sozomenum ſcripſiſſe.

CAPUT VI.

Tertia de læſo Doctore Angelico accuſatio depellitur.

PErgo ad alteram quorundam reprehenſorum criminationem. Res ſic ſe habet. Oraculum Evangelicum Lucæ ſecundo, *Jeſus autem proficiebat ſapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines*, exponens in Catena Aurea Doctor Angelicus, congeſtis pro more ſuo variorum Patrum interpretationibus, ita Gregorium Nazianzenum loquentem inducit. Græcus Nazianzenus: *dicitur autem ſecundum humanitatem proficere, non quod ipſa ſuſciperet augmentum, quæ ab initio fuit perfecta, ſed ex eo quod paulatim manifeſtabatur*. In quæ verba obſervat Melchior Canus lib. 12. de locis cap. 14. lectionem vitioſam eſſe, eumque locum immerito tribui Gregorio Nazianzeno, apud quem nihil hujuſmodi legere eſt. *Græcus*, inquit ille, *quem refert ſæpiſſime Divus Thomas in Catena* (*quamvis hoc loco vitioſa ſit lectio, & tribuatur Gregorio Nazianzeno*) *ait, dicitur ſecundum humanitatem proficere*, &c.

Cani cenſuram, qua locum illum Gregorio Nazianzeno falſo tribui monet, carpit Jacobus Billius in Annotationibus ad Orationem 20. S. Gregorii Nazianzeni num. [illegible] *Vir doctiſſimus Melchior Canus lib. 12. de locis cap. 14. in hoc fallitur, quod ille, ubi Divi Thomæ Catenam citat, vitioſam lectionem eſſe ait, falſoque ea verba Nazianzeno noſtro tribui. Video enim Græcum illum, quem Divus Thomas profert, Græcum noſtrum eſſe. Quare periculoſum eſt, negare aliquid in auctore quopiam eſſe, niſi totus is auctor memoria teneatur.* Nazianzeni vero locus, quem a Doctore Angelico vere indigitatum Billius opinatur, ſic habet, ea in Oratione, quæ eſt de Baſilii laudibus: *quod ego in Salvatore proſpicio, atque etiam, ut opinor, ſapientiorum quilibet, quo tempore nobiſcum extitit id quod ſupra nos, & noſtrum erat formatus: hoc quoque hic contigiſſe animadverto. Proficiebat enim, inquit, ut ætate, ita etiam ſapientia: non quod hæc in illo incrementum caperent (quid enim ſane, quod a principio perfectum erat, perfectius eſſe poſſit?) ſed quod hæc paulatim detegerentur, & elucerent. Eodem modo Baſilii virtutem eo tempore, non incrementum, ſed majorem operationem accepiſſe arbitror, uberiorem nempe materiam ſuppeditante poteſtate.*

Billii animadverſionem mutuatur Theophilus Raynaudus in diatribis adverſus Cyriacos, multaque in Canum probra jacit, atque dicteria. At perperam illi & injuria; Ac primo quidem, quod hæc cenſura notat Melchior Canus, Divum Thomam non tangit, ſed ejus duntaxat operis editorem. Siquidem Doctor Angelicus paſſim in Catena Aurea Græcum illum expoſitorem indicat, abſque ulla peculiari nomenclatione

vage tantum, atque ex ſolo nomine patriæ: Qui vero veteres editiones curarunt, vagum illud Græci auctoris nomen ſpeciali quadam nota determinarunt, prout in Græcis Auctoribus reperiſſe ſibi viſi ſunt, quæ ex Græco auctore Doctor Angelicus recitabat. Ea fiducia freti viri boni, Gregorium Nazianzenum notarunt hoc loco, quaſi ex eo petita eſſet recitata ſententia; quia non nihil ſimile apud eum legere eſt Oratione 20. de laudibus S. Baſilii. Quare non Divum Thomam, ſed ejus veteres editores carpit hac Canus noſter. Jure porro, an injuria carpat, expendamus.

Certe, quantum capio, jure omnino id agit. Nam ſi ſententiam ab Angelico Doctore ex græco auctore relatam cum Nazianzeni loco conferamus, non verbis modo, ſed &, quod notandum magis, ſenſu differunt. Sententia quippe a Divo Thoma laudata, de profectu humanitatis aperte diſſerit, prout comprehenditur *eſſentialis* hominis, quatenus homo eſt: Nazianzeni autem Oratio, de accidentibus, ætate ſcilicet, atque ſapientia. Non ergo Græci auctoris nomine Nazianzenus deſignatur. Hincque effectum eſt, ut Joannes Nicolai Theologus Pariſienſis noviſſimus, cæteriſque omnibus diligentior, & accuratior Catenæ Angelicæ editor, totam illam Græci expoſitoris indiſtincte laudati pericopen, non Nazianzeno, ſed Cyrillo Alexandrino tribuerit, apud quem (videlicet aſſertione 28. theſauri) legi poteſt, ſin minus totidem verbis, at certe ſenſu, ac poteſtate.

Ego vero, ut fatear ipſe quod ſentio, nec Nazianzenum, nec Cyrillum, nec alium ex notis auctoribus hoc loco (aut aliis quibuſvis, ubi Græcus ſimpliciter expoſitor notatur) legi velim. Sentio quippe, nec forte mihi vana fides, Græcum illum certum auctorem eſſe, ſed Anonymum, qui, ut aliis contigiſſe notum eſt, ſua dumtaxat ſcripta ſciri ad publicam utilitatem, ſed ſe neſciri, ad privatam humilitatem voluit. Etſi, quoquo pacto ſe res habeat, ſtat prudens, nullique animadverſioni obnoxia Cani cenſura.

CAPUT V.

De oppugnato Divo Hieronymo querela refutatur.

IN judicium a nonnullis traducitur Canus, tamquam in Divum Hieronymum nimis injurius lib. 11. de locis cap. 5. ubi recolens S. Doctoris ſententiam, de veterum Patrum traditione, qui Adamum in monte Calvariæ ſepultum ajunt, *non debuit*, inquit, *tantopere ridere Hieronymus, Adami in loco Calvariæ ſepulturam. Nec nos, viri licet ſanctiſſimi exemplo, hiſtorias hujuſmodi ridere debemus.* Id ſcilicet nimis reverenter dictum criminantur nonnulli reprehenſores. Age itaque videamus, a quibus, & per quos, ad nos uſque ea traditio manarit, quæ a Divo Hieronymo riſa eſt, Ut hinc judicari merito poſſit, an irriſionem moleſte tulerit Canus noſter. Certe vix ulla de pia quadam, ac religioſa hiſtoria, traditio ferri poteſt, quæ adſtipulatoribus & antiquitate, & auctoritate majoribus adjuvatur.

Horum agmen, ut par eſt, duceret Tertullianus lib. 2. contra Marcionem metrico ſcripto, ſi ipſius revera opus eſſet, ut a multis creditum eſt. Ita quippe ibi legere eſt:

Golgatha locus eſt capitis calvariæ quondam,
Lingua paterna prior hic illum nomine dixit.
Hic medium terræ eſt. hic eſt victoria ſignum.
Os magnum hic veteres noſtri docuere repertum:
Hic hominem primum ſuſcepimus eſſe ſepultum,
Hic pariter Chriſti pio ſanguine terra madeſcit.
Pulvis Adæ, ut poſſit veteris cum ſanguine Chriſti
Commixtus, ſtillantis aquæ virtute lavari.

Ve-

Verum ſpurium Tertulliani partum rejiciunt quotquot extant criticæ ſcientiæ periti, Quibus perſuaſum eſt, tantum virum tam [illegible] non habuiſſe.

Quare meliori titulo chorum ducet S. Cyprianus tractatu de Reſurrectione Chriſti: *Nos ad Chriſtum pertinentes, cujus ſanguine conſperſa creditur Adam Calvaria, quæ ſub loco, quo crux Domini fixa eſt, humatus dicitur ab antiquis, ejuſdem ſanguinis ſanctificati [illegible] lætemur, & exhilaremur in Domino.*

Sequitur Origenes tractatu 35 in Matthæum. *Venit ad me traditio quædam talis, quod corpus Adæ primi hominis ibi ſepultum eſt, ubi crucifixus eſt Chriſtus, ut ſicut in Adam omnes moriuntur, ſic in Chriſto omnes vivificentur. Ut in illo loco, qui dicitur Calvariæ locus, id eſt locus capitis, caput humani generis reſurrectionem inveniat cum populo univerſo per reſurrectionem Domini Salvatoris, qui ibi paſſus eſt, & reſurrexit.*

Succedit Baſilius magnus enarratione in cap. 5. Iſaiæ. *Obtinuit fama quædam in Eccleſia memoriam conſervans, non quidem ſcripto proditam, quæ & talis eſt. Quod prima utique Judæa hominem habebat incolam, nempe Adam, ſimul atque excidit deliciis Paradiſi, in hac terra collocatum, ad mitigandam jacturam bonorum, quibus fuerat exutus. Prima igitur etiam mortuum hominem excepit, quo & illic tum ſententiam condemnationis plane eſt executus. Itaque inſolens iſthic, ac novum videbatur illius ætatis hominibus ſpectaculum, Os capitis deſluente carne nudum. At illi recondentes cranium, loco illi indidere nomen, id eſt Calvariam. Probabili ratione potuit Noe non ignoraſſe ſepulchrum principis hujus, & mortalium omnium primigenii. Siquidem hæc de re fama a diluvio non per orbem propagata eſt ab ipſo, & dimanavit. Atque Dominus excuſſa origine humanæ mortis, in loco qui [illegible] dicitur, id eſt Calvariæ, paſſus eſt. Ut quo in loco corruptio, five mors hominum initium accepit, illic vita re ac ſemen ſumeret exordium. Et quemadmodum invaluit in Adam, ita & in Chriſti morte inefficax redderetur, & peſſum iret.*

S. Athanaſius, aut quiſquis alius auctor pervetuſtæ Homiliæ de Paſſione, ſeu de Cruce Domini, apud eumdem. *Ubi corruptum eſt genus humanum, ibi Chriſtus proprium corpus exponit: Ut ubi ſeminata eſt corruptio, ibidem incorruptio oriatur; Propter quod in loco Calvariæ crucifigitur. Dicit enim, Et poſtquam venerunt in locum, qui vocatur Calvaria, ibi crucifixerunt eum. Quem locum Doctores Judæorum ajunt eſſe ſepulchrum Adæ.*

Chryſoſtomus homil. 84. in Joannem: *& exivit in eum, qui dicitur Calvariæ locus. Ubi quidam dicunt, Adam & mortuum, & ſepultum eſſe: Et Jeſum, ubi mors dominata eſt, ibidem tropæum erexiſſe, hoc eſt crucem, quam tulit contra mortis tyrannidem.*

Ambroſius lib. 4. in Lucam: *Ipſe autem Crucis locus, vel in medio, ut conſpicuus omnibus, vel ſupra Adæ, ut Hebræi diſputant, ſepulchrum. Congruebat quippe, ut ibi vitæ noſtræ primitiæ locarentur, ubi fuerant mortis exordia.*

Theophylactus in caput [illegible]. Matthæi: *Calvariæ Cranii locus dictus eſt, eo quod dicunt, quod traditiones Patrum tenent, quod Adam illic ſepultus ſit.*

Idem in cap. 19. Joannis. *Porro Calvariæ locum dicebant, ſicut narratio prodit, quod illic ſepultus ſit Adam, ut ubi principium mortis, ibi & caſus ejus fieret. Traditum enim eccleſiaſtica eſt, quod prior Judæa, poſtquam ejectus fuit homo de Paradiſo, domicilium ibi habuit, in ſolatium bonorum quæ in Paradiſo perdiderat, data ei terra illa, quæ omnium aliarum optima eſſet, & pinguiſſima. Propterea & primo omnium ſuſcepit hominem. Homines igitur, quotquot erant, habuerunt pro miraculo mortui Calvariam depilatam, in illo loco habitantes, inde eum nominaverunt, & poſt diluvium fama hæc in omnes divulgata eſt.*

S. Epiphanius lib. 1. adverſus hæreſes tom. 1. verſus finem: *Eſt profecto, quod intelligenti mirum videatur id quod e librorum monumentis didicimus: Dominum noſtrum*

ipſum Chriſtum in Golgotha eſſe crucifixum, nimirum in eo potiſſimum loco, in quo Adami corpus jaceret. Hic enim e Paradiſo egrediens e regione illius habitavit. Deinde longo poſtea tempore in illum, quem dixi, Hieroſolymorum locum ſeceſſit, ubi & vita functus, in Golgotha ſepultus eſt. Quare & locus ipſe nomen accepit, ut Calvariae interpretando diceretur. Tum quorundam opinionem confutat, qui locum illum Calvariam dictum ajunt, quod in Calvariae ſimilitudinem aptatus ſit, ac demum ſubdit: Unde igitur Calvariae nomen obtinuit? quod nimirum primi hominis illic calvaria reperta ſit, ejuſque reliquiae defoſſae, ob id Calvariae locus appellatus eſt. In quo Dominus noſter Jeſus Chriſtus ſublatus in crucem, per aquam illam, & ſanguinem, ex ejus perforato latere profluentem, veluti imaginem quamdam totum ſalutis noſtrae negotium adumbravit. Dum primi hominis reliquias, ab ipſo malorum principio rigare coepit, ut ad detergendam labem, foeditatemque noſtram, ac peccati animae repurgationem, ſui ſanguinis aſperſionem oſtenderet.

Paula, & Euſtochium, doctae Virgines, in epiſtola ad Marcellam, inter Hieronymianas 17: *In hac urbe (Jeroſolyma) imo in hoc tunc loco & habitaſſe dicitur, & mortuus eſſe Adam. Unde & locus, in quo crucifixus eſt Dominus noſter, Calvaria appellatur, ſcilicet, quod ibi ſit antiqui hominis calvaria condita. Ut ſecundus Adam, id eſt Chriſti, ſanguis de cruce ſtillans, primi Adam, & jacentis protoplaſti peccata dilueret, & tunc ſermo ille Apoſtoli compleretur, Excitare qui dormis, & exſurge a mortuis, & illuminabit te Chriſtus.*

Eos inter antiquae traditionis ſuffragatores, ac teſtes annumeratur ab aliquibus Auguſt. ſermone 71 de tempore, ubi ita legimus: *Hoc antiquorum relatione refertur, quod & Adam primus homo, in ipſo loco, ubi crux fixa eſt, fuerit aliquando ſepultus. Et ideo Calvariae locum dictum eſſe, quia caput humani generis ibi dicitur eſſe ſepultum. Et vere, fratres, non incongrue creditur, quod ibi erectus ſit medicus, ubi jacebat aegrotus. Et dignum erat, ut ubi ceciderat humana ſuperbia, ibi ſe inclinaret Divina miſericordia, & ſanguis ille pretioſus etiam corporaliter pulverem antiqui peccatoris, dum dignatur ſtillando contingere, redemiſſe credatur.* Verum ſermo iſte in noviſſima Benedictinorum editione velut apocryphus in appendicem rejectus eſt. Imo quod notandum magis, tota illa de Calvariae loco narratio a manuſcriptis codicibus abeſt.

Laudat Cardinalis Baronius eundem Auguſtinum quaeſt. 161. in Geneſim. At non de Adam, ſed de Abrahamo, ceteriſque Patriarchis dumtaxat agit, dum inquit: *Ubi ergo ſepulcra erant cadaverum Patriarcharum? niſi in ea terra, ubi illa crux fixa eſt, cujus ſanguine facta eſt remiſſio peccatorum?* Eumdem illum Doctorem ſanctiſſimum lib. 16 de civit. Dei cap. 32 laudat Maldonatus, ſed aberrat. Nihil quippe de ea, quam movemus, quaeſtione, eo loci legere eſt. Quare fruſtra inter hujus traditionis teſtes producitur.

Iis longe verius certiuſque adjungendi veniunt Anaſtaſius Sinaita, Cyrillus Monachus, Nonnus Panopolitanus, S. Germanus, Euthymius, Honorius Auguſtodunenſis, quorum teſtimonia recenſet Malvenda noſter, de Paradiſo voluptatis cap. 19.

Primus omnium adverſus traditionem tot teſtibus quavis exceptione majoribus aſſertam calamum acuit S. Hieronymus, ac veluti anilem fabellam exſufflavit lib. 4. commentariorum in Matthaeum, ad cap. 27 quaſi e proprio quorumdam vacuique cerebello excogitatam. *Audivi quemdam*, inquit ille, *expoſuiſſe Calvariae locum, in quo ſepultus eſt Adam, & ideo ſic appellatum eſſe, quia ibi antiqui hominis ſit conditum caput, & hoc eſſe, quod Apoſtolus dicat, Surge, qui dormis, & exſurge a mortuis, & illuminabit te Chriſtus. Favorabilis interpretatio, & mulcens aurem populi, nec tamen vera. Extra urbem enim & foras portam, loca ſunt in quibus truncantur capita damnatorum, & Calvariae, id eſt decollatorum, ſumpſere nomen. Propterea autem ibi crucifixus eſt Dominus, ut ubi prius erat area damnatorum, ibi erigerentur vexilla mar-*

tyrii

tyrii. Et quomodo pro nobis maledictum crucis factus eſt, & flagellatus, & crucifixus, ſic pro omnium ſalute, quaſi omnes, inter omnes crucifigeretur. Sin autem quiſpiam contenderit voluerit, ideo ibi Dominum crucifixum, ut ſanguis ipſius ſuper Adæ tumulum deſtillaret; interrogemus eum, quare & alii latrones in eodem loco crucifixi ſint? Ex quo apparet Calvariam, non ſepulcrum primi hominis, ſed locum ſignificare decollatorum, ut ubi abundavit peccatum, ſuperabundaret gratia. Adam vero ſepultum juxta Hebron, & Arbee, in Jeſu filii Nave volumine legimus. Joſue 14. Quibus ſimilia habet lib. 3. commentariorum in epiſt. ad Epheſios ad caput 5.

Hieronymum ſecutus eſt Iſidorus lib. 15. originum cap. 1. *Hebron civitas Judææ. Ipſa eſt Harbe a numero ita vocata, quod ibi tres Patriarchæ ſepulti ſint, & quartus Adam.*

Subſcripſit Venerabilis Beda in caput 27. Matthæi: *Golgotha namque*, inquit ille, *Syrum nomen eſt, & interpretatur Calvaria. Eſt autem ipſe locus in Helia, tunc extra urbem ad ſeptentrionalem montis Sion, & Calvaria, non ob calvitium primi hominis, quem ibi quidam errantes ſepultum fuiſſe ſuſpicantur, ſed ob decollationem reorum, atque damnatorum dicitur. Et propterea ibi crucifixus eſt Dominus, ut ubi prius area damnatorum erat, erigerentur vexilla martyrii.* Lege eumdem in cap. 23. Lucæ.

Adſtipulatur Paſchaſius Ratbertus lib. 12. in Evang. Matthæi, & Doctor Angelicus 3. p. q. 46. art. 10. ad 3. ubi Divi Hieronymi verba exſcribit, eorumque rationem illam profert, quia *magis Jeſus crucifigendus erat in loco communi damnatorum, quam juxta ſepulchrum Adæ, ut oſtenderetur, quod crux Chriſti non ſolum erat in remedium contra peccatum perſonale ipſius Adæ, ſed etiam contra peccatum totius mundi.*

Porro nemo erit, opinor, qui ſi rem paulo penitius introſpiciat, traditionem ab Hieronymo irriſam, teſtibus longe pluribus, atque gravioribus confirmatam agnoſcat. Atque ita Canum noſtrum ex hiſtoriæ legibus egiſſe, dum pro defendendis tot reliquis Patribus, a me paulo ante laudatis, ab Hieronymo mire præferrum ad fidem minime ſpectante, quæque facti duntaxat eſt, diſceſſit. Quin imo nil dubitandum, Cypriani, Origenis, Baſilii, Athanaſii, Chryſoſtomi, Ambroſii, Epiphanii teſtimonia Hieronymum latuiſſe; quibus ſi probatam de Adami calvaria traditionem noviſſet, non ita liberter irriſiſſet, tanquam ab obſcuri nominis homuncio excogitatam.

Melchioris Cani de contraria Hieronymi opinione judicium probat annalium parens ad annum 34. *At*, inquit ille, *tanti Patres in primis vetuſta ætate, hoc nequaquam adduci poſſumus, ut quod non ab uno, vel alio, ſed ab omnibus fere antiquis Patribus, nec ut quodpiam verbum excogitatum, ſed a majoribus traditum, & ſcriptum eſt, tam facile contemnamus, cum præſertim ea, quæ ad hæc impugnanda inducit, non videantur eſſe hujuſmodi, quæ nos ab illis penitus deſiſtere compellant.* Quod idem habent Pamelius in notis ad ſermonem S. Cypriani de reſurrectione, Pererius lib. 7. in Geneſim, Toletus in cap. 19. Joannis annotatione 12., Bellarminus lib. 3. de ſtatu peccati cap. 12. Feuardentius in notis ad cap. 34. lib. 5. S. Irenæi, & alii non pauci.

Et vero duo duntaxat in oppoſitum adducit Hieronymus. Primum, quod Calvariæ locus non a primi Parentis cranio, ſeu calvaria nomen traxerit, ſed a capitibus decollatorum, quia ibi truncabantur capita damnatorum. Secundum quod Joſue 14. Adam ſepultus dicatur in Cariatharbe, verſu 15. *nomen Hebron ante vocabatur, Cariatharbe, Adam maximus ibi inter Enacim ſitus eſt.* Utrumque vero elevabile eſt. Ac primum quidem nihil conficit. Eſto quippe a capitibus truncatorum Calvariæ locus appellatus eſſet, quid tamen vetat, ne & locus ille, ubi primus homo ſepultus videretur, poſtmodum ſit electus ad ſupplicia damnatorum; quod in eo tot ſeculis eſſet, & Hieroſolymis proximus? Nam locum publicum damnatorum fuiſſe non ambigimus: fuerunt enim ibi cum Chriſto, & alii crucifixi

latro-

latrones: ſed unde Calvariæ nomen obtinuerit, certo neſcimus. Nam quod de truncatis ibi reorum capitibus dicitur, vix credi poteſt: cum ejuſmodi ſupplicium apud Hebræos nec lege ſancitum eſſet, nec conſuetudine comprobatum. Unicum enim ante Chriſti paſſionem, Joannis Baptiſtæ capite minuti exemplum occurrit apud Hebræos; cætera inde ſecuta, quæ vel in Scripturis, vel in antiquæ memoriæ inſtrumentis occurrunt, a Romanis tunc imperantibus, apud quos hæc ſupplicia in uſu erant, ad Judæos ſibi ſubditos derivata ſunt. Quare nihil ex ea nuncupatione certo colligi poteſt. Quin & Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 13. locum hunc, nec ex Adami cranio, nec ex capitibus reorum, ſed a Chriſto capite noſtro ibidem aliquando paſſuro, Calvariam prophetice nuncupatum affirmat. *Redde uſuram illi, qui propter te hoc ſacro Golgotha crucifixus eſt. Golgotha vero interpretatur Calvariæ locus. Aliqui ergo prophetice locum hunc Golgotham appellaverunt, in quo verum caput Chriſtus crucem ſuſtinuit.*

Secundum ex Joſue 14. petitum argumentum eruditiſſime a Cano noſtro confutatum eſt, cui hac in parte conſentiunt Critici ſacri Baronius, Maldonatus, Serrarius, Eſtius, & alii pene omnes adverſus Hieronymi opinationem. Minus etiam iis interpretibus probatur, quod Sanctus Doctor in epiſtola ad Euſtochium de Paulæ epitaphio ſcripſerat: *Hæc eſt Cariatharbe, id eſt oppidum virorum quatuor, Abraham, Iſaac, Iacob & Adam magni, quem ibi conditum, juxta librum Jeſu Nave Hebræi autumant. Licet plerique Caleb, quartum putent, cujus ex latere memoria monſtratur.* Obſervant ſcilicet laudati Bibliorum interpretes Cariatharbæ ſignificare potius civitatem Arbeæ, *la Città di Arbea*, qui & magnitudine, & robore celebris erat, necnon Enaci Pater, unde & Enacitæ dicti ſunt gigantes illi prægrandes, quorum comparatione Iſraelitæ *quaſi locuſtæ videbantur*, Numerorum cap. 13. verſu 34. Is enim civitati nomen dederat, ibique demum ſepultus eſt, quod Scriptura iis verbis ſignificat: *Adam maximus ibi inter Enacim ſitus eſt*, Joſue 14. verſu 15. Quaſi diceret, *homo maximus inter gigantes Enacitas ibi ſepultus eſt*. Adam enim quandoque commune nomen eſt, hominem quemcumque ſignificans.

Merito itaque Canus noſter veterum traditionem ab Hieronymo irrideri moleſte tulit, cui leves dumtaxat rationes Sanctus Doctor oppoſuit, & ab omnibus pene Interpretibus impugnatas.

Ratio vero Doctoris Angelici in contrarium excogitata, congrua quidem eſt, & ingenioſa, poſita facti veritate, ſed factum non evincit: cum & rerum contingentium, quæque meri facti ſunt, nulla dari ratio poſſit. Aut certe ſi quid hæc myſtica ratio valet, ea certe quadrabit longe felicius in hypotheſi traditionis a Divo Hieronymo rejectæ. Si enim crucifixus eſt Chriſtus eo in loco, ubi & ſepultus eſt Adam, & rei communiter plectebantur; hinc colligere erit Chriſtum, & in remedium contra peccatum perſonale ipſius Adæ, & contra peccatum totius mundi, mortem ſuſtinuiſſe.

CAPUT VI.

De actis ſextæ Synodi œcumenicæ oſcitanter lectis, ac temere uſurpatis, querimoniæ diluuntur.

POſſevinus in apparatu ſacro Canonem male habet, quod ex aliis minus fidis ſcriptoribus nonnulla narraverit. *In qua tanta ſegete rerum*, inquit, *& hiſtoriarum, ſi quid irrepſit ex aliis minus fidis Scriptoribus, id jam ab aliis eſt indicatum*. Exemplum porro minus fidorum Scriptorum, quorum narrationibus plus æquo tribuerit Canus, mox ſubjicit. *Sane*, inquit, *Auctor Summæ Conciliorum contra fidem epiſtolarum Agathonis Pontificis maximi ſcripſit (cujus tamen rei mentio nulla fit) ſcriptam fuiſſe epiſtolam illam ad Concilium ſextum, cum ad Imperatorem utraque fuerit ſcripta. Extant vero illæ ſecundo Conciliorum tomo. Ceterum corrigendi quicumque auctores tum Græci, tum Latini, qui Honorio Pontifici maximo notam alicujus hæreſeos inurere auſi ſunt, ex Synodi actionibus a Theodoro depravatis*. Hæc ille. Ad marginem vero librum 4. indigitat de locis communibus cap. 3. quaſi ibi Canus noſter hac in parte lapſus ſit, cum nihil ea de re eo loci habeat, ſed verius lib. 6. cap. ultimo, in reſponſione ad ultimum argumentum.

Baronius non abſimiliter in Annalibus ad annum 681. num. 37. hac ipſa de cauſa eidem inſultat. *Quem*, inquit, *volumus ſtabilius potius Canum, quam mirum*. Hoc idem in Cano carpit Bellarminus lib. 4. de Romano Pontifice cap. 11. Verum quo titulo, perpendamus.

Ita igitur Canus noſter libro ſexto, cap. ultimo, in reſponſione ad ultimum argumentum. *Sententiam in Honorium latam ex Romani Pontificis conſenſu fuiſſe, exploratum eſt ex ſexta Synodo generali, actione quarta, ubi Agatho in Epiſtola ad Concilium, Honorium ipſum anathematizat*. Utrumque illud, ſi Poſſevino, Baronio, Bellarmino credimus, falſum eſt. Nam & epiſtola, inquiunt illi, ad Imperatorem directa eſt, & nulla in ea legitur Honorii mentio, ſed aliorum tantummodo, *quorum auctores*. Agathonis verba ſunt, *extiterunt Theodorus Pharanitanus, Cyrus Alexandrinus, Sergius, Pyrrhus, Paulus & Petrus Conſtantinopolitani, vel quorum ii conſentanei uſque in finem demonſtrati ſunt*.

Sed etſi venialis eſſe poſſet Cani culpa, ſi quid forte hac in re ab illo aberratum eſſet, quia, ut ipſi fatentur reprehenſores, Auctor ſummæ Conciliorum, quæ illius ætate circumferebatur, contra fidem epiſtolarum Agathonis, Honorii nomen adjiciebat, nihil tamen ab ipſo erratum evinco. Nam & epiſtola illa ad Concilium quodam ſenſu ſcripta dici poterat, etſi ad Imperatorem directa eſſet, quia nihil aliud erat, quam Legatorum, quos ad Synodum Agatho dirigebat, *inſtructio doctrinalis*. Unde & illam actione quarta in Synodo legi neceſſe fuit, & in octava confirmari: & ad illam reſcripto reſponderunt Synodi Patres. Quare ad Imperatorem pro Synodi Patribus ſcripta erat.

Honorium etiam lacerat, & anathematizat ea in Epiſtola Agatho Pontifex, ſin minus diſtincto nomine, at ſaltem generali ſententia, ob doctrinæ ſcilicet communionem. Unde & ait, *vel quorum ii conſentanei uſque in finem demonſtrati ſunt*. Quos inter profecto fuit Honorius. Nec vana iſta conjectatio eſt, ſed ipſius ſextæ Synodi auctoritate confirmata in epiſtola Synodica ad Agathonem Romanum Pontificem, ubi Honorium cum ceteris Monothelitis anathematizare ſe profitentur Epiſcopi, ob ſententiam jam in ipſos ab ipſomet Agathone in datis epiſtolis pronunciatam. *Anathematibus interfecimus ex ſententia per ſacras veſtras litteras de iis prius lata, Theodorum Epiſcopum Pharan, Sergium, Honorium, Cyrum, Paulum, Pyrrhum, & Petrum*. Quæ res ar-

gu-

gumento eſt; vel Honorium diſtincto nomine cum cæteris anathemate percuſſum fuiſſe, in ea Agathonis epiſtola; quod ſubinde neſcio quo pietatis officio a quopiam expunctum ſit: vel quod certius longe eſt, Honorium ex communione cauſæ, generali cum cæteris damnatione petitum fuiſſe.

Id etiam ex actione 13 ejuſdem ſextæ Synodi compertum eſt: Ubi cum ſententiam in Sergium, Cyrum, Pyrrhum, Paulum, Petrum, & Theodorum ab Agathone ea in epiſtola latam, memoraſſent Synodi Patres, ſuoque calculo comprobaſſent, Honorium conſequenter eodem telo petitum colligunt. *Cum iis vero*, inquiunt, *ſimul projici a Sancta Dei Catholica Eccleſia, ſimulque anathematizari prævidimus & Honorium, qui fuerat Epiſcopus antiquæ Romæ, eo quod invenimus per ſcripta, quæ ab eo facta ſunt ad Sergium, quia in omnibus ejus mentem ſecutus eſt, & impia dogmata confirmavit.*

Adſtipulatur Adrianus Secundus Romanus Pontifex in epiſtola lecta, & approbata in octava Synodo: Ubi poſtquam Honorium a ſexta Synodo damnatum memoravit, ob injectam hæreſeos accuſationem, ſubjungit: *quamvis nec ibi, nec Patriarcharum, nec cæterorum Antiſtitum cuipiam de eo ſas fuerit proferendi ſententiam, niſi ejuſdem primæ ſedis Pontificis conſenſus præceſſiſſet auctoritas.* Quibus verbis ſignificat, Honorium ab Agathone primam ſedem obtinente fuiſſe prædamnatum.

Cæterum, an Honorius, uti privata perſona, re ipſa de fide duplicis in Chriſto voluntatis male ſenſerit, atque idcirco Hæreticus fuerit, quod Canus exiſtimat: an œconomia, & conniventia in Monothelitas dumtaxat peccaverit, atque idcirco ut fautor erroris anathemate petitus ſit, quod alii plerique ſentiunt, opinionis eſt, Bellarmino teſte libro 4. de Romano Pontifice cap. 11. in reſponſione ad 4. nullaque idcirco lis in virum eruditum movenda eſt.

Quod vero ſuffragium quærunt laudati cenſores, Baronius ſcilicet, Bellarminus, & Poſſevinus, ut Honorium quacumque vel aſſerti erroris, vel favoris errantibus impenſi labe liberent, vitiata ſcilicet eſſe ſextæ Synodi acta a Theodoro viro hæretico; pie quidem excogitatum eſt, at non ita certo. Quanquam hic inſtituti noſtri non eſt, illud expendere. Hoc dicam unum: ſi ſextæ Synodi acta, ubi inter Monothelitas notatur Honorius, ab aliquo nebulone, qui venerandum Pontificis nomen intulerit, vitiata ſunt, vitiata quoque dicenda ſunt acta Synodi ſeptimæ, & octavæ; ubi ejuſdem Honorii nomen cæteris Monothelitis annumeratur. Vitiata quoque epiſtola Leonis Secundi ad Conſtantinum Imperatorem, quæ ſextæ Synodi acta confirmavit. Nam & illic perinde Honorius anathemate petitur. Sed ab invidioſa, noſtroque inſtituto inutili quæſtione temperandum.

CAPUT VII.

Cani ſententia de Sacramenti Matrimonii adminiſtro, ab æmulorum cenſuris eximitur.

Diſplicet non paucis Melchioris Cani ſententia de ſacramenti matrimonii adminiſtro, quem uſque adeo presbyterum eſſe docet lib. 8. de locis c. 5. ut matrimonium ſtare quidem velit ratum, ac firmum titulo contractus, non tamen titulo ſacramenti, dum a Miniſtro eccleſiaſtico ſacris, ac ſolemnibus verbis minime celebratur. Similiter & verba, quibus conſenſum mutuum conjuges exprimunt, formam eſſe vult contractus conjugalis, non itidem ſacramenti, perſonaſque contrahentes, miniſtros eſſe fatetur contractus civilis, non ſacramenti conjugii.

Hanc opinionem uti *novam & ſingularem* ſigillat Bellarminus lib. 1. de matri-

monio

monio cap. 6. & ſequentibus, quin etiam addit, Canonem dum tacite ubilibet proba-re contendit, Matrimonium ſine forma verborum a miniſtro eccleſiaſtico prolata celebratum, non eſſe Sacramentum, illud etiam evincere, quantum in ſe eſt, [illegible] vera eſſe in eccleſia matrimonia ſacramentum. Non deſunt & alii, qui ſuos [illegible] in eamdem eruditi viri ſententiam libenter obliquan-tur, eamque pro arbitrio [illegible] aſſerant.

Non eſt hic inſtituti noſtri theologicas quæſtiones integras texere, dum obſer-vationes dumtaxat apologeticas damus. Nec tantum officii ratio poſtulat, ut quæ pro ſententia ſua Canus [illegible] ferri poſſunt, ſummo ſtudio [illegible]. Id no-bis ad præſens ſatis eſt, ſi hanc eruditi viri doctrinam, nec ſingularem, nec no-vam probemus, & cum Novatorum errore, qui matrimonii ſacramentum ab ec-cleſia tollunt, nihil habere commune demonſtremus.

Novam quidem profecto non dicet, quisquis eam a Guillelmo Pariſienſi traditam noverit, lib. de Sacramentis, tractatu de Matrimonio cap. 9. q. 1. & cap. 1. de Baptiſmo; a Petro Paludano in 4. ſent. diſt. [illegible] q. 2. a Joanne Viguerio Theologo Pariſienſ. [illegible] Tri-dentinam, [illegible] Cardinali [illegible] lib. 13. [illegible] cap. 9. [illegible]. Addam etiam a Divo Thoma [illegible] in 4. ſenten. diſt. [illegible] ubi inquit: *Matrimonium, ſecundum quod eſt in officium, & pœnitentia ſecundum quod eſt virtus, non habent aliquam formam verborum, ſed ſecundum quod utrumque eſt ſacramentum in diſpenſatione miniſtrorum Eccleſiæ conſiſtens, utrum-que habet aliqua verba. Sicut in matrimonio ſunt verba exprimentia conſenſum, & etiam benedictiones ab Eccleſia inſtitutæ. In pœnitentia autem eſt abſolutio Sacerdotis verbo ex-preſſa.* Ac tandem a Synodo Colonienſi anno 1536. celebrata [illegible] in Enchiri-dio [illegible]: *[illegible] & in veteri lege quidem fuiſſe, [illegible]. Quamobrem magis perſpicuum eſt [illegible] in nova lege [illegible] In lege quidem ve-teri [illegible] matrimonium ſacramentum in facie Eccleſiæ celebrandum eſt, [illegible] ſacerdotibus Chriſti.*

Quæ omnia, ut a reliquis temperem, nec novam, nec ſingularem in Mel-chiore Cano doctrinam [illegible], plus ſatis oſtendunt. Sed & qui patro-nos [illegible] habuit, ſequaces, eoſque magni nominis aſſeclas [illegible] invenit. Dominicum Bannes in prima parte Divi Thomæ quæſt. 1. artic. 8. ubi contrariam magiſtro ſuo Melchiori Cano ſententiam a multis [illegible] ait, [illegible]. Franciſcum Car-dinalem Toletum lib. 7. Inſtruct. cap. 3. [illegible] *ſacramentum [illegible]*. Gulielmum Eſtium in 4. Sentent. diſtinct. 26. § 10. & ſequentibus, Franciſcum Sylvium in ſupplemento quæſt. 42. art. 1. quæ-ſtio 1. Joannem Marium [illegible] Vincentium Con-tenſon [illegible] Theologiæ mentis [illegible] & cordis parte 4. diſſert. [illegible] capite [illegible] de Sacramento Matrimonii. [illegible] Caballinum [illegible] Gaſparem Juveninum in Commentario hiſtorico dogmati-co de Sacramentis [illegible] de Matrimonio quæſt. 3. [illegible] in Sacro academico tractatu [illegible] de Matrimonio diſputatio [illegible] quæſt. 4. Natalem Alexandrum in Theologia dogmatica & morali lib. 2. de ſacramen-to Matrimonii artic. [illegible]. Apud quos quorum magni nominis Theologorum, quoſque Melchiorem Canum, quam ſequitur, ſententiæ fundamenta ex Patribus, atque Conciliis [illegible], omnium profecto in ea [illegible] ſtudium, aliorumque lenitatem deprehendes. Sed & Gaſpar Juveninus ſuper fun-

datus

datus Diſſertationem gallicam edidit, in hujus Melchioris Cani ſententiæ defenſionem, ubi permultos hujus ævi, qui eam tuentur, ſcriptores percenſet, ut obtineret [illegible] hæc [illegible], qui ſingularitatis [illegible] per [illegible] ſuorum, in ſuo Oratorii Collegio [illegible] Granvelano, de hac materia, [illegible] propugnatam. Illud [illegible] ſententiam hanc [illegible] in Academia Pariſienſi defendi, nec ab ea abhorrere Romam [illegible] [illegible] Quibus [illegible], Cani ſententiam [illegible], quandoque publice & vidi ipſe Romæ [illegible], & ab aliis, ex quibus [illegible] accepi.

Tantum vero abeſt, ut hæc tot virorum [illegible] cum [illegible] a Neotericis ſacramentum Matrimonii de medio tollendi [illegible] ut potius Eccleſiæ fidem [illegible] felicius in tuto ponat, dum quæ inter Theologos [illegible] opiniones ſunt, a fidei ſumma ſecernit, ut illis in doctorum arbitrio relictis, [illegible] unum, quod religionis eſt, adverſus hæreticos tueatur. Et quidem matrimonium eccleſiaſtico ritu celebratum, ſacramentum eſſe, fides docet. Hoc adverſus Lutheranos, & Calviniſtas ſummo ſtudio tuendum, propugnandumque eſt. An autem ſacro ritu ſemoto, nulla ſacerdotis accedente [illegible], ex ſolo conjugum aſſenſu ſacramentum [illegible] fuerit. An [illegible] fidem, eamque, ratione contractus, [illegible] dignitate ſacramenti, ubi ſine miniſtro ſacerdote [illegible]. An nunc etiam [illegible] obeant ambo conjuges, non ſacerdos. An conſenſus conjugum accipiat formæ [illegible], an ſacramenti ſacra verba. Theologorum ſunt opiniones, quas a fidei capite ſecernere [illegible] eſt; ne dum hæc promiſcue confundimus, tanto imbecillius Eccleſiæ cauſam videamur agere, quanto levius [illegible] hominum opinationes defendantur. Prudentius ergo [illegible] longe [illegible] Eccleſiæ cauſam [illegible], Canum [illegible] quæ fidei ſunt, a [illegible] diſceptationibus [illegible], & in hoc unum intentus, quod fidei caput eſt, peregrinas [illegible], quæ tantum multo plus impingunt, hæreticiſque cavillandi [illegible] quæ [illegible] longius amandabat. Etenim, ut prudenter [illegible] obſervat, ſublata Cani ſententia, multa vitantur paradoxa, quæ contra hæreticos ex traditione [illegible] difficile eſt: ut quod hujus ſacramenti miniſter non ſit [illegible], ſed duo, non ordinati, ſed laici, vir, & mulier: quod [illegible] tuſcipientes ſint, & conferentes; quod forma conſiſtat ſine verbis, quæ nullam contineat [illegible] particularem. Quæ omnia ad ſcholaſticos ablegare ſatius eſt, quam [illegible] fidei dogmata fieri velle.

Fuit hoc unum Melchioris Cani inſtitutum, dum de matrimonii miniſtro obiter dixit: *Tu vero, inquit, opinionem a dogmate ſecernas, & interroges [illegible]. De [illegible] Theologos admoneri, ne affectu animi, qui plerumque heretis eſt, & ad [illegible], ſed majore judicio de [illegible] pronunciaret, in quibus præſertim non ita facile expedire [illegible], ad [illegible] [illegible] id ago, ſcholaſticas opiniones [illegible] decretis [illegible] quæſtiones [illegible], quæ modo hoc, modo aliud [illegible], & [illegible] in utramque partem diſputari. Decreta [illegible] tenere debemus, accuratèque defendere, [illegible] non [illegible], ſed ſi non cum [illegible], at cum Chriſtiana modeſtia temperamento. [illegible] Negaverim [illegible] certe, conſtanterque decreto [illegible], matrimonium hoc Eccleſiæ miniſtro contractum, eſſe vere & proprie dictum ſacramentum. Nego tamen [illegible] ad [illegible], & religionem [illegible]. Nego omnes ſcholæ Theologos [illegible].* Quæ certe Cani aſſertio a nullo prudenti, ſanoque Theologo damnari poteſt?

Quod vero ex Cani opinione derivatur incommodum, ut inde eo ab [illegible] dignum [illegible] eſt, inquiunt illi, matrimonia Clandeſtina, quæ ante Concilium Tridentinum frequentiora erant, ſacramenti dignitate caruerunt [illegible] Synodus de [illegible] pronunciaverit ſeſſ. [illegible] cap. [illegible] de reformatione: *Tametſi [illegible] dum non eſt, Clandeſtina matrimonia libero contrahentium conſenſu facta, rata [illegible]*

ſe mar-

ſe matrimonia, quamdiu Eccleſia ea irrita non fecit: & proinde jure damnandi ſunt illi, & eos Sancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera, & rata eſſe negant.* Egregie ſcilicet ac ſolerter: At, vero demus illatam conſecutionem veram eſſe, nihil tamen ex Cani ſententia contra Tridentinam Synodum ſequeretur, quæ matrimonia Clandeſtina rata quidem, ac vera matrimonia fuiſſe decrevit, quod & Canus contendit, ſed iis dignitatem ſacramenti non arrogavit. Quin & illam Tridentinorum Patrum prudentiam fuiſſe monet Cardinalis Pallavicinus in Hiſtoria lib. 22. cap. 9. ut ab illa controverſia ſcholæ conſulto abſtinerent, ne quod liberæ opinionis eſt, in Fidei dogma converterent; *Omitto*, inquit ille, *unquam declaraſſe Concilium, matrimonia clandeſtina fuiſſe ſacramenta: adeo ut quidam graves Theologi id negent.* Quos inter graves Theologos Melchiorem Canum dubio procul intelligi vult, qui hanc ſuam opinionem ab obtrectatoribus hodiernis intempeſtive vellicatam, coram ſacro Concilio impune, ne dicam laudabiliter defendit.

Sed & perfracte nego conſecutionem illam ita generatim elicitam, (matrimonia ſcilicet clandeſtina ante Tridentinam Synodum contracta fore irrita) ex Cani ſententia fluere. Quæ enim ante Concilium vocabantur clandeſtina matrimonia, nec ita frequentia erant, ut vulgus putat, nec ſemper abſente Presbytero, qui miniſterium exhiberet, contrahebantur, ſed vel abſente Parocho, vel ſine ſolemnitatibus, teſtibuſque ducebantur: Horum enim defectu, clandeſtina quoque vocari, & eſſe poterant.

CAPUT VIII.

Pia Melchioris Cani ſententia de Chriſti Domini triſtitia in Paſſione, a reprehenſorum morſibus vindicatur.

SI quam unquam virorum Theologorum cenſuras paſſa eſt Melchioris Cani ſententia, ea profecto eſt, quam de triſtitia Chriſti ad Crucis ſacrificium properantis docet lib. 12. de locis, cap. 14. ſub finem. Quæſtionem a Theologis totam movet, qui fieri potuerit, ut Chriſtus cum beatus re ipſa fuerit, atque idcirco infinito ex Dei viſione profluente gaudio perfuſus, ſumma triſtitia ſit affectus, ut diceret, *triſtis eſt anima mea uſque ad mortem*, Matth. 26. Duas in primis celebriorum Theologorum difficillimi nodi ſolutiones affert, quaſque ſecus difficultates involvant pro more diſſerit: illorum nempe, qui vel Chriſtum ſecundum inferiorem dumtaxat animæ partem triſtatum ajunt, dum ſacro illo in ſuperiori animæ parte gaudio potiretur; vel qui ſummam triſtitiam cum ſummo gaudio, ex divino miraculo, una eademque parte ſtare poſſe profitentur. Tum demum, (quod multi ægris auribus excipiunt) propugnatam a ſe quondam, cum juvenis eſſet, enodandæ ſalebroſæ difficultatis viam exponit. *Sed & ſum juvenis*, inquit, *ut hunc ſemel nos demum extricemus, coram celebri Theologorum conventu diceamus, quod ſicut per totam vitam Dominus gloriam animæ quaſi premebat, ne in corpus effunderet: ſic ſaltem a Cruce retinuit gaudium, quod ſuapte natura ex clara Dei notitia prodiret. Gaudium fateor ex Deo viſo in voluntate neceſſario naſci, non ſecus atque ex ſole lumen, calorem ex igne. Sed retraxit aliquando ſol radios ſuos, & ne calefaceret, comprehenſus eſt etiam ignis. Quare nihil mirum videri cuipiam debet, ſi in extremo redemptione, per hominis unius dolores explenda, voluptas animi reprimeretur, quam alias ex viſione Dei proficiſci naturæ ratio demonſtrat.* Quod ille ſubinde paucis adſtruit, ac demum ita colligit, pietatis ſuæ ſenſus in hanc ſuam aſſertionem explicans: *Certe ſive primo, ſive ſecundo, ſive tertio modo quæſtionem ſolvas, miraculum facis. Sed & hoc poſtremum eo plauſibilius, quo majores in nobis igniculos excitat tum pœnitentiæ, tum amoris, tum gratitudinis.*

Mirum quantum in piam illam aſſertionem nonnulli Theologi invehantur, quos vellem

ſum non alio in ferendis cenſuris luſiſſe praecipitem. Hanc Henricus [illegible] dicit, quodl. lib. 3. quodl. 8. Hanc Suarez 3 parte, diſp. 3. ſect. 1. & Vaſquez 3 parte diſp. 75. [illegible] vocant. Hanc Joannes de Lugo diſp. 18. de Incarnatione ſect. 2. [illegible] Theologis [illegible] miratur. Aliique bene multi, quos numerare longum eſſet, variis pro arbitrio cenſuris notarunt. Sic ſua quemque praejudicia occupant, quaeque ipſi non probant, cenſoria virga, quaſi ex ſenatuſconſulto, configunt.

Quid vero dicendum de eorumdem ſententia hac? Meo quidem judicio eſſet etiam vir maximus venia aliqua dignus, ſi quid forte novi procudiſſet ex animo proprio ſenſu, quo ſeveriores Theologiae leges quandoque non conſuluit, nonnulque [illegible] enodandae difficultati viam aperuiſſet, ex animo quo ferventes commendandae Chriſti erga nos charitatis deſiderio. Sed nec eget ille venia, imo laude plurima dignus est. [illegible] & Theologi conſenſiſſent, ſi a cenſura nulla, ut arbitror, ratione fuit abſtinendum. Sua quippe probabilitate frui Cani ſententiam, multa probant.

Suffragatur in primis Divus Ambroſius lib. 10. in Lucam, ad illa verba, *Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat a me calix iſte*, Quem non tam expreſſiſſe, quam exſcripſiſſe Canus videtur. *Ergo pro me dolet Chriſtus, qui pro ſe nihil habuit quod doleret; & ſequeſtrata delectatione divinitatis aeternae, taedio meae infirmitatis afficitur.* Sequeſtrationem autem delectationis divinitatis aeternae, paſſionis tempore occurrentem, quid commodius, quam gaudii ex divina viſione profluentis repreſſionem a Cano aſſertam intelligamus?

Hanc Divi Ambroſii mentem eſſe, docet Societatis ſemper longe doctiſſimus, Alphonſus Salmeron, qui & Cani doctrinam hac parte ſummopere commendat, uti ſolvendo nodo intricatiſſimo opportunam, tomo 10. tract. 11. de triſtitia animae Chriſti. *Secundum ſententiam Beati Ambroſii, de quo ſupra (ſequeſtrata delectatione divinitatis aeternae) & quorumdam aliorum, qui cum eo hoc ſentire videntur, Chriſtus ſponte privavit ſe conſolatione ex viſione Dei reſultante, quo ſe magis poenis ſatisfaceret, & triſtitia [illegible] delectationem [illegible] in illa haberet conjungeret. Et hoc uſque ad mortem. Nam propterea ſubjicitur dum [illegible]. Nunc [illegible] vias vitae, adimplebis me laetitia cum vultu tuo: delectationes [illegible] uſque in finem. Nam quemadmodum dum vixit, ſuſpendit animae gloriam in corpus redundantem, ut poſſet pro nobis & pati, & mori, ita ad tempus per aliquot horas [illegible] id eſt ſuſpendere delectationem animae, quae ex viſione Dei reſultabat, ut poſſet pro nobis ſupremum & totum [illegible], & [illegible] ſenſum habere, quod ſignum [illegible] ejus erga nos Charitatis argumentum fuit. Nam difficile capere poſſumus, quomodo ſummus dolor coiverit cum ſummo ejus gaudio. Nam etſi una manus poſſit in ſummo eſſe frigida, poſita in nivibus, & altera in ſummo calida poſita in igne, tamen quod una & eadem manus ſimul ſit frigidiſſima, & ſimul calidiſſima, non intelligimus. Quamvis dici poſſit ut alias etiam [illegible] eſſe [illegible], propterea quod eadem voluntas non ſecundum idem fuit ſumme beata, & ſumme triſtis, ſed ſecundum diverſas animae rationes, nimirum ſuperiorem & inferiorem.*

Accedit Maldonatus ejuſdem Societatis Theologus non [illegible], & Scripturarum interpres celeberrimus, in caput [illegible] Matthaei, ad hunc verſiculum, *coepit contriſtari, & moeſtus eſſe.* Ubi quaeſtionem movet, qui fieri potuerit, ut Chriſtus, cum beatus foret, triſtitiam habuerit? Rejicit in primis eorum opinionem, qui illum ſecundum inferiorem tantum animae partem triſtatum fuiſſe [illegible], in Cani ſententiam deſcendens. *Melius igitur alii [illegible] quodam factum fuiſſe dicunt, ut cum Chriſtus beatus eſſet, [illegible] in ſuperiorem animae partem admitteret. Nam ſicut beatitudinem ſuam cohibere potuit, ne deſluerit in corpus, ut pati poſſet, ita premere eam potuit, & quodammodo occultare, ut ad tempus triſtitiae cederet, quae ante paſſionem ſuae pars futura erat.*

Explicatius vero Gregorius de Valentia, cum efficacia quoque Melchioris

Cani

Cani commendatione, 3. parte, quæſt. 9. puncto 2. *Quomodo vero Chriſtus, cum fuerit ſecundum animam beatus, potuerit nihilominus non ſolum ſecundum corpus pati, ſed etiam ſecundum animam triſtari, & angi, explicat bene Canus, quia ſcilicet divinitus poſſibile tempore factum eſt, ut ex viſione beatifica in ad animam quidem aliqua delectatio manaret. Quo quam, aut etiam, qui ſentiunt, potuiſſe eum, animæ delectatione orta ex beatitudine conſiſtere maximum dolorem, & triſtitiam, reſpectu aliorum objectorum. Sed iſta expoſitio Cani conſonat magis cum magnitudine, & acerbitate paſſionis, quam confirmamus fuiſſe in Chriſto, & ſic demum melius intelligamus, Chriſtum in paſſione etiam a Patre ſuo fuiſſe derelictum, per hoc quod hic prohibuerit redundantiam illam beatificæ delectationis, ſicut ipſe Dominus in cruce clamavit, Deus Deus meus, ut quid me dereliquiſti? Matthæi 27.*

Hæc ſi Suarez, ſi Vaſquez, ſi Lugo attentius perpendiſſent ſodalium ſuorum egregia teſtimonia, non ita fortaſſe incaute Cani ſententiam cenſura proſcidiſſent, & a Theologorum nemine propugnatam affirmaſſent.

Sed & nunquid, vel ob id maxime, probanda venit ea Cani ſententia, quod faciliorem nobis viam ſternat, qua nonnullas veterum Patrum duriores loquendi formulas exponamus, qui de Chriſti derelictione diſſerentes ad illa Evangelii verba, *Deus meus, Deus meus, ut quid me dereliquiſti?* divinitatem a Chriſto brevi aliquo tempore receſſiſſe volunt, & ab illo aliquandiu fuiſſe ſeparatam?

Sic Divus Ambroſius lib. 10. in Lucam, hæc Evangeliſtæ verba recolens, *clamans voce magna emiſit ſpiritum*, in hunc ſenſum interpretatur: *Evidens eſt manifeſtatio conteſtantis Dei ſecreſſionem divinitatis, & corporis. Sic enim habes, clamavit Jeſus voce magna dicens: Deus Deus meus reſpice in me, quare me dereliquiſti? Clamavit homo ſeparatione divinitatis moriturus.*

Sic Divus Hilarius commentario in Matthæum cap. 33. *clamor ad Deum, corporis vox eſt, recedentis a ſe Verbi Dei conteſtatio diſſidium*

Sic S. Epiphanius hæreſi 69. n. 62. hæc Chriſti ſpiritum emittentis verba perpendens, *Deus Deus meus, quare me dereliquiſti?* ſic habet: *videns divinitatem jam in præſentia quædam eſſe, ut Sanctum corpus deſereret, ex ipſius humanæ Dominicæ perſonæ, hoc eſt, humanæ naturæ a Verbo ſuſceptæ ... ... vox ad conjunctam divinitatem illam eſt edita, Deus Deus meus &c.*

Sic Leporius in libello emendationis: *Divinitas cum nunquam ſit [illegible], nec crucifixum hominem reliquit in pœnam, ſed tantummodo [illegible] reliquit ad tempus.*

Certe ut Patrum ſententias explicandis [illegible] favet Cani ſententia, ſecundum quam divinitatis ſeparationem, ac receſſionem ab humanitate commode interpretabimur, *ſequeſtrationem delectationis divinitatis* (ut ſummet interpres eſt Divus Ambroſius,) gaudiique ex divina viſione orituri repreſſionem, ac ceſſationem, ſic ut nihil aliud Patres illi, aliique nonnulli, quos recenſere facile foret, ſenſiſſe hac in parte videantur, quam quod Canus explicatione [illegible] defendit.

Haud me fugit, Magiſtrum Sententiarum l. 3. diſt. 21. §. 1. aliam laudatorum Patrum interpretationem excogitaſſe: *Divinitatem ſcilicet ſeparaſſe ſe foris, ut non adeſſet ad defenſionem, ſed non defuiſſe intus ad unionem.* Sed etſi hæc commendanda illa expoſitio videatur, opportunior forte ex Cani ſenſu petita interpretatio cenſebitur. Nam priori modo expoſita ſeparatio divinitatis, de qua laudati Patres, non ad mortis tantum agonem referenda foret, ſed ad totum mortalis vitæ tempus; Quo certe divinitas ſeparata eſt foris, ut non adeſſet ad defenſionem, juxta illud Auguſtini ſermone nunc 77. n. 11. *Deus eſt, & ſit homo: ſeponit divinitatem, idest, quodammodo ſequeſtrat, hoc eſt, occultat quod ſemper erat, apparet quod acceperat.* Speciale vero extremo agoni fuiſſe videtur, ut etiam divinitas ſeparata ſit intus, juxta Cani ſenſum, interioris ſcilicet gaudii repreſſione, non unionis hypoſtaticæ ſolutione.

Jejunium porro eſt, quod in oppoſitum objici ſolet. Primo, delectationem a Dei

c frui-

fruitione ſejungi non poſſe; quia fieri nequit, ut ſummum bonum ſine delectatione videatur. Secundo, minus congruere, ut Chriſtus aliqua beatitudinis perfectione defraudetur; Alias Sanctis Deo in cœlo fruentibus fuiſſet inferior. Tertio, eadem libertate fingi poſſe, Chriſtum interdum viſione beata fuiſſe privatum. Quarto, pari jure ſtatuendum fuiſſe, Chriſtum toto pene vitæ tempore gaudio illo ex divina viſione profluente deſtitutum fuiſse: cum frequentiſsime triſtatus ſit, tum in peccata hominum intuens, tum mortem ſuam uti præſentem animo revolvens

Primum negatur omnino, ſi Dei præſertim poteſtas attenditur. Non enim gaudium fruitio ipſa eſt, ſed fruitionis quietæ conſectarium. Hinc fruitur homo arboris ſuæ fructibus, ſuiſque divitiis avarus, cum etiam per morbum voluptatem ex eis nullam capit.

Secundum nihil movet. Nemo enim defraudatur volens: Id porro voluiſse Chriſtum, contendit Canus, in majoris charitatis argumentum. Alias, & gloria corporis toto vitæ temporis concedenda illi fuiſset, ne & illo jure detraderetur, & hac parte Sanctis poſt reſurrectionem Deo fruentibus eſset inferior. At ſunt hæ futiles arguitæ. Semotis quippe quibuſvis illis beatitudinis conſectariis, Sanctis omnibus præſtabat vel hoc ſolo titulo Deus homo, quod Deum præ illis altiori longe modo cerneret ejus animo, perſona comprehenderet.

Tertium nihilo plus officit. Viſio etenim eſsentia beatitudinis eſt, delectatio conſectarium. Chriſti vero animam beatam fuiſse, inconcuſsum dogma eſt.

Quartum negatur, ob facti diſcrimen longe maximum. Major quippe triſtitia fuit imminente morte, quam fuerit ante; minuſque idcirco cum ſummo gaudio componenda. Rurſus, quod hic maxime notatum velim, non ob id ſolum gaudium ex viſione beata profluens, Paſsionis tempore repreſsum dicit Canus noſter, quaſi abſoluta ratione, Deoque ita volente, cum ſumma triſtitia ſociari non potſet, ſed ut ſuam in nos Charitatem miris omnino modis oſtenderet. Hæc vero in extremo mortalis vitæ ſacrificio maxime comprobata fuit: nec quod ea extrema mortalis vitæ periodo ingenti miraculo factum eſt, ad totam retroactam Chriſti vitam referri propterea poteſt.

CAPUT IX.

Melchior Canus Divo Stephano Prothomartyri nequaquam injurius oſtenditur.

MInus nonnullis arridet Cani reſponſio, qua graviſsimam difficultatem, ex Stephani Protomartyris Concione petitam elidit lib. 2. de locis cap. ultimo. Objectæ difficultatis ſumma hæc erat. Geneſis 23. verſu 16. legitimus Abraham locum ſepulchri emiſſe quadringentis ſiclis argenti ab Ephron filio Seor: Ac rurſus Geneſis 33. verſu 19. Jacob agri partem, in qua fixerat tentoria, emiſſe centum agnis, a filiis Hemor patris Sichem. Stephanus vero Protomartyr concionem ad Judæos habens, a Luca relatam Actorum 7. narrat vert. 16. Jacob, & filios ejus in Ægypto defunctos, *translatos eſſe in Sichem, & poſitos eſse in ſepulchro, quod emit Abraham pretio argenti, a filiis Hemor filii Sichem.* Quo loco duplex videtur aberratio contineri. Tum quod Abraham non emiſſet a filiis Hemor, ſed ab Ephron filio Seor. Tum quod Hemor, a quo verius emerat Jacob, non fuerit filius Sichem, ſed pater.

Eo ut ſe nodo Canus expediat, cum varias Interpretum expoſitiones attuliſſet, quibus recitata auctorum verba conciliare nituntur, eaſque partim coactas, partim ſolvendo nodo impares obſervaſſet, Bedæ tandem, & Rabani ſolutionem amplectitur; qua nempe contendunt, *Stephano, id quod vulgo fere ſolet, accidiſſe, ut in longa videlicet narratione, eademque præſertim ſubita, confuderit nonnulla, & miſcuerit in quibuſdam etiam memoria lapſus fuerit, in iis dumtaxat, quæ ad rem parum.*

parum, aut nihil omnino afferunt. Nam cauſa, de qua potiſſimum agebatur, [illegible]. Lucas vero hiſtoriae veritatem [illegible] voluit, ut [illegible], ſed vere, ut a Stephano narrata erat, expoſuit.

Cani ſententiam, quidquid [illegible] loquitur, ipſa in primis argumenti neceſſitas probabilem facit. Quandoquidem [illegible], quae plane objectae difficultati reſpondeat, [illegible]. Probabilitatem auget Bedae ac Rabani [illegible] auctoritas, quam [illegible] eſt Canus. Venerabilis Bedae, quem Rabanus exſcripſit, haec verba ſunt in Commentariis ad eum Scripturae locum: *Dicit Geneſis, Abraham ab [illegible] Cariatharbe, locum ſepulchri quadringentis argenti [illegible], in quo ipſe Abraham, Iſaac, & Jacob, & eorum [illegible] ſepulti [illegible] Jacob de Meſopotamia reverſum, [illegible] urbem Sichem, partem agri, quo tabernacula tenderet, ab Hemor patre Sichem [illegible] centum agnis [illegible]. Non ergo Abraham ab Hemor [illegible], ſed ab [illegible] Hethaeo [illegible] Stephanus [illegible] opinionem. [illegible] non [illegible] circumſtantias hiſtoriae, quam cauſam de qua agebatur [illegible]. Quae enim [illegible], adveniente locum Sanctum, & [illegible] Chriſtus [illegible] & quod [illegible] Moyſes, [illegible]. Haec ut paucis dicam, non praejudicant [illegible] auctoris [illegible].*

Has Venerabilis Bedae & Rabani Mauri interpretationes [illegible] Actus Apoſtolicos, necnon etiam Nicolaus de Lyra, in [illegible] ad eumdem locum Commentariis.

Nec defuere [illegible], qui Cani ſententiam vel amplexi [illegible], vel ſaltem ut probabilem [illegible] commendarent.

Petrus [illegible] Ordinis, & Complutenſis Academiae [illegible] Melchioris Cani ſententiam non [illegible] diſplicere [illegible], cum tamen [illegible] probare ſignificat. *Totam inquit, [illegible] Stephani, [illegible] explicationem [illegible] Cani lib. [illegible] Stephanum pro [illegible] Spiritus [illegible], ut pro Jacob, Abraham, pro [illegible]. Nam ſi id [illegible] in Scriptura [illegible] admittitur, Scriptura [illegible] refert [illegible], ſed refert Stephanum ita [illegible]. [illegible] Stephano aliquid detrahitur [illegible], & [illegible] poterunt. Quin [illegible] Scripturae veritas [illegible] commendatur, quae [illegible] ſancti [illegible], ipſa [illegible], & verborum [illegible] in quibus [illegible] lapſus eſt. Quae [illegible], & [illegible]. Tum quia primo tradita eſt a [illegible] Beda, & Rabano in commentariis [illegible]. Tum etiam ſi quid contra [illegible], quod Stephanus ante & poſt [illegible] narrationem plenus Spiritu ſancto dicitur. [illegible], qui Spiritu ſancto plenus loquebatur, [illegible] eſt admittere non ſolum [illegible], ſed nec [illegible] aliquem [illegible], & [illegible] Stephanus dicitur plenus Spiritu ſancto, quatenus erat plenus gratia, & ſapientia, non tamen quasi Spiritu ſancto, quatenus erat plenus gratia, & ſapientia, non tamen quasi Spiritu ſancto [illegible], & ſingula [illegible]. Nec eſt [illegible], qui [illegible] modo per Spiritum ſanctum [illegible] fuiſſe [illegible]. Et certe ſolutio haec omnem difficultatem [illegible], & infidelibus plus ſatisfacit, qui calumniari non poterunt, aliquid [illegible] eſſe ad [illegible] argumentum.*

Emmanuel Sa Societatis Jeſu, in annotationibus ad hunc locum: *Quidam dicunt, Stephanum [illegible], ut ſit, [illegible], pro Jacob [illegible] Abraham, & pro [illegible] Sichem, filii Sichem. Lucam vero [illegible], quod ille [illegible]. Quo-*

modi

mihi opinio non diſplicet. Nec enim id repugnat Stephani ſapientiæ, & Spiritui, quo plenus erat. Accidit enim id interdum ſapientiſſimis, & ſanctiſſimis.

Guillelmus Eſtius in annotationibus, Stephanum quidem memoria lapſum diſertis, diſtinctiſque verbis non aſſerit: ſed id nihilominus adſtruit, unde illum memoria lapſum eſſe, neceſſario colligas: cum diverſas hiſtorias in unam ab illo commixtas fuiſſe contendat. Itaque ibi habet: *Hic difficultas in hiſtoria concilianda. Ac primum leve illud eſt, quod in fine hoc dicitur: Hemor filii Sichem, cum Hemor Pater fuerit Sichem. Nam in Græco eſt τοῦ Συχέμ, quod juxta fidem Hiſtoriæ Gen. 33. & Joſue, vertendum potius erat: Patris Sichem. Sed cætera multum a vero abhorrere videntur, & continere commixtas diverſas hiſtorias; Nempe de ſpelunca duplici in Hebron, quam ab Hephron Hethæo emit Abraham quadringentis ſiclis argenti, ubi ſepulti ſunt Sara, Abraham, Iſaac, Rebecca, Lia, Jacob. Gen. 23. 25. 49. & 50. & alteram de agro Sichem, quem a filiis Hemor Hethæi patris Sichem emit Jacob centum agnis, ubi ſepultus eſt Joſeph. De eo habes Geneſis 33. & Joſue ultimo.*

Salianus in Annalibus veteris Teſtamenti ad annum mundi 2271. num. 8. *Gravis hoc loco oritur difficultas, ex cap. 7. Actuum, ubi Divus Stephanus ait, hunc ſepulchri locum ab Abrahamo emptum a filiis Hemor filii Sichem; cum hic dicatur emptus ab Ephron filio Seor.* Poſtmodum ex eorum rejecta opinione, qui Ephron a patrem binominem fuiſſe putant, ſubjungit: *verum quia dicitur Jacob emiſſe partem agri a filiis Hemor patris Sichem, cenſuit Beda, & Rabanus, Divum Stephanum duas pariter narrationes conjunxiſſe, nec tam ordinem hiſtoriæ quam cauſam, de qua agebatur, intendiſſe.* Ac demum concludit: *Eligat lector utram interpretationem amplecti malit. Ego venerabilis Bedæ, & Rabani expoſitionem non improbo, cui video graves, & doctos viros ſubſcripſiſſe.*

Natalis Alexander in diſſertatione anticritica contra Fraſſenium art. 46. difficultatem iſtam expendens data opera: *Si vulgata verſio*, inquit, *ſervetur, dicendum Sanctum Stephanum lapſu memoriæ duo facta ſimul confudiſſe, emptionem ſcilicet ab Abrahamo factam, de qua Gen. 23. cum ea, quæ a Jacobo facta eſt Gen. 33. verſ. 19. Agrum quidem, in quo erat ſpelunca duplex, emiſſe Abraam ab Ephron quadringentis ſiclis argenti. Jacob vero emiſſe partem agri, in qua tetenderat tabernacula, a filiis Hemor Patris Sichem, centum agnis. Stephanum utramque hiſtoriam confudiſſe: Sanctum vero Lucam ne jota quidem immutare voluiſſe in Sancti Protomartyris verbis.* Quam quidem obſervationem multis confirmat Alexander, variiſque contra Fraſſenii cavillationes momentis confirmat. Tot porro ſuffragantibus viris doctiſſimis, an non tibi videtur Canus in tuto eſſe?

CAPUT X.

Accuſatio de vellicato nomine Societatis Jeſu depellitur.

SCribens Melchior Canus lib. 4. de locis c. 4. de Eccleſia, hujuſque nominis poteſtatem expendens ex I. Epiſt. 1. ad Corinth. cap. 1. Ita habet: *Fidelis Deus, per quem vocati eſtis in ſocietatem Filii ejus Jeſu Chriſti. Quæ ſine dubio ſocietas cum Chriſti Eccleſia ſit, qui titulum illum ſibi arrogant, ii videant an Hæreticorum more, penes ſe Eccleſiam exiſtere mentiantur.* Quo loco Jeſuitas oborrectionis ob Societatis Jeſu nomen, tacite ſugillari perſpectum eſt. Tametſi, ut Canum excuſent, nonnulli repugnant qui Lutheranos, & Calviniſtas eo loco perſtringi dicunt, Eccleſiæ nomen Marcionitarum, & Donatiſtarum more ſibi ſuperbius arrogantes. Verum conatu plane irrito. Canus ſiquidem non eos ibi deſignat, ac mordet, qui penes ſe Eccleſiam exiſtere mentiuntur; ſed illos potius, qui Societatis Jeſu ſibi titulum arrogant. Vereturque, ne & ipſi, contra mentem Apoſtoli, penes ſeſe Eccleſiam exiſtere mentiantur. Quid ergo? nihil ne excuſationis habebit Canus, quod id nomen in Ignatii filiis vellicare auſus ſit?

ſit? Dicam ego ſimpliciter, quod res eſt. Canum ea ætate temporum ſcripſiſſe, quo rebus omnium ad liquidum perductis, ſimilem neſcio quam de naſcente Societate ſiniſtrorum ſuſpicionem virorum etiam inſignium ingenia occupaverant, quas ſucceſſu temporis religioſa Societas eluit. Nec mirandum ſaneè ſi aliquid quidpiam de arrogantia ſibi, ut plurimis videbatur, ſuperbo Societatis Jeſu nomine fuerit ſuſpicatus vir alias prudentiſſimus. Fuit enim hæc illorum temporum cum aliis multis ſuſpicio communis, cujus multi, & domeſtici Societatis, & extranei teſtes fidem [illegible] faciunt.

Franciſcus Suarez tom. 4. de relig. tract. 10. lib. 1. cap. 1. num. 9. *Non deſunt*, inquit, *viri Catholici, & docti, arrogantiæ notam patrum Societati tribuentes, quod nomen univerſæ Catholicæ religionis ſibi uſurpaverit. ... Atque hoc primo dicitur fuiſſe a certis aliis conſultum, quam contra Societatem ... Pariſienſis ...*

Cardinalis Sfortia Pallavicinus in Vindicationibus Societatis Jeſu cap. 6. *Certarunt*, inquit, *... nomen, tamquam ſ... Accuſationi hæc ... videretur, quam ut ejus purgationi immoraremur, niſi grandes Theologos ... illam ...*

Jacobus Auguſtus Thuanus in hiſtoria tomo 1. lib. 15. *Jeſuitæ poſtea*, inquit, *novo, atque ut plerique exiſtimant, ſuperbo nomine appellati ſunt.* Quibus pariter refert Alexander Zeilerus in hiſtoria rerum memorabilium, parte 1. lib. 9. pag. 141.

Et quidem Academia Pariſienſis in judicio, quod inſtante auguſtiſſimo Gallicarum Senatu, de naſcente Societate tulit anno 1554. die 1. Septembris, cujus fragmentum exſcribit Nicolaus Orlandinus in hiſtoria Societatis ſuæ parte 1. lib. 1. num. 5. *Hæc nova ſocietas*, inquit, *inſolitam nominis Jeſu appellationem peculiariter ſibi vindicans*, &c.

Conventus etiam Epiſcoporum Galliæ Piſſiaci congregatorum anno 15.. Patres Societatis Pariſiis admittendos cenſuit, ea inter alias conditione, ac lege, ut Jeſuitarum, aut Societatis Jeſu nomen deponerent. *Que cette Compagnie des Jeſuites ſera receue par forme de ſocieté & College, & non par forme de religion nouvellement inſtituée, à la charge qu'ils prendront autre titre, que de Jeſuites, ou de la Societé de Jeſus &c.* Ut fuſius legere eſt apud Stephanum Paſquier, in Oratione pro Academia Pariſienſi, habita in auguſtiſſimo Gallicarum Senatu anno 1564. quam ex integro inſeruit lib. 3. [illegible], ſeu ut gallice ſcribit, *des Recherches*.

Quæ omnia non idcirco ſunt a me recitata, ut vel id nomen religioſis viris ereptum velim, vel etiam jure a quoquam vellicatum exiſtimem: ſed ut omnes intelligant, hanc primum invaluiſſe viris etiam maximis opinionem, quam Melchiori noſtro, antequam ſtabilitis ejus rebus, nonnihil lucis accederet. Nec idcirco laudatiſſimo Theologo ſuccenſendum, ſi quid ſuperbiæ ea in appellatione initio ſuſpicatus ſit. Tot ac tantis in eamdem ſuſpicionem adductis viris variorum ordinum præclariſſimis, antequam Gregorius XIV. anno 1591. ſuſpicionem demum omnem amoveret ita peculiari diplomate decernendo: *Statuimus nomen Societatis Jeſu, quo laudabilis hic ordo noſter a Sede Apoſtolica nominatus eſt, & hactenus inſignitus, perpetuis futuris temporibus retinendum eſſe.* Imo præ cæteris venia dignus habendus eſt Canus, qui quod de nova illa Societatis Jeſu appellatione Judicium ſecit, modeſte admodum, & obliquè duntaxat innuit, quod alii plerique aperto, & invidioſis declamationibus prodiderunt.

CAPUT XI.

Judicii Pontificii in Religiosis Institutis approbandis indeficientia, qualis a Melchiore Cano negata sit, explicatur.

ECcleſiæ in religioſis Ordinibus approbandis indeficientiam, a Melchiore Cano negatam lib. 5. de locis cap. 5. multi volunt, ejuſque ea de re judicium ſummæ temeritatis arguunt, atque audaciæ. Sic porro ille eo loci: *Ordines igitur vel probare, vel repellere, quoniam non e ſcientia id ſolum, ſed etiam e prudentia pendet, non ad ea pertinet, in quibus ſummus Pontifex errare nequit.* Quod [illegible] multis offenſionis argumentum.

Si quis tamen Cani mentem intimius explorare velit, nihil ab eo traditum inveniet, quam quod Theologorum vulgus agnoſcit. Duo quippe in inſtituendis Ordinibus ſecernunt prudentiſſime. Primum, quod ad ſubſtantiam Ordinum ſpectare docent: vota ſcilicet, regulaſque, quibus viri religioſi ad Chriſtianam perfectionem veluti manu ducuntur. Alterum, quod ad circumſtantias inſtituendorum Ordinum, multitudinem ſcilicet, neceſſitatemque, pro temporum, locorumque ratione, pertinere volunt. In primo decernendo, non in altero, Eccleſiam falli neſciam communiter docent. Hoc ipſum dedita opera propugnat Franciſcus Suarez, ex iis ſcilicet unus, qui in Melchiorem Canum liberius declamant, tom. 3. de Relig. lib. 2. cap. 17. num. 18. *Omnino ſentiendum & tenendum eſt, non poſſe errare Pontificem in approbatione religionis, quoad ſubſtantiam & inſtitutum, & ſufficientiam talis modi vivendi, ut ſit ſtatus perfectionis acquirendæ, ſeu religionis, quidquid ſit de approbatione prudentiæ quoad utilitatem & facultatem introducendi de novo aliquam religionem, & quoad reliqua prudentialia, in quo talis aſſertio fundatur.*

Dicitur vero, & explicatius Dominicus Bannes in 2. 2. quæſt. 1. art. 10. dub. 6. concl. 5. *Poſſibile eſt, ſummum Pontificem ex negligentia, aut ignorantia, aut falſa informatione aliquo modo errare ſecundum prudentiam in approbatione & confirmatione plurium religionum, quam opus erat in Eccleſia Dei. Nunquam tamen hujuſmodi error cedit in gravamen Eccleſiæ, quamvis quibuſdam poſſit eſſe oneroſus. Utraque pars concluſionis facile a nobis probabitur* [illegible]. *Noſtra concluſio ſic eſt intelligenda, ut error, qui contingere poteſt in confirmandis Religionibus, non ſit major, quam qui accidere poteſt in multiplicatione legum Eccleſiaſticarum de iis rebus, quæ ad ſalutem neceſſariæ non ſunt, ut ita, vel aliter ſint, ſub ſolum propter legis obligationem. Cum igitur in hujuſmodi commodioribus legibus, poſita commoditate etiam ipſi* [illegible] *poſſit ſummus Pontifex motus prudentiæ providere, non eſt quare timeamus aſſerere, quod etiam in confirmandis tot, tamque variis religionibus, ex quibus in Eccleſia confuſio poſſet oriri, & tota* [illegible] *ad perfectam Eccleſiæ, & tranquillam gubernationem emergere, poſſit etiam ſummus Pontifex nullo caſu aliquam vel aliquas* [illegible] *approbare, & confirmare.*

Quid aliud omnibus Canus nobis [illegible] percipere his verbis ſunt, modo quis mentem intendat? *Ordines igitur vel probare, vel repellere, quoniam non e ſcientia id ſolum, ſed etiam e prudentia pendet, non ad ea pertinet, in quibus ſummus Pontifex errare nequit.* Ea igitur parte Pontificio judicio deficientiam admittit, in qua non ſcientia, ſed prudentia duce decernit. Scientia porro duce de religioſi ſtatus ſubſtantia judicat; prudentia vero de accidentibus.

Et vero nihil aliud [illegible] inſinuat vir eruditus, quam de accidentibus, & circumſtantiis multitudinis ſcilicet, & utilitate religionum verbi gratia [illegible]. Duplex enim eo capite aſſertionem ſuam evincit. Primo, quod nimia religionum multitudo nonnunquam exorta ſit, quam coercuerint Concilia, ſcilicet Lateranenſe, & Lugdunenſe: Secundo, quod nonnullis primitus approbatis, fue-

runt

ceſſu temporum mutatiſque rerum conditionibus, ut noxiæ, vel certe inutiles evaſuræ ſint. Quapropter dum ait, *infirmiſſimum eorum argumentum eſt, qui ex hujuſmodi privilegiis, quæ iis forte temporibus vel conceduntur, vel potius extorquentur, novas religiones non aliter, ac de cœlo lapſas excipiendas eſſe confirmant, eas quoque, quæ nullam regulam ex approbatis habent, nullam vel a ſe editam profitentur:* non ipſam novarum religionum ſubſtantiam intelligit, ſed conjectaria accidentia, ex privilegiis extortis conſecuta, quibus demum evenire ſolet, ut noxiæ tandem, & inutiles habeantur. Unde & concludit: *Noſtro hoc ſæculo tam multæ ſunt religiones, a Pontificibus confirmatæ, ut qui eas omnes tueri voluerit, tempori Eccleſiæ vel utiles, vel neceſſarias, hic imprudentiæ, ut dicam ſtultitiæ nomine, jure optimo, ſummiſque earundem arguatur.* Quod quam verum, certumque ſit, paulo poſt probavit eventus, dum Pius Quintus Pontifex Sanctiſſimus Ordinem Humiliatorum ab Eccleſia ſuſtulit, aliique ſubinde Pontifices alios ut inutiles ſuſtulere.

Nihil ergo a Melchiore Cano hoc de argumento dictum exiſtimo, quam quod Theologi de more docent. Adeo ut mirari mihi ſubeat, litem illi hac ipſa de cauſa fuiſſe a plurimis intentatam. Quamquam, ut fatear ipſe quod cenſeo, in eum commoventur aliqui paulo vehementius, quod ſuum fortaſſe inſtitutum oblique ab eo vellicatum putent, cujus, ut arbitrantur, confirmationem ætate ſua recentem moleſte tulerit. Sed cum id Cani verba non poſtulent, non eſt de religioſiſſimo viro, Epiſcopoque digniſſimo temere pronunciandum, nec interni animi ſenſus incuſandi ſunt, ubi innoxia verba ſe produnt.

Non deſunt qui, ut majorem illi invidiam creent, factam eo loci in prioribus editionibus de Societate recens confirmata expreſſam mentionem dictitent, quæ tamen e poſterioribus, a prudentibus curatoribus expuncta ſit. At id pro arbitrio dictum, cujus nulla probatio. Et quidem extant hic Patavii, ubi hæc ſcribo, primæ editionis anno 1563 Salmanticæ apud Matthiam Gaſtium adornatæ exemplaria duo, Alterum quidem in celebri Abbatia Divæ Juſtinæ, alterum in Cœnobio Divi Auguſtini, in quibus ne verbum quidem, quod a poſterioribus diſſideat, deprehenditur. Nec dubitandum, quin cætera omnia ejuſdem primæ editionis exempla per omnia, & in omnibus congruant.

Addunt iidem Cani oſores, iſtiuſmodi priorum editionum, ſpecialem Societatis Jeſu mentionem habentium codicem ab Oſorio viſum, quo & ipſe ad ejuſdem confutationem uſus ſit. Sed & Oſorius ipſe, qui Cani ſententiam perperam ac latius, quam par eſt intellectam, prolixe confutat par. 1 Inſtitutionum moralium lib. 13. cap. 7. nihil vel de ſingillatim ab ipſo nominatim Societate, vel de prioribus editionibus aliter, quam hodiernæ habeant ferentibus, omnino habet. Subjungunt pari fiducia, ac libertate iidem reprehenſores, ſervari illorum codicum unum Romæ in quadam bibliotheca. At quæ ſit illa, ne monent quidem. Quod profecto, ſi res ipſa ſic eſſet, diligentius adnotaſſent: Adeo ut perſpicuum ſit, ſeveriores illos Cani accuſatores nil niſi verba dare, et decantatas ſæpe nænias, atque tabellas ſpecioſis pigmentis obducant.

Paris levitatis eſt alterum a Morerio in Dictionario Hiſtorico exaratum commentum, & a Dupinio tranſcriptum, in nova Bibliotheca Scriptorum Eccleſiaſticorum tomo 17 ſæculo 16. *Academiam Salmanticenſem Cani conſilio repugnaſſe Philippo Secundo Hiſpaniarum Regi dato, de juſtitia belli adverſus quemcumque ſupremo etiam in terris dignitate fulgentem inferendi, ubi de tuendis coronæ juribus agebatur.* Cujus quidem aſſertionis teſtem Nicolaum Antonium Bibliothecæ Hiſpanicæ Scriptorem advocat Morerius. Tantum enim abeſt, ut Cani conſilio Academiam Salmanticenſem repugnaſſe ſignificet Nicolaus Antonius: ut potius id conſilium Philippo datum aſſerat, *non ſine totius Collegii Salmanticenſium Theologiæ, ac Juris Doctorum ſuffragatione.*

CAPUT XII.

De S. Auguſtino temere depreſſo circa immortalitatem, & originem animarum, querela repellitur.

Lepide, & certe ſcripſiſſe Carterium puto, dum in ſuis adverſus Canum expoſtulationibus, eidem ſtrenue aſſingit, quod Auguſtino libentius inhæſerit lib. 12. de locis cap. 15. ubi poſt collecta nonnulla Scripturarum oracula, quibus Sanctiſſimus Doctor animarum immortalitatem colligere ſolitus erat, ita ſubjungit Canus noſter: *Quod Auguſtinus affirmat, ex lege Moyſis eſſe rationes evidentiores, id ut probabile quidem mihi videri poteſt, ut animas ab æterno vindicemus.* Sola quippe [illegible] opus eſt, ut [illegible] quiſquis [illegible] voluerit, ea a Carterio corraſa Melchioris Cani verba, non certam ſanctiſſimi viri ſententiam continere, ſed veteris objectionem, cui ille multis interjectis reſpondet ad finem capitis, ubi: *ſed jam tempus eſt, ut objectas oppoſitas repellamus*, &c. Quapropter in referenda concertatione adeo futili operam ſumere nolim.

Melioris fortaſſe fidei, et non ita inſigni eruditionis, ac doctrinæ ſpecimine, Canum laceſſiviſſet Carterius, quod Auguſtinum in eam opinionem, *quæ animas a parentibus generari docet, magis inclinaſſe, dixerit, ſeque eam ludere tanquam erroneam condemnare* ſignificat lib. 12. de locis cap. 15. Ecquis enim neſciat in eam ipſam ſententiam inclinaſſe Auguſtinum, aut certe heſiſſe dubium, num ex traduce fierent animæ noſtræ, certoque poſuiſſe, quæſtionem illam totam ad fidem Catholicam minime pertinere? Quod enim Auguſtino tribuit eo loci Canus noſter. In eo quippe totus eſt Sanctiſſimus Doctor, quam in ſermone [illegible] de origine animæ, tribus ad Optatum datis epiſtolis, alteraque Hieronymo inſcripta, quæ eſt 28. et demum lib. 10. de Geneſi ad litteram cap. 6. & ſequentibus. Id porro circa Præſulis Hipponenſis opinionem, pro ſui conditione temporis, ut erroneam rejicere potuit Canarienſis Epiſcopus, quod ille pro ætate quidem ſua [illegible], & inculpate tradiderat. Auguſtini enim ætate, ac tum deinceps, ad undecimum uſque ſæculum, dubia in Eccleſia Catholica quæſtio erat de origine animarum, Patrum quidem aliis eas in ſingulorum hominum conceptione a Deo creari opinantibus, aliis non creari a Deo, ſed ex parentum animis traduci aſſerentibus. Ut plane Auguſtini dubitatio veterum Patrum ſuffragatione tueretur, Quod multis adverſus Bellarminum momentis evincit Card. [illegible] Henricus de Noris in Vindiciis Auguſtinianis cap. 4. §. 3. Sequioris vero temporibus jam altas in ſcholis Theologorum radices egit ea ſententia, quæ ſingulas ſingulis corporibus creari a Deo animas ponit, ut a multis inter fidei capita numeretur. Quid ergo peccavit Canus, quamve Auguſtino irrogavit injuriam? Etſi enim diverſa ſenſerint ambo, uterque tamen pro ſui conditione temporis recte ſenſit.

Neque enim in iis numerandus eſt Auguſtinus, neque a Melchiore Cano numeratus eſt unquam, qui animas *per corporeum ſemen traduci*, cum Tertulliano commenti ſunt (quem ſenſum hæreticum pronunciavit Doctor Angelicus prima par. quæſt. 118. art. 2.) cum & id diſerte damnaret Hipponenſis Antiſtes epiſt. 157. ad Oceanum: *Illi, qui animas ex una propagari aſſerunt, quam Deus primo homini dedit, atque ita eas ex parentibus trahi dicunt; ſi Tertulliani opinionem ſequuntur, profecto eas non ſpiritus, ſed corpora eſſe contendunt, & corpulentis ſeminibus exoriri. Quo perverſius quid dici poteſt?* Aliud etiam ut [illegible], ſeu verius de hoc uno dubitavit, *Utrum incorporeum animæ ſemen, ſua quadam occulta, & invifibili via, ſeorſum ex patre curra in matrem, cum fit conceptus in femina? An, quod eſt incredibilius, in ſemine corporis lateat.* Quod quidem incorporeum ſemen, ſeu materiam ſpiritualem, ex qua fieret anima,

capite,

captu ſemper difficilem exiſtimavit: Maxime vero lib. 7. de Geneſi ad literam c. 7. ubi tam multa de ea quærit, nihil certo definiens, ſtatuenſque, *An illa ſpiritualis materies, ſi fuit ulla, unde anima fieret, vel ſi eſt ulla, unde animæ fiunt, quid ipſa eſt? quod nomen, quam ſpeciem, quem uſum in rebus conditis tenet? Vivit, an non vivit?*

CAPUT XIII.

De Commiſſis invicem Romanis Pontificibus Pio II. & Sixto IV.

HAud multo æquior in Canum Theophilus Raynaudus diatriba 2. de immunitate Cyriacorum, cruda in eum verba jaciens, quaſi Romanos Pontifices in edendis decretis humano affectu ductos ſcripſiſſet lib. 5. de locis cap. 5. *Nec ſapientior fuit idem Canus* (Theophili verba ſunt) *in negotio ſtigmatum ſanctæ Catharinæ Senenſis, quæ a Sixto IV. Ordinis Minorum abrogata, & ſoli Sancto Franciſco adſcripta, affirmat admiſſa a Pio II. Senenſi, quippe Beatæ Catharinæ cive. Videndus lib. 5. de locis cap. 5. Quaſi Pontifices colludere & in ſæculis, ac certis legibus moveri, ad decernenda plane contraria, ex re ſit facienda.*

Inique profecto, ſi uſquam alibi accuſatio. Certe Sixtum Quartum ſacras Divæ Catharinæ imagines cum ſtigmatibus pingi deinceps vetuiſſe, pictaſque deleri juſſiſſe anno 1484. indubitata res eſt, hiſtoricorum bene plurium teſtimonio confirmata. Nec minus certum, Pium Secundum re plenius diſcuſſa, non modo pictas illas cum ſtigmatibus imagines permiſiſſe, verum etiam eo ſacrorum ſtigmatum privilegio donatam Divam Catharinam carmine celebraſſe;

Quam latet virtus, facinuſque clarum,
Quo nequit dici ſanctius per orbem;
Vulnerum formam miſerata Chriſti
Exprimis ipſa.

Quam ſubinde litem Prædicatores inter, & Franciſcanos pendentem, Urbanus Octavus ex Sacræ Rituum Congregationis conſulto, die 16. Februarii 1630. multo diſertius firmiuſque Prædicatoribus adjudicavit. Non ergo culpandus Canus quod illud Romanorum Pontificum in factis duntaxat hiſtoricis invicem diſſidentium exemplum dederit. Nihil quippe certius, & exploratius. Reprehenſioni ut ut maxime obnoxius videretur, ſi Sixtum Quartum, & Pium Secundum, humanis duntaxat affectibus ductos innuiſſet, ut ita pugnantia decernerent. At nihil ejuſmodi Canus noſter, ſed ita ſimpliciter: *Sixtus IV. decrevit: Divam Catharinam Senenſem ſtigmata non habuiſſe, non defuit, qui contra judicarit. Neutrius Pontificis judicium ad Eccleſiæ fidem ſpectat, utrumque aut probare, aut improbare ſine fidei diſcrimine poſſumus.* Ubi ne Franciſcana quidem Sixti Quarti profeſſio, aut Pii Secundi patria, nomenve, unde ad contraria decernenda moti credi poſſent, inſinuantur.

CAPUT XIV.

De objecta Pontificibus negligentia, & oſcitantia in caſtigandis Divorum Hiſtoriis.

RAynaudum ancipiti, & æquivoco verbo luſiſſe exiſtimabam, dum Canum noſtrum læſæ Pontificiæ majeſtatis reum agit, diatriba 2. de immunitate Cyriacorum a cenſuris, quod is lib. 11. de locis cap. 6. obiter innuiſſet, in caſtigandis, corrigendiſque rerum ſacrarum hiſtoriis, Divorumque,

rumque,

cuiuſque, ut ajunt, legendis, *Romanorum Pontificum prudentiam, & diligentiam deſiderari*. Id enim a religioſo Præſule haud dubie dictum arbitrabar, ut Pontificum hac in parte diligentiam, prudentiamque requiri, ſeu hanc illis neceſſario adeſſe ſignificaret; quod tetricus cenſor pro *deeſſe*, ac *deficere* perperam accepiſſet, ut cavillandi anſam arriperet. Priori quippe ſenſu verbum hoc a latiniſſimis etiam ſcriptoribus interdum accipi nemo neſcit. Cicero pro Quintio, *qui in vita ea in primis ſummi officii deſideremus, & inſtituta bonorum virorum requiramus*. Lib. 5. ep. 20. ad Atticum: *Hæc longam deſiderant orationem*. Verum caput 6. libri 11. de locis ſemel & iterum evolventi mihi, affictа Melchiori verba, reperire minime contigit: ac fallor maxime, ſi quis ea ſit reperturus: cum privatos ibidumtaxat Scriptores perſtringat, qui in Divorum præſertim prodigiis deſcribendis, ſparſos rumores & excepere, & ſcriptis etiam ad poſteros retulere, quorum in libris miraculorum monſtra ſæpius, quam vera miracula legere ſit, nulla Romanorum Pontificum mentione facta, quorum *prudentiam*, ac *diligentiam* in ea ſacrorum dehoneſtatione caſtiganda, corrigendaque deſiderari ſignificarit. Ut quid ergo tam amarulenta Theophili Raynaudi in modeſtum, ac moderatum Theologorum declamatio? *Hujus ſacrorum dehoneſtationis culpam omnes in Pontifices refert ſupercilioſus cenſor, ſolo nomine Canus, ductus eorum hac in parte prudentiam, & diligentiam deſiderari. Itaque dormitant, vel etiam alte ſtertunt Pontifices, dum Canus ſolus vigilat; Et unicus homo ſuperſeminante zizania fabularum, pro ſacris hiſtoriis ſocordes, judice quidem Cano, Pontifices vitam ducunt ad abrogationem fidei omnibus ſacris hiſtoriis per cordatos faciendam*. Gerræ profecto, gerræ, eæque vaniſſimæ viri ferrei oris, animique, (ut mitius loquar) parum prudentis, & cauti in clariſſimo Theologo deprimendo.

Non antea inſtitutis hiſce vindicationibus finem imponam, quam ſtupendam Ambroſii de Altamura cæſpitationem lectorum oculis ſiſtam, arguamque, (etſi nihil ad clariſſimi Theologi defenſionem res iſta pertineat) qui Melchiorem Canum, nepotis ſui initio libri 12. meminiſſe ait, illiuſque gratia volumen illud edidiſſe, illique, niſi prius fato ceſſiſſet, nuncupaturum fuiſſe. Vah pinguem errorem, putidumque anachroniſmum! de patre ſiquidem, non de nepote loquitur Canus. Perſpicuus adeo locus eſt, ut oculis tantum egeat, non interprete. *Superiorum locorum*, inquit, *vix dum fineram, & ecce nuntius afferitur, Patrem meum chariſſimum Vicanæ diem extremum obiiſſe... ...Cum autem ego illi meas has lucubrationes nuncuparem, ſcilicet a laboribus, quos ejus potiſſimum cauſa ſuſceperam, aliquandiu ceſſatum eſt, &c.*

Quamquam & ipſe nepotem cognominem habuerit, ejuſdemque Inſtituti Dominicani profeſſorem, eximiæ Sanctitatis fama apud ſuos, exteroſque clariſſimum; cujus pietatem, mentemque divinis chariſmatibus perfuſam commendat Diva Thereſia epiſt. 16. quæ eſt ad Rever. P. Dominicum Bannes. Verum obiit Canus noſter anno 1560. 6. Novembris; Nepos autem vivere deſiit anno 1607. die 30. Martii.

INDEX

INDEX
LIBRORUM, & CAPITUM.

LIBER I.

Cap. 1. *De totius Operis partitione.* pag. 1.
Cap. 2. *De duobus generibus argumentorum, quibus omnis diſputatio tranſigitur.* ibid.
Cap. ult. *De locorum Theologicorum numero, atque ordine.* 2

LIBER II. De auctoritate Sacræ Scripturæ.

Proœmium. 3
Cap. 1. *De ſacrarum litterarum ſolidiſſimo firmamento, & quatuor machinis, quibus illud impetitur.* 4
Cap. 2. *Ubi argumenta referuntur ſuadere volentium, quod Deus fallere aliquando poteſt.* ibid.
Cap. 3. *Oſtendit, Deum nec per ſe, nec per alium fallere unquam poſſe.* 6
Cap. 4. *Ubi argumenta Cap. 2. diluuntur.* 8
Cap. 5. *Ubi quatuordecim libri e ſacris Bibliis numerantur, quos quidam vel ambigunt eſſe canonicos, vel certe a canone rejiciunt.* 17
Cap. 6. *Continet argumenta eorum, qui ſuadere conantur, Scripturam ſacram non egere Eccleſiæ approbatione.* ibid.
Cap. 7. *Docet, ad cujus auctoritatem ſpectat de libris canonicis judicare.* 19
Cap. 8. *Ubi confutantur argumenta capitis ſexti.* 24
Cap. 9. *Oſtendit illos libros, de quibus erat controverſia, habendos eſſe ſine dubio pro canonicis.* 31
Cap. 10. *Continet argumentationes adverſariorum contra ea, quæ capite ſuperiori definita ſunt.* 34
Cap. 11. *Ubi confutantur argumenta capite nunc proximo poſita.* 38
Cap. 12. *Ubi eorum argumenta ponuntur, qui ſuadere volunt, in ſacrarum intelligentia Scripturarum, ad fontes Hebraicum, & Græcum recurrendum.* 50
Cap. 13. *In quo veteris vulgatæ editionis auctoritas demonſtratur, & quod non eſt nunc ad Hebræos, Græcoſve recurrendum.* 53
Cap. 14. *In quo argumenta capitis duodecimi refutantur.* 60
Cap. 15. *De linguarum Hebraicæ, & Græcæ utilitate.* 66
Cap. 16. *Ubi ponuntur argumenta eorum, qui ſunt opinati, ſacros auctores in libris canonicis non ſemper divino Spiritu fuiſſe locutos.* 71
Cap. 17. *Ubi oſtenditur, ſingulas particulas librorum canonicorum Spiritu ſancto aſſiſtente ſcriptas fuiſſe.* 73
Cap. 18. *Ubi refelluntur argumenta capitis decimiſexti.* 75

LIBER III. De Traditionibus Apoſtolicis.

Cap. 1. *Ubi eorum argumenta referuntur, qui Apoſtolicas traditiones impugnarunt.* 86

Cap.

Cap. 2. *Supervacaneam videri cum Lutheranis non de hoc ſolum loco, ſed de quibuſque aliis diſputationem.* 88
Cap. 3. *In quo quatuor fundamenta ponuntur, ad traditiones Chriſti, & Apoſtolorum conſtituendas.* 90
Cap. 4. *Ubi ſternuntur viæ ad traditiones Chriſti, & Apoſtolorum inveſtigandas.* 95
Cap. 5. *De variis generibus Traditionum Apoſtolicarum.* 97
Cap. 6. *De firmitate, & certitudine Traditionum Apoſtolicarum.* 99
Cap. poſtremum *In quo refelluntur argumenta capitis primi.* 101

LIBER IV. De Eccleſiæ Catholicæ auctoritate.

Cap. 1. *Quibus argumentis Eccleſiæ auctoritas impugnatur.* 107
Cap. 2. *Quid Eccleſiæ voce ſignificetur.* 111
Cap. 3. *Quinam ſint fideles illi, e quibus vere & proprie Eccleſia conſtetur.* 115
Cap. 4. *Quænam ſit hæc eſſe catholicæ in fidei dogmate auctoritas.* 118
Cap. 5. *Adverſus hanc poſtremam concluſionem objectiones quædam.* 124
Cap. poſtremum. *In quo argumenta primi capitis confutantur.* 128

LIBER V. De auctoritate Conciliorum.

Cap. 1. *Argumenta continet, quibus heretici utuntur, ad hujus loci auctoritatem labefactandam.* 144
Cap. 2. *Docet, quidnam nomen aut Synodi, aut Concilii hoc ſane loco ſignificet.* 146
Cap. 3. *In quo Synodorum varia genera ponuntur.* 149
Cap. 4. *Ubi concluſiones ponuntur, quibus loci hujus auctoritas continetur.* 150
Cap. 5. *Ubi nodi quidam ſolvuntur, quibus interdum homines etiam docti illigari ſolent.* 155
Cap. poſtremum. *In quo refelluntur argumenta capitis primi.* 172

LIBER VI. De Eccleſiæ Romanæ auctoritate.

Cap. 1. *Ubi ponuntur argumenta, quibus hujus loci auctoritas impugnatur.* 183
Cap. 2. *In quo redditur cauſa, cur Sedes Apoſtolica quintum locum obtineat.* 185
Cap. 3. *Tria pronunciata continet, quibus efficitur, Petri in fide firmitatem ad ſucceſſores quoque derivari.* 186
Cap. 4. *In quo oſtenditur, quod Romanus Epiſcopus ille ſit, qui Petro, & in fidei firmitate, & in componendis religionis controverſiis, divino jure ſuccedat.* 191
Cap. 5. *Ubi concluſio eadem oſtenditur Sanctorum veterum teſtimoniis manifeſtis.* 194
Cap. 6. *Ubi Conciliorum clariſſima teſtimonia referuntur, quibus Eccleſiæ Romanæ vis, & auctoritas comprobatur.* 195
Cap. 7. *Rationibus Theologiæ probat, Romanum Pontificem in fidei controverſii, finiendis errare non poſſe.* 197
Cap. 8. *Ubi argumenta capitis primi refutantur.* 200

LIBER VII. De Sanctorum auctoritate.

Cap. 1. *Argumenta complectitur, quibus Sanctorum Patrum auctoritas impugnatur.* 212
Cap. 2. *Varios modos exponit, quibus de Sanctorum Patrum auctoritate poteſt diſputari.* 214
Cap. 3. *Certis concluſionibus Patrum auctoritatem definit, atque defendit, ſimulque ſatisfacit argumentis capitis primi.* 215
Cap. 4. *Nonnullos Oſiandri, & Cajetani ſcrupulos eximit.* 230

LIBER VIII, De auctoritate Doctorum Scholaſticorum.

Cap. 1. *Lutheranorum in Theologiam furor: quinam veri nominis Theologi cenſendi.* 232
Cap. 2. *Multiplex Theologiæ Scholaſticæ munus exponit.* 233
Cap. 3. *Præcipua Lutheranorum in Scholæ auctoritatem argumenta complectitur.* 235
Cap. 4. *Scholæ auctoritatem certis finibus circumſcriptam tuetur, atque defendit.* 236
Cap. 5. *Reſpondet argumentis capitis tertii; docetque, quid de variis Theologorum placitis ſtatuendum* 238
Cap. 6. *De auctoritate juris Pontificii prudentium* 247
Cap. 7. *Quis uſus Juris Canonici in Theologica facultate.* 249

LIBER IX De argumentis Rationis Naturalis.

Cap. 1. *Primus error in hujus loci uſu vitandus, ne plus æquo in re Theologica rationi naturali tribuatur.* 252
Cap. 2. *Extremum aliorum errorem percenſet, qui a naturæ rationibus prorſus abhorrent; quorum etiam argumenta proponit* 253
Cap. 3. *Memorati erroris architectos ac ſectatores percenſet.* 255
Cap. 4. *In quo recenſitus error refellitur.* 256
Cap. 5. *Philoſophiam Theologo neceſſariam oſtendit.* 257
Cap. 6. *Apoſtolos, aliosque ſanctos viros, naturæ etiam rationibus uſos evincit.* 257
Cap. 7. *Extrema quorumdam Theologorum vitia in uſu Philoſophiæ caſtigantur.* 261
Cap. 8. *Quæ ſit hujus loci firmitas in Theologica diſciplina.* 262
Cap. 9. *Satisfacit argumentis capite ſecundo propoſitis.* 263

LIBER X. De Philoſophorum auctoritate.

Cap. 1. *Hujus loci pertractandi neceſſitatem exponit.* 269
Cap. 2. *Ubi argumenta proponuntur, quibus Philoſophorum auctoritas elevatur.* 270
Cap. 3. *Qui Philoſophi ſint Theologis utiles.* ibid.
Cap. 4. *Quam habeat in re Theologica certitudinem Philoſophorum auctoritas.* 272
Cap. 5. *Quibus finibus Ariſtotelis auctoritas circumſcribenda.* 275
Cap. 6. *Ubi ſatisfit argumentis capite ſecundo poſitis.* 277
Cap. 7. *De Juris civilis in Theologicis controverſiis auctoritate. Quibus impetatur argumentis,* 278
Cap. 8. *Juris civilis ſtudium Theologo utiliſſimum probat.* ibid.
Cap. 9. *Quæ vis, aut poteſtas argumenti ex jure civili deſumpti.* 280

LIBER XI. De humanæ Hiſtoriæ auctoritate.

Cap. 1. *Nuncius de morte parentis, vix dum finito ſuperiori libro allatus, enarratur.* 281
Cap. 2. *De hiſtoriæ humanæ in Theologiam utilitate* ibid.
Cap. 3. *Argumenta continet, quibus auctoritas humanæ hiſtoriæ impugnatur.* 284
Cap. 4. *Quod auctoritas humanæ hiſtoriæ aliquando probabilis, quandoque etiam certa ſit.* 288
Cap. 5. *Ubi reſpondetur argumentis capitis tertii.* 290
Cap. 6 *Qui ſint probatæ fidei auctores, qui contra non ſint.* 318
Cap. poſtremum. *In quo 15, 16, 17, & 18, argumenta capite tertio propoſita refelluntur.* 237

LIBER XII. De Locorum uſu in Scholaſtica diſputatione.

Proœmium. 330
Cap. 2. *Quid Theologia ſit, quæ ei objecta res, quis finis.* 331
Cap. 3. *Quæ ſint Theologiæ principia.* 3[illegible]5
Cap. 4. *Capitis ſuperioris argumenta refellit.* [illegible]2
Cap. 5. *Quæ ſint quæſtiones, ſeu concluſiones Theologicæ.* 347
Cap. 6. *Quibus notis quæſtiones Fidei dijudicari poſſint.* 363
Cap. 7. *De variis errorum gradibus, primumque de hæreſi, & hæretica propoſitione.* 369
Cap. 8. *Contra hæreſis finitionem argumenta quædam.* 3[illegible]2
Cap. 9. *Regulæ tres, ad quas Fidei externa iudicia ſunt dirigenda.* 384
Cap. 10. *De propoſitione erronea, ſapiente hæreſim, piarum aurium offenſiva, temeraria, ſcandaloſa.* 3[illegible]7
Cap. 11. *Quemadmodum argumenta Theologiæ invenienda, atque e locis ducenda ſint.* 394
Cap. 12. *Exemplum primum, ubi principium Theologiæ in quæſtione vertitur.*
Controverſia de Eucharistiæ ſacrificio. 400
Cap. 13. *Exemplum ſecundum, ubi Theologiæ concluſio in quæſtionem vertitur.*
Quæſtio de viſione Animæ Chriſti. 435
Cap. 14. *In quo ea quæſtio vocatur in dubium, quæ cum naturalis ſit, tum etiam ad fidem pertinet.*
Diſputatio de Animi immortalitate. 448

RELECTIO de Sacramentis in genere, in quinque partes diviſa.

Pars 1. *De definitione Sacramenti.* 460
Pars 2. *De neceſſitate fidei Chriſti ad ſalutem.* 464
Pars 3. *De neceſſitate Sacramentorum ad ſalutem.* 479
Pars 3. *De Sacramentis cauſantibus gratiam.* 482
Pars 5. *De diſcrimine inter nova, & vetera Sacramenta.* 490

RELECTIO de Sacramento Pœnitentiæ, in ſex partes diviſa.

Pars 1. *De definitione Pœnitentiæ.* 494
Pars 2. *De pœnitentia ut virtute.* 503
Pars 3. *De neceſſitate Pœnitentiæ ut virtutis.* 509
Pars 4. *De Præcepto Pœnitentiæ ut virtutis.* 516
Pars 5. *De neceſſitate Sacramenti Pœnitentiæ.* 536
Pars 6. *De præcepto Sacramenti Pœnitentiæ.* 551

FRA-

FRATRIS
MELCHIORIS
CANI
ORDINIS PRÆDICATORUM
& Sacræ Theologiæ Profeſſoris,
Epiſcopi Canarienſis, ac Primariæ Cathedræ in Academia Salmaticenſi olim Præfecti

IN LIBRUM

DE LOCIS THEOLOGICIS

PROOEMIUM.

SÆpe mecum cogitavi, Lector optime, boni ne plus is attulerit hominibus, qui multarum rerum copiam in diſciplinas invexit, an qui rationem paravit, & viam, qua diſciplinæ ipſæ facilius, & commodius ordine traderentur. Nam & rerum inventoribus nos debere multum, negare non poſſumus, & debemus certe iis multum, qui ratione, atque arte res inventas ad communem uſum accommodarunt. Equidem cum veterum eruditionem conſidero, & variam in eis doctrinæ ſupellectilem animo colligo, non minimam video per eos invectam eſſe partem commodorum. Cum autem junioris ſcholæ operam & curam repetere inſtituo, plurimas utilitates intelligo novæ hujus artis ſubſidio, & diligentia comparatas. Ac me ſane diu cogitantem ratio ipſa in hanc potiſſimum ſententiam ducit, ut exiſtimem utroſque de bonis artibus juxta eſſe bene meritos. Quoniam etſi priſci doctrinarum auctores doctiſſimis quibuſque, ac diligentiſſimis magnam divitiarum copiam ſoppeditavere, at recentiorum inopia docendi facilitate penſatur: qua in tudium, & inertium animos artificioſius inſiuunt, & quæ fuſe olim diſputabantur ac libere, ea nunc articulatim preſſeque dicentes, lucem non parvam inven-

inventis priſcorum obſcurioribus afferant. Atque hac una in re, quantum animi mei conjectura colligere poſſum, juniores vel pares antiquis, vel etiam ſuperiores reperientur, cæteris omnibus longe inferiores. Certe poſt priores illos, in rerum inventione tribuere ſibi poſteriores vix quicquam poſſunt. Ordinem vero, diſpoſitionem, perſpicuitatem ſibi ſi aſſumunt, videntur ea jure ſuo quodammodo vendicare. Quapropter utriſque legendis efficiet Theologus ſcholaſticam diſputationem ſine dubio pleniorem. Nam ex illis quaſi materiam, ex his tanquam formam differendi mutuatus, potens nimirum erit exhortari in doctrina ſana, & eos, qui contradicunt, arguere. Quod eſt (ut Apoſtolus Paulus ad Titum I. ait) Chriſtiani doctoris præcipuum inſtitutum. Cujus explicandi deſiderium omnino me movit, ut de Locis Theologicis diſputationem inſtituerem, viris doctis (niſi me opinio fallit) non prorſus ineptam, indoctis vero magnopere neceſſariam. Id autem eo libentius feci, quod ne Theologorum adhuc, quod equidem ſciam, genus hoc argumenti tractandum ſumpſit: cum præter communem illam artem differendi, quam a Dialecticis accepimus, aliam Theologus habeat neceſſe ſit, alioſque item ad diſputandum locos, unde argumenta non quaſi communia, & aliena, ſed tanquam propria ducat, & ſuis dogmatis confirmandis, & adverſariorum ſententiis refellendis. Hoc vero opus, arduum quidem illud, ſtatim exordior, ſi prius animo demiſſo, atque humili ad opem Jeſu Chriſti ſupplex, abjectuſque confugio. Non enim ego illud aut ingenio, aut eruditione mea fretus aggredior, ſed Spiritus ſancti auxilio, atque favore. Quem ſi Pater & Filius mihi ad hunc librum conficiendum impertierint, operæ pretium haud mediocre, ut ſpero, Theologis facturus ſum: in quorum gratiam vel maxime opuſculum editur.

DE LOCIS THEOLOGICIS LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

[illegible]

CAPUT II.

[illegible]

dem, [illegible] argumenta deducuntur, [illegible] [illegible] & locorum [illegible], [illegible] ostendet.

CAPUT ULT.

De locorum Theologicorum numero atque ordine.

Quod a Platone primum & Aristotele [illegible] [illegible] [illegible] id quod e nostris fecere permulti, e Lutheranis non modo Philippus, sed [illegible] [illegible] [illegible] & notas, ex [illegible] [illegible] disputationem [illegible] [illegible] quaestionum Theologicarum [illegible] [illegible] [illegible] Theologorum, ex quibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Theologici [illegible] [illegible] non erat [illegible] explicanda, sed quod obscurum erat, id statim aggrediendum, & locorum [illegible] [illegible] [illegible] ergo Theologicorum [illegible] [illegible] numero [illegible], nonignoro [illegible] aliquos, qui [illegible] hos locos [illegible] [illegible], alios, qui vel [illegible] [illegible]. Sed de enumeratione [illegible] [illegible] est, modo [illegible] [illegible] vel superfluus [illegible], vel praetermittatur [illegible].

Primus igitur locus est auctoritas sacrae Scripturae, quae libris Canonicis continetur.

Secundus, est auctoritas Traditionum Christi & Apostolorum, quas, quoniam [illegible] non sunt, sed de aure in aurem ad nos pervenerunt, [illegible] oracula [illegible] [illegible].

Tertius, est auctoritas Ecclesiae Catholicae.

Quartus, auctoritas Conciliorum praesertim generalium, in quibus Ecclesiae catholicae auctoritas residet.

[illegible] Romanae, [illegible] est, & [illegible] Apostolica.

Sextus, est [illegible] Sanctorum veterum.

Septimus, est [illegible] Theologorum [illegible] [illegible] Theologiae [illegible].

Octavus [illegible] naturalis est, quae [illegible] lumine [illegible].

Nonus, est [illegible] [illegible] qui [illegible] [illegible].

Decimus denique est humanae [illegible] [illegible], sive per [illegible] [illegible] scripta, sive de gente in gentem [illegible], [illegible] constanti [illegible].

Sunt itaque hi loci decem, in quo [illegible] argumenta omnia Theologica [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Nam [illegible] [illegible] genera [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible]. Quanquam [illegible] aliquando [illegible]

que

que ſemel argumentandi genus adhibere [illegible], atque [illegible] [illegible], [illegible], ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] oratione non agent, hactenus diximus. De prima igitur operis parte, [illegible] [illegible].

Libri Primi Finis.

DE
LOCIS THEOLOGICIS
LIBER SECUNDUS.

In Librum Secundum de Locis Theologicis.

PROEMIUM.

Quanquam plures in ea sententia eſſe video, qui orationis ſplendore illuſtrare cogitationes ſuas nequeant, eum, ſi fecerit, impudenter abuti & otio & literis, quo tamen, ſi Theologus non afferat eloquentiam, tantum abeſt ut aſpernor, ut ne [illegible] quidem. Nam de rebus obſcuris, atque ad intelligendum difficilibus dilucide docere, nec ſententiis ſolum argute, ſed verbis etiam ornate, adeo eſt operoſum & arduum, ut iniquus futurus ſim, qui velim id efflagitare. Atque id quidem paucis adhuc video contigiſſe, ut iidem utroque in genere laborarent, ſimulque in Theologiæ controverſiis ſequerentur & elegans illud dicendi, & hoc argutum diſputandi genus. Nos autem quantum in utroque profecerimus, aliorum ſit judicium: utrumque certe ſequuti ſumus. [illegible] [illegible] [illegible] verborum [illegible] [illegible] ſententia [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], ſi rationis [illegible]. At de ſermone [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] libere [illegible] [illegible] [illegible] impedit. In rerum autem [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] multas, & graves, & [illegible] accurate [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut videmur, eſt [illegible] ad [illegible] Theologi noſtri, ut non modo [illegible], ſed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & ad diſſerendum, & ad judicandum. Nec vero hoc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quendo [illegible] [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible] proprium, [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (ni fallor) arrogans, [illegible] [illegible] quaedam [illegible] [illegible]. Nec [illegible] [illegible] adeo ineptus ego, [illegible], ut [illegible] [illegible] [illegible] in rebus quoque [illegible] [illegible] [illegible]. Sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], & ratione [illegible] quod [illegible] [illegible], ut mihi videtur, [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible], [illegible] pertinent omnia, non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quid [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Literaturæ candidatus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ſi [illegible] propria verba, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nam [illegible] [illegible] [illegible], quam [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] labores duos [illegible] Theologis, [illegible] [illegible], alterum in verborum intelligentia. [illegible] [illegible] [illegible]

 mihi

CAPUT I.

CAPUT II.

[illegible]

CAPUT III.

[illegible]

[illegible]

CAPUT IV.

[illegible]

[illegible]

verbum

Ca-

CAPUT V.

[illegible]

[illegible]

CAPUT VI.

[illegible]

[illegible]

Digitized by Google

[illegible] debemus, [illegible]

5. Argum. [illegible]

6. Argum. [illegible]

7. Argu. [illegible]

8. Ratio. [illegible]

9. Ratio. [illegible] ſionem, ſolo hominum judicio ſolum [illegible] cum ſenſu, et [illegible] habere [illegible]

ſtoritatem? Et cum Apoſtolus aſſerat, [illegible] Eccleſiæ eſſe catholi- [illegible]

3. Ratio. [illegible]

4. Ratio. [illegible] approbatione pendebit. Hic, atque [illegible] confirmare debemus.

CAPUT VII.

[illegible]

a. Cam.

[illegible]

[illegible]

errorem, atque ex eâ [illegible] ad Chri-
sti & Apostolorum [illegible] tradi-
tam [illegible] quod [illegible] demonstrationem. Atque [illegible] eos [illegible] tantum [illegible] est admonere.

[illegible] vero demonstrandum est, Ecclesiam [illegible] non [illegible] habere [illegible] de quo disputatio [illegible] non [illegible] debeat [illegible], quæ circa fidem [illegible], ad perfectam [illegible]. Oportet enim [illegible] in [illegible] quæ fidei [illegible] credere potest (Sequentur Deus in necessariis Ecclesiæ [illegible] deest) At si [illegible], fidem maxime [illegible]. Ad Ecclesiam igitur [illegible] tempore [illegible] res [illegible] pertinebit. Nam [illegible], qui [illegible] adversantur, Ecclesia, quæ nunc est, condemnare [illegible] de medio tollere, [illegible] hæreticis [illegible] atque adeo regnare possent.

Rursum, tempore Hieronymi [illegible] catholicis licuit [illegible] Apocalypsim Joannis [illegible]. Nunc autem, ut hoc loco ostendemus, [illegible] non licet [illegible]. Ergo post tempora Hieronymi [illegible] authoritatem habuit [illegible] quæstionem [illegible].

Quemadmodum cum nostro tempore quidam in dubium vocent, an Baruch, & Machabæorum libri, ac cæteri, de quibus quæstio [illegible] est, canonici sint, necne, hanc certe ambiguitatem præsentis Ecclesiæ judicium explanare poterit.

Præterea Ecclesia, quæ nunc est, in fide errare non potest. Ergo si crediderit aliquem librum esse canonicum, [illegible] testimonium [illegible] a Theologis [illegible] argumentum. Nam & Ecclesia præsentis [illegible] eos, qui fidem [illegible], quæcunque fidei sunt, & [illegible] quos per traditionem veterum accepit, posteris [illegible] tradere. Qui quidem posteri fidem [illegible] habent Ecclesiæ præsentis necesse est [illegible] antecedentibus, & illi superioribus, [illegible] quidem & [illegible] usque ad Apostolos [illegible] fideles tunc [illegible] crediderunt.

[illegible] nisi per [illegible] ad Apostolos, & inde ad Christum [illegible], tanquam [illegible]. Quemadmodum enim utrique [illegible] principia [illegible] sunt, utraque [illegible] certo [illegible], licet altera mediata, altera immediate sit: ita & Ecclesia, quæ nunc est, certum [illegible] dogmata Christiana [illegible] quamvis [illegible] fidem ad Christi & Apostolorum [illegible] referenda.

Quo [illegible] Thomæ Waldensis [illegible], quod est quærere, quid Ecclesia præsens [illegible] possit, & quantumque [illegible] controversias decernendi authoritatem, [illegible] vero [illegible] quænam via & [illegible] ad [illegible] harum rerum [illegible] valeat [illegible]. At nos quidem [illegible] fatemur, non esse [illegible] novas revelationes expectandas, [illegible] Domino, [illegible] a Concilio: [illegible] etiam ab Ecclesia [illegible] documenta, [illegible] Sanctorum Scripta, Apostolicas etiam traditiones, [illegible] consulendas, atque per [illegible] quæstionem de [illegible] determinandam. Nam & Apostoli & [illegible] congregati in Concilium Hierosolymitanum, [illegible], tum ex rebus ante actis, tum ex Scriptura Prophetarum, sententiam de re proposita atque in quæstionem vocata, tulerunt.

Fallitur & in alia re, nisi fallor ego, Thomas Waldensis, cum asserit testimonium [illegible] fidelium [illegible] pertinere. Sed [illegible] non esse [illegible] quia [illegible] erunt, inquit, [illegible]. Altera, quæ [illegible] credunt [illegible] Filium Dei humanam naturam suscepisse. Altera vero sunt, quæ videlicet suis [illegible]

cum-

[illegible]

CAPUT VIII.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

CAPUT IX.

[illegible]

[illegible] fuiſſe, ut populus Chriſtianus [illegible] graui de [illegible]

2. Concl. Secunda concluſio. Tobiam, Iudith, Sapientiam, Eccleſiaſticum, [illegible] Machabæorum [illegible], [illegible] erroneum [illegible] hæreticum. Auguſtinus [illegible] etiam [illegible] de doctrina Chriſtiana [illegible] diuinarum Scripturarum catalogum [illegible], [illegible] Eccleſiæ [illegible]

Indicat quoque [illegible] de his libris loquutus eſt, quod [illegible] Eccleſia [illegible] diuina [illegible] & [illegible]

Hanc [illegible] Innocentius I in epiſt. ad Exuperium Toloſanum Epiſcop. cap. [illegible] libros ſanctarum Scripturarum [illegible]

[illegible] Papa [illegible] Epiſcoporum [illegible] hos quoque libros [illegible] & catholicam Romanam [illegible] veteris teſtamenti Scripturas [illegible]

Hanc eandem concluſionem [illegible] Concilium tertium Carthag. [illegible] Quod [illegible] prouinciale [illegible], confirmatum eſt tamen [illegible] Leone IV [illegible] in Trullo [illegible] Nec [illegible] quod Trullanum [illegible] Carthaginenſe [illegible] Quanquam [illegible] Carthaginenſe [illegible] eſt, quod [illegible] hos [illegible] Patres Trullanæ Synodi [illegible] Carthaginenſi [illegible] in noua Carthagine.

Poſtremo [illegible] eandem [illegible] habet apud [illegible] Florentinum [illegible] IV & Tridentinum ſub Paulo III.

3. Concl. Tertia concluſio. Hæreticum eſt [illegible] ad Hebræos [illegible] Primo [illegible] Pontificum & Conciliorum [illegible] ut Innocentii I [illegible] Carthaginenſis [illegible] Quod utique Concilium [illegible] confirmatum eſt a Synodo Trullana.

Cap. 10. Cap. 6. 16. diſtin. C. quoniam [illegible]

Deinde probatur concluſio, quoniam epiſtola ad Hebræos [illegible] eſt in [illegible] & auctor eſt D. Thomas [illegible] Rem vero [illegible] tantis [illegible]

Præterea [illegible] Concilio Epheſino [illegible] Apoſtolorum [illegible] Chriſtum [illegible] Si quis [illegible] & Apoſtolorum [illegible] eſſe [illegible] Dei verbum, anathema ſit. [illegible] ad Hebræos Apoſtoli [illegible] Diuina Scriptura eſt [illegible] tradatur ad hæreticum [illegible] dum. Cap. 10.

Quod ſi [illegible] Pontificum & Conciliorum [illegible] in hanc ſententiam [illegible] quod [illegible] Atque [illegible] Atque ut Græcos [illegible] Hieronymus [illegible] atque La[illegible] Hieronymum (de quo [illegible]) Diu. Auguſtinus [illegible] hanc epiſtolam [illegible] Nam [illegible] de doctrina Chriſtiana [illegible] Scripturarum refert, [illegible] de Trinitate [illegible] hanc epiſtolam [illegible] non [illegible] Auguſtini tempore [illegible], omnes Theologi, omnes catholici [illegible] epiſtolam hanc [illegible] quod eſt [illegible] quidem [illegible] Apoſtoli hæc epiſtola legitur. Cap. 6. Cap. 14.

Vide Ide[illegible] [illegible]

Quarta concluſio. Hæreticum eſt, epiſtolam Iacobi in canonem non recipere. Primo [illegible] Hieronymus [illegible] de viris illuſtribus [illegible], hanc (licet aliquando fuerit dubitatum) paulatim tamen procedente tempore 4. Concl.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

CAPUT X.

[illegible]

N[illegible]

[illegible]

1. Arg. [illegible]

[illegible]

2. Arg. [illegible]

[illegible]

Cap. ult. [illegible]

[illegible] nec Judith, nec Ecclesiasticum. [illegible]

[illegible] , quæ ab Apoſtolo [illegible]

Tertio [illegible] epiſtola non [illegible] Paulum. [illegible] Chriſtum eſſe [illegible] Dei, [illegible] [illegible]

Cap. 1. [illegible]

Cap. 2. [illegible]

Cap. 13. [illegible]

Quartum [illegible]

Cap. 6. [illegible]

Cap. 2. [illegible]

Quintum [illegible] , quod [illegible] epiſtola [illegible]

Cap. 9. [illegible] teſtamento [illegible] Teſtamentum [illegible]

Cap. 10. [illegible]

Poſtremo [illegible] eſt [illegible]

Cap. 6. [illegible]

Cap. 6. [illegible]

Quartum vero [illegible]

8. Argum. [illegible] epiſtolæ , quæ Jacobi [illegible] , nihil Dei , nihil [illegible] Chriſto [illegible]

[illegible] , quod Lutherus [illegible] epiſtolam [illegible]

9. Argum. Nonum argumentum adverſus [illegible] epiſtolæ [illegible] Petrum Apoſtolum [illegible]

10. Argum. Decimum argumentum in eandem [illegible] , quod Lutherus [illegible]

Cap. 11. [illegible]

11. Argum. Undecimum [illegible] , quod epiſtola [illegible]

Cap. 11. Argum. 12. Poſtremum argumentum contra [illegible]

Cap. 12. [illegible] lib. [illegible] cap. 4. [illegible] , quod [illegible] Apocalypſin [illegible] Evangeliſta [illegible]

[illegible] , quod Dionyſius [illegible]

C 3 [illegible]

[illegible]

CAPUT XI.

Ubi confutantur argumenta capite nono proposita.

[illegible]

[illegible]

ſe a patribus accepiſſe & Auguſt. lib. 5. de prædeſt. Sanctorum, proximos

[illegible]

[illegible] Ad secunda ratio [illegible]

[illegible]

do expleto: hoc eſt, anno conteſ[illegible]

[illegible] Ad quartum, non deſunt, qui [illegible]

[illegible] Scio autem verbum, percutiens, [illegible]

[illegible] Ita ad quartam rationem [illegible] Epiſtolam non eſſe, cujus prin[illegible] Quod nec [illegible] eſt [illegible] David [illegible] Sed [illegible] illud quidem [illegible]

[illegible]

[illegible] modo comprehendi animo, ſed ne [illegible] lum uſurpaſſe, quam erat in uſu uni- [illegible]

Cypr. [illegible]

Capit. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible] Augustinus [illegible] [illegible] de Christo [illegible] [illegible] [illegible] in Sacramento [illegible] [illegible]

[illegible] Augustinus [illegible] Christo [illegible] Deo [illegible] potest.

Ad quintum [illegible] respondere [illegible] per Dominum [illegible] Quod Paulus [illegible] ad Iudaeos [illegible] Paulus [illegible] Sacramenta [illegible] Apostolus [illegible] veniam capiunt, &c.

Ad quartum vero respondetur [illegible] Testamenti [illegible] Novi Testamenti [illegible] [illegible]

[illegible] Hebraeum [illegible] [illegible] Christo [illegible] per evangelium legem [illegible] Id quod [illegible] de vero [illegible] quam propius de testamento [illegible]

[illegible]

Reſpon. ad 10. mus & Caietanus duas illas poſteriores epiſtolas negant eſſe Ioan. Euangeliſtæ, Quam quidem [illegible] noſtis [illegible] ita etiam errare [illegible] [illegible] Ioannis, [illegible] [illegible] Non enim [illegible] [illegible] Sunt autem hæc [illegible], ut ante [illegible] demonſtratum eſt, [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

Quorum argumentum [illegible] [illegible]

Reſpon. ad 11. [illegible] [illegible] [illegible] Nam [illegible] [illegible] Cum autem Hieronymus [illegible] [illegible] [illegible] Non eſt igitur certo [illegible] At quidem ante Hieronymum [illegible] epiſtolam [illegible] ante Hieronymum [illegible] in controuerſia, [illegible] [illegible] librum apocryphum [illegible] apud Hebræos [illegible] eſſet, ut & Hieronymo, & [illegible] aliis placet, nihil mirum, ſi ab Apoſtolo Iuda referatur, cum teſtimonia referat Paulus ex Arato, Menandro, Epimenide, ethnicis prophe- Aft. 17. & ad Cor. 15. & ad Tit. 1. tiſque poetis. Vide Hieronymum in epiſt. ad Ephes. cap. 5. & ad Tit. 1. At contra [illegible] Non abs re, inquit, hæc epiſtola a multis reiecta eſt, quoniam eam [illegible] [illegible] magis [illegible], quam [illegible] tamen [illegible] [illegible] [illegible] Hæc [illegible] [illegible] [illegible] quæ [illegible] quædam [illegible] [illegible] A [illegible] [illegible] [illegible] quod nec Hieronymus, nec [illegible] [illegible] Non [illegible] [illegible] Beatus eſt [illegible] Sed [illegible]

Reſpon. ad 12. Ad [illegible] [illegible], ut Apoſtoli [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Nam [illegible] ut [illegible] controuerſiæ finem aliquando faciamus.

CAPUT XII.

De earum argumentis ſententia, qui ſuadere volunt, ut ſacrarum codicum ſcripturarum, ad fontes Hebræorum, & Græcos reuocandos.

IN tertia vero quæſtione magna diſſenſio [illegible] eſt, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] An [illegible] [illegible] [illegible] tem ſit reuocandum. An potius editio ipſa Latina tam magnæ ſit autho-

rita-

[illegible]

[illegible]

CAPUT XIII.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

CAPUT XV

[illegible]

AC primum quidem, cum Hero- [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ſi magiſtrum. Et apud Lucam, ap-
ruit Dominus diſcipulis ſenſum, [illegible]

[illegible]

[illegible] tamen (ut [illegible] recte aſſeverat) [illegible] [illegible] [illegible], quarum [illegible] eſſe [illegible] [illegible] interpretatione. [illegible] quoque erat neceſſarium, ut [illegible] Latina editio [illegible] literarum haberet, quam tota in fide & moribus [illegible] [illegible].

Jam ad poſtremum argumentum [illegible] [illegible]. Quod ſi Latinorum ad Græca Hebræaque [illegible] [illegible] [illegible], exemplo D. Am[illegible] [illegible] [illegible] utrumque poſſumus. Qui [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible], [illegible] tamen non eſt [illegible] Græca [illegible], [illegible] [illegible] aliquam lectionis eſſe conſtabat. Videre hoc eſt [illegible] [illegible] [illegible] epiſtolæ ad Romanos. Quod ſi interpretum [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], & plures [illegible] [illegible], qui [illegible] apud Hieron[illegible] [illegible]. Nos vero [illegible] [illegible] interpretum, nec [illegible] [illegible], nec ad Græca & Hebræa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nam ſi Auguſtinus de doctrina Chriſt. lib. 2. [illegible] vulgarium [illegible] & patrum doctorum interpretum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Atque [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] & [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] literas [illegible] [illegible] fateor, & id quidem pertinacius tantum abeſt, ut linguarum peritiam [illegible].

Romæ in [illegible] [illegible] [illegible].

CAPUT XV

De linguarum Hebrææ & Græcæ utilitate.

PRincipes enim ſunt linguæ utiliſſimæ, ubi diſſeritur cum infidelibus, vel etiam ubi infideles alicui linguæ ad fidem adducuntur. Quæ cunis vel ſola [illegible] in alia Commentaria, de magiſtris, propter quam linguæ ſunt in [illegible] [illegible]. Atque, qui [illegible] [illegible] Arabica lingua, [illegible] docere præcipitur? Qua de re, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut Clementina [illegible] [illegible] argumento afferret, ad ſacras literas intelligendas, Hebraicam, Græcamque [illegible] eſſe neceſſarias. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eſt, in [illegible] [illegible] [illegible] exponendis, quæ magnam [illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible] proprietatem apud Hebræos & Græcos, quam Latinus ſermo exprimere non valet. Hujuſmodi [illegible] multa tum in Hebraicis quæſtionibus, tum in commentariis annotavit Hieronymus. Non [illegible] [illegible] exempli cauſa ponemus. [illegible] [illegible] interpres reddidit [illegible] [illegible] [illegible] verbum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad linguam dimittere, ad dimittere [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. Quo in [illegible] Græce [illegible], [illegible] Chriſti etiam erga [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] commendavit. In quod Latina vox exprimere poteſt. [illegible] ad Epheſ. [illegible], quod noſtra editio habet, A conſtitutione mundi, Græce habetur [illegible], [illegible] Hieronymus in commentariis explicans [illegible]. Non [illegible] (inquit) [illegible], quod conditionem ſonat, unde & non [illegible] [illegible] [illegible] & rerum novitatem, & [illegible] [illegible] Græcorum [illegible] [illegible], & [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (quod impoſſibile eſt) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], καταβολή, proprie dicitur cum quid [illegible] [illegible], vel cum aliquis [illegible] [illegible] [illegible]. Unde & [illegible], qui [illegible] [illegible] [illegible] fundamenta, καταβολὴν dicunt. Volens itaque Paulus oſtendere, quod Deus [illegible] [illegible] ex nihilo, ad conditionem, non creaturam atque facturam, ſed καταβολήν, id eſt, initium fundamenti ad eum retulit. [illegible] Hieronym. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] Corinth. [illegible] Non ut [illegible] vobis [illegible], [illegible] proprietatem, [illegible], Græcam Latinus ſermo non explicat. Quibus enim verbis, quæ poſſint

In præfat. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

CAPUT XVI.

[illegible]

Quarta conſequens ... [illegible]

... ab homine nota erant, non erat supernaturalis revelatio necessaria. Quæ igitur scriptores sacri viderant, & manibus attrectaverant, non divino lumine [illegible], sed humano [illegible] sunt.

Deinde, Apostolus in priori ad Corinthios epistola quædam ponit, de quibus asserit, quod divina sint mandata [illegible] non ego, sed Dominus [illegible] non Dominus. Quod [illegible] revelatione Spiritus [illegible] non diceret [illegible]. Quæ [illegible] quæ Deo [illegible] Dominus [illegible] Nam [illegible] ego dico, non Dominus.

[illegible]

Adde quod Apostolus in posteriore ad Corinthios [illegible]

Adde etiam quod in eadem epistola, [illegible] Apostolus, in plus [illegible]

b. Argum. (left margin, beside "Corinthios")

Numb. 16. (right margin)

a. Cor. 7. (right margin)

b. Cor. 11. (right margin)

3. Argum. (right margin)

Cap. 4. (right margin)

Cap. 11. (right margin)

[illegible]

Li-

laboraſſet, contentione cum aliis [illegible], docet parum ſe certe ſuiſſe laboratum. Non autem ego, inquit, ſed gratia Dei mecum.

Argum. 4. Præterea, ſi quæcunque Apoſtoli præceperunt, ex divina auctoritate ac revelatione [illegible] omnia, certe illud Pauli præceptum, quo jubet, ut Epiſcopus ſit unius uxoris vir, divinum eſſet, non humanum. Ita fieret, ut Romanus pontifex in eo diſpenſare non poſſet. Nam, ut Aug.

Epiſt. 118. ad Januar. ait, quæ Chriſtus præceperit, ea nemo poterit variare. At, ut qui bigamus fuiſſet, is fieret epiſcopus, Romanus pontifex, [illegible], aliquando fecit. Non ergo Apoſtoli decreta omnia Spiritu ſancto auctore præcepta ſunt.

5. Argum. Matth. 27. Matthæus itidem memoria lapſus eſt, nam pro Zacharia Hieremiam poſuit, & Marcus item, cum in Iſaia

Marc. 1. ſcriptum aſſeruit, quod in Malachia ſcriptum eſt. Et cum tertiam horam tertia narret Dominum crucifixum, qui hora fere ſexta a Pilato judicatus eſt, ut Joan. 19. dicitur. Quo fit, ut non ſemper in omnibus Evangeliſtis ſcribentibus Spiritus ſanctus adfuerit.

6. Argum. Præterea, Lucas capite Evangelii 3. dicit Cainam fuiſſe filium Arphaxad, Salem autem filium Cainam. Conſtat vero Gen. cap. 11. Salem non Arphaxad nepotem fuiſſe, ſed filium, [illegible] ulla media generatione interceſſiſſe. Superius igitur eſt in genealogia Chriſti una generatio, [illegible] inſtinctu Sancti Spiritus appoſita.

7. Argum. Lucas [illegible] multa refert, quæ Spiritu aſſidente referri non potuerant. Ut eſt illud primum, quod Joſeph accerſiverit cognationem ſuam in animabus 75. At Geneſ. 46. [illegible] ſeptuaginta tantum animæ numerantur. Nec vero dici poteſt, Stephanum Joſephi uxores etiam ſupputare, quæ multo plures [illegible] Dicit autem Lucas, Joſeph 75. animas accerſiviſſe. Illud gravius eſt, quod deinde ſubjungit, Jacob & Patriarchas tranſlatos fuiſſe in Sichem, cum [illegible] fratres Joſeph Abrahæ conditos eſſe in Hebron. Qua in re non aliud habere credendum eſt, quam quod a majoribus per manus traditum vulgo etiam teneatur. Præterquam quod Lucas ſua parte dicit, Patriarchas ſepultos eſſe in ſepulchro, quod emit Abraham. Atqui certum eſt, Abraham in Hebron emiſſe ſepulchrum, Geneſ. 23. Tertium vero multo difficilius eſt, quod rurſum addit, Abraham ſepulchrum emiſſe a filiis Emor, filii Sichem. Jacob ſiquidem a filiis Emor partem agri emit, ut Gen. cap. 33. ſcribitur. Abraham autem non a filiis Emor, ſed ab Ephron filio Seor, ſpeluncam emit duplicem, quod Gen. cap. 23. non obſcure traditum eſt. Quid? quod item Lucas dicit Emor filium Sichem, cum Gen. 34. contra dicatur, Emor patrem Sichem fuiſſe, non filium. [illegible] omittamus, [illegible] quod non idem Spiritus auctor ſcriptum ſit. Verum e contraria parte illud facit, quod ſi in libris Canonicis aliquid humano more & ſpiritu vel ſcriptum vel commemoratum haberet, nihil obſtare videretur, quo minus in eis aliquod mendacium eſſet. Jam ſi errorem aliquem in Scripturis ſacris agnoſcimus, earum auctorem Spiritum ſanctum eſſe quis credet?

CAPUT XVII.

Ubi diluuntur ſingulæ partium [illegible] argumenta, [illegible] aſſertione ſemper ſalva.

IN hac quæſtione & controverſia non deſunt, qui priorem illam partem amplectantur, auctore eſt D. Hier. non in epiſtola tantum, quam paulo ante retulimus, ſed in Commentariis etiam ſuper quintum Matthæi caput. [illegible] quoque, ut eam de his dicam, multa eſt. [illegible] illo primum argumento [illegible] magna ex parte ſubſtituatur auctoritas, ſi hoc uno vera eſt. Nam, ut Auguſtinus ait, ſi in ſacris quoque libris unum [illegible] recitatur, totius libri certitudo corruit. Quo enim argumento Auguſtinus [illegible], [illegible] credat. Præterea cum & Apoſtoli [illegible], non [illegible], quæ [illegible], ſed ut [illegible] quidem, quæ [illegible]. Rerum, inquiunt, [illegible], &

nihil

In cœna [illegible] Marc. [illegible] cap. 27. Matth.

Epiſt. 8. & 19. ad Hier. [illegible]

[illegible]

CAPUT XVIII.

Ubi refelluntur argumenta capite [illegible] facta.

Respon. ad 1. CONfirmata [illegible]

Ioan. 16. [illegible]

1 Cor. [illegible]

Cap. 15. [illegible]

Matth. 10. [illegible]

[illegible]

Respon. ad 2.

[illegible]

Respon. ad 4.

[illegible]

Cap. 20.

[illegible]

Respon. ad 3.

[illegible]

[illegible]

[illegible] cunque habeant, huic nos respon- [illegible]

[illegible] sexta Dominum crucifixum. Id quod Hieronymus. [illegible]

[illegible] huiuscemodi numeros & notas habeant, saepe fieri notum est, quam ut vindicandum sit. [illegible] Tradit enim, Iudaeos hunc [illegible]

[illegible] ut sit hora sexta. [illegible] Quod autem [illegible] eam autem [illegible]

[illegible] hora

[illegible]

[illegible] quidem [illegible] [illegible]

[illegible] Nam de [illegible] [illegible] dictum est [illegible], ut [illegible] [illegible]

Ad [illegible] vero [illegible] [illegible] [illegible], multa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], sed [illegible] tamen [illegible], [illegible] [illegible] Nam [illegible] [illegible] Augustinus [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible]. [illegible]

tu qua potiſſimum agebatur, erat intentum. Lucas vero hiſtoriæ veritatem retinere volens, ut ipſe quidem commemoravit, ſed rem, ut à Stephano narrata fuerat, expoſuit. Nos autem non Stephanum ab omni lapſu, ſed Evangeliſtam vindicare debemus. Soliſque ipſis Apoſtolis, Prophetis, & Evangeliſtis hunc honorem deferre Catholica fide docente didicimus, ut nullum eorum vel memoriæ lapſum eſſe credamus, nullum nec in magnis, nec in parvis erraſſe. At Stephanus plenus erat Spiritu ſancto. Fateor. At ſpiritus loquebatur in eo. Et id equidem fateor. Sed aliter in Chriſto ſpiritus loquutus, aliter in Prophetis & Apoſtolis, aliter in Stephano & Ambroſio. At certe per hos omnes loquebatur. Per Concilium generale Deus Eccleſiæ loquitur, per Eccleſiæ Paſtores Deus Eccleſiæ loquitur, per veteres Sanctos Deus Eccleſiæ loquutus. Et hi omnes tamen in parvis labi poſſunt, memoria præſertim, ubi lapſus facilior eſt. Scriptorum ergo ſacrorum hoc privilegium eſt, ut eorum nullus in ſcribendo erret. Apoſtolorum privilegium eſt, ut nullus eorum in docendo erret. Stephano privilegium hoc nec ratio concedit, nec auctoritas. Nec vero à ſacris auctoribus alienum eſt, errantium quoque verba referre. Sic enim Jephte Judic. 11. trecentos annos poſſeſſionem prætendit, cum revera trecentos non haberent. Et ſacer tamen hiſtoricus trecentos retulit. Sic etiam Matthæum, & Hieronymo credimus, prophetiam Michææ, non ut à Michæa ſcripta erat, ſed ut à ſcribis erat enuntiata retuliſſe. Scribere autem, quam vanis & frivolis argumentis hanc Hieronymi ſententiam Eraſmus reprehenderit, non eſt hujus aut loci, aut temporis. Illud dicendum eſt, Hieronymum & Auguſtinum variis in eam ſen- (Matth. 2. Mich. 5.) (In comm. in 2. c. Matth.)

tentiam locis, ut credantur aſſerere, Evangeliſtas eſſe aliquando lapſos, nec parum prudenter fieri non poteſt. Cum enim Hieronymus in epiſtola de optimo genere interpretandi quædam loca à ſacris auctoribus retuliſſet, quæ lapſæ memoriæ allegari poſſent, ſubdit: Hæc replico, non ut Evangeliſtas arguam falſitatis. Hoc quippe impiorum eſt, Celſi, Porphyrii, Juliani. Id tamen ita Eraſmus accipit, ut falſitatis crimen abominetur in Evangeliſtis Hieronymus, memoriæ lapſum non item. Quaſi falſum non ſit, niſi quod mendacio de induſtria conſulto ſcriptum eſt. Certe ſive memoria, ſive ignorantia lapſi Evangeliſtæ à veritate diſceſſerint, jure falſitatis arguentur. Cumque etiam Auguſtinus libro de conſenſu Evangeliſt. 3. cap. 7. non lapſui memoriæ, non errori tribuerit, quod Evangeliſta Matthæus cap. 27. nomine ad Hieremiæ citaverit, quod apud Zachariam reperitur, ſed tribuerit Spiritus ſancti conſilio, directioni, conſtitutioni, præcepto, quamobrem contenderit illud ſine falſitate eſſe factum. At Eraſmus errorem & lapſum Evangeliſtæ, ex Auguſtini ſententia interpretatur. Ea quam falſo viris ſanctiſſimis impingantur, facillime judicari poterit cum ea utriuſque loca diligenter evolveris. Jam vero alia eorundem auctorum teſtimonia, quæ nos capite ſuperiori citavimus. Nam quarta controverſia jam conjuncta eſt, ut ſecunda fecimus. Hic nempe primum etiam locum concluditur, non paucis id quidem (nam id fieri non poterat, quod amplius eſſet, & ſuis voluminibus copioſam materiam ſuppeditaret) ſed quam potiſſimum fieri licuit, ut loci firmiſſima auctoritas monſtrata eſſet, quam neque humana temeritas, neque Hæreticorum labefactaret impietas. (In prooem. in 2. c. Matth.) (In comm. in 27. Matth.)

Secundi Libri Finis.

[illegible]

de quo potissimum agebatur, erat intentus. Lucas vero historiae veritatem retinere volens, ut ipsa quidem acciderat, sed non, ut a Stephano narrata fuerat, exposuit. Nos autem non Stephanum ab omni lapsu, sed Evangelistam vindicare debemus. Solis quippe Apostolis, Prophetis & Evangelistis hunc honorem deferre Catholica fides docet, ut ne hi quidem eorum vel memoria lapsos esse credamus, multo minus in magnis, nec in parvis errasse. At Stephanus plenus erat Spiritu sancto. Fateor. At ipsi etiam loquebatur in eo. Et id quidem fateor. Sed aliter in Christo Spiritus loquitur, aliter in Prophetis & Apostolis, aliter in Stephano & Ambrosio. At certe per hos omnes loquebatur. Per Concilium generale Deus Ecclesiae loquitur, per Ecclesiae Pastores Deus Ecclesiae loquitur, per veteres Sanctos Deus Ecclesiae loquitur. Et hi omnes tamen in parvis labi possunt, memoria praesertim, ubi lapsus facilior est. Scriptorum sacrorum hoc privilegium est, ut eorum nullus in scribendo erret. Apostolorum privilegium est, ut nullus eorum in docendo erret. Stephano privilegium hoc nec ratio concedit, nec authoritas. Nec vero a sacris authoribus alienum est errantium quoque verba referre. Sic enim Jephte Judic. 11. trecentos annos possessionis praeteritorum, revera trecenti non fuerant. Et sacer tamen historicus trecentos retulit. Sic etiam Matthaeus, S. Hieronymo credimus, prophetiam Michaeae, non ut a Michaea scripta erat, sed ut a Scribis erat citata, retulit. (Matth. 2. Mich. 5.) Scribarum autem, quam vanis & levibus argumentis hanc Hieronymi sententiam Erasmus reprehenderit, non est hujus nec loci, nec temporis. (In comm. in c. 2. Matth.) Illud dicendum est, Hieronym. & Augustinum verbis ut eum quem laudant, ut credantur afferre, Evangelistas esse aliquando lapsos, nihil porro prudentius fieri non potest. Cum enim Hieronymus in epistola de optimo genere interpretandi loca a sacris auctoribus retulisset, quae ipsi memoriter allegasse putaret, subdit: Haec replico, non ut Evangelistas arguam falsitatis. (In quaest. in c. 2. Matth.) Hoc quippe impiorum est, Celsi, Porphyrii, Juliani. Id tamen ita Erasmus accepit, ut dicat is crimen eluamus in Evangelistis Hieronymus memoriae lapsum non tueri. Quod falsum non sit, nisi quod mendacium de industria commissum scriptum est. Certe sive memoriae, sive ignorantiae lapsu Evangelistae a veritate deflexerint, jure falsitatis arguentur. Cumque etiam Augustinum libro de consensu Evangelist. 3. cap. 7. non ipsius memoriae, non errori tribuerit, quod Evangelista Matthaeus cap. 27. nomine id Hieremiae citaverit, quod apud Zachariam reperitur, sed tribuerit Spiritus sancti consilio, directioni, constitutioni praecipue, quamobrem contradici ei, ad summa falsitate esse factum. (In comm. in 27. Matth.) At Erasmum tantum & ipsum Evangelistam, ex Augustini sententia interpretatur. Ea quam talibus viris sanctissimis impinguntur, facillime judicari poterit cum ex ipsis locis diligenter evolutis, tum ex aliis eorundem auctorum testimoniis, quae nos capite superiori citavimus. Nam quartae controversiae jam tempus est, ut finem faciamus. Hic notare possumus etiam locus concluderetur, non pauca alia quidem (nam id fieri non poterat, quod amplissimum esset, & pene voluminis copiosam materiam suppeditaret) sed quam paucissimis fieri licuit, ut hoc Ecclesiae authoritati defensa esset, quam neque humani ingenii temeritas, neque Haereticorum labefactaret impetus.

Secundi Libri Finis.

DE TRADITIONIBUS APOSTOLICIS,

Quæ ſecundo loco poſitæ ſunt.

LIBER TERTIUS.

CAPUT I.

Ubi eorum argumenta referuntur, qui Apoſtolicas traditiones oppugnarunt.

PRimum locum habet Scripturæ ſacræ auctoritatem [illegible] abſolvimus. Ad ſecundum deinceps aggredimur Apoſtolicarumque traditionum quanta ſit & vis & auctoritas, [illegible] & ratione exploremus. Et quidem hunc locum Lutherani omnino inanem eſſe credunt, quem nos doctrinæ noſtræ argumentis dogmata fidei confirmemus. Nam, quod Eccleſiæ traditiones a Chriſto & Apoſtolis deſcenderint, exiſtimant nullo modo poſſe probari. Non enim adeo ſunt ſtupidi, ut verba Chriſti, quæ modo Chriſti eſſe conſtaret, [illegible] putent, quod non fuerint ab Evangeliſtis ſcripta. Sed quoniam [illegible] Chriſtum, quæ ſine Apoſtolis [illegible] locuti, [illegible] putant, quæ Chriſtum & Apoſtolos [illegible], colligunt, apud nos nunc [illegible] quoddam dogma poſſe tradi non [illegible]. Quia oportere omnem fidem & eam [illegible] ſacrarum literarum teſtimoniis comprehendere. Sentire vero nihil, niſi quod ſacris literis ſit expreſſum. Eraſmus etiam cum ſæpe alias, tum in epiſtola nuncupatoria operum Hilarii, hoc demum ait eruditionis veræ Theologicæ eſſe, nihil ultra, quam ſacris literis proditum eſt, definire, cætera omnia eſſe problemata in aliud reponenda tempus, quum ſublato ſpeculo videbimus Deum de facie. Nec hi tamen aut primi, aut ſoli præſenti hoc loco eſſe [illegible] tentarunt. Tentaverat idem prius Vuicleffus, ut Thomas Vualdenſis ſcribit lib. doctr. fid. antiq. 2. cap. 19. Tentarunt hoc alias ante ſæcula hæretici quidam, quos Bernardus homil. 66. in Cantica commemorat. Sed & Arriani hanc hæreſim tenent. Auguſtinum in conflictu contra Maximinum, Thoma Vualdenſe referente libro de Sacramentis doctr. 2. Ariani certe, qui in Synodum Seleucienſem convenerunt, non omnino celati ſunt, ſe in hac quæſtione præter divinas ſcripturas nihil omnino recepturos, ut auctor eſt Epiphanius, hæreſi 73. qui & ipſe Aetianis hunc errorem adiungit, hæreſi 76. Baſilius Eunomium dicit in eodem errore verſatum. Tertullianus lib. de præſcript. hæret. & Irenæus lib. 3. adverſus hæreſes, cap. 2. his adjungunt Valentinum ac Marcionem. Baſilius vero quidam Ancyranus Epiſcopus in confeſſione, quam edidit in ſeptima Synodo, Anathematiſmo ſeptimo, non ſolum Iconomachorum, ſed Arii, Neſtorii, Eutychis, Dioſcori ſententiam hanc communem fuiſſe confitetur. Quanquam autem certe hic communis fuit hæreticis pene omnibus, Lutherani tamen quaſi propriam uſurparunt, quamque maxima poſſunt vi aſſerere niſi ſunt, nihil præter ſcripturam ſacram Apoſtolicam habere auctoritatem.

Infidelis, inquiunt, eſt, & incerta illa per manus traditio, quod is, qui accepit, vel non ſatis accurate auſcultat, vel morbo, ætate, naturaque interim nonnunquam obliviſcitur, vel certe interdum mentitur, antequam tradat accepta. Fuerunt, quæ de iure in uſum tranſierunt, aut in deſuetudinem abierunt, aut non eadem prorſus perſeverant, ſed mutatis [illegible] Quin etiam perierunt, [illegible] tot annorum monumenta contineret Pythagoræ quam pauca extant? Deſideramus & quid eſt reli- a Aug.

[illegible]

abſcondito [illegible].

[illegible] *Aug.*

ſuper tecta. Non ergo habemus Chriſtiani occultas myſteriorum traditiones.

Quod ſi veterum traditionibus fidem & religionem noſtram aſtruimus, ad Paganos, ad Judæos, ad Turcas [illegible], eoque potiſſimum nomine ſe [illegible] tuas retinent: quod quemadmodum nos, ita ipſi quoque majorum inſtitutis adhærent, eoque longiſſimi temporis præſcriptione tuentur, [illegible] que pro [illegible] [illegible]. Non eſt autem diſcipulis noſtris Pythagoricis, ut traditionibus quaſi veſtigiis inſiſtamus. Integra eſt Chriſti doctrina prodita, illa in omni fidei & religionis quæſtione complecti debemus. Hæc Lutherani argumentantur.

[illegible]

CAPUT II.

Superuacaneum videri cum Lutheranis non de hoc ſolum loco, ſed de quibuſque aliis diſputationem.

EGo vero cum Lutheranis quotieſcunque meo tempore ad diſſerendum, repente a me avertitur oratio [illegible], & animi ſtatim mihi diſputandi [illegible] tollitur. Quo namque cum illis adverſum hæc diſputare aut debeam, aut poſſim, qui cum omnia Theologiæ principia [illegible], tum una [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] que [illegible] perpetua eſt pro [illegible] Dialectices Theologicique [illegible]? Quid ego contra hos [illegible], qui non [illegible] Eccleſiæ legem [illegible], per quam Scripturæ ſenſu [illegible], ſed hanc cuique ſingularem [illegible], nec ad [illegible] [illegible], quod alii ſenſerint, ſed quod [illegible] ipſi [illegible] [illegible]? Quid autem [illegible], quam cum eo diſputare, qui nihil admittat niſi Scripturæ verba, ſed [illegible] interpretationem ſibi [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]? [illegible] [illegible], [illegible], ſi res eſſet [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] diſputatio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et Lutheranis [illegible] [illegible] per ſua [illegible] [illegible] [illegible] diſputationem [illegible] [illegible] [illegible], nec [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & pro [illegible] interpretandi arbitrio accipere: [illegible] [illegible] certumque diſſerendi principium accipere. Quinimo ſer Lutheranos, haud ſcio atque ſapiens, nec ſunt, nec magiſter poſſunt [illegible] deprehendere [illegible] [illegible] in diſſerendo aliud [illegible], quam tempus & operam ludere. Qui tamen [illegible] pro ſua diſputando, [illegible] principiorum aliquem delectum [illegible], ut ad veritatis [illegible] [illegible] aditus eſſet. Nunc autem nulla principia [illegible]. Vana igitur cum eis erit & inutilis diſputatio. Omnino enim [illegible] debemus, id quod ab [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] in proverbio [illegible] venit. Contra negantem principia, quoniam fruſtra id hoc, non eſſe diſputandum.

Accedit eodem, quod perinde cum [illegible] [illegible] pugnantia [illegible], quæ in [illegible] argumentando [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] argumenta [illegible] [illegible]. Cum enim illa, quæ in [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quæ ex antecedentibus conſequuntur, [illegible] [illegible] eſt, quando Lutheranorum plerisque [illegible], nec eum [illegible] [illegible] [illegible] evidentia [illegible], [illegible] hoc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Nec vero [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] longe exempla petenda ſunt, cum [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible] quam modo dixi, [illegible] [illegible] Lutherani [illegible], ponunt primo [illegible] [illegible] non habere plures ſenſus. [illegible] autem ſi id ponunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Aiunt deinde, in Scripturis [illegible] [illegible] [illegible] certiſſime [illegible] [illegible] [illegible]. Nec [illegible] [illegible], velut [illegible] quendam [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], ſed [illegible] [illegible] per ſe [illegible], & in promptu cuique [illegible] [illegible] & docente [illegible]. Quæ [illegible] [illegible] [illegible], non ſic ſe continent, [illegible] [illegible] [illegible], nec veterum traditionem, nec Eccleſiæ judicium expectandum. Quæ omnia cum & per ſe ſint falſa [illegible], & Scripturis ipſis vehementer repugnantia, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] Theologorum, ſed [illegible] [illegible], quam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſpondere, quam [illegible] [illegible] mere-

[illegible]

[illegible]

CAPUT III.

In quo quatuor fundamenta ponuntur, ad traditiones Christi, & Apoſtolorum conſtituendas.

Primum fundamentum.

E [illegible]

[illegible]

Secundum fundamentum.

[illegible]

Tertium fundamentum.

[illegible]

Quartum fundamentum.

[illegible]

CAPUT IV

[illegible]

De eodem, cap. ult. [illegible]

[illegible] *Alexander* [illegible] Quod Deus conjunxit, homo non separet [illegible]

[illegible]

[illegible]

CAPUT V.

De variis generibus Traditionum Apostolicarum.

At vero, [illegible]

[illegible]

[illegible]

CAPUT VI.

[illegible]

[illegible]

Digitized by Google

[illegible]

[illegible]

CAPUT POSTREMUM.

In quo refelluntur argumenta Capitis primi.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Ad quintum reſpondeamus. [illegible]

[illegible] nondum eis aperuerat ſenſum, ut intelligerent [illegible] per dies quadraginta [illegible] de regno Dei, id eſt, de reipublicæ Chriſtianæ adminiſtratione [illegible] erat, quæ doceret eos, quæ viuente Chriſto [illegible] poterant: eam partem Euangelicæ diſciplinæ tradiderat, quæ ad [illegible] quæ vulgo etiam [illegible] expediret. [illegible] igitur [illegible] eſt. Quod [illegible] [illegible] dixi [illegible] Sed [illegible] [illegible] eſt. Nam [illegible] quæ non poterant portare [illegible] [illegible] Sic Clemens Alexandrinus [illegible] de arcanis traditionibus [illegible] Quis [illegible] [illegible] eſt [illegible] argumentum [illegible] eſt [illegible]

Reſpon. ad 12. At [illegible], quoniam [illegible] huius operis [illegible] eſt [illegible] non eſt animus [illegible] [illegible] Chriſtianos [illegible] per [illegible] traditione [illegible] & doctorem Deum eſſe, quo [illegible]

[illegible] plurimum. Sed de his plura alias. Nunc poſtremum argumentum diluendum eſt.

Reſpon. ad 14. Sed & eius argumenti confutatio, ut quæ ad 13. quoque lib. referenda eſt, breuiſſima ſuo loco erit. Sane Iulianus Apoſtata Chriſtianis [illegible] ſtatum & [illegible] eſt, [illegible] nihil eſſe [illegible] præterquam credere. Hunc vero [illegible] Gregorius Nazianzenus [illegible] Iu[illegible] Pythagoricos, non [illegible] eſſe [illegible] Philoſophia, quæ [illegible] tantopere admiratur, ut [illegible] Signaculum primum & maximum Pythagoricæ [illegible] erat, [illegible] de [illegible] rationem [illegible] quæ quod [illegible] Pythagoricis [illegible] dogmatis ratio [illegible] [illegible] quæ a diuinis dicta ſunt [illegible] rationis [illegible] [illegible] Gregorius [illegible] Græcis [illegible] argumento [illegible] Pythagoricæ [illegible] eſſe [illegible] Sed [illegible] argumentum [illegible] traditione, quam aduerſarius [illegible] quæ literis [illegible] [illegible] & [illegible] Reddituri autem [illegible] Nam [illegible] Ac de [illegible] quidem argumentorum [illegible] Sed [illegible] ſatis [illegible] reliquum [illegible] ſed non, quoad potuimus, & licebat, in breuem anguſtiam contrahemus.

Illud Flamma in Tomo [illegible] Clemens Alex. in Strom. [illegible]

Finis Libri Tertii.

DE

DE ECCLESIÆ CATHOLICÆ AUCTORITATE,

Quæ tertio loco continetur.

LIBER QUARTUS.

CAPUT I.

[illegible]

[illegible]

1. Argum. [illegible]

2. Argum. [illegible]

bilis. Quo quid absurdius [illegible]

[illegible]

Quærunt etiam a nobis, cum [illegible] 10. Argum.

[illegible] 11. Argum.

Duæ insuper ecclesiæ sunt, Græca & Latina. Quarum utri credendum sit, non satis, ut ajunt, expeditum est. Respondere licet, Cœtum esse schismaticum, [illegible] 12. Argum.

porro

[illegible]

[illegible] concilio refragabantur. Ex illorum [illegible] Paparum, cardinalium, epiſcoporum, [illegible]

CAPUT II.

[illegible]

Ego vero pergam [illegible]

[illegible] Atque in priore ad Corinthios epiſto- la Eccleſia Dei, [illegible] rinthi, vocatis ſanctis, &c. Et paulo poſt [illegible] Deum, per quem vocati eſtis in ſocietatem [illegible] Jeſu Chri- ſti. [illegible] ſenti non eſt animus diſſerendi, [illegible]

conſiderans ſcopulum, ne forte & ipſe frangatur. Atque hi [illegible] in honorem [illegible] videtur eſſe, [illegible] poterunt vaſa in contumeliam, non honore [illegible] a magna domo [illegible]. Nam & vaſa illa contumeliæ & ingloria, quemadmodum libero arbitrio verſa ſunt in contumeliam, ita [illegible] eadem libertate poterunt in honorem. Quibus ex rebus non modo argumentum illud eluditur, verum etiam id [illegible], quod in hac hæreſi vel maxime quæritur, hæreticum omnem [illegible], & hæreſim & [illegible] ſunt, & [illegible] & [illegible] correctione emendatur. Id quod ſi plane [illegible] confiteremur, nec non [illegible] noſtra, nec ſic [illegible] laboro [illegible].

CAPUT III.

Quinam ſint fideles alii, e quibus vera & propria Eccleſia conſtent.

Enimvero ex partibus eccleſiæ conſtituendis tres errores [illegible], animadvertimus. Primus eorum fuit, qui non putarunt illos eccleſiam habere partem, ubi non eſt ſolida vitæ puritas, & integritas. Quales olim fuere Catharoi, & qui ad horum ſententiam accederent, Donatiſtæ. Hodie ſunt ex Lutheranis Anabaptiſtæ, qui cum Pelagianis perfectam omnem in hac etiam mortali vita fidelium eſſe iuſtitiam volunt, cum Catharis & Donatiſtis nullum in Eccleſia infirmitatem [illegible]. Fuere alii, qui ſolos prædeſtinatos ad gloriam homines in eccleſia conſiſtere [illegible]. Cuius erroris auctores præcipui reperiuntur Ioannes Vuicleff, & Ioannes Hus, damnati in Concilio Conſtant. Poſtremo ſolos probos ad Eccleſiam pertinere arbitrati ſunt, improbos autem nullo modo. Id quod poſt veteres quoſdam modo affirmant Lutherani non omnes, ſed qui in eis habentur nobiliſſimi. Verum non eſt novum, quæ adverſum hos errores a catholicis diſputata ſunt, ea hic, [illegible] referemus. Summatim ergo argumenta referemus, quibus ſinguli confutantur.

Primum itaque errorem ante omnia refellit [illegible] cuiuſdam communi teſtimonio, quibus Pelagiani olim & Donatiſtæ, refu-

Aug. lib. 2. cont. Parm. cap. 4.

Seſſion. 15

Conc. Mil. 6. 7. & 8

tat ſunt. Si dixerimus, quod peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Item: Dimitte nobis debita noſtra. Quam Orationem Chriſtus Apoſtolos ſuos docuit, qui certe non erant perfectiſſimi. Item: In multis offendimus omnes. Item: Omnis pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur, ut offerat ſacrificia pro peccatis: qui condolere poſſit iis, qui errant, quoniam & ipſe circumdatus eſt infirmitate: & propterea debet quemadmodum pro populo, ita etiam pro ſemetipſo offerre pro peccatis. Item: Non intres in iudicium cum ſervo tuo, quia non iuſtificabitur coram te omnis vivens. Item: Non eſt homo, qui non peccet. Item: Quis poteſt dicere, mundum eſt cor meum, mundus ſum a peccato? Item: Non eſt homo iuſtus in terra, qui faciat bonum, & non peccet, cæteraque ſimilia, quæ ex Iob & Daniele referre ſolent. Si igitur eccleſiam in ſingulis etiam membris, omni prorſus labe, & culpa vacare oporteret, nulla profecto in terris eſſet eccleſia, quoniam nemo aliquam mortalium eſt, ut prædicta teſtimonia comprobant, qui omni ex parte perfectus & immaculatus ſit. Præterea, Cephas eccleſiæ ſine dubio pars erat, qui eccleſiæ columna erat: & ei tamen in faciem Apoſtolus reſtitit, quia reprehenſibilis erat, nec recte ambulabat ad veritatem Evangelii. Non ergo opus eſt Eccleſiæ membra adeo pura eſſe, ut nulla in eis macula, nulla ruga reſideat.

Ad hæc, in Theſſalonicenſium eccleſiam agnoſcebat Apoſtolus, in hac vero iiſdem quoſdam notabat ambulantes inquiete, & curiose agentes, quos tamen non quaſi ethnicos, & inimicos exiſtimandos, ſed corripiendos ut fratres. Chriſti igitur condiſcipulos & inordinateque habet fratres, & ſancte imperfectos. Quid plura? Nonne Apoſtolus parvulos quoſdam & imbecilles in Eccleſia eſſe affirmat? Tanquam parvulis in Chriſto, ait, lac potum dedi, non eſcam. Et rurſum, Infirmum in fide aſſumite. Quid aliud? Quoſdam quidem dedit Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios vero Evangeliſtas, alios autem paſtores & doctores, ad conſummationem ſanctorum in ædificationem corporis Chriſti donec occurramus omnes in u-

1. Ioan. 1.

Matth. 6.

Iacob. 3.

Hebr. 5.

Pſal. 142.

3. Reg. 8.
Prov. 20.

Eccleſ. 7.

Iob. 9. & 14
Dan. 9.

Gal. 2.

1. Theſ. 4.
2. Theſ. 3.

1. Cor. 3.

Rom. 14.

Ephes. 4.

[illegible]

CAPUT IV.

[illegible]

tum numero duodenario comprehenſi, ſed Apoſtolis quoque ſeorſum ſingu- [illegible]

[illegible]

tum veritatis Chriſtus promittit Apoſtolis, eccleſiæ item poſt eos futuræ [illegible]

[illegible] his loquebatur, hæc ad alios dante- [illegible]

Jam ſecunda illa [illegible]

[illegible]

[illegible] argumenta [illegible], quemadmodum [illegible]

[illegible] ſingulorum : in quibus [illegible] ſunt [illegible], ſed [illegible] & [illegible] propria ſunt, & [illegible]

[illegible]

[illegible]

canonicum eſt. Quod quoniam [illegible]
[illegible] & abſurdiſſime diceretur, [illegible]

[illegible]

[illegible]

3. Concl.

[illegible]

4. Concl.

[illegible]

[illegible]

CAPUT V.

Adverſus hanc poſitionem concluſionem objiciuntur quædam.

[illegible]

Cap. 6.

Cap. 10.

Cap. 16.

Pſal. 68.

[illegible]

ter Dei [illegible], [illegible], quam [illegible] [illegible]. Sed ad [illegible].

Ad id vero, quod [illegible] eſt [illegible] [illegible] Quod [illegible] [illegible] Domus magna, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Aug. [illegible] [illegible] & legendum, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Auguſtinus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ipſi [illegible].

Sic quae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Ad quem [illegible] explicanda [illegible], quae ex Auguſtino contra Petil. [illegible] Claves non [illegible] [illegible] Petrus [illegible] [illegible] [illegible] ſunt, cum Petro data ſunt. & cum ei dicitur, ad omnes dicitur. Paſce oves meas. Quae omnia, ut optime, nihil aliud ſignificant, quam Petrum in caeteros eccleſiae miniſtros, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Aug. [illegible] [illegible] Auguſtinus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Nunc ut omnia, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quam breviſſime poſſumus, refellamus.

CAPUT POSTREMUM.

In quo argumenta prima capitis confutantur.

PRimum vero argumentum [illegible] [illegible] [illegible] Tum, [illegible] Moyſes, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Nam ubi primum Moyſes [illegible] Si quis eſt Domini, [illegible] Congregati ſunt ad eum omnes filii Levi, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod Aaron

[illegible]

In lib. Aug. Petri, & Pauli.

Hom. 10. in Joan.

In lib. de agone Chriſti.

con. Donat. [illegible]

Reſpon. ad 1.

Levit. 8.

[illegible] nec ſacerdotes conſecrati, [illegible]

[illegible] vius, quo non Calvinus modo, ſed [illegible]

[illegible] tes: Tu Domine, [illegible]

[illegible] Iſrael nolunt audire te, quia nolunt audire me. Omnis quippe domus Iſrael [illegible]

[illegible]

Reſpon. ad 3.

[illegible] Hæreſim atque [illegible] de [illegible]

[illegible] Donat [illegible] verba [illegible] eſt [illegible] quæ non eſt hoc mundo, ſed [illegible] complectuntur, ut [illegible], qui

[illegible]

Reſpon. ad 4.

[illegible] Vincen- [illegible] Hæreſim [illegible] ſecuturæ [illegible] Apoſtolus. O [illegible] Galatæ, [illegible] deſcendere & numero [illegible] incorpo- bat.

[illegible]

Reſpon. ad 7.

[illegible]

[illegible]

[illegible] Neſtorius, Macharius, Dona[illegible] [illegible] Eccleſiæ noſtræ periclitabitur. [illegible] cipient enim protinus, nos aut in [illegible] dei errore verſari, aut Chriſti ſacramenta non perinde gerere, ut à Chri[illegible]

[illegible] viſæ.

Quid [k] Anne ambiguum eſt, Ambroſium, Hieronymum, Auguſtinum, [illegible] [illegible] lianum

limum eſt oſtendere. Sed quid ego ſtultus, qui ſuadere velim Lutheranos hæreticorum more cum eccleſia Chriſti bellare? Quaſi vero difficile eſſet, cauſis evidentibus, ac neceſſariis adducere, hos neque in Apoſtolica, neque in catholica, neque in ſancta, nec in una eccleſia eſſe. Nihil ſane facilius eſſet, nihil explicatius, nihil promptius, ſi hujus eſſet aut loci aut temporis. Nimirum quibus omnino rebus cum Donatiſtis Auguſtinus egit, ut eorum animos ad veram notionem eccleſiæ unius, ſanctæ, Catholicæ, atque Apoſtolicæ revocaret, iiſdem nos Lutheranos vincere nullo negotio & labore poſſumus. Atque ſi res ipſæ, quæ tamen in manu noſtra ſunt, in hac nos pugna deſererent: at cognomina Catholici, ac Lutherani apertiſſime, planiſſimeque demonſtrant, veram germanamque eccleſiæ notam & characterem habere nos, illos non habere. quamvis eccleſiæ nomen fingant, ſimulent, obtegant. Sicubi, ait Hieronymus, audieris eos, qui dicuntur Chriſti, a quoquam alio nuncupari, ut puta Marcionitas, Valentinianos, Pelagianos, &c. ſcito non eccleſiam Chriſti, ſed Antichriſti eſſe ſynagogam. Quo eodem diſcrimine Auguſtinus, atque Epiphanius hæreticos a Catholicis diſtinguendos eſſe docuerunt. Cum itaque Lutherani cognomen ex Luthero traxerint, planum & expeditum eſt, eos a communi fide, atque eccleſia catholica, in privatam, & ſingularem hæreſim abiiſſe. Nobis autem ſuper terram nullius fidei magiſter eſt, unus cœleſtis eſt Chriſtus a quo Chriſtianorum cognomen eſt, quod habemus ex illo hæreditarium. In Chriſti igitur eccleſia ſumus. De qua hæc ut breviſſime dici potuerunt, ita a me dicta ſunt. Nunc ad reliquos locos ex ordine inſtituto progrediar: meque ad meum munus, penſumque revocabo.

Adver. Luciferian.

Lib. 1. cont. Creſcon. Hæreſ. 70. Audianor.

Finis Libri Quarti.

DE

DE AUCTORITATE CONCILIORUM,

Quæ quarto loco eſt poſita.

LIBER QUINTUS.

CAPUT I.

Argumenta continet, quibus heretici utuntur, ad hanc locis auctoritatem [illegible].

1. Argum. POſt eccleſiæ auctoritatem, auctoritas Conciliorum ſequitur, quam [illegible] [illegible] argumentis op[illegible] [illegible] primum eſt, [illegible] eccleſiæ columna eſt, & firmamentum veritatis. At in Synodum ſoli cardinales, & epiſcopi veniunt, qui & numero pauciores ſunt, nec auctoritatis pondere, hoc eſt, nec [illegible], nec [illegible] graviores [illegible] Synodus regula credendi [illegible] eſt, ſed contra, eccleſia [illegible].

2. Argum. De[illegible] [illegible] & [illegible] colle[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Sicut enim principes [illegible], & [illegible] concilium [illegible] [illegible] contra Jeſum, Matth. [illegible] & omnes principes [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in Jeſu Chriſto ſententiam ferre [illegible].

3. Argum. Præte[illegible] [illegible] veritatis [illegible] tenent, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fieretur. At [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eſt, [illegible] [illegible] [illegible] Levi [illegible]

Malach. 2. [illegible] [illegible] Dominus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Levi. Lex veritatis fuit [illegible] [illegible], & iniquitas non eſt inventa in labiis ejus: in pace & æquitate ambulavit mecum, & multos avertit ab iniquitate. Labia enim ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum eſt. Vos autem, receſſiſtis de via, & [illegible] [illegible] plurimos in lege: [illegible] [illegible] pactum Levi, dicit Dominus exercituum. Item [illegible], Domine, [illegible] pactum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Hieronymus [illegible] [illegible], ait, [illegible] [illegible] Dominus, [illegible] eſt, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pactum retinendæ veritatis quondam cum ſacerdotibus [illegible] [illegible] per poſterorum [illegible] [illegible] Quo fit, ut ad eundem quoque modum, [illegible] Apoſtolis, & [illegible] [illegible] [illegible] Pontificibus veritas a Chriſto promiſſa eſt, eandem [illegible] [illegible], quandiu [illegible] non ſua peccata [illegible], ut veritate deſtitui mereantur. Aliqui, ut Hie- Dan. 9.
[illegible] [illegible] Malachiæ [illegible], [illegible] ſacerdotum [illegible] [illegible] pertinet [illegible] [illegible], interrog[illegible] [illegible] de lege [illegible] ignorare tam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dignitatem [illegible] [illegible] [illegible] At[illegible] idem etiam [illegible] [illegible] ſcribit, [illegible] [illegible] [illegible] Non pe- Hierem. 18.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a Propheta, cum [illegible] [illegible] In perverſo animum [illegible] [illegible], [illegible] Propheta [illegible] [illegible] Dominus. Quærent, ait, viſionem de Propheta: & lex peribit a [illegible] [illegible], & [illegible] a ſenioribus. Cap. 7.
In [illegible] [illegible] [illegible] Hieronymus: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tempore, quo [illegible] Babylon [illegible] Hieruſalem [illegible] [illegible], a Prophetis, ſacerdotibus, & ſenioribus quærebant.

bentur, ſed quotidie in erroribus ve- ſentur. Quæ ſi [illegible], [illegible], conſiliumque perdiderunt, & falſi Prophetæ, & ſacerdotes, & ſeniores fuere in cauſa. Adde hoc quod Hie-
Cap. 6.
remiæ ſecundo, Sacerdotes non dixerunt: Ubi eſt Dominus, & tenentes legem neſcierunt me, & paſtores prævaricati ſunt in me, & Prophetæ prophetaverunt in Baal. Quæ hoc verba [illegible] eſſe, [illegible] noſtri ordinis magiſtrum, Hieron. in commentariis [illegible] eſt. [illegible]
Ib. 1[illegible]
[illegible] tes [illegible], videntes [illegible], dormientes, & amantes ſomnia. Et paſtores ignoraverunt intelligentiam, omnes in viam ſuam declinaverunt. Quoniam [illegible] non ſolum [illegible] ſacerdotumque judicio, [illegible] Dominus [illegible] eſt. Si ergo hi [illegible] concilium requirunt, concilium profecto errare poteſt.

4 Arg. Matth. 18.

Præterea, conciliorum auctoritas illo potiſſimum teſtimonio probari ſolet: Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re, quamcunque petierint, fiet illis a Patre meo. Ubi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. At hoc teſtimonium [illegible], [illegible] ſynodorum, certa eſſe debent: quod a recta fide alienum eſſe cum ea dicit, non vero magis ex Concilio Carthaginenſi ſub Cypriano conſtat, in quo non duo vel tres, ſed octoginta epiſcopi congregati, contra orthodoxam de uno baptiſmo doctrinam erraverunt. Synodorum ergo certam [illegible], nullo potius fundamento nititur. Atque in eo [illegible] tantum conceditur [illegible] promittit Chriſtus, qui in nomine ipſius conveniunt. Pravorum ergo [illegible] in Chriſti nomine [illegible], ut tempore ipſo [illegible] adverſus Chriſtum conſpirarunt. Unde nihil [illegible], aut [illegible], [illegible] eſt.

Auguſt. de bapt. cont. Donat. l. [illegible] cap. [illegible]

Ruffin. hi. eccl. hiſt. [illegible] cap. [illegible]

Leo ep. [illegible]

5 Arg. Theod. [illegible]

Ad hæc, concilium Ariminenſe [illegible] centorum epiſcoporum erravit circa [illegible] ſubſtantiæ [illegible] Conſtantinopolitanum [illegible] Concilia [illegible] quæcunque generalia nullum argumentum firmum Theologis ſubminiſtrant.

6 Arg.

Sexta etiam ſynodus apud Trullum celebrata non ſemel, ſed multa peccavit, ut videre eſt canone ſecundo, ſexto, decimotertio, quinquageſimo quinto, & [illegible] ſeptimo. Errare igitur eſt hoc & omnibus conciliis proprium.

7 Arg.

[illegible] itaque [illegible] & [illegible] argumentis oſtendit, [illegible], quæ [illegible], & ſeptima ſynodi [illegible], [illegible] continere. Non igitur [illegible] etiam generalem [illegible] eſt ut in dubium [illegible].

8 Arg.

Præterea, Concilium Conſtantienſe definivit, Concilium eſſe ſupra Papam, [illegible] IV & [illegible] Leone X. [illegible] conciliorum ergo [illegible] eſt.

Bellar. de [illegible]

9 Arg.

[illegible] Concilium Baſileenſe definivit, eſſe hæreticum qui negaret Concilium eſſe ſupra Papam, aut [illegible] Papam [illegible] locum poſſe Concilium, aut in aliud tempus [illegible]. Et tamen [illegible] poſt [illegible] tempora fuit, ut [illegible] hæreticum [illegible] conciliorum ergo [illegible] ſunt, quam ut certam fidem facere poſſint.

Sixt. [illegible]

10 Arg.

Præterea, Auguſtinus lib. 2. de baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 3. Plenaria [illegible], inquit, ſæpe priora a poſterioribus emendari. Et quod certo non fieret, ſi ſemper veritatem aſſequerentur, ſed & ſtudere quæ [illegible], [illegible] Quæcunque, inquit, [illegible] ſententias [illegible], [illegible] ſententias concilii magis teneantur, [illegible] & [illegible] auctoritas. Non igitur conciliorum decreta certa ſunt omnia, ſed [illegible] ſunt, atque [illegible] pugnantia.

11 Arg.

Præterea, cum concilium [illegible] errare non poſſe, aut intelligatur [illegible] ſine capite, aut [illegible] auctoritate. Si [illegible], [illegible] tum [illegible] Romano [illegible] generali [illegible] quemadmodum [illegible] errare. Aut igitur conciliorum [illegible] certa ſunt, aut vere [illegible] congregantur. Id quod Gregorium Nazianzenum in epiſtola ad

S pro-

[illegible]

quippe ipſi non ex hominibus, ſed ex Deo eſt. Quamobrem ſi clericis a [illegible] poteſtas item publice convenire [illegible], dici non poteſt, quantis inde [illegible] Eccleſia eſſet [illegible]. De quo argumento & nos ſuperiore libro diſſeruimus, & [illegible] diſſeruerunt [illegible] non quaſi praetereuntes hæc dicimus, ut lectores intelligant, quod ad poteſtatem [illegible] eſt, epiſcopos etiam [illegible] in ſynodum congregandi, ut quæ [illegible], [illegible], regendi, [illegible] non [illegible]. Lutherani itaque ut hoc quidem [illegible] [illegible], ſynodis Eccleſiaſticis [illegible] quod [illegible], ſed [illegible], & [illegible] ſie [illegible] in unum locum congregare, ut de cauſis Eccleſiaſticis, hoc eſt de moribus, fide, [illegible] [illegible].

CAPUT III.

In quo ſynodorum varia genera [illegible].

QUarum hominum conventuum ſynodos Eccleſiaſticas [illegible], [illegible] capite [illegible]. Nam [illegible] eſt, ut ſingula conciliorum genera quid [illegible] & auctoritatis habeant, videamus. Et quidem [illegible] Synodos [illegible], in generales & provinciales. Hæc autem diviſione, [illegible] aliquid [illegible] in [illegible] ſit, [illegible] eſt. Nec enim ſolum generales & provinciales ſynodi ſunt, ſed etiam epiſcopales [illegible], [illegible] que, ſi opus erit, [illegible]. Sunt enim [illegible], ut [illegible], [illegible] generalis [illegible]. Quamvis [illegible] quidem [illegible], ſed [illegible] tamen [illegible], [illegible] non a barbaris [illegible], [illegible] etiam a Latinis. Concilia [illegible] generalia [illegible], quæ [illegible] Chriſtianorum [illegible] celebrantur. Inter multos autem ſæpe [illegible] eſt, an generalis convocatio [illegible], an vero [illegible] congregatio [illegible]. Si enim Summus Pontifex concilium generale indiceret, non congregarentur tamen [illegible] Italiæ [illegible], [illegible] [illegible] ſynodus non eſt cur generalis [illegible]. At contra, ſi [illegible] eſt, epiſcopos omnes congregari, [illegible] [illegible] Eccleſia tale [illegible] [illegible], ut quod [illegible] [illegible]. Deinde [illegible] quiſque Epiſcopus, dum non [illegible] per [illegible], ſed per [illegible] ſynodo adeſſe contempſerit, generalem non eſſe [illegible], ſi [illegible] ſynodus [illegible], [illegible] eam [illegible] poterit, [illegible] Epiſcopus [illegible] vel [illegible], vel [illegible] non poſſit. Verum quoniam [illegible] controverſias [illegible], quæ non eſt operis [illegible], [illegible] reſpondemus. Non [illegible] eſt quidem ad concilium generale, ſi [illegible] generalis eſt, quando [illegible] congregatur, ut [illegible] provinciarum [illegible] eſſe videatur [illegible] legitima ſit, cur Epiſcopi Synodo non [illegible]. At ſi per [illegible] hominum [illegible] una & [illegible] provincia [illegible], non [illegible] generale [illegible]. Sed ne ſi per [illegible] quidem, aut aliam [illegible] Epiſcopi aliquot [illegible], [illegible] generale concilium [illegible], [illegible] in dubium [illegible], an Concilia illa quatuor, Nicænum, Epheſinum, Conſtantinopolitanum, Chalcedonenſe, generalia ſint. Quamobrem [illegible], ita [illegible] loco [illegible], ut ſynodum generalem omnium epiſcoporum evocatione legitime habeamus, licet non ſit omnium congregatio. [illegible] enim [illegible] agendum eſt, cum de rebus [illegible] Eccleſiæ loquimur. [illegible] [illegible]. Nec [illegible] eſt [illegible] ad generale concilium evocatio generalis, [illegible] ſit etiam generalis congregatio. Sed ad generalem congregationem omnium Epiſcoporum congregatio non requiritur. [illegible] hoc [illegible] [illegible], quod [illegible] Eccleſiaſtici [illegible] [illegible] poſſit, ſed ad [illegible] [illegible] eſt. Verum de hoc poſtea [illegible]. Nunc ad [illegible] partem [illegible] diviſionis [illegible]. Provincialia concilia ſunt, cum a Metropolitano, vel Primate omnes [illegible] provinciæ aut etiam regni [illegible] conveniunt. Epiſcopalia ſunt ſynodi [illegible]

K 3 [illegible]

[illegible], quæ ab epiſcopis ſingulis in hoc [illegible] [illegible] ob [illegible] cauſæ. Nam ſynodi hujuſmodi, præ[illegible], non erant in uno [illegible], quæ [illegible] ſuperiore capite [illegible] mitur.

His [illegible] poſitis, & [illegible] altera aſſumitur, [illegible], hæc pro[illegible] quædam [illegible] Romano [illegible] ſunt, alia vero [illegible] Romano Pontifice, alia vero neque ab eo confirmata. Nam Concilium Epheſinum [illegible] Leone, [illegible] eſt [illegible], ſed non eſt a Leone, [illegible] approbatum. [illegible] quoque Eugenio Quarto [illegible]. At Conſtantienſe, [illegible] Romani epiſcopi [illegible] factis, [illegible] Martinus Quintus, [illegible] Conſtantienſe [illegible], quod & [illegible], & Concilium [illegible] Conſtantienſe [illegible] [illegible] in tres partes [illegible] reperitur. & [illegible] prima [illegible] de generali Concilio, ſed [illegible], [illegible] de [illegible], poſt de epiſcopis [illegible].

CAPUT IV.

Ubi concluſiones ponuntur, quibus hæc [illegible] [illegible] continentur.

b Conc. HIS [illegible], prima concluſio ſit: Concilium generale, quod auctoritate Romani [illegible] nec congregatum, nec confirmatum eſt, errare [illegible] poteſt. Hanc concluſionem manifeſte probat error Concilii Ariminenſis, & Conſtantinopolitani ſub Leone Imperatore [illegible] capitis [illegible] quoque [illegible] ſeptima diſtinctione, capite Regula, & [illegible] Damaſus in epiſtola ad Stephanum Archiepiſcopum, & tres [illegible] Afri[illegible] cani, quæ in epiſtola ad eundem Damaſum [illegible] ipſam conſtiſſe [illegible]. Non eſt quippe [illegible], reliquaque [illegible], quod auctoritate Epiſcopi Romani caret, [illegible] Pontifices, ſed Concilia etiam ipſa [illegible]. [illegible] ſeptimæ Synodus, [illegible], tomo primo, & [illegible] ſynodus, [illegible] epiſtola, & Synodus Romana ſub Symmacho, [illegible] diſtinctione, cap. [illegible], & Synodus [illegible] Epiſcoporum ſub Damaſo. Hiſtoria tripartita [illegible], capite [illegible], & Concilium Lateranenſe ſub Leone Decimo, [illegible], quæ eadem res [illegible] in Synodo Ariminenſi [illegible]. [illegible] Socrates [illegible] Hiſtoriæ tripartitæ, capite [illegible], [illegible] Romani [illegible] non [illegible]. Id quod [illegible] in epiſtola ad Orientales [illegible] Nicæna ſynodo [illegible], & [illegible] in epiſtola ad Antiochenos [illegible] Apoſtolicæ [illegible]. [illegible] Concilia non [illegible] in [illegible] ſemper ad [illegible], ſed [illegible] fuere [illegible], & [illegible] atque adeo [illegible]. [illegible] vero [illegible], qui [illegible], non [illegible] Romani Pontificis aſſenſu [illegible]. [illegible] [illegible] & Hiſtoriæ tripartitæ [illegible]. Deinde eſt Canon, [illegible], Nicæni Concilii de ſynodis [illegible] Canones Apoſtolici, [illegible] ſynodos in provincia [illegible]. [illegible] quod in [illegible] Concilii [illegible] mandatum, [illegible] Pontifice [illegible] poſſit.

Sed [illegible] reſpondere? [illegible], quod [illegible], in quo [illegible] nihil, [illegible]? Quid [illegible], quod Nicænum Concilium, & Canones Apoſtolicos opponunt, [illegible] Synodus [illegible] eſt, quæ [illegible] pro recta Eccleſiarum inſtitutione, & adminiſtratione [illegible]. Non autem de ſynodis generalibus loquimur, quæ [illegible] Pontificis aſſenſu [illegible]

Nul-

[illegible]

CAPUT IV.

[illegible]

[illegible]

2. Conc.

3. Conc.

erit, non verum in causa fidei judicium, quorsum eam rem ad Episcopum cum concilio [illegible], & non rursus ad Theologos Lucius rejecit, ut haberet eos anathemate percelleret, qui a [illegible] hæretici [illegible]? Deinde, si Lucius non [illegible] verbum [illegible], judicaverit, [illegible], sed [illegible], pro eo quod est, rem manifestam [illegible] cum idem omnino verbum [illegible] & ad Ecclesiam Romanam, & ad Episcopum cum clero [illegible], consequens foret, ut etiam [illegible] modo per Ecclesiam Romanam [illegible] hæreticis judicaretur, sed [illegible] a [illegible]. At [illegible], [illegible] Romana proprie & [illegible] non est igitur, cum ad [illegible] Episcopum refertur, in [illegible]. Adde, quod [illegible], qui hæreticos [illegible], ad id [illegible] synodos [illegible]. Primo [illegible] Apostolicæ [illegible], ut de [illegible] & de [illegible] Concilii [illegible]. [illegible] Tertius [illegible], id quod [illegible], in hac [illegible], sed [illegible], & [illegible] Posthemo in hæresi non [illegible], ut [illegible], sed [illegible] ut non esset necesse, aut ad [illegible], aut ad Apostolicam [illegible] quod [illegible] esse [illegible]. [illegible] olim haberet Synodus, & nunc haberet [illegible], quorum hæc cognitio [illegible] judicium de causa fidei. Tantum hujusmodi [illegible] non alio [illegible] esse non possint, non [illegible], inter quæ [illegible], quorum synodi locales non [illegible] hæresim pronunciare, [illegible] etiam [illegible], quæ [illegible] provinciæ [illegible] videretur [illegible], quo tale hoc [illegible] judicia de causa fidei

[illegible]

pronunciat. In his ergo tribus capitis, licet nobis hæc certa & firma in Ecclesia non sint, expedit tamen, ut, quæ non [illegible] hæreticæ. Non enim [illegible] Ecclesiæ [illegible], si non [illegible] ab his [illegible] ut ab [illegible], caveat, quos non Ecclesia Romana [illegible], verum etiam synodus aut [illegible], aut [illegible] hæreticos [illegible]. Sed [illegible]. Contra, inquiunt, [illegible] non licet [illegible]. Et [illegible], ut [illegible], & privato [illegible]. Non [illegible], quæ [illegible], inter [illegible], cum [illegible] ipsa [illegible], & viros Theologos [illegible] quemadmodum Pelagius [illegible] distincta [illegible]. Qui etiam [illegible] manifestius [illegible]. Sed [illegible], inquit, & [illegible] apud te [illegible] esse [illegible], & judicium [illegible] porta [illegible] viderit [illegible], [illegible] & [illegible] ad [illegible], quem [illegible] Dominus, &c. Nam aliud quam [illegible], quod Lucius statit, nihil [illegible]. Non enim dixit: Quicumque fuerit in [illegible] hæreticus [illegible], sed: Quicumque [illegible] in [illegible] deprehensus. [illegible], quod [illegible] perspicuum est, ut nemo [illegible], nisi [illegible] esse [illegible]. [illegible], ut [illegible], [illegible] hæc [illegible] clariores. Sed de conciliorum auctoritate dictum est satis.

CAPUT V.

Ubi modo quædam solvuntur, quibus interdum homines etiam docti allegare solent.

Quibus rebus expositis, nihil aliud [illegible] videbatur, nisi ut argumenta [illegible], quæ a principio [illegible]. Sed [illegible] mihi est objectiones repellere, objecerunt [illegible], quos prius convenit [illegible], quam ad alia pergerem, ne in via, quam [illegible] capite aperi-

[illegible] At Leo [illegible] Auguſtinum [illegible]

[illegible] est. Quid, quod legatur [illegible] concilii [illegible] doctrinæ [illegible]

[illegible] quæſt. [illegible]

[illegible]

[illegible]

nent ſynodus, id quod nos [illegible] en tenet, Deum eſſe creatorem omnium [illegible] & [illegible], [illegible] corporalium. Quæ [illegible], non de [illegible]. At quæ [illegible] [illegible] & [illegible], hoc [illegible] [illegible] [illegible]. Nec [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible], [illegible]. Sed ad [illegible] Theologis [illegible], quæ [illegible] & [illegible], hoc [illegible] [illegible], ſed [illegible] [illegible]. Nam de quarta quæſtione [illegible] tur.

Poſtrema vero quæſtio animum pulſat: An concilia in moribus errare poſſint. Nam, ſi quis ait, habet imprimis argumentum illud, quod Dominus [illegible] rogavit pro Petro, ne deficeret fides eius: in aliis ergo, quæ non ad fidem, ſed ad mores attinent, errare eccleſia poterit.

De [illegible] Catholicis certa fide creditur, quod non [illegible] fidem [illegible] eccleſiæ revelatum: quicquid ergo definiat ſynodus, ſi non ad fidem, ſed ad mores attinet, non oportebit certa fide credi.

Præterea in canonizatione ſanctorum, ſi [illegible], ſidem eccleſiæ [illegible] ſed [illegible] [illegible]. [illegible] eſt autem [illegible] ad mores ſpectare: errare igitur eccleſia in moribus [illegible] poteſt. [illegible] & Antonius [illegible], qui non ſunt certo, & [illegible] ſed [illegible] eccleſiam in re [illegible]. Nam quod [illegible], [illegible], quod in id genus [illegible], [illegible] [illegible], qui & [illegible] & [illegible] poſſunt. Iam ſi concilium, cum de Theologiæ dogmate conſtet, non certis & explorati argumentis, ſed probabilibus [illegible], ſidem certe dogmatum [illegible] non faceret. [illegible] ergo [illegible] pontifices [illegible], ut [illegible] [illegible], [illegible] & argumentis [illegible].

[illegible], in quo [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible]. At [illegible], neque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible], & [illegible], atque adeo [illegible] eſt, ut [illegible] [illegible], hoc et [illegible] ſynodis generalibus [illegible], ut [illegible] [illegible]. [illegible] eſt ergo [illegible] & [illegible] de moribus [illegible] [illegible] [illegible] quod non [illegible]. Hic argumentis [illegible] [illegible], [illegible] in [illegible] [illegible] eſſe [illegible] [illegible]. Sed quoniam quædam [illegible] de moribus [illegible] [illegible] ſunt, [illegible] [illegible] [illegible].

Omnis de rebus Theologicis diſputa eſt [illegible]. [illegible] eſt, quod ad contemplationem & rerum cognitionem pertinet, [illegible], quod [illegible] eſt in [illegible] [illegible], quibus in omnes partes [illegible] [illegible] poſſit.

Atque etiam alia diviſio eſt Theologicæ quæſtionis. Nam & [illegible] eſt, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] poteſt. Non enim in Theologia ſemper de neceſſariis agitur, ſed interdum etiam de his, quæ [illegible] [illegible], quamvis non ſint [illegible] [illegible].

Multa ſunt autem & in ſuperioribus [illegible], & in [illegible] etiam [illegible] [illegible], quæ de eccleſiæ auctoritate [illegible] [illegible] recte ſentirent, atque in ſequentibus [illegible] [illegible] diſputabuntur. [illegible] vero [illegible] [illegible], quæ ſynodorum etiam [illegible] Romani Pontificis eſt. Hæc enim eſt una reſponſio, ut non deferat [illegible] [illegible] eccleſiæ, conciliorum, ſedisque Apoſtolicæ

[illegible]

Canl. 5.

[illegible]

CAPUT POSTREMUM.

[illegible]

[illegible]

rum conciliorum auctoritatem illi testimonio non innixi. Nihil enim de quaestione contraria probari videtur ex loco Christi, sed quaestio continendo [illegible] commendare, cuius ad impetrandum magna vis est. Quod si propter Innocentium, in d. cap. de quibus, & propter synodum Africanam & propter synodum Chalcedonensem in epistola ad Leonem, de synodis locum hunc intelligatur, aliter de inde respondere possumus, quod quemadmodum in nomine principis concilium aggregatur, cum eius auctoritate inducitur, sic synodus ecclesiastica in Christi nomine cogitur, cum indicente Christo, vel eius vicario cogitur. Concilia itaque, quae praeter auctoritatem Romani Pontificis fiunt, non oportet Christum in medio habeant. Tale autem synodus illa Cypriani fuit. Tametsi ne omnes quidem viri pii, qui in nomine etiam Christi congregantur, quamvis Christum in medio habeant, adhuc semper effectum habent, ut veritatem quaestionis propositae decernere & tenere possint. Sed si forent res ad salutem necessaria, sive sint illa a patre cuiuslibet, ut vel ab eo, in cuius nomine & auctoritate congregati sunt, probentur, si vero discrepent, vera damnentur, si vero non discrepent. Id enim satis est, ut praecedentem [illegible] dicta dicantur nostra [illegible] Matthaei testimonium. Illa vero, quae supponuntur, [illegible] sunt Calvini [illegible] quibus non est opere pretium respondere. Nam prima quidem nunc satisfecisse mihi videor, posteriori autem & in capite superiore tertia quaestione, ad postremum argumentum, & in tertio libro capite ultimo ad quartum respondimus. Sed de quarto argumento haec dicimus.

Porro ad quintum respondendo nota omnium est ex his, quae dicta sunt. Nam concilium Ariminense iussu Liberii Papae haereticorum opera coactum fuit, ut & in historia ecclesiastica, & in epist. Damasi ad Africanos episcopos, & in 15 dist. c. Sancta Romana, ex Gelasio refertur. Ephesinum quoque secundum, licet iussu Leonis congregatum fuerit, sed Dioscoro tum tunc, tam [illegible] corruptum est, Pontificis legatis, & quibusdam aliis bonis viris repugnantibus. Ita antiquum sunt confirmatum, sed damnatum potius a Leone & synodo Chalcedonensi. Constantinopolitanum denique illud repugnante etiam pontifice coactum est, reprobatumque postea in 7 synodo generali 350 patrum, qui apud Nicaeam convenerunt. Quo ex loco manifeste intelligitur is, qui de conciliis sine apostolici pontificis consensu [illegible] non esse tenendum. Quod etiam ratio est, cur concilium Constantinopolitanum primum 150 patrum tanquam unum ex quattuor habeatur, hoc autem alterum Constantinopolitanum, ubi multo plures fuerunt episcopi, habeatur pro nihilo? Nempe cum alterum robur & [illegible] est, pro quo rogavit Christus, ne deficeret fides eius, quo fratres suos posset in fide firmare. Sed de his sequenti abunde loquemur.

Nonum restat argumentum dicendum. In quo non parva quaestio est, num canones Trullani ecclesiasticam habeant auctoritatem. Nam quod habeant, his argumentis suadetur. Primum, quod Gratianus nomine sextae synodi hos canones perperam citavit, ut patet in d. 16 cap. Habemus, & cap. Quoniam, & de cons. dist. 1 cap. Iudaei, & de cons. dist. 2 cap. Subdiaconus, & 27 q. 1 cap. Si quis episcopus. Sextae vero synodi hanc debere etiam auctoritatem habere, ut paulo post demonstrabimus. Trullanos ergo canones recipere debemus.

Deinde id suadere potest ex Innocent. 3. de aetat. & qualit. ord. cap. A multis, qui in 6 synodo constitutum esse docet, ut si quis eorum, qui ad clerum accedunt, nuptiali pacto mulieri voluerit copulare, hoc ante subdiaconatus ordinem faciat. Constat vero hunc esse canonem 6 inter Trullanos.

Praeterea Adrianus papa hos canones, & synodum, a qua sunt editi, probat & recipit, ut refertur est 16 dist. cap. Sextam, & de cons. dist. 3 cap. Sextam. Non igitur de Trullanis canonibus dubitare catholicus sciret.

Quarto hoc ipsum demonstratur ex 7 synodo, act. 3 ubi Tharasius: Sancta, inquit, sexta synodus recte & divine decreta edita, traditique canones recipio. Et actio 4 Petrus episcopus dixit: Habemus cunctum sextae synodi canonum continentiam. Sanctissimus autem patriarcha Tharasius inquit: Quae ex hac [illegible]

tiva.

Respon. ad 6.

16 dist. c. Quoniam 14. dist. c. Si quem, 32. dist. c. Si.

dist. 16. c. Habeo.

Respon. ad 5.

[illegible]

Sunt autem argumenta, quæ hanc ſententiam confirment, irrefragabi- [illegible] Primum, quod iſta ſynodus ſub Conſtantino Imperatore, contra Mo- [illegible]

[illegible]

pendere, ſtatim deprehendet, quale [illegible]

[illegible] quinta & ſexta, de myſterio & [illegible]

de conſ. d. 2. [illegible]

re, Romanum [illegible] Nicolai [illegible] [illegible] eſſe [illegible] ad ſenſum [illegible] accommodatius. Conciliis [illegible] [illegible] poſtea [illegible] demum, verane an falſa ſint. Proſite-or, inquit Berengarius, [illegible] [illegible] [illegible], ſed verum etiam corpus Chriſti [illegible] [illegible] tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri. [illegible] Berengario [illegible] [illegible] [illegible] ſynodo [illegible] [illegible] forma. Ubi alterum po-teſt habere dubitationem. An corpus Chriſti ratione ſacramenti [illegible] ſpecie-rum, vere & tractari dicatur, & fran-gi. [illegible] [illegible] [illegible] non poteſt, quia in ſe ipſo Chriſtus nec tractetur a la-[illegible], nec frangitur. Atque alii [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quæ-que [illegible] [illegible] quidem tempo-re, & in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible], & eſſe [illegible] [illegible] [illegible] Refert in hoc Di-[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quoque [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & cap. [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] de corpo-re & ſanguine Chriſti. [illegible] [illegible] cum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], Chriſtum [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] denique, cum [illegible] [illegible], [illegible] ſe. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Chri-ſtiani [illegible] [illegible] [illegible] modo. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nam in quæſtio-ne [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] haud [illegible] [illegible]. Quare [illegible] [illegible], quando de rebus Chri-ſtianæ fidei inter nos contendimus, non de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] potius [illegible] [illegible] eſt, quid [illegible] [illegible], atque [illegible], [illegible] quid homines Chriſtiani & [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] ſentiant? Præterium cum hanc ſen-tentiam conſenſerant Patres etiam ve-teres, quemadmodum paulo ante de-[illegible] eſt. [illegible] [illegible] ſpe-ciem ſacramenti [illegible], id quod inter doctiores fere convenit, Chriſtus [illegible] [illegible] per accidens quidem, ſed [illegible] [illegible] tamen [illegible] [illegible] [illegible], quo-[illegible], taſtuque [illegible] [illegible], Chriſti cor-pus & videatur, & tangatur. Nam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], niſi per accidentia, ſentiri poteſt. Ad hæc, cum ſpecies [illegible] [illegible] [illegible], eccleſia fatetur, corpore & ſanguine Domini [illegible] [illegible] [illegible] ergo cum videntur & tanguntur ſpecies, cor-pus Chriſti & videtur, & tangitur. Quid [illegible] [illegible]? [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], Chriſti corpus [illegible] [illegible] [illegible] ſucceſſiſſe, ut præter ea, quæ [illegible] [illegible] huius ſacramenti [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] accidentium [illegible]. Atque [illegible] [illegible] [illegible] panis manducaret, [illegible] Chriſti corpus non [illegible], nec illa [illegible] ſanguinem, qui vini ſpecie [illegible]. Atqui [illegible] eſt: Acci-pite, & comedite: hoc eſt corpus meum. Et rurſum: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſan-guinem, &c. Et iterum: Qui mandu-cat indigne, judicium ſibi manducat, non dijudicans corpus Domini. Quod [illegible] caro Chriſti in ſacramento editur, certe frangitur, dentibuſque fidelium atteritur. Utrumque enim et cibo, quem edimus, eſt & conjunctum, & proprium. Quid quod per Lucam, [illegible] [illegible] [illegible] habetur ratio, Domi-nus [illegible]: Accipite, hoc eſt corpus meum, quod pro vobis frangitur? Nec vero [illegible] Divus Thomas in 4. ſenten-tiarum [illegible] debet, cum in tertia par-te, quæſtione 77. artic. 7. ad tertium argumentum, noſtræ huius ſententiæ, auctor fuerit vel præcipuus: quemquam [illegible] præferat ſententiis Oecolampadii? [illegible] poſtremo igitur argumento diximus [illegible], iiſdemque proinde de quarto loco diximus. Ad ſequentem deinceps tran-ſeamus.

Finis Libri Quinti.

DE ECCLESIÆ ROMANÆ AUCTORITATE,

Quæ quinto loco continetur.

LIBER SEXTUS.

CAPUT I.

Ubi ponuntur argumenta, quibus hujus loci auctoritas impugnatur.

IN eum locum incidimus, quem longe, lateque patentem Theologi, præſertim juniores, copioſe tractare ſolent: propterea quod ſedis Apoſtolicæ non auctoritas modo, & gravitas, verum etiam omnis omnino vis & facultas, cum ſemper ab hæreticis impugnata eſt, tum multo magis hoc tempore a Lutheranis impetitur, quorum in Romanam eccleſiam contentio pertinax, & odium æternum eſt. Sed non ego perite, ut quæſtiones infinitas de Romani Pontificis poteſtate, tantum de auctoritate dogmatum videamus. Nolo autem agere confuſe, ut id explicemus hac diſputatione, quod quæritur. Itaque eorum imprimis argumentationes exponemus, qui locum impugnant. Deinde hujus nos vim & auctoritatem cum catholica eccleſia confirmabimus. Poſtremo adverſariorum argumenta diluemus. Quæ ſi longior fuerit oratio, cum magnitudine utilitatis comparata, fortaſſe etiam brevior videbitur. Qui igitur locum hunc infirmare pergunt, his argumentis, ut ſibi videtur, efficiunt.

1. Argum. Primo, Joannes vigeſimus ſecundus publice docuit, juſtorum animas non videre Deum uſque ad judicii diem: cavitque, ne Pariſiis Theologiæ gradum quiſquam conſequeretur, niſi prius in hanc ſententiam juraſſet. Errare igitur ſummus Pontifex, atque adeo ſedes Apoſtolica in fide poteſt.

2. Argum. Secundo, Cæleſtinus Tertium definivit, quod cum alter conjugum labitur in hæreſim, diſſolvitur matrimonium, ut patet de divortiis, cap. Quanto. Super quo Innocentius III. dicens, Cæleſtini epiſtolam decretalem habitam olim in corpore juris. Erravit igitur in fide Cæleſtinus, nam definitio illa fidei veritati contraria eſt.

Tertio, Alexander Tertius de ſponſa duorum, cap. Licet, aſſerit, quoſdam ſuos prædeceſſores judicaſſe, quod ſi poſt matrimonium contractum per verba de præſenti, non conſummatum tamen, aliud novum matrimonium conſummetur, primum diſſolvitur, ſecundum eſt validum. Hic autem error eſt ſine dubio in fide, & omnino manifeſtus. 3. Argum.

Quarto, idem Alexander Tertius, cap. Cum eſſes, de teſtament. definit, iniquum eſſe, & a generali eccleſiæ conſuetudine, & divina lege, & ſanctorum Patrum inſtitutis, ut teſtamenta, ubi quinque, vel ſeptem teſtes non fuerint ſubſcriptione firmata, penitus reſcindantur. Conſtat autem, civilem legem, quæ ejuſmodi teſtamenta minus ſolemnia irritat, a viris hujus eccleſiæ comprobari. Falſus eſt igitur in fide Alexander, ut qui pronunciet, legem aliquam eſſe divinæ contrariam, quæ revera contraria non eſt. 4. Argum.

Quinto, Innocentium Primum in epiſtola ad Rufum, & Euſebium, cap. 2. Qui viduas, inquit, acceperant uxores, ad ſummum Sacerdotium agnoſcimus perveniſſe. Quod contra legis eſſe præcepta nullus ignorat, cum Moyſes clamet: Uxorem virginem Sacerdos accipiat. Ea quod præceptum divina auctoritate ſubnixum, huic definitio opponitur, ut conſtitutio vetera, quæ ex ignorantia profecta eſt. Et Innocentius Tertium, cap. 5. Argum.

CAPUT II.

[illegible], cum conciliorum auctoritas [illegible] & recipiatur, & notior, nihil mirandum est, si naturae ordinem [illegible]. Praeterquamquod concilia ecclesiam repraesentant, & [illegible] cathedrae Concilio catholica [illegible], non erat [illegible] Merito [illegible] Ecclesiae Concilia [illegible]. Sed hac [illegible]. Jam vel, quod erat institutum, [illegible].

CAPUT III.

Tres propositiones continet, quibus asseritur, Petri [illegible] firmatum ad successores [illegible] [illegible].

ETsi non sum nescius, quam sit scholastica disputationis forma [illegible] [illegible] non debeo tamen [illegible] [illegible] rationem, praeter eam, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Certe quae Augustinus contra adversarios [illegible] [illegible], tametsi & inventa sunt [illegible], & [illegible] [illegible], quam ut [illegible] [illegible] [illegible], ad [illegible] tamen haereses [illegible] [illegible], quae [illegible] ad [illegible] [illegible]. Demonstrabitur igitur Apostolicam eandemque Romanam sedem [illegible] [illegible] non posse. [illegible] tres propositiones [illegible] [illegible] quibus [illegible] quaestionis [illegible] vertitur.

1. Propositio. Prima propositio, Petrum Apostolum fuisse a Christo institutum pastorem [illegible].

Cap. 21. Hanc probat aperte [illegible] apud Joannem [illegible]: Pasce oves meas. [illegible] [illegible] inter has oves & [illegible], [illegible] demonstravit [illegible], qui [illegible] pastorem non recognoscit [illegible] Innocentius de [illegible] & [illegible] cap. [illegible], & Bernardus [illegible] ad Eugen. cap. [illegible] [illegible] [illegible]. Nec [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Dominus [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] sed tertium [illegible] Simon [illegible], [illegible] [illegible]

Cap. 16. non [illegible] Simonis [illegible] nomen, sed [illegible] etiam [illegible] [illegible] adjicit, ne alia posset ambiguitate Petri potestas eludi, aut perversis in alium torqueri. Atque idem rursus ex altero apud Matthaeum testimonio declaratur. Beatus es, inquit Dominus, Simon Bar Jona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in caelis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, & quodcumque solveris super terram, &c. Ubi notandum in primis est, quod cum omnes [illegible] rogati fuissent, caeteris tacentibus unus Petrus respondit. Deinde & [illegible] ad [illegible], quod & nomen Petri antequam Christus [illegible], [illegible], beatus es Simon, & petro etiam nomen [illegible], ne ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Notandum quoque tertium [illegible], quod Petro non communiter cum reliquis Apostolis esset, sed proprium, Et ego dico tibi, ait, non Joannes, non Jacobus, sed tibi, tu es, non [illegible] [illegible], sed es, Petrus, hoc est, [illegible]. Unde & Joannes primo cap. Cephas, id est petra [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], a Domino vocatus est. Et super hanc petram, inquit, aedificabo ecclesiam meam, id est super te o Petre, ut exponit Hieronymus super Matthaeum, Ambrosius sermone [illegible] de [illegible], Cyprianus in epistola ad Quintum, Hieronymus [illegible] contra Jovinianum & super Matth. & in epistola quadam ad Marcellam, & in [illegible] [illegible] in concione quadam de Pentecoste [illegible] [illegible]. Chrysostom. hom. [illegible] in Matth. Cyrillus [illegible] in Joann. [illegible] Origenes hom. [illegible] in Matth. & hom. [illegible] super [illegible], Theophylactus [illegible] Gregorius in quadam Epistola ad [illegible] [illegible] Augustum, & in [illegible] ad [illegible] [illegible] episcopum. [illegible] epistola [illegible] [illegible] de Apostolis Petro & Paulo. Sed & in epistola ad Marcianum, Petrus, inquit, a principali petrae soliditatem & virtutem traxit & nomen. [illegible], in Epist. [illegible] ad Episcop. Viennens. id apertum exponit, [illegible] [illegible] cap. [illegible] Dominus. [illegible] [illegible] de petra [illegible], Epiphanius in [illegible] Anchorato, Dionysius [illegible] in [illegible] ad Timoth. Petrum dicit a Paulo [illegible] [illegible] fundamentum [illegible] [illegible] [illegible] Concil. Chalcedon. [illegible] Petrum petram & [illegible] catholicae ecclesiae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ecclesiam catholicam super Petrum aedificatam. Nec me latet, August. super Joannem homil. [illegible], & de verb. [illegible] [illegible] [illegible]

Dom

3. Propoſitio.

Joann. 16.

Cap. 18.

[illegible]

in genere dicta ſunt [illegible] quæ ad hanc controverſiam pertinent, [illegible]

CAPUT IV.

In quo oſtenditur, quod Romanus Epiſcopus [illegible] Petro, [illegible] & in comprobandis [illegible] controverſias, [illegible]

SI [illegible], ut diximus, Romanam ſedem eam eſſe, [illegible] Petri & [illegible] dictas & inſtitutas, [illegible] quod quoniam [illegible] [illegible] [illegible] Tametſi [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Anacletus in epiſt. [illegible] [illegible] ad ſedem deferantur Apoſtolicam,

ſuper quam Chriſtus univerſam conſtruxit eccleſiam, dicente ipſo ad [illegible] Apoſtolorum: Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Chriſtus [illegible] [illegible] Petro Apoſtolo [illegible] Tu es Petrus, &c.

Evariſtus. Ad ſedem Apoſtolicam tanquam ad caput [illegible] [illegible] [illegible] Romanus Pontifex [illegible] [illegible]

Alexander [illegible] epiſt. ad omnes [illegible] & Apoſtolicæ ſedis [illegible] [illegible] [illegible] Petrus, &c.

Sixtus [illegible] ad [illegible] [illegible] Apoſtolicam eſſe [illegible] [illegible] ſedem Apoſtolicam [illegible] [illegible] [illegible]

Pius primus in epiſt. ad omnes [illegible] [illegible] ſedem Apoſtolicam [illegible] [illegible] principis Apoſtolorum Petro: Tu es Petrus, &c.

Victor in epiſt. ad Theophilum, ad Romanam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Apoſtolicam [illegible]

Zephyrinus in Epiſtola [illegible] ſede Apoſtolica, & non ab alia, [illegible]

Apo-

[illegible]

confeſſionem mittunt, præſcripſit Bonifacius II. in epiſt. ad Eulalium Carthaginenſ. [illegible] hanc Joannes Conſtantinop. epiſcopus fecit, cum eccleſiam Conſtantinopolitanam Romanæ, a qua Acacio auctore defecerat, uniret[illegible]. Eandem Hormiſda Papa ad epiſcopos Hiſpaniæ miſit, ut ii qui ex ſchiſmate venientes eccleſiaſticam communionem ab eis expeterent, ſecundum [illegible] profeſſionem [illegible] admitterentur. Hanc denique Adrianus Papa [illegible] ad [illegible] ſynodum generalem [illegible] pertinebat [illegible], nihil valde [illegible] pertinaces, in Romana ſede Petri auctoritatem & firmitatem eſſe ſitam.

CAPUT V.

Ubi concluſio eadem ſplendore ſanctorum veterum teſtimonio manifeſta.

NEc vero audiendi ſunt alii, qui reprehendunt & irrident, quod eorum hic teſtimonia referemus, quorum tanquam in propria cauſa judicium merito & optimo jure detrectare adverſarii poſſunt. Non enim in pontificum Romanorum cauſa illius propria erat, ſed eccleſiæ gentiumque omnium communis. Atque in his teſtibus qui [illegible] Latini erant, aut Græci, partim Hiſpani, partim Africani, partim Galli & Germani, quibus auctore hoc [illegible] eccleſiæ Romanæ cauſa non ſolum propria non erat, ſed erat etiam aliena. Fuerunt quoque in his viri plurimi adeo graves integrique doctrina, vita, moribus, ut eorum fides ſuſpecta eſſe nec debeat, nec vero poſſit. Accedit, quod [illegible] ex his vel Apoſtolorum fuere diſcipuli, [illegible] [illegible] nullum [illegible] [illegible], niſi [illegible] & perfectis [illegible] hominibus permiſſum eſt. Sed ne ullus tergiverſandi [illegible] relinquatur, libet quoque ſanctorum veterum, qui Romani pontifices non fuere, teſtimonia [illegible]. Nam ii [illegible] aut ignorarent, aut haberent, nul[illegible] profecto haberent. Irenæus lib. 3. adverſ. hæreſ. cap. 3. Sed quoniam omnium eccleſiarum enumerare ſucceſſiones valde longum eſt, maximæ & antiquiſſimæ, & omnibus cognitæ, a glorioſiſſimis duobus Apoſtolis Petro & Paulo Romæ fundatæ eccleſiæ, eam quam habet ab Apoſtolis traditionem & annunciatam hominibus fidem, pervenientem uſque ad nos, indicantes, confundimus omnes eos, qui præterquam oportet, colligunt. Ad hanc enim eccleſiam propter potentiorem principalitatem, neceſſe eſt omnem convenire eccleſiam, hoc eſt, eos qui ſunt undique fideles, in qua ſemper conſervata eſt ea, quæ eſt ab Apoſtolis, traditio. Hactenus Irenæus. Quo re perſpicuo Auguſtinus contra epiſtolam Manichæi, cap. 4. Multa ſunt, ait, quæ in eccleſiæ gremio me juſtiſſime tenent. Tenet ab ipſa ſede Apoſtoli Petri, cui paſcendas oves ſuas Dominus commendavit, uſque ad præſentem epiſcopatum, ſacerdotum ſucceſſio. Hanc etiam apoſtolicam cathedram & principatum in Romana eccleſia agnovit idem Auguſtinus in epiſt. 162. ad Glorium & Eleuſium, & in epiſt. 106. ad Paulinum, & in Joann. tract. 56. & lib. 2. contra Pelag. & Cœleſt. & lib. 2. contra Donatiſt. cap. 1.

a. q. 7. cap. Puto 24. q. 1 cap. Pudenda.

Cyprianus lib. 1. epiſt. 3. in epiſtola ad Cornelium, & lib. 4. in epiſt. ad Papianum, & in tract. de ſimpl. prælat. eandem ſententiam apertiſſime tenet.

24. q. 1. cap. Loquitur Dominus. & 93. d. ca. Qui cathedram.

Ambroſius quoque eandem [illegible] ſtat [illegible], in lib. de exceſſu fratris ſui Satyri cap. 9. & ſerm. 47. de ſide Petri.

Cyrillus apud D. Thom. in libello contra errores Græcorum multo evidentius, quam auctores cæteri, huic veritati teſtimonium perhibet. Nec mirere, quod in libris Theſauri, e quibus loca illa a D. Thoma referuntur, ea nunc reperire non liceat. Detruncarunt enim hæretici librum illum, & quæ in eo ad Rom. pontificis auctoritatem pertinebant, hæc evulſerunt omnia. Quod idem in commentariis Theophylacti ſuper Joann. hæreticos feciſſe, a viris [illegible] deprehenſum & patefactum eſt. Quanquam non omnes libri Theſauri latini facti ſunt. Nam in ſynodo [illegible] citatur 32. liber, qui nobis non eſt redditus.

24. q. 1. cap. [illegible] & 24. q. 1. c. Omnis.

[illegible]

Maximum quoque refert D. Thom. eandem ſententiam non aſſerentem modo, verum etiam eo argumento confirmantem, quod Paulus Apoſtolus ad Petri magiſterium venit, formam videlicet futuris præſtans, ut ad Petri ſucceſſores Romanos pontifices in ſingulis cauſis recurrerent.

Hieronymum itaque in epiſtola ad Da-

Damaſum de nomine Hypoſtaſis, hujus controverſiæ [illegible]. Cum verba retulit [illegible] quæſtione prima capite Quantum vetuſto. Nam quod ex [illegible], & quæſt. cap. Hæc fides eſt [illegible], ex explanatione Symboli ad Damaſum, [illegible] præterea quoniam [illegible] cum epiſtolam Hieronymus [illegible]. [illegible] habet, quod [illegible] ad Damaſum de nomine hypoſtaſis [illegible] controverſia eſt. Adde, quod [illegible] adverſus [illegible], quemquam Romanam fidem tenere, & catholicum eſſe.

Bernardus quoque a nobis [illegible] epiſt. [illegible] ad [illegible], & [illegible] ad Innocentium, & alia ad eundem, & [illegible] ad Eugenium, & [illegible] ad Romanos. Referrem alios, niſi hi [illegible] ad [illegible] fidem. Quid enim? tot [illegible] patrum conſentiens, [illegible] ſententia quæ [illegible], [illegible] comprobare. Præterquam quod ea ſentiunt, quæ [illegible] etiam ſynodorum teſtimonia confirmant, ut quod cap. ſequenti demonſtrabitur.

CAPUT VI.

Ubi Conciliorum clariſſima teſtimonia referuntur, quibus Eccleſiæ Romanæ [illegible] & auctoritas comprobatur.

His duobus capitibus ſuperioribus [illegible] verba [illegible], nec veterum doctorum [illegible], ne longior atque adeo [illegible] oratio. Tantum locos indicavimus, quos quum viderit lector, [illegible] nihil non [illegible], nihil ineptum, aut quod ad rem non faceret, attuliſſe. Nunc [illegible] hac de re non [illegible], ſed verba quoque referemus, ut adverſarii nobis etiam horum teſtium graves opprimentur.

Primum igitur ſit Concilii Niceni teſtimonium, quod quoniam capite quarto adſcriptum eſt, non eſt operæ pretium hic referre.

Alterum ſit Concilii Chalcedonenſis, quod retulit Div. Thomas in opuſculo contra errores Græcorum, in hæc verba: Veneramur ſecundum Scripturas & canonum definitionem, ſanctiſſimum atque Romæ epiſcopum, primum eſſe & maximum epiſcoporum. Et [illegible]: Si quis epiſcopus prædicatur infamis, liberam habeat ſententiam appellandi ad [illegible] Romæ [illegible] & [illegible] ſuæ poteſtate [illegible] Dei [illegible] [illegible] vicario [illegible]. At [illegible] in hujus ſynodi [illegible] Apoſtolorum [illegible] thronum, & [illegible] Romana caput omnium eccleſiarum. Et [illegible] cum eſſet lecta epiſt. Leonis, Patres [illegible] anathema, qui ita non credit. Petrus per Leonem locutus eſt. Et in actio. 3. Romanum epiſcopum dominum noſtrum vocant, eique acclamantes Apoſtolicum & univerſalem appellant, & ejus doctrinam, ut beati Petri amplectuntur atque univerſa [illegible] dogmata [illegible] Apoſtolica auctoritate confirmant. Et cum Leo Dioſcorum condemnaſſet, ſynodus ait, Sanctiſſimus archiepiſcopus magnæ Romæ una cum ter beatiſſimo Petro, qui eſt petra & crepido Catholicæ eccleſiæ, & [illegible], qui eſt rectæ fidei fundamentum, nudavit eum epiſcopatus dignitate. Et in epiſtola ſynodali ad Leonem gratulatur patres, quod tantum antiſtitem Apoſtolicæ ſedis, unde [illegible] [illegible] Dominus dederit. Atque hæc in concil. Chalcedon. quidem [illegible], quæ [illegible] [illegible] refert, in hujus temporis exemplaribus non habentur. Sed ab hæreticis erasa Gregorius queritur, lib. [illegible] epiſt. epiſtola [illegible]. ad [illegible] comitem.

Tertium teſtimonium extat in ſynodo quinta generali, apud Conſtantinopolim celebrata. In ſententia enim, quam contra Anthymum pronunciavit Menna Conſtantinopolitanus archiepiſcopus, cui videlicet omnes concilii patres [illegible], hæc verba ipſe [illegible] adjecit: Nos Apoſtolicam ſedem ſequimur & obedimus, & ipſius communicatores, communicatores habemus, & condemnatos ab ipſa & nos condemnamus. Synodus ergo quinta generalis, Mennæ judicio ſubſcribens, apoſtolicæ ſedis decreta tanquam certa amplectitur. Nec enim aliter [illegible] verum Catholicum haberet, qui Romanæ apoſtolicæ ſedi non communicaſſent, nec [illegible] damnaret omnes, quos apoſtolica ſedes damnaviſſet.

[illegible]

[illegible] eſt vera & integra Chriſtianæ religionis [illegible] quæ ſacra myſteria non ſunt recitanda. [illegible] Patres. In eadem rurſum ſynodo [illegible]

[illegible]

rum de baptiſmi ſacramento doctrinam, anathema ſit.

a. Ubi [illegible]

Concilium vero [illegible] ſub Gregorio dixit Romanum pontificem eſſe vicarium Jeſu Chriſti, [illegible] tis, [illegible]

Conc. [illegible] Tom.

At concilium [illegible] [illegible] ad ſedem Apoſtolicam [illegible]

Præterea, patres concilii [illegible] (inquiunt) [illegible] Apoſtolicam ſedem, & Romanum pontificem in [illegible] primatum: & ipſum pontificem Romanum [illegible] eſſe B. Petri principis Apoſtolorum, & verum Chriſti vicarium, totiuſque eccleſiæ caput, & omnium Chriſtianorum patrem ac doctorem [illegible], & ipſi in B. Petro paſcendi & gubernandi univerſalem eccleſiam a Domino noſtro Jeſu Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe. [illegible] Sed [illegible] Romanum pontificem, cum de fide [illegible], errare non poſſe.

CAPUT VII.

Rationibus Theologicis probat, Romanum Pontificem ſidei controverſias ſtatuendo errare non poſſe.

ROmanum pontificem in Petro [illegible] Apoſtolicam [illegible] ecclesiæ [illegible] non poſſe [illegible] catholicæ [illegible] & [illegible] quæ ſtatuit [illegible] ſit, [illegible] negari non poteſt, [illegible] tur id, quod quærimus, argumentum, quo ex multis [illegible] haud ſtatile

quo demum aliud eſt evidentius, aut certius. Si enim [illegible] Chriſti [illegible] pro nullo [illegible] eſt, quam [illegible] [illegible] eccleſia vero [illegible] [illegible] ac cæteris [illegible] [illegible] non ad Antiochenam [illegible], Conſtantinopolitanam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Romanam [illegible] quæ [illegible] hæreticorum [illegible] quoque [illegible] Apoſtolicæ [illegible] [illegible] Nam [illegible] [illegible] poſt Petrum, eccleſia [illegible] [illegible] [illegible] ſit [illegible] Quippe cum [illegible] [illegible] ſit, quæ non [illegible] [illegible] univerſalis eccleſiæ [illegible] [illegible] a Deo [illegible] Romanum [illegible] epiſcopum eccleſiæ [illegible], [illegible] Dominus [illegible] [illegible] hanc petram ædificabo eccleſiam meam: &, Tibi dabo claves regni cœlorum: &, Quodcumque [illegible] [illegible] Paſce oves meas: & iterum: Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua: & tu confirma fratres tuos.

Quid? quod [illegible] Chriſti de Petro & [illegible] eccleſia Romana [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Apoſtolo, [illegible] [illegible] Romanum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Romani pontificis poteſtatem abrogarunt, [illegible] [illegible] Romanæ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Romanam, & cæteris eſſe prepoſitam,

[illegible] Quamquam non videor [illegible] [illegible] Romanæ [illegible] [illegible] catholici habentur.

[illegible]

[illegible] Turcarum flumen piſcatorum eſt lucrum. [illegible] Neque adverſariorum argumentationes eſtiſſemus.

CAPUT VIII.

[illegible]

ATque [illegible] Romanum Epiſcopum [illegible]

[illegible] Romanos [illegible]

[illegible] tantum teſtibus abſolvantur. Alioqui non ſolum Leo quartus, ſed Sylveſter [illegible] Decreverunt enim, ut nul[illegible] ſcopus. Qua ex re intelligitur, legem civilem, quæ tollendis e repub. frau[illegible]

Si quidem in decretis pontificiis [illegible] Unum eſt, [illegible]

[illegible] potuerit præſcribere. Sed ſi in eo [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ant etiam unde D. Th. lib. quarto adverſus gentes, caput ſeptuageſimo ſexto affirmet, eorum præſumptionem [illegible]

[illegible] o fidei confeſſione uſurpetur. At [illegible]

[illegible] vero,

[illegible]

[illegible] ſub poſt ſuſceptum confirma- [illegible] doctrina illuſtravit, ſed profana præde- [illegible] conatus eſt.

Præterea illud caput, Si Papa, [illegible] dubium quod [illegible] habet [illegible] [illegible]

[illegible]

quod pertinet ad communem Eccleſiæ utilitatem. Quod negant Caraſium, ho [illegible]

[illegible]

pro Antecriæ uentis poſuerunt. Non enim fides interior Romani Pontificis [illegible]

[illegible]

Reſpon. ad [illegible]

Gen. [illegible]

[illegible]

[illegible] Gregorius eſt, homo ſcientia in prin[illegible] poſt.

poſitorum ſuorum mala diſplicere, ut tamen hæc ab aliis occultent. Operimentum, inquit, averſi deferunt, quia judicantes factum, & venerantes myſterium, nolunt videre, quod tegunt. Sic magiſtrorum vitam diſcipuli probi jure apud ſe tacite reprehendunt, & eos, [illegible], venerantur. Super cathedram inquit Chriſtus, ſederunt Scribæ & Phariſæi, quæcunque dixerint vobis facite, ſecundum vero opera eorum nolite facere. Sed hæc hactenus. Illud enim potius lector admonendus, ut animadvertat, Romanas conſuetudines alias eſſe Romæ cum tota eccleſia communes, quæ videlicet ex Apoſtolorum Petri & Pauli traditione creduntur acceptæ. De quibus Auguſtinus, in epiſtola ad Januarium, numero 118. [illegible] per ea tuſius Innocentius Primus in epiſtola ad Decentium tradit. Aliæ vero ſunt conſuetudines, quas Eccleſia Romana vel a ſe habuit privatim inſtitutas, vel a Petro quidem Apoſtolo accepit, non tamen in univerſum orbem promulgandas. De quibus Auguſtinus diſerte loquitur in epiſt. 86. ad Caſulanum, & in epiſtola 118. item ad Januarium. Priores igitur conſuetudines, quas Eccleſia Romana non modo tenet, verum etiam ab univerſa eccleſia docet eſſe ſervandas, omnino tenere debemus, ut Julius 11. diſt. cap. Noſtis, & Innocentius eadem diſt. cap. Quis neſciat. & Calixtus 12. diſt. cap. Non decet. & Gregorius ead. diſt. cap. Præceptis, docuerunt. Poſteriores vero Eccleſiæ Romanæ conſuetudines non oportet privatas eccleſias ſequi, ut D. Auguſtinus locis prioribus tradidit, & Nicolaus 12. diſt. cap. Scit ſ. & Gregorius ead. diſt. cap. Novit. Idemque Urbanus tradidit 31. diſt. cap. Quoniam, & cap. Aliter. In una enim fide nihil officit ſanctæ eccleſiæ conſuetudo diverſa: ut habetur, de conſ. diſt. 4. ca. De trina. Atque de hujuſmodi conſuetudinibus & Ambroſius & Hieronymus [illegible] in ſuis locis, quæ ſunt [illegible]. Illud vero, quod ex Trullana ſynodo affertur, facile diluitur. Quoniam, ut ſuperiore libro [illegible] explicatum eſt, ſynodus hæc nullam habet in eccleſia auctoritatem, in his præſertim, in quibus contra Eccleſiam Romanam Græca ſe contentione erexit. Nec conciliorum conatus de legibus, aut ferendis, aut abrogandis quicquam valet, niſi ſummi Pontificis decreto, & ſententia confirmetur. Et conſuetudinem illam de jejunio ſabbati ex his eſſe conſtat, quas in poſteriore genere collocavimus: ut etiam Ambroſius docet, duodecima diſt. quæſtione, cap. Illa. Quocirca ſine cauſa de hac re a Concilio Trullano Eccleſia Romana reprehenditur. Sextus igitur liber hunc in modum abſolutus, ſi quem plus fortaſſe nimio longum fecimus: tametſi non ſunt longa, quibus nihil eſt quod demere poſſis.

Finis Libri Sexti.

DE SANCTORUM AUCTORITATE,

Quæ ſexto loco continetur.

LIBER SEPTIMUS.

CAPUT I.

Argumenta complectitur, quibus Sanctorum veterum auctoritas oppugnatur.

1. Arg. [illegible]

[illegible]

2. Arg. [illegible]

[illegible]

CAPUT II.

[illegible]

[illegible]

CAPUT III.

[illegible]

Conclus. SAnctorum auctoritas, ſive patrum, ſive [illegible]

[illegible]

[illegible] pora, cum ſcripta ſanctorum Patrum authentica non erant, licet enim ver- [illegible]

[illegible] proprijs nominibus non appello. Malo [illegible]

[illegible]

4. Conc.

[illegible] matricorum communis fuiſſe videtur Ca[illegible]

[illegible] nus unquam ratio aut doctr, aut [illegible]

[illegible] teſtatur. Quid vero Vincentius [illegible] nes de Origene referat, non pige[illegible]

[illegible]

[illegible]

Cap. 9.

[illegible]

Joan. 19.

Chem. 1. De ſum. Trin.

[illegible]

[illegible]

ea ſunt Hilarius, Gregorius, Ambro-

[illegible]

vari. Et rerum, Sanctorum Patrum

[illegible]

ralt, actione 3. Anathematiſmus

[illegible]

ſcripti eſtimus, ſanctorum Patrum,

[illegible]

CAPUT IV.

[illegible]

C[illegible] *Olhandus* [illegible] *Apostol*[illegible] [illegible] *rus Lirinensis* recte dixit, antiqua [illegible]

[illegible]

[illegible] arbitror, diligenter. Nec eccleſia nunc [illegible] [illegible] teratum textu exſtitit aliqua controverſia, nullam novam intelligentiam [illegible] unt, ſed eam, quæ magna facta diſ[illegible]

[illegible]

quæque res amplificetur: Ad permutationem vero, ut aliquid ex alio in aliud tranſvertatur. Imitetur animarum ratio rationem corporum: quæ licet annorum proceſſu numeros ſuos evolvant & explicent, eadem tamen, quæ erant, permanent. Parva lactentium membra, magna juvenum: eadem ipſa ſunt tamen. Quot parva eorum artus, tot virorum. Et ſi quæ illa ſunt, quæ ævi maturioris ætate pariuntur, jam in ſeminis ratione præſerta ſunt; ut nihil novum poſtea proferatur in ſenibus, quod in pueris jam ante latitaverit. Quod ſi humana ſpecies in aliquam deinceps non ſui generis vertatur effigiem, aut certe addatur quippiam membrorum numero vel detrahatur, neceſſe eſt, ut totum corpus vel prodigioſum fiat, vel etiam intercidat, vel certe debilitetur. Ita etiam ſacrarum literarum intelligentia ſequatur has decet progreſſuum leges, ut annis ſcilicet conſolidetur, dilatetur tempore, ſublimetur ætate, incorrupta tamen, illibataque permaneat; & paulo poſt: Quodcunque igitur, ait, in eccleſiæ paradiſo, Dei agricultura, patrum labore ſatum eſt, hoc idem filiorum induſtria curatur, floreat, matureſcat, proficiat, perficiatur. Et priſca illa cœleſtis philoſophiæ dogmata a poſteris excurentur, limentur, poliantur. Sed nefas eſt, ut commutentur, detruncentur, mutilentur, humanorumque ingeniorum quaſi extranea additamenta recipiant. Accipiant licet evidentiam, lucem, diſtinctionem, ſed retineant neceſſe eſt plenitudinem, integritatem, proprietatem. Hactenus ille. Cujus tota oratio eo mihi videtur probabilior, quo magis ex Apoſtolo ad Epheſ. 4. videtur eſſe deprompta. Ubi illam corporalis augmenti ſimilitudinem adeo & aperte, & copioſe proſecutus eſt, ut nulla mea oratione opus ſit. Tantum fuerunt lectores admonendi. De ſexto autem loco hactenus. Jam ad ſeptimum tranſeamus, hoc eſt, ſcholæ novæ auctoritatem. De qua etſi nonnihil fortaſſe novi dicturus ſum, ea tamen, quæ pios lectores probaturos eſſe confidam.

Finis Libri Septimi.

DE AUCTORITATE DOCTORUM SCHOLASTICORUM.

Quæ ſeptimo loco poſita eſt.

LIBER OCTAVUS.

CAPUT I.

[illegible]

S[illegible]

[illegible] At antiquis Sanctis poſthabitis, deſpectui quoque habiti ſunt eorum canones. Unde contigerunt ut

[illegible]

[illegible] & libros quoſdam [illegible]

[illegible]

In his inanium scholasticorum tricis [illegible] gravissima sunt, consilium [illegible] nulla, nihil ex antiquis Sanctis trahunt, neque ex gravi philosophia quidem, sed levi e puerilibus disputationibus, [illegible] sectas tamen, [illegible] Theologi vocantur, [illegible] nedum Theologi, qui legem [illegible] in scholam [illegible], & [illegible] non doctos constant, & [illegible] ad contemptum. Quem vero intelligimus [illegible] Theologum? aut hoc verbum in quo homine ponamus? Quippe in eo, qui de Deo, rebusque divinis apte, prudenter, docte e literis, institutisque sacris ratiocinetur. Quod etsi ita esse pluribus verbis posset differendum est, id sed tamen nunc breve contitendum est, nihil quam id sit, esse Theologum scholae nomine.

Intelligo etiam in scholasticos nonnullos, quos ad disserendum natos, qui tum optime se dixisse putant, cum contra doctores dixerint, ut non tam verum invenire velle videantur, quam adversarios convincere, contentionibusque & rixis tota chartas implere. Atque hos, sunt in eo numero multi, qui tanquam milites assueti vel hortantur vel impugnant, & tota eorum de re Theologica disputatio, partium studium est, contentio, atque dissidium. Quos ego probare nec debeo, nec possum. Nam quamvis dissentientium inter se reprehensiones non sint vituperandae, concerta nimis tamen in disputando pertinacia [illegible] prophana, rerum sacrarum doctrina, mihi videri solent. Nec enim, quod Cicero disertissime dixit, disputatio sine reprehensione, nec cum pertinacia recte disputari potest. Atque illud vere a Publio dictum est, veritatem nimium altercando amitti. Minime vero abnuerim, qui ex circulatorum [illegible] rum disputationibus [illegible] esse pertinaciam [illegible], irritationemque [illegible] di [illegible]. Quam [illegible] gistimo in moribus esse culpam, non in schola. Moderatio enim, nec contentiosi homines, nec pertinaces, quibusque [illegible], ad temperantiamque deducit. Quod cum omnibus est faciendum qui disciplinam quamlibet profitentur, tum nemini potius quam Theologo. Fuere autem hoc dubio in schola multi, qui his vitiis declinatis, rem Theologicam graviter sane ac modeste tractarunt. Nam quos isti pertinaces vocant, omnesque [illegible] Theologos [illegible], si vera loqui volunt, [illegible] potuerunt. Quae tamen, sicut [illegible], sed propter paucorum vitia non ea omnium [illegible] ducenda. Quod & in potioribus Theologis in his vitiis essent, insque erant adhoc illa communia. Quemadmodum enim nemo justus & prudens universam [illegible], quamvis plurimum sint [illegible], quoniam scholae non est omne [illegible], sed non [illegible]. Ita quamvis ista scholastica pertinacia Theologorum [illegible] est, non omnium [illegible], atque profecto, ut modo dicebam, [illegible] tradatur propter ea vitia, quae non sunt scholae, sed pertinaciae, vanae, contentiosae [illegible]. Theologia itaque scholastica, quae multis hujusmodi [illegible] sunt, [illegible] quedem, & vindicare [illegible], idque facium, si [illegible] propositum [illegible], & rationem [illegible] propositam [illegible] dum, quae [illegible], nihil [illegible] aut pro aliis, aut contra alios dici potest.

CAPUT II.

Multiplex Theologiae scholasticae [illegible] aperitur.

THeologiae scholasticae propositum fuerat, quantum & e superioribus intelligimus, & hujus [illegible] quem [illegible] congressione experiemur, id ad primum est, ut quae in sacris literis & Apostolorum traditionibus abdita continentur, ea in lucem quasi e tenebris eruantur. Colligit enim Theologus ex principiis fidei a Deo revelatis conclusiones suas, atque in principiis ipsis implicitas per argumenta, tanquam naturae [illegible] explicat. Quemadmodum enim Mathesi [illegible] ex iis, quae sunt in Arithmetica posita, ex ratiocinando connectit, quae sunt in numeris [illegible], aut [illegible] ita scholae Theologus ex his, quae fides ponit, ea quae sunt consequentia, naturae ratione commixt, de Deo, rebusque divinis. Quod si Astrologia, Musica, perspectiva facultas, atque aliae ad [illegible] plana, tametsi ex [illegible] quasi mendacae, sed habentur in pretio tamen, tanquam utiles & necessariae [illegible], quibusdam [illegible] est, scholasticam disciplinam profligare velle, quae

non

[illegible]

revocare. Quorum dentem

[illegible]

[illegible] . Id quantum [illegible] [illegible] tale [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] est. Nec [illegible] decet [illegible]

[illegible] ad [illegible] [illegible] , [illegible] [illegible] , [illegible] humanis , [illegible] etiam [illegible] . Nam, quod [illegible] [illegible] , [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] , [illegible] ad Dei [illegible] . Id quod [illegible] , quo decet , temperamento [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] . [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] . [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] , [illegible] [illegible] . [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] , [illegible] [illegible] . Nec [illegible] quum est , ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] . [illegible] Mathematicos [illegible] [illegible] Mathematici [illegible] [illegible] . Qui de [illegible] [illegible] [illegible] , [illegible] [illegible] . [illegible] autem [illegible] . Nam & [illegible] [illegible] [illegible] , & [illegible] est [illegible] [illegible] , ne ab [illegible] [illegible] [illegible] . De his igitur hactenus. [illegible] [illegible] [illegible] , & in [illegible] [illegible] [illegible] . Sed difficile erat [illegible] & [illegible] , & a [illegible] [illegible] , ne [illegible] quidem [illegible] .

[illegible] [illegible] [illegible] . Nec [illegible] [illegible] , [illegible] [illegible] . [illegible] [illegible] , & [illegible] , [illegible] [illegible] [illegible] . [illegible] [illegible] [illegible] , que decet , quam nec [illegible] [illegible] . [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] , [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] . [illegible] [illegible] , [illegible] [illegible] , [illegible] , & [illegible] . Quod cum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] , [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] , [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] . Nec [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] , ne [illegible] [illegible] [illegible] . Nam & ad hunc [illegible] [illegible] [illegible] , [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] , [illegible] & [illegible] . Sed [illegible] [illegible] , ut [illegible] , quod est [illegible] [illegible] [illegible] , [illegible] [illegible] [illegible] theologo [illegible] , in [illegible] .

C A P. III.

[illegible] Lutheranorum ex schola [illegible] argumenta [illegible] .

INfirma autem ex omnis argumenta [illegible] , [illegible] ab [illegible] [illegible] derivantur [illegible] ratio [illegible] , quod [illegible] [illegible] nec ex Apostolorum [illegible] , atque ex ecclesiæ definitione , [illegible] [illegible] . Cumque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] veritatis [illegible] Deus [illegible] [illegible] , errare ut homines possunt , atque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] .

Item [illegible] certum dogma , [illegible] [illegible] [illegible] . [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] potest.

Præ-

[illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

In epist. ad [illegible] [illegible] & ad [illegible] [illegible]

[illegible] Reg. [illegible]

Act. [illegible]

1. Arg. Præterea, theologi ſcholæ [illegible] af- firmare, [illegible] etiam [illegible] contradictione [illegible] [illegible] At hæc communi [illegible] ſententia non [illegible] fidem, ſed ne probabilis quidem videtur eſſe. [illegible] [illegible] teſtimonium [illegible]

At non & quod ſunt omnes, & cur et [illegible] [illegible] per ſcholæ auctoritatem [illegible], ſed ratione. Quamquam [illegible], [illegible] contra eſſe dicturus. Quod [illegible], [illegible] nihil omnino [illegible]

CAPUT IV

Schola auctoritatem contra [illegible] earum frequentem tuetur atque defendit.

QUod ferret Academiæ theologicæ [illegible], quæ progreſſus, [illegible] habuerit, [illegible], tametſi ad [illegible], non eſt tamen [illegible] hoc ſolum [illegible] explicare, quantum [illegible] ad [illegible] fidem argumentum ex [illegible] deprompſimus. [illegible] explicando, ſit prima conclusio.

1. Concl. Theologorum ſcholaſticorum etiam [illegible], [illegible] contra [illegible] viri docti, non plus valet ad [illegible] fidem, quam ſi [illegible] [illegible]. Videlicet in ſcholaſtica diſputatione [illegible] theologum [illegible] ſi [illegible] habent, [illegible] Non enim numero [illegible], ſed pondere. Hanc vero conclusionem probare argumentis non debeo. Nam ſi quid eſt evidens, de quo inter omnes conſentit, argumentatione [illegible] perſuaſione [illegible] [illegible] Quid enim tam temerarium, [illegible] atque [illegible], ut idem Cicero [illegible] tradit, quam quid non ſa- tis explorate perceptum ſit & cognitum, id ſine ulla dubitatione defendere? Quo loco ſunt arguendi [illegible] [illegible], qui eas opiniones, quas in ſchola acceperunt pro [illegible], [illegible], ut [illegible] Nobis autem ſcholæ [illegible] magnam quidem [illegible] det, et quæcunque maxime probabilis [illegible], id nobis pro [illegible] defendere: ſed non licet tamen eos, qui [illegible] ſunt [illegible], temere [illegible] [illegible] ſcholæ [illegible], ex quibus [illegible] [illegible], [illegible] ſunt [illegible], de quibus modo loquimur. [illegible], [illegible] non habent, [illegible] non habent. Nec enim ſi quid aut Scoto aut Thomiſtis [illegible] contrarium eſt, error illico eſt. Sed hæc hactenus.

2. Concl. Secunda concluſio. Ex auctorum omnium ſcholaſticorum communi ſententia [illegible] quidem [illegible], atque adeo [illegible] [illegible]. Nam in quacunque arte peritis credendum eſſe, [illegible]. Nec enim [illegible] [illegible], qui nautis in navigandi ratione non crederet. Quis igitur in arte hac Theologiæ dogmatibus diſcendis, [illegible] nullum [illegible] locum [illegible], aut [illegible], aut certe temerarius eſt? [illegible] [illegible] de ſumma Trinit. [illegible] Opinionem [illegible], quæ dicit, tam parvulis, quam adultis [illegible] [illegible] gratiam, & virtutes, tanquam [illegible], & [illegible] Theologis [illegible] & concedendam, tanquam [illegible] eligendam. [illegible], quæ [illegible] ſcholaſticos theologos [illegible] opinione [illegible] tanta apud patres [illegible] fuit, quanto [illegible] ab ſchola [illegible] ſervari debemus. [illegible] theologorum [illegible] fidem [illegible], [illegible], ut [illegible] opinionem eſſe tenendam, [illegible] non [illegible] ſed ea certe [illegible] [illegible] [illegible] theologorum [illegible] dogmatis [illegible] in ſchola [illegible] doctorum. Schola igitur [illegible] contradicere non niſi [illegible] te-

mere

CAPUT V.

[illegible] Hæc [illegible]

[illegible] Magiſtrum, Div. Thom. Scotum, [illegible]

[illegible]

[illegible] est. His ergo [illegible] certum eſt, major eſt profecto ho[illegible] rum, quam Pontificum & concilio[illegible]

[illegible]

Ca-

CAPUT VI.

[illegible]

ATque hæc quidem [illegible] [illegible] ſi proprius Theologiæ remotam eſſe [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

CAPUT VII.

[illegible]

[illegible]

2. Caput.

3. Caput.

eccleſiæ ſint utilitatem editi, ut Damaſus Papa definit conſentaneum eſt, ut eccleſiæ, cui canones illi ſunt neceſſarii, quo in religione & moribus eccleſiaſticis contineatur, interpretes a Deo ſanos acceperit earum legum, & inſtitutorum, quibus eſt adminiſtranda. Parum enim profuiſſet leges mortuas in membranis ſcripturas habere, niſi haberet, quoque reſpublica Chriſtiana vivos interpretes, qui rectum earum legum ſenſum aſſequerentur. Deus itaque, quoniam non deficit in neceſſariis, non in theologos ſolum, ſed in juris Pontificii peritos ſpiritum veritatis effudit. Quapropter ex concordi omnium ſententia probabiliſſimum argumentum ſumere theologus poteſt, ad eas quæſtiones decernendas, quæ circa illa duo earum genera poſteriore loco poſita exorientur. Exorientur autem in utroque genere plurimæ, quarum definitionem theologus ignorare fas non eſt. his vel maxime, qui aut laicorum & clericorum confeſſiones audiunt, aut etiam Theologiam in Academiis profitentur. Hi enim, quoniam de multis, qui ex iure pendent, magnum munus reſpondendi ſuſtinent, ſi reſponſa, atque decreta juriſconſultorum negligant, periculoſe nonnunquam, ac turpiter errabunt. Quæ autem cum viris in ſua quibuſque arte peritis conſuluntur, ea aut minimo, aut nullo certe periculo reſpondetur. Ac de ſeptimo quidem loco ſatis dixiſse mihi videor.

Finis Libri Octavi.

DE

DE OCTAVO LOCO,

QUI

RATIONIS NATURALIS

Argumenta continet.

LIBER NONUS.

CAPUT I.

[illegible]

S[illegible]

[illegible]

tiae, [illegible] deorsum ad Theologiam ag-
gressi, non Theologiam, sed larvam Theologiae suppeditantes. Quod si ex-[illegible] sunt, qui per ignorantiam erraverunt, quid de iis existimandum est, qui volentes & prudentes in errorem inciderunt? Nam cum rem per [illegible], & [illegible] restituere [illegible] deberent, tempori, ut loquebant, servientes, non modo sophismata non profligarunt, verum etiam auxerunt. Quae nimirum cum e pluribus plus, tum vero magis e Theologia tollenda sunt, eaque argumentandi ars, quae vult [illegible] esse Dialecticam, sed [illegible] ab ea [illegible] plurimum. Dialectica enim est [illegible] in partibus utique [illegible], [illegible], ut [illegible], id quod Theologiae est pernecessarium. Sophistica autem nihil habet nisi argumentationes vanas, quarum nullus in Theologia fructus est. Quin etiam nulla perniciem Theologiae maior [illegible] potest, quam in sophismatum [illegible] Theologiae. [illegible] ut [illegible] Theologi esse videantur, quod, si [illegible] ista delectent, ne [illegible] sophismatibus, quorum est etiam fortasse quidam modus, non [illegible], quod [illegible] docuit, ut sub Dialecticae nomine exponibiles, obligationes, insolubilia, [illegible], aliave id genus monstra in scholam intulerint, de illa autem Dialectica, non [illegible] ne verbum quidem ullum. [illegible] [illegible]. Nam non [illegible] [illegible] loquendi [illegible], sed [illegible], ita ut [illegible] habeantur ista, non ut [illegible], sed ut [illegible] puerorum. Atque vel ipsi pueri intelligant, sophismatum brevem quendam ludum esse oportere, aliaque [illegible] e Dialectica requirendum, Philosophiae, Theologiaeque [illegible] necessarium. Verum haec hactenus. Jam ad propositum revertamur. Qui igitur Theologiae dogmata humanis [illegible] argumentis, [illegible], quae a ratione ducuntur, volunt praeponderare auctoritati, hi primum [illegible] Theologiae & gravitatem amittunt, deinde faciunt, ut Theologia a detracta auctoritate non solum contemnatur, sed ne Theologia quidem sit. Nam si vera & [illegible] Theologia est, a fide [illegible], [illegible] ubi [illegible] facultatum propria principia [illegible], quemadmodum in hujus operis initio constituimus. Fides autem tota Scripturarum & Ecclesiae auctoritate continetur. Quamobrem [illegible] explorarum habere possumus, quam male valeant ii, de re Theologica aut [illegible] aut disputare qui sacros libros, Apostolorum traditiones, conciliorum dogmata, summi pontificis decreta, sanctorum veterum dicta nunc vel rejiciunt vel ignorant. Itaque hos quidem [illegible] [illegible] e medio, est enim [illegible] [illegible] & [illegible], qui [illegible] aptiora Theologo esse argumenta esse quae ex ratione, quam ea, quae ex auctoritate ducuntur. Rebus enim ante dictis aperte intelligitur, cum de Deo praesertim, divinisque mysteriis disputatio [illegible], argumentis [illegible] [illegible] esse argumenta, quae pertinent ad Dei [illegible], quae nihil Theologo debent esse antiquius. Sed [illegible] hujus erroris levitas, quoniam facile deprehenditur, non est pluribus refutanda.

CAPUT III.

[illegible] aliorum errorem [illegible], qui a natura [illegible] [illegible] [illegible], quorum etiam argumenta [illegible].

ALius autem [illegible] est, qui [illegible] sacrarum litterarum testimonia [illegible] interdum etiam Scriptorum veterum, omnino [illegible], ac argumenta naturae haud aliter [illegible], quam si [illegible] Theologiae [illegible] & [illegible]. Hunc autem errorem plurimis testibus [illegible]. Ac primum testis [illegible] Gregorius Nazianzenus, [illegible] [illegible], [illegible], disciplinam nostram esse Pythagoricam. Atque apud Pythagoricam tantum auctoritas [illegible] poterat, ut [illegible] valeret. Alter est Hieronymus in [illegible] Matthaei caput, qui [illegible] Evangelii [illegible] [illegible] [illegible] mitti. Quod [illegible] [illegible], virga & baculus [illegible] est, quem si [illegible] [illegible], frangitur, & manum [illegible] [illegible]. Et in [illegible] caput [illegible], de verbo Dei [illegible] [illegible], dicit esse [illegible]. Tertius est Aug. lib. [illegible] de [illegible] Manichaeum, capit. [illegible]. Cum enim [illegible] 1. Arg.

Felix.

[illegible] Timotheum efferret, quod de [illegible] muſicam, medi[illegible], Argumento, vel quæ[illegible] de coelo [illegible], & [illegible], de [illegible] phyſi[illegible] [illegible], quod Spiritus [illegible] non docet [illegible] relatæ Chriſtianos [illegible] non [illegible]. [illegible] autem, ut homines de his rebus propter huma[illegible] non [illegible], id quod [illegible] la [illegible] Chri[illegible] religionem [illegible]. [illegible] homines [illegible], inquit [illegible] Theologus, homines [illegible] nihil catholici [illegible]. [illegible] [illegible] Carthaginenſi, [illegible] hæreticos diſcipulos, ut per [illegible], vel certe ut [illegible] Theologi [illegible]. Concilium quippe Carthaginenſe [illegible] Apoſtolorum [illegible] & [illegible] non valere ad [illegible] mittere. [illegible] hæreſin [illegible] Arium [illegible], quod non [illegible] Deum Patrem & Filium per Spiritum [illegible] per Spiritum [illegible]. Quæ [illegible] [illegible] philoſophia.

Interim teſtimonia Patrum, [illegible] [illegible] in [illegible]. Principes [illegible] Propoſitiones [illegible] quæ [illegible], & [illegible] quæ [illegible] ſunt [illegible]. Hæc [illegible] primum [illegible] Deus [illegible] [illegible]. Si enim [illegible] [illegible], & [illegible]. Si enim [illegible] [illegible] eſt [illegible] litteraturæ, [illegible], & [illegible] [illegible], non eſt [illegible] à Theologis ſeparanda.

Deinde argumentantur ex [illegible] Proverbiorum [illegible]. Ne [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible]. Hanc [illegible] ſapientiam [illegible] quam [illegible] ad Coloſſenſes [illegible] teſtatur Apoſtolus in hæc verba: Videte ne quis vos decipiat per philoſophiam, & inanem fallaciam.

Addunt illud primæ ad Corinthios primo: Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Ubi ſapiens? ubi ſcriba? ubi [illegible] hujus [illegible]? Nonne ſtultam fecit Deus ſapientiam hujus mundi? Addunt etiam [illegible] ex eodem Apoſtolo, primæ Corinthiorum octavo: Scientia inflat. Aliud quoque primæ ad Timotheum ſexto: Si quis non acquieſcit ſanis ſermonibus, & ei, quæ ſecundum pietatem eſt, doctrinæ, ſuperbus eſt, nihil ſciens, ſed [illegible] circa quæſtiones. Quo loco [illegible] Apoſtolum ſignificare, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] Chriſti doctrinam eſſe [illegible] [illegible] ſecundum pietatem, [illegible], [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] eſſe.

[illegible], Apoſtoli non habuerunt [illegible] igitur [illegible] [illegible]. Si enim Spiritus ſanctus [illegible] Apoſtolos omnem veritatem, [illegible] Dominus [illegible] [illegible], & his diſciplinis [illegible], ſequitur non eſſe Chriſtianos [illegible], atque adeo [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], vel Philoſophiæ, vel Theologiæ [illegible], dum [illegible] [illegible], vel dum [illegible] [illegible]. [illegible] Spiritus [illegible] [illegible] Chriſtum, & [illegible] [illegible] [illegible] eſt, [illegible] eſt, [illegible]. Non ergo [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible].

[illegible], quoniam [illegible] Theologi [illegible], & [illegible] [illegible] Chriſti [illegible] [illegible]. At [illegible] [illegible] Patrum [illegible] Chriſtum, & Apoſtolos, [illegible] & [illegible], & [illegible] per [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] Apoſtolum, [illegible] ad Cor. [illegible] eſt, [illegible] [illegible] [illegible], ſed [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], & [illegible] ad [illegible] Dei, & in capti-

captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi.

Non ergo Theologum, Christi fideles, humanarum disciplinarum praesidio egere, ut fidei adversarios possit evincere. Id, quod exemplo Nonni Caenensis facile demonstratur, qui Philosophos superando parum valuit simplicitas hominis sine litteris, quam omnium Dialecticorum, & Philosophorum argutiae. Certe Hieronymus ad Pammachium adversus Joannem errores argumenta rationis ducta, & de gentium fonte manantia, tanquam gentilium arma, Christiano dicit esse deponenda. Extremo etiam argumentantur, Christi doctrinam perfectam esse, non itaque philosophiae indigere. Ruffin. l. 1. cap. 3.

C A P. III.

Monentur errores evincuntur, ut sedeantur persuasio.

His argumentis utuntur illi, qui in hoc errore fuerunt. Nam fuit ut quondam testatur Clemens Alexandrinus primo Stromatum libro in haec verba: Non me autem latuerunt ea, quae ab aliquibus imperite tumultuantibus jactantur, qui dicunt oportere in his versari, quae fidem continent, externa autem, & quae sunt supervacanea transire, quae non multa continent, & detinent in iis, quae ad finem nihil conferunt. Alii autem etiam philosophiam ex malo ad hominum perniciem existimant, in vitam esse ingressam, et quae profecta sit a maligno aliquo inventore. Et eodem sexto libro: Nonnulli, est, qui se putant esse ingeniosos, nec Philosophiam attingere volunt, nec Dialecticam, sed nec contemplationem discere naturalem, sed solam & nudam fidem requirunt, perinde ac si cum nullam vitis curam gesserint, volunt statim fructus legere aut capere. Dicitur autem dominus vitis allegorice, a quo cum diligentia & operis colenda arte quae hic rationis et sermone, nobis est vindemia dulcis.

Lutherus etiam, qui omnes omnium haereticorum haereses in unum fere Christianum confuderat, non modo abnuit Philosophiam esse Theologo sanctam & notam, verum etiam omnes speculativas disciplinas erroris esse. Scilicet morum Philosophiam, quam hic Socrates maxime complexus est, quae in contemplatione versatur, etiam solam damnat. Cornelius quoque Agrippa, ut post hominum memoriam vanissimus, in suo illo libro, qui de vanitate scientiarum inscribitur, non item Socratis, e Pericorum, Philosophiam solam, sed omnium fere disciplinas, atque a deo divinas scientias respuit. At cur horum hominum opinionem quae ille sit fecerit, non est necesse disputare: est enim in promptu. Iis siquidem interdum, quos omnium in disciplinis literarum exercitatione constat, alienum esse veritatem.

Quemadmodum enim Epicurus spernit Dialecticam, Atque etiam Machometis Saraceni prorsus ab omnibus disciplinis abhorrent, quoniam intelligunt disciplinas, artesque omnes rationales doctrinae perversae suae contrariae, ita Lutherani, nequando a disciplinis errores sui acutissime deprehenderentur, cuperent eas ab omni consuetudine reiicere. Sed enim cum veritati nunquam adversentur, contemnat semper, & suam mentiat, pro ut meritis illorum non fieri a literis nolunt. Eam quoque multi in his quae seculis, ad istam & ministerium verae fidei adhibuerunt. Id quod illi usque Christianis ecclesiae interdixit scientiarum artium. Socrates in suo tertio historiae ecclesiasticae capite 16. & 17. Sozomenus item lectis libri 5. tripartitae, capite 17. Quapropter multi non debito, in re hunc tantum humanas rationes, cum in Theologia disserunt, in quibusdam etiam Catholicorum Gymnasiis interdictum esse, hinc parta certe ipsius ecclesiae disciplinae, haec illa commoveri. Illi enim ut, & ita res procedit, optime, praestantissimeque Theologi, qui paucum toto memorant, tractant, &, quod aperte allegatur, qui simplici mente et libertate dissunt. Id, quod in Germania, ex, pene Luthero, accidit, ut latores, qui novum Testamentum neque non intelligunt, magnas, & peculiaris Theologiae haeretici atque non minimis, quam tum Evangelicis, & bonis et quos iis (?) interesse... (?) ut nonnum Academiarum Theologiae, & gnaviter proveniunt, recuperatque

P. Agric. de formal. & alii. l. 3. cap. 5. Tres litteras de

tum

virtus concurrente non virginem, ſed im[illegible], lupam corruptiſſimam.

Tam ſolvet eſt Lutherana Theologia, in qua quantum nullum acumen, nullum ingenii ſpecimen eſt, optimo quoque, ipſiusque diſſimuloque ingrato, quamlibet eam menti, & ut ei perſpicientia poterit, quamlibet rerum & divinarum & humanarum ordinem ac connexionem teneat, quamlibet omnium cauſas effecta antecedentia, conſequentia non ſolum ſuo loco perſpexerit, ſed etiam comprehenderit, nullo tamen apud illos habeatur in pretio. Sed hæc alio loco tempeſtivius dicentur. Nunc ad id, quod erat inſtitutum, revertimur.

CAPUT IV.

In quo cauſſa eorum refellitur.

AUfert itaque ab natura rationem excludere, ſi quando a Theologia ſeparentur, id non in errore maximo dat mihi. Si enim cadit in Theologum aliquando, ut de rebus humanis philoſophetur, quod profecto cadit, niſi eo uſque extirpatam humanitatem arbitremur, quænam rogo cauſa eſt, cur naturales argumentationes a Theologia pellamus, ac, ut quæ divina ſit, humanis adminiculis egeſſe videatur? Non eget hic, eſto, cum ſua, hoc eſt, divina qualitate continetur. At videamus, ne non Theologum, qui ſolum divina teneat, in humanis erret, labatur, cæcutiet, hallucinetur? Quid autem intereſt, ratione animi ſublata, inter ruſticum & Theologum, ſed inter Theologum & pecudem, aut ſtipitem etiam, aut truncum, aut quid vis generis ejuſmodi? Quæ vero illa ſit amens, vel quæ hominis ratio potens, ſi nec philoſophiam, nec Dialecticam habeat, nec ullam omnino humanæ rationis diſciplinam? Intelligendum eſt autem, Chriſtianæ doctrinæ profeſſorem duabus quaſi indutum eſſe perſonis. Quarum una eſt communis, ea nempe, quod omnes participes ſumus rationis: a qua omnis argumentatio naturæ trahitur, & ea quæ ratio inveniendi argumenta naturalia exquiritur. Altera autem, quæ proprie Theologo eſt attributa, unde argumenta expectantur, quæ propria ſunt Theologicæ facultatis. Deponat igitur Theologus perſonam hominis, ſi ita placet, cum divina tractat; cum vero tractat humana, quænam rogo ſtultitia erit, hominem ex homine eruere. Quamquam in quacunque diſputatione, ſive de humanis, ſive de divinis diſſeratur, utramlibet perſonam deponere, ſtultiſſimum erit. Quid enim ſtultius eſſe poteſt, quam vel pedem abjicere, cum caput munus ſuum explet, vel caput tollere, cum pes munere ſuo fungitur? Nam nec pes capitis officio, nec caput pedis. Quia etiam, ut Apoſtolus monet, non poteſt caput dicere pedibus: Non eſtis mihi neceſſarii. Sed utrumque, cum nec humanarum rerum intelligentia divinarum cognitioni obſit, nec divinarum cognitio humanarum intelligentiæ, non tamen debemus in alterum propter functionem aberrare, niſi volumus eſſe ſtulti. 1. Cor. 1 Porro qui Theologum ſic inſtituit, ut nihil habeat cum naturæ ratione compendium, omniaque egregiæ diſciplinæ documenta ſola ſcripturarum fide metitur, hic, ſi in ea opinione perſiſtat, & non interdum naturæ bonitate vincatur, nec Theologiam colere, tuerique poſſit, nec ſidem, nec humanitatem. Non humanitatem, ſæpe enim dicendum eſt, quia ſine ratione humanitas extirpatur: qui autem rationales diſciplinas Theologo auferunt, hi ſuam iis rationem eripiunt. Quoniam ſi veritatem, quæ diſciplinis cernitur & humanis intelligentia, e ratione tollas, nihil profecto, vel mala erit potius. Nec ſidem cuiquam in ipſa ſola ſine doctrina, & ratione tutari poteſt. Nam philoſophia, & omni ratione diſputandi ſublata, cum ſide ſancta ruſticitas manet, quæ, ut Hieronymus ad Paulinum ſcribit, quantum prodeſt vitæ merito, tantum ſimplicitatis nocet, ſi adverſariis non reſiſtat. Itaque vacillabit fides, niſi ſidelis, quod Petrus ait, paratus ſit reddere rationem ad quod ſola fide ſine ratione fieri non poteſt. Theologus denique citra naturæ rationem non conſiſtat. Cum enim ſit homo rationalis, eſt illi ingenita ratiocinatio, ſive aget ſerio quid, ſive cum altero, ſive velit humana, ſeu divina cognoſcere. Quare ubi ubi homines diſſerent, rationem naturalem repellere nec debent, nec vero poterunt, niſi hominem exuerint. Ratio enim

eſt

[illegible]

CAPUT V.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

CAPUT VI.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

vero dilemmate rem alioqui lucidiſſimam obſcurare volunt. Non credo, adducor, credo, contrarior. Repugno, contendor. Ratione non dominante, ſed adminiſtra, & ſyllogiſmo non præſidente, ſed ſubſerviente. Quid multa? Nonne videmus, cum reliquorum Apoſtolorum, tum vero maxime Pauli epiſtolis, & adverſarios convincere, & fidei domeſticos inſtruere, non Scripturarum modo teſtimoniis, verum etiam naturæ rationibus? Id quoniam dubium non eſt, maneat hunc diſſerendi morem a Chriſto Domino profectum, ab Apoſtolis repetitum, a Sanctis auctoribus confirmatum, Theologis non ſolum utiliter, ſed etiam neceſſario uſurpari.

CAPUT VII.

Extrema quorundam Theologorum vitia in uſu Philoſophiæ refugiuntur.

IN hoc tamen diſciplinarum genere, Theologiæ profeſſoribus & honeſto, & neceſſario, duo illa vitia maxime vitanda ſunt, quæ Cicero commemoravit. Unum, ne incognita pro cognitis, incertaque pro certis habeamus. Quod in re etiam in Theologia multi peccantur. Ut illi, qui D. Thomæ Scotique opiniones vel indiſcretiſſime amplectuntur, quoque his non aliter pugnant, ac pro aris & focis. Quamvis autem qui nihil certo comprehendi poſſe exiſtimarent, multa illi abſurde dixerint: hoc præclare tamen, debere ſapientem ea, quæ ſibi probabilia viderentur, ſequi, quæ contra improbare, atque aſſenſus arrogantiam vitantem turpem temeritatem, quæ a ſapientis diſſidet plurimum. Sed hoc vitium eſt certe, qui volet, non ſatis eſt, ſi ad res [illegible] adhibeat & tempus, & diligentiam, niſi ad ea etiam, quæ ignorat, a doctiſſimis quibuſque interrogando adhibeat & curam, & modeſtiam. Quo vero in Academiis Chriſtianis, ubi inſignibus literis docentur, hi & eruditiſſimorum virorum frequenti diſputatione inſtructi, & juvenum exercitatiſſimorum quotidiana conflictatione verſati, [illegible] vitare facilius poſſunt. Præclare autem cum eo agetur, cui præceptor contigerit & eruditus & pius: qui cum certa ab incertis ſeparet, tum vanas quæſtiones declinatis, utiles & neceſſarias deligat, doceatque diſcipulos eſſe quandam doctam, ut ita dicam, ignorantiam, & prudentiuſque eſſe, quædam neſcire, quam ſcire. Alterum vitium eſt vitandum, quod quidam nimis magnum ſtudium multamque operam in res obſcuras atque difficiles conferant, eaſdemque non neceſſarias. Quo in genere multos etiam e noſtris peccaſſe video, ut eas quoque quæſtiones ſtudioſe perſequerentur, quibus Porphyrius abſtinuit, homo impius, ſed in hac re prudens tamen, ut Platonis Ariſtoteliſque diſcipulum poſſis agnoſcere. Qui nec quicquam niſi opportunis & loco & tempore tractavere, nec quæſtiones illas perſecuti ſunt, quæ juvenum ingenia obruerent, non juvarent. Noſtri autem Theologi, importuniores, longa de his oratione diſſerunt, quas nec juvenes portare poſſunt, nec ſenes ferre. Quis enim ferre poſſit diſputationes illas de univerſalibus, de nominum Analogia, de primo cognito, de principio individuationis, ſic enim inſcribunt, de diſtinctione quantitatis a re quanta, de maximo, & minimo, de infinito, de intenſione, & remiſſione, de proportionibus & gradibus, deque aliis hujuſmodi ſexcentis, quas ego etiam, cum nec eſſem ingenio nimis tardo, nec his intelligendis parum temporis & diligentiæ adhibuiſſem, animo vel informare non poteram. Puderet me dicere non intelligere, ſi ipſi intelligerent, qui hæc tractarunt. Quid vero illas nunc quæſtiones referamus? Num Deus materiam poſſit facere ſine forma, num plures Angelos ejuſdem ſpeciei condere, num continuum in omnes ſuas partes dividere, num relationem ſubjecto ſeparare, aliaſque id genus [illegible], quas ſcribere hic nec libet, ne decet, ne, quæ in hanc [illegible] incidunt, ex quorundam ingeniis omnes Scholæ auctores æſtiment. Illis igitur vitiis declinatis, quod in rebus naturalibus & cognitione digna opera curaque ponetur, id non modo, ut inquit ille, [illegible], verum utile, erit etiam & interdum neceſſarium, ſi Theologi perfecti plenèque ſapientes eſſe volumus. Prudenter enim Hieronymus Pammachium admonet, ut ſi

CAPUT VIII

[illegible]

CAPUT IX.

[illegible]

Reſpon. ad 6.

Tantum ergo poſtremum illud argumentum reſtat, cui reſpondere debeamus. Id quod argute Clemens Alexandrinus primo Stromatum libro facit, inquiens: Non per ablationem Philoſophiæ perimitur veritas, ſed ad eam cooperatrix, & adjutrix invenitur: ſicut primus & ſecundus gradus ei, qui aſcendit in cœnaculum, & Grammaticus ei, qui eſt philoſophaturus. Nam & viſus, & auditus confert ad veritatem, mens autem eſt, quæ eam appoſite & naturaliter cognoſcit. Perſpicuitas etiam opem fert ad tradendum veritatem. & Dialectica, ne proſternamur ab hæreſibus. Et eſt quidem per ſe perfecta Servatoris doctrina, & nullius indiga, cum ſit Dei virtus, & ſapientia. Accedens autem philoſophia non veritatem facit potentiorem, ſed debilem adverſus eam efficit ſophiſticam argumentationem: & propulſans doloſas adverſus veritatem inſidias, vineæ eſt ſepes, & vallum. Et quæ eſt quidem ex fide veritas, tanquam panis neceſſaria eſt ad vivendum. Quæ autem præcedit diſciplina, eſt obſonio ſimilis, & bellarius. Deſinente cœna, ſuavis eſt placentula, ut ait Pindarus Thebanus. Hactenus Clemens. Hactenus etiam nos de octavo loco diximus. Ac ſi quæ ſunt forte reliqua, ea in nono, qui ſtatim ſequitur, differentur.

Socr. etiam vide lib. Eccleſ. hiſt. c. 16.

Finis Libri Noni.

DE PHILOSOPHORUM

Naturam ducem ſequentium

AUCTORITATE,

Quæ nono loco poſita eſt.

LIBER DECIMUS.

CAPUT I.

Hujus loci pervellendi neceſſitatem aperit.

QUemadmodum argumenta Theologo ducerentur e Philoſophia, atque ab omni omnino ratione naturæ, ſatis explicatum arbitror loco ſuperiore. Sequitur, ut ea nunc perſequar, quæ pertinent ad Philoſophorum & hiſtoriæ humanæ auctoritatem. Hi namque ſoli duo reſtant ex locis, qui ſunt in initio propoſiti. de quibus dicere aggrediar, ſi pauca prius de inſtituto, ac judicio meo dixero. Quamvis enim libri noſtri non modo in ſcholaſtica pugna, & concertatione verſentur, ſed multa etiam alia contineant in utiliſſima, quæ interiorem ſcientiam, & reconditas literas tamen interdum vereor, ne quibuſdam bonis viris ſcholæ nomen ſit inviſum, mirenturque, in ea illuſtranda tantum me operæ & temporis ponere. Ego autem quamdiu res ſcholaſtica per eos gerebatur, qui juventutem ad ſcholæ Theologiam inſtituere ſunt ſoliti, meas curas, cogitationeſque omnes in id conferebam, ut me quamvis via, & ratione a ſcholaſticis conflictationibus liberarem. Non enim exiſtimabam, meam operam ſcholæ Theologiæ quoquo modo neceſſariam. Cum autem Academiæ veteres illos ſummos amiſerit, & quidam ex reliquis, qui hujus rei tanquam duces eſſe deberent, ſtudia hæc vel tanquam arida, contentioſaque dimiſiſſent, vel certe ut laborioſa, & moleſta declinaverint, Lutherani vero quaſi noxia quoque reprehenderint, indignum putavi illi me otio dare, quod multi ante mihi, magnique deſiderio optarunt. Itaque in his ſtudiis ab initio verſatum ætatis, exiſtimavi honeſtiſſime me Chriſtianæ Reipublicæ inſervire poſſe, ſi animum in ſchola meum vel repugnantem continerem. Cui cum multum adoleſcens, diſcendi cauſa, temporis tribuiſſem, poſteaquam Theologiam publice profiteri cœpi, atque ipſam diſcipulis traderem, tempus fere totum conſumebatur in docendo, ſcribendi otium non erat. Suſtinebam enim magnum onus, non diſcipulos modo quotidianis & lectionibus, & diſputationibus inſtituendi, verum etiam de multis & verbo, & ſcripto reſpondendi. Accedebant etiam non infrequentes ad populum conciones, quibus me vel neceſſitas adjudicabat, vel voluntas. Plures autem res, præſertim magnas, eodem ſimul tempore non modo agere, ſed ne cogitare quidem poſſumus. Quamobrem de hoc opere abſolvendo, in quo tantam difficultatem ineſſe videbamus, ut opera indigeret non ſolum egregie docto, ſed nullis aliis negotiis præpedito, omnem omnino ſpem ſæpius abjecimus. Sed partim diſcipulorum precibus efflagitati, partim amicorum conviciis evicti, tuo vero juſſu patrum. Inter optime, cujus ſtudiis, præſertim in re tam pia, cum difficile eſt, tum ne æquum quidem obſiſtere, ſubſicivis, ut aiunt, horis, opus hoc informare decrevimus, ut ſi

quo

quo forte eam sequentibus [illegible], certe multitudine vale[illegible]. Ego vero me [illegible] parenter, quod facie[illegible], ut nihil aliud agam, excitare me [illegible] non [illegible] ad res magnas [illegible] cupio talem. Nec enim si non allecati, at [illegible] protecto [illegible], ut ex his [illegible] caperemus, quae nec [illegible] erant nota nostris, & erant cognitione dignissima. Sed jam ad instituta pergamus. Danda enim opera est, ut etiam si ad alias aberrare aliquando coeperit, ad haec revocetur oratio.

CAPUT II.

Ubi argumenta proponuntur, quibus Philoſophorum auctoritas elevatur.

FUisse olim in Ecclesia nonnullos, qui Philosophorum auctoritatem a schola Christi summoverent, Clemens Alexandrinus perhibet, gravis imprimis

1. *Argum.* auctor. Tradit etiam hanc illos persuasionem induisse, quod Dominus apud Joannem dixerit, omnes quotquot ante se venerint, fures fuisse & latrones: nec audivit eos oves. Fures autem vocatos aperit, quod fuerint sophistae fallaces. Nam sophisticen, quandam furandi artem, [illegible]

2. *Argum.* quoque Aristoteles credidit. Et Justinus, cum docuisset Platonicos, [illegible] se latrones, & [illegible] deceptores [illegible], per [illegible] Crescentis Philosophi ante [illegible] est, ut Eusebius [illegible] lib. 4. Ecclesiast. histor. cap. 16. Non sunt igitur Philosophi audiendi, praesertim cum nostrae fidei doctrinae repugnarint. Nam ut Ruffinus lib. 1. Ecclesiast. histor. cap. [illegible] refert, Arrii [illegible] in quaestionem [illegible] & [illegible] simpliciora [illegible] adversa. Atque Epiphanius lib. [illegible] adversum haereses, cap. [illegible] Aetianos, quod fuerint Aristotelici, & ab hoc Philosopho [illegible] quaestiones [illegible] Domini mansuetudine, Aristotelem induxerint. Ita nec Spiritus donum in se habere di[illegible] facta sunt. Et Hieron. adversum Luciferian. Arrianam dicit haeresim argumentationum rivos de Aristotelis fonte mutuari.

3. *Argum.* Paulus denique ait, Philosophos dicentes se esse sapientes, stultos factos esse, traditosque in reprobum sensum. Horum igitur auctoritas nullum apud nos momentum esse debebit. His, & similibus argumentis vetustus error ille nitebatur. Quem tamen jam diu [illegible]pulsum sine ullo etiam argumento Lutherus suscitare conatus est, damnareque subinde cum scholasticis [illegible], tum magis D. Thomam quod auctor fuerit regnantis Aristotelis, vastatoris piae doctrinae. Sic enim loquitur contra Latomum. Videlicet Domitiani exemplo, philosophos non urbe [illegible], sed orbe pellendos esse credit. Nos autem quid fides Catholica, ratioque sana teneat, breviter, & sine disceptatione docebimus.

CAPUT III.

Quae Philoſophi ſint Theologis utiles.

PHilosophorum auctoritas eorum, qui falsa senserunt, nostram non potest adjuvare doctrinam, & [illegible] ita facere, ut Augustinus ad Dioscorum vere, & sapienter scripsit. Epiſt. 56.
Quid enim nobis est, ait, propter defensionem Christianae religionis, quaerere quid senserint Anaximenes, Democritus, Epicurus, Parmenides, & Melissus, atque hujus similes [illegible] philosophi, quorum doctrina erroribus naturae rationi contrariis plena fuit? Non itaque omnes Philosophi scholae nostrae praedicati sunt, sed illi, de quibus apud Platonem Socrates In Phaedo.
Sunt, inquit, ut ajunt in [illegible] multi quidem, qui gestant ferulam, pauci vero Bacchi. [illegible] vero vos, & [illegible] viro, ac [illegible] dignos, qui [illegible], multum utique barba, & [illegible] tenus, sed paucos re vera fuisse Philosophos. Paucos igitur hos, qui [illegible] naturae vim & effecta, morum ac vitae normam via & ratione investigarunt, magnaque ex parte consecuti sunt, Theologis esse utiles, hac nos ratione contendimus. Nec video equidem, cur quidam Theologos tanto [illegible] odio prosequantur, nisi quod auctores obscuros, intellectuque difficiles et perdiscere nec volunt, nec vero possunt. [illegible] ut optimi cujusque Philosophi commentarios, praecipueque Aristotelis, disciplinam non modo ingratam, sed amarulentam etiam [illegible]gant. Isti vero cum parum ingenio valeant, tum in laboribus e vita ex-

[illegible]

CAPUT IV.

[illegible]

[illegible]

[illegible] Demo[illegible], cæteriſque hujus chori [illegible], unum idemque conci[illegible] [illegible] auctoritas. Nam, quod Ariſtoteles docte, ut omnia fere, tradidit, [illegible]

[illegible] mali. Sed hæc hactenus. Nunc eo redeamus, unde huc digreſſi ſumus.

[illegible]

[illegible]

CAPUT V.

[illegible]

[illegible]

[illegible] Nec ego hic tamen adverſus Ari[illegible]

[illegible]

Quartus locus eſt libro quarto [illegible]

[illegible]

Sextus locus eſt eodem etiam libro, ubi, ut mihi quidem videtur, Dei [illegible] Reliqua, ait, fabuloſè jam ſunt [illegible] ad uſum legum, vitæque humanæ utilitatem. [illegible] ut ſuaſi & ad uſum legum, [illegible]

& ad

[illegible]

CAPUT VI.

[illegible]

phos divinitus facile procreatos, ſatis ſupra, ut ſolet, argumentati ſumus. Deinde Græcos Philoſophos a [illegible] tione [illegible] contendit Clemens, quod [illegible] quam a Moyſe & Prophetis [illegible] ſubtripuerint, [illegible] [illegible] Pythagoreus quidem [illegible] Nazareti, ut Alexander in libro de [illegible] Pythagoricis [illegible]. Quin Divus Ambroſius Pythagoram genere fuiſſe [illegible] non obſcure tradidit. Certe [illegible] Clemens Alexandrinus [illegible] eſt.

t de Joſe-phum lib. Appi. Alr. libro.

Clearchus [illegible] Peripateticus in primo [illegible], dicit ſe novi ſe Judæum quemdam, gravissimum non ſolum eloquio, ſed etiam animo, [illegible] quo verſatum eſt Ariſtoteles. Namque [illegible] non ſolum a Pythagora, ſed a multis etiam doctrinam accepiſſe, & Auguſtinus & Clemens teſtati ſunt, & Ambroſius multis argumentis ſuadet. Id quod Plato ipſe in Timæo [illegible] genue fatetur. Cum itaque ea, quæ a philoſophis recte & ſapienter dicta ſunt, noſtris nos diſputationi [illegible] ponimus, repetemus noſtra ſunt, non aliena mutuamur. Ac de primo quidem argumento hactenus. Nam cætera ſunt hujuſmodi, ut argumentum lectori ſatis [illegible], [illegible] ea modo refutemus.

CAPUT VII.

De Juris civilis in Theologicis controverſiis auctoritate, Quibus impetatur argumentis.

QUoniam vero pertinet quidem ad hunc locum juris civilis auctoritas, & ita pertinet, ut non recondita quadam ratione cernatur, ſed ſit in promptu: neceſſe eſt ut de illa quoque pauca dicantur. Eſt enim ſcientia [illegible] juris legumque peritia, & [illegible] morum & vitæ diſciplina: philoſophia autem vitæ lex eſt ac ratio. Quo fit, ut legum civilium periti philoſophi cenſendi ſint, ſiquidem qui verum, ut ille ait, philoſophiam profitentur. Jus vero civile nulla in parte Theologis prodeſſe poſſe, ex eo primum [illegible], quod hujuſmodi [illegible] diſcere, presbyteris atque admonachis eſt interdictum. Repugnat ergo Theologiæ [illegible] facultas, a qua et clerici abhorrere [illegible], lege canonica præ[illegible]. Cumque Theologia rurſum de rebus divinis ſit, jus vero civile [illegible] rerum [illegible] temporalium adminiſtratione [illegible], [illegible] quam alium Theologi de rebus [illegible] differenti, ſcientia, quæ res temporales adminiſtrat, præſtare queat. Ac Cyprianus fatetur quidem [illegible] imperatorum eſſe, ſed pro cura rerum tantummodo temporalium. Non igitur [illegible], cum res Theologicas, hoc eſt, divinas [illegible] tractare [illegible], leges imperiales uſurpare decent. Imperatorum quoque edicta, quæ jus civile continet, Dei quandoque [illegible].

D. [illegible] 10. c. quoniam.

10. qu. 3. c. Imperator. diſt. 10. c. lege eſt. ca. ſuned.

Non ergo [illegible] argumentum aliquod idoneum accipiet ad concluſiones theologicas comprobandas.

CAPUT VIII.

Juris civilis ſtudium Theologo utiliſſimum probat.

SEd illud verum eſt, juris humani facultatem in multis theologis commendam eſſe [illegible]. Si enim [illegible] canonica ſcientia eſt neceſſaria, huic noſtram peritia legum adeo conjuncta, & colligata eſt, ut vix altera poſſit ab altera ſeparari. theologus [illegible] canoniſtam, ita quoque & civile cum [illegible] connexum vendicare debet. Quod autem decretorum ſtatuta canonum principum conſtitutionibus adjuventur, viciſſimque illos juvent, teſtatur Lucius [illegible] de novi operis nunciatione Unde illud apud Italos, *il ler ſta ſenza capitolo vaa poco, ma il canon ſenza [illegible] vaal nience*, factum eſt jam trito in ſermone proverbium. Rurſum, Pontificum jura plerumque civili auctoritate rationeque nituntur. A Theologo igitur, cui jus pontificum familiare eſſe oportet, non erit juris civilis cognitio aliena. Auguſtinus præterea non improbat, ſi terreni imperii leges in ſuum adjutorium hæretici [illegible], id enim fecit Apoſtolus. Probandus eſt igitur, ac multo etiam magis Theologus, ſi adverſum hæreticos, cum vel de rerum temporalium diſpoſitione recte diſſerit, vel de moribus in republica aut conſtituendis aut conſtitutis, legum civilium auctoritatem adducit. Id quod Auguſtinus idem contra Donatiſtas ſæpe facit. Nec enim peculiarem aliquem locum

pete-

CAPUT IX.

[illegible]

[illegible]

DE HISTORIÆ HUMANÆ AUCTORITATE,

Quæ poſtremo loco eſt poſita.

LIBER UNDECIMUS.

CAPUT I.

Nuncius de morte Parentis, vix dum finito ſuperiori libro allatus enarratur.

SUperiorem locum vix dum finieram, & ecce nuncius affertur, parentem meum chariſſimum Viennæ diem extremum obiiſſe. Eo vero audito nuncio, ſi motum me negem, quam id recte factum viderint ſapientes, ſed certe mentiar. Motus ſum enim tali parente orbatus, qualis, ut arbitror, apud mortales reliquus nullus eſt. Cum autem ego illi meas has lucubrationes nuncuparem, ſcilicet a laboribus, quos ejus potiſſimum cauſa ſuſceperam, aliquandiu ceſſatum eſt. Mihi enim ante ita jucunda hujus libri confectio erat, ut non modo omnes abſtergeret laborum moleſtias, ſed efficeret labores molles etiam & jucundos. At vero poſtea nihil omnino erat, quo tædium & cura levaretur. Etenim vivo patre, cum de locis theologicis aliquid vellem ſcribere, ille mihi occurrebat non eo ſolum dignus munere, ſed in cujus etiam nomine vigiliæ noſtræ gratius apparerent. Nunc autem quem ſimilem inventurus ſum, ut patris loco ſubſtituam? Solebam mihi equidem chariſſimum parentis vultum ſiſtere. Et quotieſcumque ſcribendum erat, aut ego eram cum illo, aut ille mecum. Ille addebat aculeos, ille torpentem excitabat, ille ne oſcitare quidem me ſinebat. Tanta erat in abſentem etiam patrem reverentia. At modo opus cœptum perſequi cupienti aqua hæret, ut ajunt, nec quicquam conor, ut non labaſcat animus victus quam cito. Longo enim a me ille ſpatio ſejunctus, non minus mihi dereliquit moriendo doloris, quam afferebat vivendo lætitiæ. Sed cum accepto vulnere otium mihi magnum, inſperatumque contigerit, nihil autem agere animus nec deberet, nec poſſet, ad poſtremum locum omnino appellendus fuit, ne res bene & utiliter inchoata, ejus morte interciperetur, qui etiam nunc e ſuperis vigiliarum mearum munus exigit. Nec vero dubitem ego quærenti, cui ſcribam, reſpondere: Patri meo ſcribo, qui me non ipſi hæc tantummodo dare voluit, ſed etiam aliis prodere. Quanta igitur apud Theologos ſit hiſtoriæ humanæ & utilitas, & auctoritas, expoſituri modo ſumus. Orabit autem ſine dubio Pater, ut quod iter illo in terris cogente cœpimus, eodem nunc e cœlis favente peragamus.

CAPUT II.

De Hiſtoria humana in Theologiam utilitate.

EMerſi jam e vadis, & ſcopulos prætervecta eſt oratio mea. A rebus enim difficillimis ad res faciles delapſus ſum, neque hiſtoriæ humanæ auctoritate explicanda poteſt aut ingenium, aut Theologia mea periclitari. Multo vero id minus, cum illud explico, quam ſit Theologo humana hiſtoria utilis, & neceſſaria. Nullos quippe hic adverſarios habemus, nulla contra veritatem argumenta ſunt.

Etenim

[illegible] annales ſunt, ut no- [illegible] etiam [illegible] docuerint [illegible] [illegible] Romanorum & Judæorum, & [illegible] ex hiſtoriis humanis [illegible]. Non ergo hiſtoria ſolum [illegible], ſed ea etiam, quæ [illegible] auctoritatem [illegible], [illegible] adverſarios [illegible] eſt. Quapropter [illegible] in Patrum [illegible], [illegible] legitur [illegible] de [illegible]. Enimvero quid eam, [illegible], non [illegible] dico, ſed etiam in diſputationibus, Theologica exempla præſtent, dum quæpiam vel peſſima [illegible] vel [illegible], quoniam [illegible] aut [illegible], aut [illegible] uſurpatum eſt. Tertullianus, Hieronymus, aliique viri graviſſimi ſatis oſtendunt, qui non raro hujuſmodi [illegible] exemplis [illegible]. At exempla [illegible] hiſtoriæ cognitione [illegible] qui poterunt? Quam late igitur hiſtoriæ utilitas ſe [illegible], apparet, ſiquidem quicunque Theologi ingrediuntur ſive concionando, ſive diſputando, ſive ſacras litteras exponendo, in aliquam hiſtoriam [illegible] ponimus. Itaque cum ad hæc multas res Theologo præbeant hiſtoriarum libri, ſtudioſi profecto ab eo legendi ſunt, ne turpiter in rebus ad ſe maxime pertinentibus erret, [illegible] ignoret, quæ ignorari non ſine [illegible] modo, ſed ne ſine [illegible] quidem poſſunt. Hiſtoria quippe, ut Cicero veriſſime dixit, cum magiſtra vitæ eſt[1], tum lux etiam veritatis. De humanæ ergo utilitate hiſtoriæ [illegible] eſt, nunc de auctoritate videamus.

* [illegible] Eccleſ. [illegible]

In Apolog. [illegible]

CAPUT III.

Argumenta continet, quibus auctoritas humanæ hiſtoriæ oppugnatur.

QUamquam, ut paulo ante dicebamus, e locis theologicis [illegible] ea, quæ in hujus loci explicatione diſſerenda ſunt, ingenii vim [illegible] deſiderant, egent tamen quædam horum gravi [illegible] judicio. Quæ cum ita ſit, id quod [illegible] credibile eſt, ut in hoc [illegible] & explicato [illegible] & ſolutæ quæſtiones [illegible]. In primis enim confirmandum eſt, quatenus [illegible] hiſtoriæ humanæ auctoritas, & quam faciat in Theologia fidem: quod non adeo expeditum eſt. Deinde quæ [illegible] in hoc [illegible] quæ [illegible] diſſerimus. Cum enim non ex ſermone hominum [illegible], ſed ex magnorum memoria atque annalium vetuſtate eruenda ſit [illegible], quæ in Theologica diſputatione verſatur, [illegible] de hiſtoriis præſertim [illegible], hiſtoriæ [illegible] omnes [illegible], [illegible] a veracibus ſecernere. Quam facultatem quoniam [illegible], nec de eo, [illegible] ac [illegible] quandam [illegible] providentiam [illegible] neceſſariam, non voluntatis opere perfectum. Non quod mihi in tanto officio, tamquam gravi cauſa cura defuerit, ſed quod video perniciosum eſſe eo vel maxime loco judicem velle fieri, ubi [illegible] exigitur, qui & antiquitatis [illegible] in numerato habeat, & [illegible] graviſſimeque judicio ſit præditus. Sed quo [illegible] hoc, quod ſuſcepimus, non mediocre munus [illegible] poſſimus, [illegible] aut ignorationem [illegible], aut temeritatis, aut utriuſque etiam deprecatione, ad earum rerum, quas propoſuimus, explicationem diſputationemque veniamus.

Principio itaque hiſtoriæ humanæ auctoritatem argumentis oppoſitis impugnabimus. [illegible] ex [illegible], & hiſtoria qualis in Theologia [illegible] argumenta ducatur. Tertio loco oſtendemus, quinam illi auctores ſint, quos in hiſtoria Theologi probare debeant. Poſtremo argumentis oppoſitis reſpondendo finem huic libro imponemus.

Primum ergo argumentum, quo hiſtoriæ humanæ fides labefactari poteſt, eſt hujuſmodi. Joſeph ſecundum naturam filium fuiſſe Jacob, ſecundum legem fuiſſe filium Heli, Africanus in epiſtola ad Ariſtidem, Juſtinus martyr quæſtione ad Orthodoxos 66. Euſebius libro * Eccleſiaſt. hiſtor. cap. [illegible] Nicephorus lib. item primo cap. [illegible] Ambroſius lib. in Lucam 3. Hieronymus in primum Matthæi cap. Auguſt. lib. 2 de conſenſ. Evang. cap. 3. & in retractat. lib. cap. [illegible] & [illegible] Damaſcenus lib. 4 cap. 15. Beda lib. prim. in Lucam cap. [illegible] Theophylactus in Lucæ tertium caput, omneſque fere Pa-

* Aug.

[illegible]

2. Arg. [illegible]

3. Arg. Tertium argumentum [illegible]

3. Matth. 14. [illegible] filia fuerit Arethæ regis [illegible]

4. Arg. Quartum argumentum [illegible] Magis [illegible]

[illegible]

Quintum [illegible] 5. Arg. [illegible]

[illegible] tempus quod exquiſierat a Magis. Non eſt autem veroſimile, Herodem [illegible] [illegible] aliquid ſignificant, quam regionem unde profecti ſunt, [illegible]

[illegible]

[illegible]

vio eſſe, quæ ſunt in Salluſtio, quædam in Cornelio Tacito, quædam in Trogo, quorum fides manifeſtis teſtimoniis [illegible] poſſit, [illegible] Vopiſcus[*] [illegible]. Non ergo hiſtoricus [illegible] eſt, utpote qui [illegible] non modo certam, ſed ne probabilem quidem auctoritatem [illegible].

In vitam Aureliani.

16 Arg.

Poſtremum argumentum hiſtorias omnes generaliter & Eccleſiaſticas & profanas [illegible]. Id eſt [illegible] Ariſtoteles [illegible] numero [illegible], quod [illegible] & verum [illegible]. Theologia ergo, quæ tota veritate perpetuitur, non [illegible] ab humana fide [illegible], nec verum cum falſo ad argumentandum [illegible] quoniam [illegible] argumentum ex ea parte, qua humana fide nititur, atque [illegible] veritati [illegible] quod homines mendaces ſunt, [illegible] Sive igitur [illegible] hiſtoricus quiſquam affirmet, [illegible] ex omnis argumentatio erit, quæ in teſtimonio [illegible] recumbit. Quocirca argumentum quodcunque ex humana hiſtoria petitum [illegible] eſt, quum, ut in Theologia [illegible] facit fidem. His argumentis [illegible] humanæ auctoritas impugnatur. Nam ſi quæ ſententiæ erant autem fortaſſe plura, ſimilia ſunt, atque adeo ſimiliter refellentur.

CAPUT IV.

Quod auctoritas humanæ hiſtoriæ aliquando probabilis, quandoque etiam certa ſit.

SEquitur, ut explanemus, qualis quantaque ſit humanæ hiſtoriæ apud Theologos auctoritas: tum hoc ſecundo [illegible] pollicebamur. Quod quo magis [illegible], ab principio ponendum eſt: Neceſſarium eſſe homines [illegible] credere, [illegible] vita pecudum [illegible]. Eam rem quoniam [illegible] in opere de [illegible] Græc. affect. lib. primo, Auguſtinus item in libro de utilit. credendi ad Honorat. cap. 12. & de fide rerum inviſibilium, cap. primo & ſecundo diligentiſſime perſecuti ſunt, non erit nobis hic magnopere laborandum. Atque Auguſtinus quidem plane aperit, non amicitiam modo, verum omnem omnino humanam ſocietatem interire, niſi amicus amico, maritus uxori, parentes [illegible], fratres fratribus, cives civibus, ſocii ſociis fidem habeant. Multa [illegible] affert, quibus oſtendat, neceſſitudinem & pietatem duo genera humani ſanctiſſima [illegible] atque diſſolvi, [illegible] in hominem [illegible] nihil credere [illegible] quod non idem poſſumus quaſi manu tangere ac tenere [illegible]. Humanæ itaque vitæ neceſſarium eſſe, hominum dictis homines ſine [illegible] etiam dubitatione credere. Theologi vero fidem eſſe [illegible] primariam artium [illegible], diſciplinarumque omnium [illegible] probat etiam manifeſte. Nec enim, ut cætera taceamus, pueri elementarii [illegible] poſſunt diſciplinæ [illegible] facultatem adipiſci, niſi & nomina literarum & ſyllabas [illegible] fide [illegible] acceperint. Ut [illegible] omni [illegible] & arte, & ætate [illegible] comprobatur: Niſi credideritis, non intelligetis. Præclarum eſt igitur Ariſtotelis [illegible] in omni facultate atque doctrina [illegible] oportere [illegible], experimentis quippe quotidianis hoc nos nullo admonente didicimus, quod cognitionem ac rerum intelligentiam præcedit fides, ſubſequitur autem fidem ſcientia quæcunque vera. Quo ex re ſit, ut naturæ auctor in hominum [illegible] inclinationem ad credendum naturalem impreſſerit. Siquidem non minus fides neceſſaria eſt homini & vitæ & diſciplinæ, quam aut ignis [illegible], aut terra [illegible], ut bene habeant, neceſſaria eſt. [illegible] autem propenſiones quaſdam, & quaſi appetitiones natura indidit ad [illegible] & perfectiones neceſſarias. Quamobrem, qui humanam fidem ex hominum animis [illegible] conantur, ii non [illegible], ſed gigantum more cum diis bellant, hoc eſt, cum natura pugnant. An vero quiſquam tam [illegible] & ſtultum dici poteſt, quam ſi ea, quæ viderunt alii, negemus eſſe, quia ipſi non vidimus? Credere igitur [illegible] eſt, [illegible] eſſe volumus. Quibus poſitis, ſit prima concluſio.

Ifa. 7. iuxta LXX. interpr. 1. Elench

Præ-

CAPUT V.

[illegible]

vulo, annorum quadringentorum [illegible] eſſe, atque diſſitum, quod error [illegible] [illegible], ut ſolemus [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad re [illegible] [illegible] [illegible] periculo, quod [illegible] [illegible] et quodam opere ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] rebus, quo [illegible] [illegible] [illegible] inter [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Sed hoc tamen [illegible] [illegible] [illegible], quod [illegible] argumentis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eſt, qui 3 Reg. [illegible] cap. 6 [illegible] [illegible], ab [illegible] [illegible] Iſrael de Ægypto ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible], [illegible] Græcis, Latinis, & Hebraicis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quem numerum ex [illegible] [illegible] errore a vero eſſe commutatum, hoc argumento [illegible]. [illegible], quod Ioſephus [illegible] antiq. Iudaic. 8 cap. 3 [illegible], Salomonem templi [illegible] [illegible] eſſe anno quingenteſimo [illegible] [illegible] [illegible] Iſraelitæ ex Ægypto exceſſerunt, [illegible] [illegible] [illegible] Abrahamus in Chananæam regionem e Meſopotamia migravit. Nam quadringenti triginta, qui [illegible] [illegible] a migratione Abraham ad exitum Iſraelitarum de Ægypto [illegible] [illegible], quingentos nonaginta [illegible], ab exitu ad tempus [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] Ioſephi [illegible] [illegible] [illegible] viginti, atque [illegible] & [illegible] [illegible], & inter ſe [illegible] [illegible] [illegible]. Deinde [illegible] [illegible] antiq. Iudaic. [illegible] Ante Saulum & Davidem [illegible], [illegible] Iudices [illegible]. Qui [illegible] [illegible] [illegible], quam quingentis annis durauit poſt Moyſis & Ioſue [illegible]. [illegible] ergo ab exitu Iſrael de Ægypto ad [illegible] templi [illegible] [illegible] [illegible].

Præterea, Moyſes quadraginta annos [illegible] [illegible] [illegible] octoginta cum eduxit Iſrael [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] anno [illegible] eſt. Deut. [illegible]

Adde annos octo interregni, quibus Iſraelitæ ſervierunt poſt mortem Ioſue regi Meſopotamiæ. Iudic. 3 [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] cap. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quorum octo [illegible] [illegible] lib. [illegible] cap. [illegible] [illegible]

Othoniel iudicavit populum quadraginta annos. Iudic. 3

Adde decemoctoannos [illegible] [illegible], quibus ſervierunt regi Moab. Iudic. 3.

Aioth iudicavit populum octoginta annos. Iudic. 3.

Adde viginti annorum interregnum, quibus ſervierunt regi Chanaan. Iudic. 4.

Barac, & Debora iudicaverunt populum quadraginta annos. Iudic. 5.

Adde interregnum ſeptem annorum ſub Madian. Iudic. 6.

Gedeon iudicavit populum quadraginta annos. Iudic. 8

Abimelech tribus annis. Iudic. 9.

Thola viginti tribus annis. Iudic. 10.

Iair viginti duobus annis. Iudic. 10.

Interregnum decem & octo annorum ſub Philiſthæis, & Ammonitis. Iudic. 10

Iephthe ſex annos iudicavit. Iudic. 12

Abeſan ſeptem annis. Iudic. 12.

Helon decem annis. Iudic. 12.

Abdon octo annis. Iudic. 12.

Interregnum quadraginta annorum ſub Philiſthæis. Iudic. 13

Samſon viginti annis. Iudic. 16.

Heli quadraginta annis. 1. Reg. 4.

Saul regnavit quadraginta. Act. 13. Nam Ioſephus lib. [illegible] [illegible] Iudaic. cap. poſtremo ait, illum regnaſſe vivente Samuele annos decem & octo, poſt Samuelis mortem [illegible] [illegible].

David regnavit annis quadraginta. 3. Reg. 2. & 1. Paralip. 3.

Salomon quarto anno regni ſui templi fabricam cœpit. 3. Reg. 6.

Qui in ſummam redacti faciunt numerum quingentorum [illegible] [illegible] annorum. Quibus ſi adjicias annos Ioſue, Sangar, & Samuelis, interregnum quoque, quod inter Samſon, & Heli [illegible] Scriptura dicit, [illegible] [illegible] [illegible], quam [illegible] Ioſephus [illegible]. [illegible] ergo [illegible] [illegible] annos ab exitu Iſrael de Ægypto, ad templi [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] itaque in hac Scriptura [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] codices Hebræi, Græci, & Latini [illegible]. Ad hæc, [illegible] Græca omnia exemplaria [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eſt, Poſt [illegible] poſt terram Chanaan ſorte Iſrael [illegible] [illegible], [illegible] Iudicum uſque ad Samuel, quadringen- Actor. 13

Sic Gedeonem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] Ioſephus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Unde [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] templi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] quidem ſoli Sauli [illegible] [illegible] Num. 430. [illegible]

[illegible] putandos. Quocirca Ioſephus, quo- [illegible] que Iſrael exceſſit de Ægypto, ad [illegible]

[illegible] Samuele populum [illegible] variæ ſunt hiſtoricorum, diſcrepantiæ [illegible] pitanis decem. Quamobrem cum [illegible] dicimus. Quanquam ratio ſubeſt [illegible]

[illegible]

[illegible] ... Nicephor. lib. 7. cap. [illegible] ut veram hiſtoriam refert. Quocirca [illegible] ... nec hiſtoricorum authoritatem labefa[illegible]

[illegible] ... Conſtantini. Socrates lib. 1. hiſtor. [illegible] ... qui hiſtoriam [illegible]

[illegible]

Ca

CAPUT VI.

[illegible] frequentiſſime Fabius Quintilianus est.

[illegible]

[illegible] dicente lateribus coctis pluribus, [illegible]

[illegible] Romanis, quondam Libros [illegible]

[illegible] lantum sua aliquando corrigat. Imo [illegible]

[illegible]

[illegible]

phe

[illegible]

ut Hieronymus ait, ſpiritus proph[illegible]

[illegible]

produnt. Noſtri autem pleri que vel [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

mus, nihil tale Sozomenus ſcribit, [illegible] pulum Libanii fuiſſe, ad quem pro. [illegible] certe in concilio Florentino, qui pro eccleſia Latina reſpondet, hujus hi- [illegible] rator Palæologus interrogaſſet, num congruum eſſet, ut ſynodus hiſtoriæ auctoritate uteretur, Andreas illi reſpondet, Ad res geſtas cognoſcendas ſynodum hiſtoria uti debere. Tum

[illegible] lium vero minime. Cui Andreas, De Romanorum, inquit, aut Græ- [illegible]

qua

[illegible]

CAPUT POSTREMUM

In quo ... argumenta Capite ... propoſita ...

[illegible]

[illegible]

modum ducitur argumentum, ſatis expoſitum videtur. Omnia igitur argumenta theologica manare a fontibus decem, dictum eſt in primo libro. In decem autem ſequentibus libris, cujuſmodi argumenta e ſingulis locis erui poſſint, oſtenſum eſt. Quæ dicta ſunt fortaſſe longius, quam inſtituta cauſa poſtulabat: ſed brevius certe, quam res tantas poſſe a me dici exiſtimaram. In hiſtoriæ humanæ auctoritate explicanda, fateor, magna nimis longitudo orationis fuit. Sed nullus e locis Theologiæ erat, ubi aut latior occurreret diſſerendi materia, aut me oporteret magis cura, diligentia, induſtria elaborare. Quod ſi minus præſtiti, quam rei magnitudo deſiderabat, non tamen fruſtra elaboravi. Admonere enim reliquos potui, ut accuratius ſcribant, & res vel meliores addant, vel ſupervacuas detrahant, vel aſperſe, & diffuſe dictas ſingillatim, & contractius aſtringant breviter, ſi quid norunt rectius iſtis, candidi impertiant.

Finis Libri Undecimi.

DE LOCORUM USU IN SCHOLASTICA DISPUTATIONE.

LIBER DUODECIMUS.

In Librum Duodecimum Proœmium.

[illegible]

[illegible]

[illegible] gratia debemus. Nunc ad re-liquas partes propoſiti operis revertamur.

De locorum uſu [illegible] Thomam [illegible] Alque, ut [illegible] [illegible] tractare [illegible] graviſſime, [illegible] Sed quoniam [illegible] Theologia [illegible] [illegible] Quare [illegible] [illegible] poſſit, inſpiciantur.

CAPUT II.

Quid Theologia ſit, quæ ei [illegible], quis finis.

Propoſitum eſt [illegible] hoc libro de locorum Theologicorum uſu in ſcholis diſputatione dicere. [illegible] Theologiam [illegible] Theologia [illegible] de Deo. [illegible]

[illegible] Deo [illegible] Theologia [illegible] Theologiæ [illegible] de Deo [illegible] Deum [illegible] Quamobrem [illegible] Rom. 1. [illegible] Quare Theologiæ diſciplina [illegible] de Deo [illegible] Deus [illegible] eſt, de [illegible] Theologia [illegible]

[illegible]

CAPUT III.

Quae sint Theologiae principia.

[illegible]

[illegible]

[illegible] eodem gradu locata ſunt omnia. Quædam enim ſimpliciter prima ſunt, [illegible] qualia in Theologia ſunt iſta, Deus [illegible]

[illegible] per ſe credenda [illegible] ſunt [illegible] Tandem [illegible]

[illegible] at D. [illegible] per ſanè, explicationem gratia. Copulativa ſunt, aliqui, præter articulos [illegible]

CAPUT IV.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] lucinatione eget. Quid enim addamus, quod legere operæ pretium ſit, poſt di- [illegible]

CAPUT V

[illegible]

[illegible] quens eſt, ut effecta exponamus, [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

dem extinguunt, ſed obſcurant: non evertunt, ſed infirmant: nec umquam adimunt, non extinguunt. Sicut ergo quod ſaluti eſt noxium, [illegible] noxium eſt: ita quodcumque [illegible] doctrinæ [illegible], [illegible] quodammodo [illegible] verum. Ex quo intelligitur, quæ [illegible], quæ ad doctrinam [illegible] ſanitatem pertinent, ad fidem [illegible] quodammodo ſpectare. Sed [illegible] huius generis controverſias non in fide proprie, ſed præter fidem [illegible] dicimus: nec qui in his errant, eos in fide, ſed præter fidem errare exiſtimamus. Atque ita rebus his primo [illegible] collocatis, reliqua deinceps [illegible] perſequemur.

CAPUT VI.

Quibus notis quæſtiones fidei dignoſci poſſint.

QUibus autem rationibus hanc [illegible] dicendi facultatem [illegible] poſſimus, ne in conſtitutione [illegible] Fidei erremus, accurate [illegible] & diligenter exponendum eſt. Et Cardinalis quidem Turrecremata [illegible] [illegible] ſeptem gradus [illegible] [illegible] [illegible], quæ [illegible], cum in [illegible] [illegible] [illegible], quæſtiones fidei [illegible].

[illegible] eorum eſt, quæ in libris ſacris [illegible] expreſſa. Secundus eorum, quæ ex illis per certam & neceſſariam [illegible] conſequuntur. Tertius eorum, quæ [illegible] Apoſtolis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſunt. Quintus eorum, quæ [illegible] Apoſtolorum [illegible] [illegible] [illegible] Sextus aliorum, quæ de fide & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Septimus [illegible] eſt, quæ [illegible] tertius, quartus, [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quæ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. At [illegible] [illegible] illa [illegible] tradita, quæ [illegible] [illegible] ticulas conſcribuntur. Nos tamen, qui

[illegible] compendiariam viam & rationem profitemur, ad breviorem numerum & abſolutam quandam diſciplinæ formulam [illegible] ſunt omnia. Cum [illegible] [illegible] fidei, ut [illegible] ante [illegible], [illegible], & hæc ad fidem mediate [illegible] immediate pertineant, [illegible] eſt, [illegible] propoſitionum fidei generales [illegible] [illegible]. Prior eorum erit, quæ Theologiæ legitima principia ſunt, [illegible] [illegible] ſint [illegible], ſive primaria ſive ſecundaria, hoc eſt, ea omnia, quæ Deus [illegible] [illegible] [illegible] revelavit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quæ ex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Hoc enim genus [illegible], ut cum [illegible] fidei [illegible], ad fidem etiam ſpectat. [illegible] enim continet, quam conceſſimus ſuperius, [illegible] [illegible] concedere: & quam [illegible] negaris, ſuperius [illegible] negare cogit. Rurſum, in ſuperiori illo gradu duos intelligimus, unum earum propoſitionum fidei, quæ in [illegible] [illegible] ſcripturæ, [illegible] alterum earum, quæ verbo [illegible] [illegible], ut crederet, a Chriſto & Apoſtolis accepit. In poſteriore item gradu [illegible] genera [illegible]. Unum [illegible] [illegible], quæ [illegible] fidei [illegible]. Alterum earum, quæ non fidei [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] ratione [illegible]. Atque hæc quidem [illegible] [illegible] [illegible] & gradu, omnes tamen [illegible] & [illegible] [illegible] quæſtiones fidei [illegible] poſſunt, [illegible] utrique fidei veritas pendeat, cum utrique [illegible] & [illegible] ſit. Nam [illegible] [illegible] fidei [illegible], quod [illegible], & quid [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], fidei [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nec enim [illegible] adhæreſcunt, ut ſeparari [illegible] [illegible] queant. Æque [illegible] [illegible], ut ita dicam, in eorum errore fidem, non [illegible].

Sed [illegible] [illegible] ſacræ [illegible] & germanæ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſunt, nec [illegible] [illegible] eſt & [illegible] [illegible] [illegible], quæ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eſt, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fidei [illegible] [illegible] [illegible] expedire atque [illegible] cupimus, quibus notis & ſignis cognoſci ac diſtingui poſſint

[illegible]

[illegible]

CAPUT VIII.

De variis errorum gradibus, primumque de hæreſi, & hæretica propoſitione.

PRimo vero, quam aſſumendi [illegible]

[illegible]

rum Deum, invenit ſi in quocunque cujuſque conditionis homine ſit et ... ſequatur, in Judæo tamen infidelitas Judaica eſt, in Pagano, paganica, in Chriſtiano, hæretica. Nos ergo loquendi imperiti ... et ... de errore ... in Pagano hæreſim appellarent. Apud nos vero qui multas, & diſcrepantes ... ſecunt ex vera ... diſtinctionem, nihil ... non ... & rerum, & vocum genera ... Quibus ... explicatis ... ut ... intelligatur ... hæreſim ... quod ſit error catholicæ veritati contrarius ... ille ... omnes errores ... Judæorum, Saracenorum, Paganorum, Hæreticorum. Sed hoc quidem ... et ab hominibus ... perita, a Theologis ... Hæreticum ... qui ... profeſſus fuerit, pertinacem errorem, ... veritati manifeſte contrarium, quæ catholica certo ſit.

CAPUT VIII.

Contra hæreſis ſententiam argumentationes.

ATtamen ut hæc definitio illuſtrior appareat, quædam argumenta ... Primum Chriſtiana doctrina ... eſt hæreſis, ... Philo ... apud Euſebium libro ... Eccleſiaſt. ... ſecundo, cap. 17. At non eſt error, ſed ipſa potius catholica veritas, &c.

Deinde, Apoſtaſia a fide, & religione Chriſtiana catholicæ veritati aperte repugnat, quam ſemel profeſſus eſt, non tamen eſt hæreſis.

Præterea ... pro ... ut Hieronymus ait, ... hæreſis ... error ergo, & pertinacia hæc errorem ...

Præterea ... de hæreticis cap. ... ante ... erat Chriſti ... hæreſis ... dubitatione ... hæreticus. Nihil enim eſt in genere, quod ... genere ... Quod ... dubitatio ... illa eſt ... ſperatur, & incerta ... pendet, nul... ut hæ-

rens ſine errore aliquando ſit. Non error veritati repugnant ... habet. Ad hæc Divus Thomas 2. 2. quæſt. 11. art. 2. docet, quod ... ea, quæ ſunt ... ex ... hæreſim, ... pertinacia adjungatur. Sine pertinacia igitur hæreſis eſſe poteſt. Id, quod ... confirmat, quæ ... actione adorare idola, ... hæreticum ... judicatur, ... ad hæreſim ... in errore ... gerentur.

Adde, quod incredulitas, & dubitatio ... pertinacia ... non poteſt ... incredulitatem, & ... Dominum ... At error ... reſurrectionis ... quam Dominus ... Fidei catholicæ ... contrarium ... & perfecta eſt ... ſuperandum eſt, ... in ea dubitatione & ... ceterum ...

Hæc vero argumenta ... fieri poterit expeditiùs. Non enim ... de hæreſi ... nullo modo ... pertinentes breviter. & ... ſolummodo, quidnam propriè hæreſis ſit, unde ... ſit hæreticus ... ſcripto errores hæreticos ... nemo ... poteſt.

Primum igitur, hæreſis ... ſectione dicitur, ut auctor eſt Hieronymus in 3. cap. epiſt. ad Galatas, & in cap. 3. epiſt. ad Titum, Iſidorus lib. 8. etymol. Cap. 3. Div. Thomas ſecunda ſecundæ quæſt. 11. art. 1. & in 3. cap. epiſt. ad Titum. Græcam vero hanc vocem Latinos novi teſtamenti interpretes interdum, ... quotieſque in teſtam vertit, ut ad Galatas ... hoc ... Græci ... Hæreſis ... Actorum ... Judæorum ... hæc ... quod ... hæreſim ... Sectis ... hæreſis eadem ... ſecta a ſectando, ... eligo. Deinde & ...

5. Arg.

1. Arg.

2. Arg.

3. Arg.

4. Arg.

Reſpon. ad 1.

to. 9. 3. cap.

hæreſis.

1. Cor. 11.

Controverſantur ergo juris periti, an [illegible]

[illegible]

...eſt, hanc hæreticum [illegible] dicam, inquit, fidei, quam [illegible] [illegible] ſanditus tollit fidem, quam [illegible]

[illegible]

[illegible]

...nec. ſuper c. ...eo. de hær. ...Anche. in l. [illegible]

[illegible]

[illegible]

CAPUT IX

Regula una, ad quam Fides ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

CAPUT X.

[illegible]

[illegible] plane, quam ſenſu quodam, guſtu [illegible] in libro quem legendum ſuſcipit, ha- [illegible] ſagaciſſime perveſtiget, ejuſque libri [illegible] ſtrare non valeant, quibus ad in- [illegible] etiam occultum, at- [illegible] tam poterat, ad- [illegible]

[illegible] experiere, niſi habes humore aliquo [illegible] nam, Pater major me eſt, non ha- [illegible] & effecta, principia & conſilia per- [illegible] eadem propoſitio in Arii libros tran- [illegible]

[illegible] mante, hac plerum aurium offenſiva di- [illegible] que, ita & aurium judicium ſuum, ab- [illegible]

[illegible]

[illegible]

CAPUT XI.

[illegible]

[illegible] bus ingeniis conſentaneum & qu[illegible] quod ratio præſcribit, ſed quod pla-cet animo: non quod dictat illa, ſed [illegible]

ſint, quæ ab [illegible] vantur [illegible] ut [illegible] ſimo [illegible] que [illegible] do, ſed [illegible] quæ [illegible] ſunt, & [illegible] eſſe, Veteres [illegible] loquentur [illegible] ſed [illegible] Theologiæ [illegible] ac [illegible] aut nihil omnino [illegible] ſemper aliquid deſiderant. [illegible] loquacem. Nam exemplo [illegible] diſputationis Theologicæ [illegible] fit, & ea [illegible] quam vetera, erant tempore doctaliſſ ſpiciora.

CAPUT XII.

Exemplum primum, ubi principium Theologiæ in quæſtionem vertitur.

Controverſia de Euchariſtiæ Sacrificio.

DE Euchariſtiæ ſacrificio primum nobis cum Wicleffiſtis & Lutheranis controverſia eſt. [illegible] diſputationem inſtituo. Non [illegible] quod adeo certum & [illegible] ut de eo [illegible] ter perpetuum [illegible] ſolum [illegible] argumentatio [illegible] Nec vero in hoc [illegible] ut [illegible] ac in eccleſia [illegible] gumentis [illegible] cum [illegible] ut [illegible] Theol [illegible] cipiis non tam ratiocinatione, quam expoſitione confirment. Ita fit, ut ſe-

[illegible] omnium tenebras depellamus [illegible].

[illegible] eccleſia [illegible] ſunt. Quæ [illegible] ut [illegible] ſunt [illegible] ut [illegible] & commen[illegible] & [illegible] pro [illegible] tur errore. [illegible] argu[illegible] perſuadent.

Calvinus porro illud Apoſt. [illegible] teſtimonio in primis [illegible] ſunt [illegible] ut [illegible] morte prohiberentur permanere. Hic autem, quod maneat in æternum, [illegible] dotium. Unde & ſalvare in perpetuum poteſt accedentes per ipſum ad Deum, ſemper vivens ad interpellandum pro [illegible] ſanctus, innocens, impollutus, [illegible] & [illegible] quotidie [illegible] pro [illegible] delictis, [illegible] populi: hoc enim fecit ſemel ſe offerendo. [illegible] homines [illegible] ſacerdotes [illegible] autem [illegible] quæ poſt legem eſt, filium in æternum perfectum. Quo loco [illegible] veteris Teſtamenti [illegible] quod [illegible] Homines, [illegible] mortales erant [illegible] ſucceſſores, qui [illegible] locum [illegible] quales [illegible] qui [illegible] ad [illegible] ſacerdotes [illegible] & [illegible] ſunt [illegible] quotidie [illegible] delictis [illegible] Nos [illegible] ſacerdotes [illegible] Deo [illegible] Aaron, at Apoſtolus [illegible] affirmat, at nullum

Eucharistiam [illegible] de [illegible] & de [illegible] Calv. [illegible] Trident. [illegible] Aug. [illegible]

vo-

[illegible], ut aliud [illegible] [illegible] Apoſtolum [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] Ad hæc [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

Afferunt [illegible] [illegible] Theophylactus [illegible] [illegible] [illegible] Adducit [illegible] Auguſtinus [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

Adducit [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

ad ſacrificium ſpirituale commune [illegible]

Cap. 10.

[illegible]

[illegible]

ordinem Melchiſedech, panem, & vinum obtulit. Verum argumentum hoc

[illegible]

[illegible]

[illegible]

quod quale fuerit ſacrificium, talis

[illegible]

[illegible] nuncupatur. Atque adeo, quæ

[illegible]

[illegible]

et dum ſacerdos ſpecies ſumit , non

[illegible]

comeditur. Unde colligit, primitias oblationes eſſe , non autem ſacrifici[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

CAPUT XIII.

[illegible]

[illegible] Arg. [illegible] quod ſcriptum [illegible] vides quo, quod ſpe [illegible]

[illegible] Arg. Matt. [illegible] [illegible] ut videre eſt [illegible] & [illegible] Accipe quod tuum eſt, & [illegible] Non [illegible] Deum [illegible]

[illegible] Arg. [illegible] apud Deum [illegible] Deum [illegible]

[illegible] Arg. [illegible] At Deus Chriſtus [illegible]

Joan. [illegible] [illegible]

Matt. [illegible] [illegible] Deus [illegible]

[illegible] Arg. [illegible] & [illegible] gloriam & honorem conſequi per ope[illegible] [illegible] Nec hoc [illegible] & [illegible]

Conſequens autem argumentum [illegible]

Ib. [illegible] pſal. [illegible] [illegible] Dei [illegible]

pſal. [illegible] [illegible] Deum [illegible]

pſal. [illegible] [illegible]

Aggæ. [illegible] [illegible] Deum [illegible] Dignum eſt [illegible] dignitatem & [illegible]

Ib. [illegible] [illegible] Item [illegible] vult, & ipſos alios [illegible] dic, ſic [illegible] [illegible] Chriſto, [illegible] Item [illegible] & per [illegible]

Heb. [illegible] [illegible] ad gloriam [illegible] per paſſionem [illegible] Quod autem per [illegible]

Heb. [illegible] [illegible] Chriſtus per paſſionem [illegible]

[illegible] Arg. [illegible] [illegible] Chriſtus [illegible] eſt, [illegible]

[illegible] Quæ [illegible] Thomas [illegible] Chriſtum [illegible] Dei [illegible] hæc [illegible] argumenta [illegible]

D. Th. [illegible] [illegible]

Joan. [illegible] [illegible] gloriam [illegible] Quo [illegible] Dei & [illegible] Chriſti [illegible] gloriam [illegible] Magna quoque [illegible] magni perfectio deeſt, & [illegible]

[illegible]

[illegible] ut teſtimonium perhiberet veritati [illegible] ... ne comprobanda illud eſt, Verbum [illegible] ... riam colligit. Sive enim plenitudi- [illegible]

[illegible] ſus ſecuti, ait, notam facimus Domini noſtri Jeſu Chriſti virtutem, & [illegible]

[illegible] entiæ defuiſſet. Nam, cum venit quod [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

CAPUT XIV

In quo an quaeſtio verſetur an [illegible], quae tum naturalis ſit, tum etiam ad fidem pertinet.

Diſputatio de Anima immortalitate

[illegible]

Nam primum illud testimonium certiſſimum probare animorum immortalitatem, oſtenſum eſt a nobis paulo ante. Secundum etiam quantum momenti habeat, nunc non eſt opus iterum. Alterum nec a reſponſione tardi poteſt. Si enim homines animam non poſſunt occidere, corpus autem occidere poſſunt, certum eſt, animas non cum corporibus interire. Item, ſi animas Deus mittit in gehennam, non ergo cum corpore moriuntur. Quartum denique Cajetanus libenter, probare quidem ſimpliciter animæ immortalitatem, unde Sadducæi in de reſurrectione vinceret, qui ideo negabant mortuos reſurgere, quia credebant cum corpore animam mori. Per ſynecdochen autem ſcripturæ nomina Abraham, Iſaac, & Iacob, pro animis eorum uſurpat. Quo loco Ambroſius Catharinus eum, ut ſæpe alias, hac cauſa reprehendit. Coarguit enim Theophylactum, imo vero Hieronymum, qui Cajetano illius auctor ſententiæ fuit. At D. Thomæ expoſitio præclarior eſt. Non repugno. Nec D. Thomas ſolus nullum locum hunc figura intellexit, ſed Chryſoſtomus, Theophylactus etiam, atque Ambroſius. At dicis: Quomodo Abraham illo tempore vivus erat? Reſpondet Chryſoſtomus, quomodo Adam poſteaquam de ligno vetito comedit, ſententia tamen prolata mortuus erat: ſic Abraham, [Hom. 71. in Matt. de Sadducæis.] poſtulatam reſurrectionis certiſſima vivus erat. Alioqui quid ſibi eccleſia vult, cum ait: Regem cui omnia vivunt, & cui non pereunt corpora noſtra? Ac de tertio argumento hactenus.

Quartum vero jam ante expeditum eſt. [Reſp. ad 4.] Diximus enim in 9. hujus operis libro, ſanctos veteres non tam humanas diſciplinas, quam divinas litteras coluiſſe. Quæ cauſa fuit, ut in rebus naturæ perſæpe rationes vulgari contenti eſſent, nec me ... exquirerent. Concluſionem itaque naturæ non a Philoſophis petenda demonſtratio eſt, præſertimque a D. Thoma perfecto, mea ſententia, Philoſopho, cujus admirabilem naturam & ingenium cum gratia perfeciſſet, tum ubique alias, tum in libro contra gentes maxime quidquid eſpeculari humanis ingeniis poterat, id omne videtur ad miraculum præſtitiſſe.

Sed Scoto, Iandano, Cajetano rationes probabiles viſæ ſunt, non item neceſſariæ. [Reſpon. ad 5.] Scotus porro & Jandunus (nam de Cajetano dicam poſtea) videntur demonſtrationem Mathematicam quæſiſſe. Si enim ſapere ad ſobrietatem vellent, & rei naturam, de qua diſſeritur, attente perpenderent, facile intelligerent, rationes, quæ animæ incorruptionem probant, non ſuadere, ſed vincere, & non ſe verum ſibi repugnantem, at certe diſcedent omnium, & ad diſciplinæ leges etiam informatum. [Deſunt ad reliq. argum. Reſponſiones.]

Finis Libri duodecimi de Locis Theologicis.

AD LECTOREM.

EN *damus tibi, candide Lector, Rev. quondam P. F. Melchioris Cani Ordinis Prædicatorum de Locis Theologicis duodecim libros, perfectos quidem, limatos, atque omnibus (ut ajunt) numeris abſolutos. Te tamen admonitum velim, duos huic operi deeſſe libros, quos Auctor morte præventus reliquit infectos. Nec tamen hoc te moveat, ſeu ab ejus lectione remoretur. Illi enim etſi huic operi non acceſſerunt, tamen quod ad perfectionem ejus attinet, parum, aut nihil facere, quilibet etiam mediocriter eruditus facile judicare poterit. Quapropter auctoris labore fruere. Quod ſi feceris, quantum utilitatis inde ſis reportaturus, tu ipſe poſtea libenter fateberis. Vale.*

HEL-

MELCHIORIS CANI
EPISCOPI CANARIENSIS
Ex Ordine Prædicatorum,

RELECTIONES DUÆ,

Una de Sacramentis in genere, altera de Sacramento Pœnitentiæ.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Præceptores curæ, & prouerbio, & experientia teſte, ambitores eſſe conſueuerunt. Cum igitur in tradendis diſciplinis laudabilis obtineat conſuetudo, ut præter quotidianam lectionem aliquid accuratius elaboratum Magiſtri relegant, quo veluti adepto ſtilo, diſcipulorum animi ingenia [illegible] excitent ad ſuam quiſque profeſſionem alliciantur, factum eſt, ut ſapiens ſummus Magiſter noſter CANUS *importunis amicorum precibus victus, poſteriorum cogitationum ſuarum primitias nobis ederet. Eæ ſunt duæ Relectiones Theologicæ tali viro profectò dignæ, altera de Sacramentis in genere, altera de Pœnitentia. In quibus utriſque, candide Lector, utrum magis in viro ſit mirere acumen ingenii viri Theologici, an de rebus nihil (ut fere fit) diſputantis, an dicendi ſcribendique facultate, & perſpicuitate coniunctam. Nam in tantis, cum ſemper ſui ſimilis ſit, neſcio quo hic poſſe ſeipſum ſuperare videtur, adeo ingenio & animo [illegible], [illegible] ob [illegible], propter: & [illegible]. Porro ſi ad eum modum res Theologicæ noſtro ſæculo [illegible] tractarentur, ſpes erat, fore, ut omnes alios candidatos breui tempore attingerent. Cæterum quod ſoleant multi, qui Theologi [illegible] ſibi uſurpare videntur, ſi more andabatarum gladium in tenebris ventilent, ſi artis Theologicæ, quam petere inſtituerant obliti, [illegible] pro nihilo [illegible]. An [illegible] ſunt, non ſimiles [illegible] procis Penelopes, qui pediſſequarum [illegible] in ipſo ſtatim veſtibulo commorati, ad ipſam dominam, quam [illegible], non perueniunt. Veritas nempe una eſt, quæ ſola vult amari, & [illegible] modo potiri [illegible]. Sed & maieſtatem, & grauitatem ſibi vendicat [illegible] ad eam [illegible] ſi quis [illegible] errare, ut velut alter [illegible], [illegible]. An non Apoſtolus [illegible] ſemper [illegible], & nunquam ad veritatis ſcientiam peruenientes. Tu vero, vir Theologe, ſi cupis ad Theologicæ veritatis deſideratos amplexus compendio peruenire, neglectis [illegible], quæ ſeruiunt [illegible], & vulgo, quæ tibi tradit pure, & libera veritatis amator Magiſter noſter* CANUS. *Et ſi munuſculum hoc, quod tibi addixit, non magni [illegible], ſed potius æſtimandum, placere cognouero (placebit autem haud dubie), plura deinceps (nam totus tibi dicatus eſt) ſperare poteris.*

RE-

RELECTIO
DE SACRAMENTIS IN GENERE
Habita in Academia Salmanticenſi.

Thema Relectionis ex Lucæ Cap. 10.

Samaritanus appropians alligavit vulnera ejus, infundens oleum, & vinum.

Prima Concluſio.

Sacramenta omni tempore fuiſſe ad ſalutem hominibus neceſſaria, quemadmodum & fidem in unum Salvatorem Dominum Jeſum Chriſtum, quam eandem, diverſis licet Sacramentis, & olim veteres, & nunc etiam nos exterius profitemur.

Secunda Concluſio.

Sacramenta vero nulla aut naturalis, aut ſcriptæ legis ſanare hominem potuiſſe, cum ſola, quæ in nova Lege ſunt a Chriſto inſtituta, vere, proprieque gratiam, & ſalutem efficiant.

PROEMIUM.

NOllem equidem, viri graviſſimi, novas a me res aliquas de rebus antiquiſſimis diſputaturo hodierna die expectaretis. Nam & ubique gentium fugienda Theologo doctrinæ novitas, quæ cum ſemper periculoſa eſt, tum fere ut vetuſtati, ita quoque veritati contraria; & quam nunc diſputationem de Sacramentis inſtituimus, majori ex parte veterum traditione conſiſtit, & in hoc celeberrimo toto terrarum orbe Gymnaſio illud magnopere conandum eſt, ne novitatis opinionibus aut Theologiæ dignitas, aut majorum noſtrorum auctoritas minuatur. Quocirca ſi in earum rerum aſſertione, quas hodie ſum explicaturus quorundam forte juniorū placita refellero, idq; ſuppreſſis etiam, tacitiſque nominibus; quæſo, ne arrogantiæ tribuatis quam potius exiſtimate, ſedulo me in id incumbere, ut ne ſcholaſtica dogmata nova eſſe videantur, ſed antiqua, & noſtræ Religionis auctorum ingenio, atque eruditione commendata. Quod ſi intellexerimus, primam hanc Relectionem laudari a vobis laudatis viris, aut certe conſilium noſtrum, conatumque probari, majora & graviora deinceps, Chriſto juvante, proferemus.

Locum igitur hodiernæ diſputationi repetendum Magiſter ex decimo Evangelii Lucæ capite deſumpſit, principium aptiſſimum quarto ſuo Sententiarum libro inde daturus; unde & nos ad veſtram hanc Academiam accedentes noſtrarum quoque lectionum principium dedimus. Locus autem hujuſcemodi verbis continetur: Samaritanus appropians alligavit vulnera ejus, infundens oleum, & vinum.

Ac Samaritani parabola quidem juxta germanum literæ ſenſum in id eſt a Domino compoſita, ut proximus, quem perinde atque nos ipſos diligere jubemur, non cognationis, aut ſanguinis propinquitate, ſed humanitatis, & benevolentiæ conjunctione definiretur. Homini quippe ſauciato, qui deſcendens ab Hieruſalem, in latrones inciderat,

non

[illegible]

quod [illegible] de Sacramento eſt, quo [illegible] Sacramenta nova a veteribus ſeparentur.

PARS PRIMA.

De Definitione Sacramenti.

Defint. Sacram.

PRoinde [illegible], ut etiam reliquas [illegible], Sacramentum [illegible] definitur eſſe ſacræ rei ſignum. Cui quidem finitioni multipliciter [illegible], ſic enim [illegible] [illegible], [illegible] res definita [illegible].

Argu. 1. [illegible]

Primo, [illegible] in ſtatu innocentiæ erat ſignum rei ſacræ, [illegible] Chriſtum [illegible] [illegible]. Epheſ. 5. [illegible] ut non quidem de Sacramentis [illegible] hominis in ſtatu [illegible] [illegible].

De [illegible] Abel non fuit ſacramentum, non plus certe quam oblatio Cain, ſuit tamen ſignum rei ſacræ [illegible]

[illegible]

Rodet. [illegible]

[illegible]

quod deſeruntur, argumenta requirunt.

[illegible]

[illegible] naturæ ſolum vel propagationem, vel [illegible]

Nec in præſentia vertere in quæ [illegible]

[illegible]

Ad [illegible]

[illegible]

Ad tertium [illegible]

[illegible]

Ad quartum [illegible]

[illegible]

Ad quintum. Patet, verba Chriſti non pertinere ad [illegible] [illegible]

telligibile; Et character ſignum eſt ſpirit [illegible], quo ſumus internas conſignati, & corpus Chriſti ſignum eſt unitatis [illegible] corporis myſtici, hoc eſt, [illegible] ſtæ unitatis qua ſignificat [illegible] & corpus Chriſti, [illegible] character appellatur ſacramentum. D. tamen Auguſt. [illegible] [illegible] ſermonem [illegible] per [illegible] vocat ſacramentum. Nam rerum [illegible] nonnunquam [illegible], quæ ſubſtanti [illegible] accipiunt ut in Apocalypſi Agnus qui [illegible] eſt ab origine mundi, [illegible] [illegible] ab origine mundi, ut & A[illegible], ſive quia ſuſtinuit [illegible], hominibus in Apocalypſi [illegible] & ad Rom. & [illegible] [illegible] Corinth. [illegible] erat Chriſtum [illegible] corporis Chriſti, corpus Chriſti, [illegible] eſt. Ac de prima parte ſatis nobis fuerit diſputatum.

Ep. 6. 23. ad Bonifac.

Apoc. 13.

PARS SECUNDA.

De neceſſitate fidei Chriſti ad ſalutem.

SEquitur altera, ubi diſſerendum eſt [illegible] fides Chriſti Salvatoris noſtri fuerit in omni Lege ad ſalutem neceſſaria.

Et pro parte quidem negativa illud eſt [illegible] argumentum, quod in [illegible] naturæ [illegible] erat credere Deum eſſe, & [illegible] remunerat[illegible], ut Apoſtolus ad Hebræos [illegible] Ergo [illegible] Deum placeret, ſalvaret homines, non erat neceſſaria.

Præterea, non in lege naturæ modo, verum etiam [illegible] ad ſalutem erat ſervare mandata, [illegible] Deum [illegible] terra mandata. At de [illegible] [illegible] Non [illegible] erat fides [illegible] neceſſaria.

Pro [illegible] vero affirmativa illud [illegible] unus Deus, [illegible] Dei, & hominum homo Chriſtus Ieſus.

Videtur hic nos, quaſi Troianum bellum gemino ab ovo, ſeque argu- menti materiam exordiri, indeque diſputationem inchoare, an videlicet hominibus in ſtatu innocentiæ, vel etiam [illegible] contingere potuerit [illegible] fide ſalutem habere. Non [illegible] eſt hoc a præſenti diſputatione, & ab inſtituto nobis diſt[illegible] Non enim hoc [illegible] in hoc quæſtionem incurreret [illegible], [illegible] ſacramentorum ratio poſtularet. [illegible] cum hoc ſacramenta [illegible] fidei in Chriſtum proteſtationes, non aliter commode poterimus ſacramentorum neceſſitatem definire, niſi prius ſtatuamus [illegible] Chriſti fidei [illegible] ſacramenta [illegible] ſunt medicinæ.

Itaque, ut ad [illegible] quæſtionis caput revertar [illegible], duplex fides potest intelligi [illegible] Chriſti, & [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] in Chriſtum Deum & hominem credimus, [illegible] Deum hominum ſalutis [illegible] per aliquem [illegible] mortales in vitam [illegible] reparaturum, [illegible] implicitam.

Prima [illegible] concluſio ſit. Non fuit fides Chriſti explicita ſemper [illegible] ſalutem in omni [illegible] hominibus neceſſaria. 1. Concluſ.

Hanc & M[illegible] diſtinct. [illegible] & communis tenet Theologorum conſenſus. Eandem habet Divus Auguſtinus contra Fauſtum, [illegible] & Apoſtolus [illegible] Galat. 3. [illegible] [illegible] plura omnia ſub peccato, ut promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Prius autem quam veniret fides, ſub lege cuſtodiebamur conclusi in eam fidem, quæ revelanda erat. Sat[illegible] ergo [illegible] fides implicita Ieſu Chriſti [illegible].

[illegible] veteris populi ſalutem, populo [illegible], in eam ſalutem [illegible] tempore gratiæ [illegible] & [illegible] Moſis [illegible] ſolam fides Chriſti [illegible] Lege naturæ ad ſalutem requirebatur.

[illegible] Concluſio. Fides Chriſti [illegible] ſaltem implicita, fuit ſemper [illegible] omnibus neceſſaria. [illegible] hoc [illegible] negare non licet, [illegible] utique auctores [illegible] confirmant, quorum [illegible] ratione poſſumus. Hieronymus in 2. cap. epiſt. ad Galat. ſuper ea verba, Scientes, quod non juſtificatur homo ex ope- 2. Concl.

[illegible] Quæſt. 1 Tim. 2. Relect. Quæſt.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Deum providentia, vel per hominem, vel per angelum, [illegible]

[illegible]

Nam ad posteriorem respondetur, [illegible]

[illegible]

Act. 16.

[illegible]

[illegible] . . . ſed ſolutores . . . [illegible]

. . . At utraque habetur ex lumine na[illegible] . . .

. . . [illegible]

. . . uſ, ſuccedentem ſervitium Dei fuperet. Quoniam, caritatem [illegible] . . .

. . . vare eſt, ut deriget greſſus ſuos. Di[illegible] . . .

[illegible]

ne doret, non ſat eſſe mortalium [illegible]

[illegible]

tia videlicet ita [illegible] pietr Dei [illegible] in remiſſionem peccatorum ipſius.

[illegible]

[illegible] Dei & ſcire [illegible]

[illegible] go juxta concilii [illegible] definitionem gratia Dei ſolum requiritur ad moven- [illegible]

[illegible]

[illegible] Nemo [illegible] a peccato [illegible] Christum esse Deum.

[illegible] serpentum [illegible] serpentem [illegible] est [illegible] in Jesum Christum, [illegible]

[illegible] Quicunque [illegible] Dei [illegible] Non [illegible] Evangelium [illegible]

[illegible] VIII [illegible] Catholicam [illegible] Apostolicam [illegible] quem [illegible] Christi [illegible] peccata remissa [illegible]

[illegible] Christus [illegible] quod [illegible] Christum [illegible] bona opera [illegible]

[illegible] & Chrysostomum [illegible] & lege naturae [illegible] Sicut [illegible] Christi [illegible] sed Christum [illegible] Deum [illegible] Christi [illegible]

[illegible] Tridenti [illegible] Trid. [illegible] Deum [illegible] gratiae, & adoptionis [illegible] Dei [illegible] Evangelium [illegible]

[illegible] Quod etiam [illegible] declaratur [illegible] decreto [illegible] Christum [illegible] fide [illegible] Deus, [illegible] peccatum [illegible] per baptismum [illegible] Christi [illegible]

Quo [illegible] testimonia [illegible] peccatum [illegible] Christum [illegible] baptismum [illegible] in lege [illegible] naturae [illegible]

[illegible] Romanae [illegible]

[illegible] baptismum [illegible] Christi [illegible] Deum [illegible] baptismo [illegible] Christi [illegible] quod [illegible] Deum, [illegible] Deum, [illegible] 1. Cor.

to Deo non ſat eſt, cognoſcere ipſum eſſe principium, auctoremque naturæ, ſed oportet in Deum ferri, quatenus hoc eſt naturæ vires excedens. Sic autem Deum [illegible] & eſſe remuneratorem, fide [illegible] creditur. Quocirca ſimpliciter, & ut in univerſum cum Apoſtolo loquamur, neceſſitatem ad Deum homo [illegible] ſupernaturalem [illegible] oportere credere, quod eſt. Nam [illegible] quod naturaliſ ratio docet, ad hoc ſupernaturalem [illegible] ſum non ſufficit. Quippe [illegible] receſſum ad Deum per fidem. Qua de re vide D. Thomam [illegible] q. [illegible] art. [illegible] & ad [illegible] & q. [illegible] art. [illegible]

Reſpon. ad objecti- o- nem pri- mam. Hinc vero jam primum argumentum ſolvitur eorum, quæ e principio ſtatim hujus controverſiæ propoſuimus. Ejus enim ſolutio eſt, non aliter [illegible] dum neceſſarium eſſe omni tempore ad ſalutem. Oportebat namque etiam credere, Deum eſſe juſtificatorem, cujus videlicet [illegible] peccata hominibus remitterentur. Oportebat item credere, mortales a cœleſti regno peregrinos & aliorum effectus participationem, quam ſperabant, non aliter adepturos, quam per id, quod divina providentia remedium præparatum.

[illegible] tamen quoque, ut nihil aliud crederet, quam eſſet, ſed [illegible] tamen fidei Chriſti [illegible] contineretur, ut ſæpe jam diximus, per quem Deus juſtificavit omnes mortales, quem [illegible] vel in regnum. Hic eſt enim [illegible] qui homines [illegible] num [illegible] ſinum [illegible] ut jam in [illegible] in corpore [illegible], & [illegible] Hic eſt, [illegible] ſolutum [illegible] quæ etiam [illegible] hic eſt [illegible] ſacramentorumque [illegible]. Hic denique [illegible], ut per omnia [illegible] qui [illegible] eſt omnium hominum, maxime fidelium.

In ſecundo vero argumento, quod additur, non eſt mihi conſilium diſſimulare, an præcepta Decalogi [illegible] continentur. Sed ſecundo quod D. Thomas ſæpe tradit, & Cajetanus diſerte in commentariis ſuper Matth. cap. [illegible], [illegible] mandata moralia, & naturalia eſſe, reſpondetur primo, quod quemadmodum [illegible], quæ [illegible] Philoſophi vocant, [illegible] continentur [illegible] tempore, ſed [illegible] pro- [illegible] quantitate, materia principiorum [illegible] ad [illegible] eorum, quorum principium [illegible]. Sic ad Decalogi mandata referuntur [illegible], quæ a Deo præcipiuntur, ea vel maxime [illegible] ſunt [illegible]. Ita [illegible] de [illegible] principia [illegible] principio [illegible] eſt. Nec [illegible] Deus [illegible]. Qui [illegible] ad vitam ingredi, mandata ſerva, non ea ſolum, quæ [illegible] in Decalogo præcipiuntur, ſed etiam quæ [illegible] ſunt [illegible], quale eſt de hoc in Deum [illegible] juſtificatorem, [illegible] &c.

Poſſemus denique quoque [illegible], [illegible] præcepta naturæ [illegible] Qui [illegible], vivet in eis, at non ex eis, ſed ex fide, juxta ſententiam Apoſtoli ad Galatas tertio. Nam quod jam [illegible] præcepta. Deus non denegat gratiam, per quam ea etiam ſervet, quæ naturæ tamen excedunt. [illegible] hac ſecunda [illegible] parte [illegible] tamen [illegible], quod [illegible] traditione [illegible] parte aut [illegible], aut certe nullo modo intelligeremus.

PARS TERTIA.

De neceſſitate Sacramentorum ad ſalutem.

In quibus tertia, ac difficilis illa quæ- dam quæſtio erat, An poſt primum Adæ peccatum Sacramenta fuerint in omni lege ad ſalutem neceſſaria. Pars enim [illegible] primis Divi Gregorii teſtimonio [illegible] cap. [illegible] Gratiano de conſecr. diſt. [illegible] cap. [illegible] Quod autem apud nos valet aqua Baptiſmi, hoc egit apud veteres vel pro parvulis ſola fides, vel pro majoribus virtus ſacrificii, vel pro his, qui de Abrahæ ſtirpe prodierunt, myſterium circumciſionis. Ubi Gregorius ſolam fidem in lege naturæ docet ſufficientem ad ſalutem parvulorum. At ſola fides non eſt Sacramentum, cum non ſit ſen- ſibile

3. quæſt. principi. Argumen. [illegible]

[illegible]

Relect. Quæſt.

Rom. 4.

[illegible]

Satisfit Argum. aliatum pro parte negat.

[illegible]

Id

[illegible]

PARS QUARTA.

De sacramentis conferendis gratiam.

4. quaest. princip.

QUarto itaque loco vertebatur in quaestionem, an sacramenta novae legis conferant causa gratiae atque salutis, [illegible]

Argum. pro parte negat.

[illegible]

Argum. pro parte affirmat.

[illegible]

[illegible]

Reſolu- Quæſ.

Conc.

[illegible]

[illegible]

[illegible] nationis illius ſymbola, atque hu, [illegible]

[illegible] intelligas aqua caleficta non aliter [illegible]

[illegible] aquam animi morbos curari poſſe. [illegible]

Verum [illegible]

[illegible] quod Clemens [illegible]

[illegible] capite Neoptem. [illegible] habes quod [illegible]

Ac-

Auguſtinum ſermone primo de Epiphania.

Sed in Concilio Florentino, ſub Eugenio Quarto, in decreto ſuper unione Armenorum [illegible] in hunc modum. Novæ legis ſeptem ſunt Sacramenta, quæ & continent gratiam, & eam digne ſuſcipientibus conferunt.

Hanc eandem ſententiam Concilium Tridentinum [illegible] ſeptima de Sacramentis in communi canone [illegible], [illegible]: Si quis dixerit, Sacramenta novæ legis non continere gratiam, quam ſignificant, aut gratiam ipſam non ponentibus obicem non conferre, quaſi ſigna tantum externa ſint acceptæ per fidem gratiæ, vel iuſtitiæ, anathema ſit.

Ex ſacris literis [illegible] adducunt illud Joan. 3. [illegible]: Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, &c. Non [illegible], ex [illegible], ſed ex aqua, & Spiritu ſancto. Aqua igitur regenerat hominem in Christo ex [illegible] Adam generatum. [illegible] Auguſtinus.

Secundum teſtimonium [illegible] ex Epiſtola ad Ephesios cap. 5. Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, ut illam ſanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo. [illegible] Auguſtinus [illegible] quæ [illegible] conſpersio [illegible], propter quam lavacrum [illegible]tur.

Tertium, [illegible] Auguſtinus prima Epiſtola Petri cap. 3. [illegible] ſalvos facit Baptiſma, non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum.

Quartum, quod [illegible] Ambroſius, habetur in [illegible] cap. 6. Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo. [illegible] Pater, & ego vivo propter Patrem: & qui manducat me, & ipſe vivet propter me. [illegible] Unde [illegible] colligit, quod in Sacramento [illegible] non communem [illegible], ſed vere [illegible], quæ & ſanctificat [illegible], quæ [illegible] corpore, & [illegible].

Quintum, de eodem Euchariſtiæ Sacramento habetur in prima ad Corinthios capite decimo, Unus panis, unum corpus multi ſumus. Omnes quidem de uno pane participamus. [illegible], quidem [illegible] cum [illegible] Sacramento Euchariſtiæ [illegible] eſt, atque [illegible], & [illegible], [illegible] non [illegible].

Sextum teſtimonium de [illegible] Sacramento [illegible] apud Joannem cap. 20. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. Quod ſi remiſſio peccatorum per gratiam eſt, & Sacerdotes [illegible], gratiam quoque [illegible] Sacramentis.

Hinc [illegible] Quartus [illegible] Concilium [illegible] quod [illegible] vere [illegible]. [illegible] ergo Sacramentorum novæ legis vere continent gratiam, [illegible] quæ [illegible] peccatum [illegible].

At confirmatur, quia vel [illegible] proprie, ac vere [illegible], vel non [illegible]. Si [illegible], [illegible] quæ [illegible]. Si autem non [illegible], [illegible] Baptiſmo [illegible] eſt, quæ ſignificatur non ablutio corporis [illegible] etiam [illegible] cap. [illegible], & [illegible]. [illegible], [illegible] originale peccatum, atque [illegible], quam [illegible] Baptiſmo [illegible] cum [illegible], ſcilicet in ablutionem ſpiritalem, [illegible] in remiſſionem peccatorum.

Sacramenta igitur novæ legis gratiam, & [illegible], [illegible] Sed [illegible] in [illegible].

Sed [illegible] Sacramenta novæ legis [illegible] gratiam, [illegible] Nam [illegible] Sacramenta [illegible] gratiam [illegible], [illegible]. Nam, Sacramenta gratiam [illegible], [illegible] impoſſibile. Vera opinionis circa hanc quæ-

Alii affirmant, Sacramenta eſſe quidem [illegible] ſed [illegible], aut [illegible] quod ea regis [illegible].

[illegible] Sacramenta non eſſe [illegible], ſed per accidens, [illegible] non ſe [illegible] agant atque producant.

Sunt contra, qui exiſtimant, Sacramenta, [illegible] quæ gratia eſt, attingere, [illegible].

At demum alii, qui propius accedunt ad veram [illegible], Sacramenta [illegible] cauſas eſſe gratiæ [illegible], propter quam Deus [illegible] [illegible] quia [illegible] Quæ controverſia [illegible] omnino [illegible].

2. Concl. Sit igitur [illegible] Sacramentum novæ [illegible] non [illegible] gratiæ cauſa [illegible], quod [illegible] characterem [illegible], gratiæ videlicet [illegible].

Primum, quia [illegible] Sacramentis [illegible].

Matth. 7. Præterea, [illegible] ad animam [illegible] cauſa [illegible] ſpiritum & animam [illegible] tamen [illegible]

certis Sacramenta, Concilium & Scripturæ ſacræ teſtimonia [illegible] Sacramenta gratiam continere, conferre, [illegible], &c.

Præterea, character nec [illegible], diſpoſitio ad gratiam [illegible], nec [illegible] & ſine gratia imprimitur, & ſine gratia [illegible] perſeverat [illegible] gratia [illegible] a charactere non pendet. Quare [illegible] Sacramenta [illegible] non [illegible] gratiæ cauſa [illegible] D. Thomæ [illegible] [illegible] propria gratiæ diſpoſitio.

Tertia concluſio. Sacramentum non proprie ea gratiæ cauſa dicitur, quod [illegible] ad [illegible] gratiam. [illegible] 3. Concl.

[illegible] Sacramentum novæ legis [illegible] cauſa [illegible] novæ legis eſſe non [illegible], ſed cauſa.

Deinde, quia nihil [illegible] Sacramentis Chriſti [illegible] quod [illegible] intelligatur.

Præterea, quoniam [illegible] quidem expoſitionem dictæ [illegible], aut Concilium, aut ſacræ etiam Scripturæ non [illegible], ut facile videre licet, ſi [illegible].

Poſtremo, quoniam ad eundem [illegible] gratiam conferret, [illegible] novæ legis Sacramenta. [illegible] eſſe [illegible].

Quarta concluſio. Sacramentum novæ legis non eſt cauſa ſine qua non, [illegible]. Tum quia ſine Sacramento gratia [illegible] dicitur [illegible], cum [illegible] effectus [illegible] Neque ad Concilium [illegible], Sacramenta eſſe cauſas per accidens, quod [illegible] eſt. Tum quia vere non [illegible] ſigna [illegible] omnia enim ſigna certa [illegible] ſunt, 4. Conc.

ſine

[illegible]

[illegible] præcepta [illegible], circumcisio, & cætera quæ, [illegible] neceſſe fuerat [illegible] nemine potentat. Addo, tum Hieronymum [illegible] ſuper [illegible] ad Galat. in [illegible] capitis [illegible] Nec circumciſio [illegible] quid [illegible], nec præputium, ſed [illegible] Circumciſio, inquit, [illegible] [illegible] quæ [illegible] ſed [illegible] Dei, quæ [illegible] Circumciſio vero tam [illegible] quoque legis, valent, quando [illegible] [illegible]. Hæc Hieronymus.

Præterea ad D [illegible] quod [illegible] argumentum [illegible] Sacramenta veteris [illegible] [illegible] Apoſtolus [illegible] Non [illegible] [illegible] Quare [illegible] [illegible] Sacramenta veteris legis [illegible], & gratiam in virtute paſſionis Chriſti [illegible] non valebant.

Reſpon. ad argu. in principio [illegible] in hac parte.

PARS QUINTA.

De diſcrimine inter nova, & vetera Sacramenta.

[illegible]

ID ergo (ut ad poſtremam [illegible] partem [illegible]) [illegible] vetera Sacramenta, quod Concilium [illegible] aperte [illegible] in hæc verba: Nova [illegible] legis [illegible] Sacramenta [illegible] Sacramentis [illegible] antiquæ legis. [illegible] non [illegible] gratiam, ſed [illegible] per paſſionem Chriſti [illegible] [illegible] gratiam [illegible] [illegible] Sacramentis [illegible] nova legis Sacramenta a Sacramentis [illegible] legis [illegible]

qu [illegible] [illegible] [illegible]. Quod autem ſit inter utraque Sacramenta diſcrimen, declarat Tridentin. Concilium, cap. [illegible]

a. diſcrimen.

[illegible] eſt, quod nova conferunt gratiam [illegible] [illegible] ſed [illegible] [illegible]

[illegible] Conc. Trident. ſeſſ. 7. can. [illegible] nova legis Sacramenta [illegible] non conferre gratiam, [illegible] U. [illegible] Sacramenta veteris legis [illegible] gratiam [illegible] gratiam, [illegible] non [illegible] gratiam, quam legis [illegible] Sacramenta.

[illegible] Sacramentorum novæ legis [illegible] [illegible] Sacramenta novæ legis [illegible]

Poſteriorem vero partem [illegible] quod [illegible] Circumciſio [illegible] Sacramenta veteris legis [illegible] gratiam [illegible] [illegible] Unde, [illegible] [illegible] [illegible] gratiam [illegible] fidem in Chriſtum [illegible] [illegible] Unus Deus [illegible] ex fide, & [illegible]

Tertium diſcrimen eſt, quod Sacramenta novæ legis conferunt gratiam [illegible] [illegible] vero legis antiquæ,

3 diſcrimen.

[illegible]

3. pro arg. poſito in princip. par. 4.

ſuadere nitebatur, ejuſmodi effecta quæ ſacramentis novæ legis tribuuntur, a nulla re corporea proficiſci, utcunque retro eſſe ſanctiſſima. Intereſt enim nihil ad præſentem diſputationem, an ſacramenta illam qualitatem efficiant. Quod ſi intereſſet id a Theologo diſputari, facillime ſolvitur. Nam ſolus Deus producit illam qualitatem, ſi de productione loquamur ad modum agentis naturalis. Sed ſi de eadem qualitate, quatenus gratos nos reddit Deo, ſermonem facimus (ſic enim ad mores, & morales cauſas comparatur) habet præter Deum cauſas inſtrumentales, humanitatem Chriſti, ſacerdotem, ſacramenta, facta nentorum jue miniſtros. Nam quod Sancti negant, ſacerdotes dare Spiritum ſanctum, habet intelligi per auctoritatem, non per miniſterium, de conſecr. diſt. 4 cap. Aliud eſt, & c. Commodo. Illud vero Hieronymi contra illos ſacerdotes dicitur, qui pro ſuo arbitratu poteſtatem ſolvendi, ligandique ſibi arrogant, cum tamen clavis ſcientiæ clavem potentiæ debeat antecedere. Ambroſius vero aſſerit, nullam cauſam mediam effectum juſtificationis attingere, quoniam gratia a ſolo Deo produci poteſt, qui ſolus dat gratiam, & gloriam.

Matth. 16.

Satisfact. ob. pro par. aſſ. poſitis in princ. parte 4.

Ad primum autem eorum, quæ objiciebantur, ut omnia ſacramenta ſanctificationis, & gratiæ effectiva probarentur, reſpondeo, non oportere, Sacramentum quodcunque ſic eſſe practicum ſignum, ut vere efficiat ſanctitatem: ſed ſat eſt, ut practica a nobis nuncupentur, quod Deus in illorum ſignorum applicatione, utique ſanctificet: id enim commune eſt omnibus ſacramentis. Vel diſtinguenda eſt duplex ſanctitas, altera legalis, altera ſpiritualis. Utramque enim Apoſtolus ad Hebræos nono meminit. Omnia igitur ſacramenta efficiunt aliquam ſanctitatem, & munditiam, vel legalem ut vetera, vel ſpiritualem ut nova. Vide 1. 2. q. 103. ar. 2.

Ac eadem facilitate reliqua diluere, præter Auguſtini teſtimonium ex libro ſecundo de nupt. & concup. quod ſine dubio pro nobis facit, ſi fide, qua oportet, afferatur. Legit enim Eraſmus, nec aliter commode poteſt, in hunc modum. Ex quo inſtituta eſt Circumciſio in populo Dei, quæ erat tunc ſignaculum juſtitiæ fidei, ad ſignificationem purgationis, valebat magnis, & parvis originalis, veteriſque peccati. Quod ſi Beda, aut quiſquam etiam alius dixerit, Circumciſionem eandem peccati curationem præſtitiſſe, quam baptiſmus, id ſane interpretandum eſt, ſenſuſque potius ſequendus, quam verba, quæ non plura, quam erat in voto, fecimus: ſed non plura fortaſſis, quam opus erat, ad argumenti varii, atque perplexi expoſitionem. Quo quidem explicando non uſque adeo ſumus arrogantes, ut ne vereamur ex his, quæ tam multa diximus, quædam et talia reprehendi forſitan jure poſſe: alia, vera licet, proferri tamen ſplendidius, veſtitaque omnium dignitate tractari potuiſſe tum accuratius, tum elegantius. At concedendum ne nihil occupationibus, etatique noſtris anterios con᾿ivendum, & ut veſtra humanitate ſtudia noſtra ſublevata recreentur? Quæ videlicet omnia veſtris obſequiis addicimus, diſcipulorum noſtrorum commoditatibus adjudicavimus, Servatoris Ieſu Chriſti gloriæ, atque honori conſecravimus in ſecula ſempiterna. Dixi, Deo gratias.

RELE

RELECTIO
DE POENITENTIÆ SACRAMENTO.

THEMA RELECTIONIS.

Niſi Pœnitentiam habueritis, omnes peribitis. Lucæ 13.

PROOEMIUM.

L[illegible]

At principio ſtatim controverſia [illegible]

[illegible]

PARS PRIMA.

De Definitione Pœnitentiæ.

1. Quæſt. principis.

P[illegible]

[illegible]

Pœnitentiam ergo definituri, [illegible]

Vera Pœnitentiæ, quæ origo, & notio.

[illegible]

Pœ-

[illegible] satisfactionem, sed etiam [illegible] [illegible] quæ [illegible]

Obj. ex Luthero, & Latinis.

Obiicit tamen [illegible] Lutherus apud Roffen. artic. [illegible] & Erasmus in annotationibus super [illegible] cap. [illegible], quod apud Græcos [illegible] non pœna [illegible] est, sed resipiscentia, & [illegible] resipiscere. [illegible] Græce [illegible] pœnitentiam [illegible] [illegible] pœnitentia [illegible] Ambrosius [illegible] veram pœnitentiam [illegible]

Respondeo.

Hic vero non [illegible] [illegible] Christi [illegible] [illegible]

[illegible]

Quod de [illegible]

[illegible] Augustinus [illegible]

In Epigr. [illegible]

Sunt Deo, quæ læsi, [illegible]

[illegible]

[illegible] Latine Pœnitentia, [illegible]

Sed [illegible] D. Ambrosium, [illegible]

[illegible]

operatur eſt ad juſtitiam comprehenden- [illegible] meritis. [illegible] Deinde [illegible] D. Thomas q. 4. [illegible] Quandoque [illegible] propter [illegible] Charitate, & cum [illegible] pœnitentiam præcedit, non eſt actus Charitatis, quia Charitas [illegible] virtutis. [illegible]

In contrarium eſt, quod [illegible] in amore fundatur, [illegible] dolorem.

1. Conc. Hinc ſit prima propoſitio. [illegible] actus Pœnitentiæ [illegible] eſt [illegible] Charitatis. [illegible] D. Thomas [illegible] de veritate, [illegible]

[illegible] præter hæc Concilio [illegible] D. Auguſtini [illegible] Dei, [illegible] pertinere ad Charitatem Dei, [illegible] amorem Dei, uſque ad contemptum [illegible] Ergo, &c. [illegible] Deinque [illegible] gratiam [illegible] non diligit [illegible] in morte.

Præterea, converſio ad Deum requiritur ad [illegible] gratiam Dei, Zach. 1. [illegible] Convertimini ad me, & [illegible] convertar ad vos. Sed converſio ad Deum non ſit, niſi per actum charitatis. Nam ſi alius ter converſus ſit, vere eſt ad juſtitiam [illegible] in Chriſto Jeſu [illegible] quæ per dilectionem operatur, ad Gal. 5. Hoc autem [illegible] D. Auguſtinus de vera & falſa pœnitentia, cap. 17. [illegible], non converti, qui [illegible], & timet Deum offendere, niſi & paſſum diligat.

Præterea, ſolus amor ſe convertit ad Deum [illegible] Convertimini [illegible], & [illegible] ad me. [illegible] pœnitentia eſt medicina lapſus. Ergo, &c.

Item, omne agens agit propter finem. [illegible] ergo, cum movet ſe, ad finem ſe movet. At vero [illegible] finem, pertinet ad charitatem. Namque ſi [illegible] eſt.

Et eodem modo in [illegible] dent [illegible] cap. [illegible] eſt.

At vero quidem [illegible] Quæ [illegible].

Secunda propoſitio. [illegible] eſt actus Charitatis, quem actus pœnitentiæ [illegible] peccata, [illegible] eſt, [illegible] ſententiam [illegible] ait D. Thomas [illegible]. 2. Conc.

[illegible] Quia [illegible] peccatum, ut offenſivum Dei. Ergo [illegible] Deum. [illegible] non [illegible].

Primo quoque voluntatis [illegible] eſt, [illegible] Deinde [illegible]. Prior ergo [illegible] eſt, quo Deo volumus [illegible], quam actus, quo ejus malum abhorremus.

Præterea, [illegible] malo [illegible] Deum, eſt prius, quam [illegible] commiſſum, cum illud ſit bonis [illegible]. [illegible] ad charitatem pertinet, hoc ad pœnitentiam, ut dictum eſt. Ergo, &c.

Pen

[illegible]

PARS SECUNDA.

ceſſitate ex [illegible] virtutis [illegible]

Confirmatur [illegible] diſponit [illegible] hominem, ut [illegible] habeat in ordine ad [illegible] ergo eſt [illegible]. Conſequentia [illegible], quia habitus eſt diſpoſitio [illegible] ad operationem. Ergo ſi [illegible] eſt naturalis, habitus erit ſupernaturalis.

Confirmatur [illegible] quia Deus [illegible] diſponit omnia, ergo cum actum per ſeipſum [illegible] producat hoc habitu naturali, atque adeo etiam ſuper [illegible] perfectæ virtutis producet, hoc habitu ſupernaturali.

Et præterea, cum agens naturale non ſe extendat ultra [illegible] naturæ non poteſt producere habitum pœnitentiæ, quæ [illegible] in ordine ad finem excedentem naturæ facultatem. Eſt ergo pœnitentiæ habitus infuſus à Deo, per quam pœnitentes [illegible] ad Divinam [illegible] in ordine [illegible]. Atque hactenus de ſecunda controverſia dictum ſit.

PARS TERTIA.

De neceſſitate Pœnitentiæ ut Virtutis.

1 Quæſt. [illegible]

TErtio loco ad quærebatur: An pœnitentia ut virtus [illegible] ad ſalutem & ad [illegible] neceſſaria?

Ratio pro parte negat.

Nam pars negativa vera eſſe videtur ex Origene Homil. 2. in Levit. ubi ſeptem media enumerat idonea ad conſequendam remiſſionem peccatorum.

Primum eſt baptiſmus ad Titum 3. Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis. Secundum eſt Charitas Luc. 7. [illegible] ei peccata multa, quia dilexit multum. 1 Petr. 4. Charitas [illegible] multitudinem peccatorum. Tertium eſt Martyrium [illegible] Majorem charitatem nemo habet, quam ut animam ſuam ponat pro amicis ſuis. Et Matth. 10. Omnis, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo. & [illegible] perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam. Quartum eſt [illegible] Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Et Tobiæ 4. Eleemoſyna [illegible] peccato & à morte liberat. Quintum eſt remittere injuriam. Matth. 6. Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, & Pater veſter cœleſtis dimittet vobis delicta veſtra. Sextum eſt convertere peccatorem ab errore viæ ſuæ, Jacobi 5. Qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, operit multitudinem peccatorum. Septimum tandem eſt pœnitentia, ſicut [illegible] peccator in [illegible] Pſalmum [illegible]. Ezech. 18. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, omnium iniquitatum ejus non recordabor. Eadem fere Auguſtinus lib. 2. contra Creſconium Grammaticum, cap. 13. Eadem quoque D. Chryſoſtomus in Epiſtolam 2. ad Corinth. Homil. 4. Cum ergo pœnitentiam diſtinguant D. D. Origenes & Auguſtinus cæteris remediis, quæ ad remiſſionem peccatorum ſingula ſunt idonea, ſit conſequens, ad remiſſionem peccatorum pœnitentiam non requiri. Et confirmatur ex eodem Divo Chryſoſtomo Hom. [illegible] ad Antiochenos, ubi docet, & [illegible] & mortem de peccato utramque natam eſſe, utramque peccatum deſtruere [illegible] in [illegible] martyribus. Et Homil. [illegible] ad eoſdem, cum dixiſſet, compunctione et per Eleemoſynam [illegible], ſubdit: Non habes pecunias? non compunctionem? [illegible] clamat Propheta [illegible] Quis eſt homo qui vult vitam? Prohibe linguam tuam à malo, [illegible] tua ne [illegible] dolum, & [illegible].

Secundo principaliter pro eadem parte argumentor. Si [illegible] memoria peccati, [illegible] Dei [illegible] bonitas, poterit [illegible] conſideratione in actum [illegible] habere, [illegible] Per [illegible] dilectionem, cum peccata [illegible] remittantur, poteſt homo juſtificari, proinde non eſt pœnitentia ad juſtificationem neceſſaria.

Confirmatur autem hoc vel maxime, quod peccata commiſſa nonnunquam è memoria penitus excidunt, [illegible] ut revocari non poſſint, atque vel per morbum, vel etiam per [illegible] temporis [illegible] Chriſtianum de [illegible] peccata [illegible] ſpatium [illegible] & delenda peccata. Quare non oportet in conſequentia [illegible], ſed in hominibus poteſt homo hoc pœnitentia ſervari.

Ultimo contingit aliquem eſſe ſubi-

to

[illegible]

[illegible] ad baptiſmum accedunt. [illegible]

[illegible] Dive Auguſt [illegible] Dive Auguſt [illegible]

Probat. [illegible] opinio. [illegible]

Opinio [illegible] Cano. [illegible]

[illegible] Diva Chryſoſtomus [illegible] quod baptiſmus [illegible] ad Baptiſmum Chri[illegible]

Hoc etiam definitum eſt nunc in Concil. Tridentin. ſeſſ. 6. cap. 6 quod [illegible] penitentiam, id eſt, odium & deteſtationem peccatorum, ex eo, quod [illegible] & baptizantur [illegible]

[illegible] Christo, in [illegible] peccatorum.

[illegible]

Secundò [illegible]

Hæc [illegible]

[illegible] valde difficilis, & ad hanc propoſitionem [illegible] D. Thomas [illegible] At hæc [illegible] diſplicentiam ideo perfectam dici, [illegible] Deipara [illegible]

Perfecta displ. — Porrò [illegible] Dei : Alter [illegible] Dei [illegible]

[illegible] Tertium [illegible] Deum & peccatum [illegible]

Quibus [illegible] Dei [illegible]

Primum [illegible] Vide D. Auguſtinum [illegible]

Secundum [illegible] D. Auguſtinum [illegible] D. Ambroſius lib. 2. de pœnitentia cap. [illegible]

Ter

[illegible]

[illegible]

[illegible] cuius opinionem Chryſoſtomus [illegible] nunquam ſperant pœnitentiam, & ſi ſincere, & ſimpliciter offeratur, etiam [illegible]

[illegible] ceptum de charitate, & contritione [illegible]

[illegible] contritio ſit. Cui ſententiæ adverſatur [illegible]

[illegible] vel [illegible], vel [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] Atque [illegible] [illegible] quæ [illegible] [illegible] quod in [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] Christo [illegible] id est, non [illegible], quod non credit in Christum [illegible] [illegible] [illegible] Atque [illegible] [illegible] hæc, hæc quæ [illegible] [illegible] [illegible] baptismum [illegible] [illegible] ergo, ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] deinde vehementer, quod [illegible] [illegible] [illegible] de pœnitentia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quoque [illegible] ad [illegible] [illegible], per [illegible] [illegible] [illegible] quoque Christi [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible], vel [illegible] [illegible] [illegible] baptismum [illegible] [illegible] [illegible], vel [illegible].

Postremo, cum [illegible] de pœnitentia [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cum peccata [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] potest, quoniam [illegible] est [illegible], quæ [illegible] [illegible] quoniam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] vita, [illegible] [illegible] veteres, quæ est [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] Quod [illegible] [illegible] de pœnitentia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] baptismum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Deum, [illegible] Deum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Quod vel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Atque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad Deum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] quoque [illegible], quod cum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in re vel in voto, [illegible]

Thomam, ut alii [illegible]

[illegible]

1 Cons. [illegible]

2 Cons. [illegible]

3 Conc.

[illegible]

[illegible]

tenent ve etiam ipſa [illegible] ... [illegible] ad [illegible] ſentiat. At [illegible] ergo [illegible] ... ſpes [illegible] tamen, ut ipſe deus [illegible] eſſet [illegible] ... & [illegible]. Unde in Scriptura [illegible] agerit pœnitentiam ab omnibus peccatis, & [illegible] Et [illegible] ... dicimus [illegible] ... [illegible] ... ſi [illegible] pec-catorum, [illegible] ... effectus, [illegible] ... [illegible] ... ſugeni [illegible] ... & [illegible] ... [illegible] quantitate, & [illegible] ... [illegible] pœnitentiæ [illegible] ... [illegible] ... [illegible] dicem. [illegible] ... Hanc ſacræ literæ contineant, hanc Sancti Doctores [illegible] ... Divus Thomas [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... Sed [illegible] quidquam afferre [illegible] ... rit, [illegible] ... & [illegible] factorus eſt. De tertia igitur contro-verſia ſatis.

Lucæ. 13.

Pſal. 118.

PARS QUARTA.

De Præcepto Pœnitentiæ ut Virtutis.

QUarta jam ſequitur. An de Pœnitentia virtute ſit peculiare præceptum Sanctorum Theologorum [illegible] & ſeorſum, quorum opinione de [illegible] ... ſpeciale præceptum nullum eſt. Hanc vero ſententiam [illegible] ... Divi Thomæ eſſe [illegible], quod [illegible] ... non eſt ſpeciale peccatum, ſed [illegible] ... Et [illegible] ... ſpeciale præceptum, [illegible] ſpeciale culpa [illegible] eſſet.

De præcepto [illegible]

Ratione [illegible]

2. [illegible]

Præterea, ſi de pœnitentia manda-tum ſpeciale eſſet, [illegible] ... quod [illegible] ... [illegible] ... Hoc vero argu-mentum [illegible] eſt, quoniam gratia Dei eſt ad ſalutem homini [illegible] ... de qua tamen habendi nullum eſt, [illegible] ... præceptum. [illegible] ... [illegible] ... magis [illegible], quam [illegible] Lucæ, cap. 13. Niſi pœnitentiam ha-[illegible] ... omnes ſimiliter peribitis. At [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... dicitur: Niſi pœnitentiam habueritis, omnes peribitis. Unde tamen non [illegible], ut [illegible] præceptum [illegible] gratiam habere [illegible]. [illegible] pœnitentia [illegible] peccatum antecedens, [illegible] ... [illegible] ... non [illegible] ... ſed [illegible] ... peccato, quod non pœniten-tia deleri non poteſt.

Pro parte vero contraria [illegible] eſt, quod [illegible] ... [illegible] Baptiſmi, & Pœnitentiæ. [illegible] ... eſt. Niſi quis [illegible] ... [illegible] non poteſt intrare in regnum Dei, ita quoque ſcriptum eſt: Niſi pœniten-tiam habueritis, omnes peribitis. Colligunt autem Catholici, [illegible] ... Baptiſmi [illegible] ... præceptum. Quare & pœnitentiæ [illegible] præceptum [illegible] ... [illegible].

Pro par. affirm.

In hac controverſia [illegible] ... [illegible] Franciſcus Victoria, [illegible] ... [illegible] ... [illegible] negativam. Addidit vero in hanc [illegible] ... [illegible] ... [illegible] argumenta, [illegible] ... [illegible], & [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... quod [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible]. Nihil enim [illegible], [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... Hæc vero [illegible] ... & [illegible] ... hoc eſt, Divi Thomæ, [illegible] ... [illegible] ... Et [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... neceſſitate, ut [illegible] ... [illegible] ...

Semel ſal-tem [illegible] ... 4. [illegible] de [illegible] ...

Huius [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... nec apud nos tantum [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... Sed [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... ſequamur. Nam [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ...

[illegible]

procul dubio incitat divina lex hominem

[illegible]

quo

[illegible]

... quæ videlicet præcipua est in compen[illegible] ...

[illegible]

... maxime necessaria cum primis requiri. Unde & Marc. 1. Pœnitemini, inquit, & credite Evangelio, ut [illegible] ... credere.

[illegible]

... ne generale peccatum est, cum fornicatio durans usque ad mortem, homicidii quoque [illegible] ... ſimile malum, de quo homo pœniten[illegible] ...

Matth. 3. Matth. 4.

Respons. ad arg. pro part. negat.

[illegible]

... pœnitentiam agite, nisi ... [illegible] ...

[illegible]

[illegible]

Illud etiam quam inconſiderate dicitur, neminem practicum obligare, ſpeculativum non obligare, quaſi me- [illegible]

[illegible]

3. Conc. [illegible]

4. Conc. [illegible]

[illegible]

[illegible]

centem, quod Deus abſolvens homi- [illegible] teſtationis peccati, aſſerit, pœnitentiam [illegible]

[illegible]

caſ-

[illegible]

PARS QUINTA

Dominus Jesus Christus [illegible]

[illegible]

[illegible]

Ad hoc, [illegible] Concilium [illegible]

[illegible]

[illegible]

Quartum fundamentum, [illegible]

[illegible] Arg. contra Scot. & Duran.

[illegible] ex [illegible] de baptiſmo, [illegible] Debitum, & de [illegible] [illegible] . . . Auguſtinus [illegible] . . . [illegible]

2. Concl. Secundo [illegible] Sacramentum pœnitentiæ eſt remedium ad [illegible] peccatorum [illegible] . . . [illegible]

Deinde probat, [illegible] . . . [illegible]

Tertio probat D. H[illegible] . . . [illegible]

[illegible] Thomas Waldenſis [illegible] de Sacramentis, [illegible] cap. [illegible] citat [illegible] Origenem in [illegible], qui [illegible] ſuper Numeros, [illegible] . . . [illegible]

Error Wicl. & Luth.

Hæc [illegible] . . . [illegible]

[illegible] . . . [illegible]

Præterea [illegible] . . . [illegible]

Tertia

[illegible]

[illegible]

[illegible]

At [illegible]

[illegible]

Præterea, [illegible]

[illegible]

Quod ſi Chriſtus Dominus non [illegible]

Præterea, Neceſſitas non habet legem, [illegible]

Præterea, [illegible]

[illegible]

[illegible]

quia enim nondum [illegible] ſedatum erat, quod in Eccleſia [illegible] per occaſionem ſecretæ confeſſionis factum erat etiam, [illegible] eſt ſatis eam retinere, quam [illegible] habet [illegible] Conſtantinopolitana [illegible] erat. Nec apud Græcos confeſſio, [illegible] tam celebris erat, quam apud Latinos. Unde Nicephorus [illegible], poſt Occidentales eccleſias etiam confeſſio [illegible] & retenta, & retenta. Sed de pœnitentia, dicit [illegible] Thomas [illegible], Græcos quid [illegible], ſat Deo eſſe confiteri peccata. Quemadmodum itaque baptiſmus non ſtatim a paſſione Chriſti cœpit eſſe [illegible] neceſſarium ad ſalutem, ſed poſt ſufficientem Evangelii, & ſuæ promulgationem: ita & confeſſionis ſacramentum eo tempore cœpit omnibus hominibus eſſe neceſſarium, etiam de peccatis ſecretis, quo ſufficienter promulgatum eſt. Quo fit, ut ſæculis ante plenam promulgationem [illegible] ſecretorum [illegible] poterint. [illegible] vero, ac nonnulli etiam Theologi [illegible] quod in quæſtione [illegible], & quæ eo tempore nondum erant ſatis explicata, ac definita, ignoranter erraverint.

PARS SEXTA.

De Præcepto Sacramenti Pœnitentiæ.

quæſt. 6. princip.

SEd quoniam plus nimio longa facta eſt diſputatio, jam ad partem relectionis poſtremam pergamus, in qua illud quærebatur: An de pœnitentiæ ſacramento aliquod divinum præceptum eſt. Et quoniam primam hujus ſacramenti partem, hoc eſt, contritionem cordis, quemadmodum in præcepto divino eſſet, oſtendimus, reliquæ ſunt duæ, de quibus [illegible] diſputetur, confeſſio videlicet oris, & ſatisfactio operis. Nam alterius præceptum hæretici negant, alterius etiam Catholici.

Utr. de confeſſ. ſit [illegible] præcep.

Ad illud igitur explicandum primo [illegible] Antonino [illegible], qui [illegible] in [illegible], [illegible] præcepta. [illegible] non eſt [illegible], quia tale præceptum divini [illegible] nullo ſacrarum literarum loco reperiatur. Quod ſi ita eſt, ut certe videtur eſſe, non eſt cur divini juris præceptum eſſe ſtatuamus. Arg. pro negante parte.

Deinde, ſi confeſſio divinæ inſtitutionis eſſet, ejus quoque integritas ab Evangelio jure præſcriberetur. Unde fieret, ut & pœnitens omnium peccatorum & ſpecies, & numerum diceret, & Confeſſor hæc utraque interrogare deberet, quod eſſet revera moleſtiſſimum. Ac præterea non liceret Eccleſiæ ulla ex parte confeſſionem partiri. At partitur, ut cum ſunt caſus reſervati, abſolvit Romanus Pontifex ab illis, pro aliis vero non reſervatis remittentes permittens ad proprios ſacerdotes. Non igitur divinæ inſtitutionis eſt, omnia ſimul peccata ſacerdoti confiteri.

Præterea, ſi hoc præceptum Evangelicum fuiſſet, tunc non obſtante damno vel proprio, vel alieno, confiteri teneremur, ſicut & baptizari. Et aſſerunt Doctores, [illegible] aut meum, aut alterius idoneam eſſe cauſam, cur ego non debeam confiteri: non ergo divino jure obligatio.

Præterea, ſi Chriſtus Dominus confeſſionem juſſit, certe eam juſſit, quæ medium eſt neceſſarium ad ſalutem, ſicuti baptiſmum. Quamobrem qui præbuiſſet confeſſionem informem, eam iterum facere teneretur, quod eſſet profecto duriſſimum.

Præterea, ſi præceptum de confeſſione divinum eſſet, mutus hac etiam lege conſtringeretur. Id vero tam eſt abſurdum, quam eſſet abſurda confeſſio, quæ a muto præberetur. Item & abſens per epiſtolam confiteri deberet abſenti ſacerdoti, atque alius peccator ignotæ linguæ præſenti per interpretem.

Ad hæc, eadem ratione ſi Dei præceptum eſſet, ſoli propriis ſacerdotibus confiteri, cum non ſint a Deo pariter conſtituti, unde & in cap. Firmiter, de ſumma Trinitate, claves ſolis Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus dicuntur eſſe collatæ.

Poſtremo, ſi mandatum hoc ex Evangelio poſſet inveniri, id vel maxime ex illo Joannis 20. cap. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt. At inde non [illegible] eorum remiſſione oporteret ſe ſacerdotibus committi, cum de aliis etiam eodem ſermo ſit, alius

[illegible]

In hac controversia [illegible]

[illegible]

Secunda Conclusio. Quod confessio [illegible]

[illegible]

Tertia conclusio. Quod [illegible]

[illegible]

Quarta conclusio. Quod confessio [illegible]

[illegible] Hæreticæ, illæ propositiones. [illegible]

[illegible]

Ad primum argumentum. [illegible]

[illegible]

Jam quod hæretici tradunt [illegible]

[illegible]

Reſp. ad 2.

Confeſſio debet eſſe integra.

[illegible]

D. Auguſtinus ait, de vera & falſa Pœ[illegible]

[illegible]

Quarta propoſitio: Si quis adhibuit diligentiam & curam in examinanda [illegible]

[illegible] non haberet, tamen ex suo [illegible]

[illegible]

Concl. 3

[illegible]

Concl. 4

[illegible]

Utrum ad integritatem Conf. requiratur manifestatio circumstantiarum

1. Conc.

[illegible]

2. Conc.

[illegible]

3. Conc.

[illegible]

Sacerdoti reſpicietur. Quamobrem merito præcipitur Sacerdoti, in cap. Omnis, de [illegible], ut diligenter inquirat & peccatoris circumſtantias, & peccati, [illegible] tum eſt in Decreto quodam [illegible] [illegible] Cameracenſi, quod refertur à [illegible] [illegible] Tertio [illegible] [illegible], [illegible] Sacerdotes [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Idem [illegible] [illegible] [illegible] eſt in [illegible] Synodo [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Auguſtino in [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] Pœnitentia, cap. [illegible], & [illegible] de Pœnitentia diſt. [illegible] cap. [illegible]

Object. [illegible] Sed argumentantur quidam contra hoc, quia [illegible] Confeſſor non inquirat [illegible] circumſtantias [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut pœnitens [illegible] [illegible] [illegible]: ergo [illegible] Confeſſoris [illegible] non eſt [illegible].

[illegible] pœnitens non tenetur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] peccatorum circumſtantias, [illegible] [illegible]: ergo nec Confeſſor.

[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] interrogationes [illegible] [illegible] [illegible], tum pœnitentibus, [illegible], ac multo etiam magis, Confeſſoribus.

Denique, plurima peccata [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Notandum. His argumentis [illegible] ego reſpondeo, [illegible], neceſſarium eſſe Confeſſori interrogare pœnitentem, quando [illegible] [illegible] eſt, quod pœnitens [illegible] [illegible] prætermiſit aliquam [illegible] [illegible] [illegible], quam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]; tum quia [illegible] peccaret [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]; tum quia [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tam quàm medicus & [illegible], & [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] circumſtantiam & qualitatem non [illegible].

Secundò dico, quod ſi Confeſſori probabile eſt, pœnitentem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] comprobatur [illegible] [illegible] peccati circumſtantiam neceſſariam in per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Verbi gratia, ſi [illegible], qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in peccatorum circumſtantiis commemorandis, ſi Confeſſor [illegible] [illegible] [illegible], non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], tenetur [illegible] [illegible].

Primò, quia [illegible] [illegible] etiam ſi [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aliquam circumſtantiam [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].

Secundò, quia [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], de [illegible] [illegible] [illegible], omitteret [illegible] [illegible].

Tertiò, quia Confeſſor [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible] & [illegible] ab Oeconomo [illegible] [illegible], &c.

[illegible] [illegible] peccati [illegible] [illegible], [illegible] non poteſt Confeſſor [illegible] [illegible] [illegible], nec remedium, ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], &c. [illegible] [illegible] Omnis, de [illegible] [illegible], Innocentius [illegible] [illegible] inquirat peccatoris circumſtantias, & peccati, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] remedium adhibere.

Reſpon. Object. Ad primum igitur reſpondetur, quod hoc Sacramentum [illegible] [illegible] ordinatur ad [illegible] [illegible] pœnitentis cum Deo & [illegible], ſed etiam ad [illegible] [illegible] Deo [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Sacerdotis. [illegible] [illegible] [illegible] Sacramentum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pœnitendum, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Ad ſecundum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] in [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Ad tertium, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pœnitentiam. Quemadmodum nec [illegible] [illegible] [illegible], qui imprudenter interrogando pœnitenti-

bus

[illegible]

[illegible]

De pœnit… conf… [illegible]

[illegible]

1. Fund.

[illegible] lum abſolvenda. Hoc ponit contra Vu… [illegible]

Item, 33. quæſt. 2. cap. Latorem [illegible]

[illegible]

2. Fund.

[illegible]

Na… Tu…

[illegible]

[illegible] tenetur totam Confeſſionem [illegible]

[illegible]

[illegible] nego equidem, talem abſolutionem [illegible]

[illegible], inquit Adrianus. Nec [illegible]

[illegible] ſervare ſecretum eodem vinculo, [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Ut

[illegible]

[illegible]

[illegible]

... quæſtione 80. articulo quarto ad ſe[illegible] ... & 4. Sentent. diſt. 24. quæſt. [illegible] ... vitam mortuis. Quare licite [illegible] poſſunt ab his, qui habent [illegible]

[illegible]

[illegible]

non eſt tamen recipienda, ut Abſolu. [illegible]

[illegible] recedente fictione, habet effectum.

[illegible] Sed, recedente fictione, [illegible]

[illegible]

[illegible]

clatur. Item & illud, largien[illegible] [illegible] tate ex variare [illegible], [illegible]

[illegible]

remittentur, niſi ſacerdotes remitterent. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Opinio contra.

[illegible]

[illegible] Ac poſſe quidem, nullus, niſi [illegible]

[illegible]

Ad [illegible]

[illegible]

Contrarium ſententiam tenet [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

bet, inquit, ut alter alteri probetur, ſed ipſe ſibi, non publicum ſe [illegible]

[illegible]

[illegible] hic primus auctor Cajetanus fuit, ſed [illegible]

[illegible] Deo debet ad hoc ſacramentum accedere. [illegible]

[illegible]

[illegible]

D.

[illegible]

[illegible]

Præterea, ad miniſtros Eccleſiæ [illegible]

[illegible]

[illegible] juxta criminis qualitate, poſt [illegible]

[illegible]

Ad ſecundum non eſt difficile reſpondere [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] plebi univerſa concurreret.

Ita licet Eccleſia non poſſit Con[illegible]

[illegible]

[illegible]

ſi vinculum voti & juramenti humanæ facultatis eſſet, ante Divinam le-

[illegible]

Opin. D. Tho. & Author.

[illegible]

Ch[illegible]

Reſolutio.

[illegible]

[illegible]

F I N I S.

INDEX

RERUM MEMORABILIUM,

Quæ in his Cani Operibus continentur.

In quo numerus paginas; a primam columnam, b vero ſecundam notat.

A

Abſolutio.

ABſolutio ſacramentalis ſententia quædam eſt in foro judiciali. 578 a. actus ſacramentalis abſolvendi duplicem poteſtatem exigit. 510 b

Abraham

Non eſt mentitus pueris cum dixit: Spectate hic, ego & puer cum adoraverimus, revertemur ad vos. 8 b. fuiſſe mentitum quadam ratione, aliqui admittunt. ibid.

Actio & paſſio in uno eodemque opere conſiderari poſſunt. 14 a

Actus,

Qui peccatum eſt, ſi in rerum moralium ordine conſideretur, ad cauſas naturaliter agentes inepte revocatur 25 b. actus humani in juſtificatione impii nihil aliud faciunt, quam diſponere animum ut gratiam Dei recipiat, 425 b. inter actus voluntatis & intellectus proportio eſt. 476 b. primus actus pœnitentiæ, nunquam eſt ſine actu charitatis, 500 a. actus charitatis prior natura eſt actu pœnitentiæ, imo illa hujus radix eſt. 500 b. & 501 a. actus interrupti in cōfeſſione quando exprimendi. 500 b

Adam primus jacet, ubi ſecundus ſepultus eſt. 299 a.

Affectio animi optima, facit ut homo doctrinam Dei ad ſalutem neceſſariam diſcernat ab errore contrario. 25 a

Agnus Paſchalis an fuerit legis veteris Sacramentum. 462 b

Alexander Tertius

Cum jubet in teſtamentis duos vel tres teſtes ſolum a judicibus exigi, cap. Non eſt, de teſtam. quomodo intelligendum, 202 a. voluit judices etiam laicos, in Eccleſiæ patrimonio ſecundum ſtatuta canonum de teſtamenti judicare. ibid. b. non impedit, qui principes ſeculares poſſint plures quam duos vel tres teſtes in civium ſuorum teſtamentis exigere. 203 a

Aloyſius Lippomanus gravem hiſtoriam edidit de vitis Sanctorum. 331 b

Altare dicitur, in quo offertur ſacrificium, ſicut menſa, in qua editur cibus. 453 a

Ambroſius

Cum ait, Petrum amiſiſſe fidem, nomen fidei pro Confeſſione fidei accipit. 208 b. non audet aſſerere, Chriſtum ſecundum humanitatem aut in ſapientia profeciſſe, aut quicquam ignoraſſe. 443 b

Animus.

Aſſerere, ejus immortalitatem ratione naturali probari non poſſe, erroneum eſt, 452 b. immortalem eſſe oſtenditur, 454 a. & ſeq. animam Chriſti ab inſtante conceptionis Dei eſſentiam vidiſſe, Theologi definiunt, 436 b. animus hominis naturaliter eſt immortalis, 453 a. animum hominis non eſſe in potentia materiæ, cæterorum autem viventium animas eſſe, Moyſes manifeſte indicat 452 b

Anni.

Annorum numerus ab egreſſione filiorum Iſrael de Ægypto, ad templum a Salomone inchoatum, 311 a. & ſeq. annorum numerus, omnium qui præfuerunt a Moyſe ad Salomonem, in veteris teſtamenti libris ſingulatim deſignatus eſt, exceptis Joſue, Sangar, Samuel, & Saul. 314 b

Antoninus, & Vincentius Belloacenſis

non tam vera ſcribere curabit, quam, nihil prætereant, quod ſibi [illegible] 114 a

Apocalypſim librum à canonicis excipere hæreticum eſt. 11 b

Apoſtaſia

Non eſt hæreſis, 123 a. & b. apoſtatæ in pœnas hæreticorum incurrunt. 124 b.

Apoſtoli

Quædam literis, quædam viva voce prodiderunt, 91 b. tempore Domini [illegible] Chriſti [illegible] non [illegible], 125 a. et [illegible] & [illegible] 183 b. cum baptizarent in nomine Chriſti, non omiſerunt nomen Patris, & Spiritus Sancti, 203 b. quæ ad Apoſtolos [illegible] ad Eccleſiæ [illegible], [illegible] ad [illegible] [illegible] ſunt, 209 b. Apoſtolos [illegible] confirmatos [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] Apoſtolorum nemo in [illegible] Eccleſiæ [illegible] poterat errare, illorum vero [illegible] poſſunt errare 77 b

Aqua benedicta non ſanctificat 463 b

Arabes quidam dixerunt, animam [illegible] [illegible] mortuam, ſed in noviſſimo die cum corpore immortaliter [illegible] [illegible] 441 a

Arca veteris teſtamenti typus Eccleſiæ. 133 a

Argumentum.

Argumenta [illegible] ratione, vel ab autoritate [illegible] [illegible] argumentorum [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] approbatione Eccleſiæ, 17 b. & ſeq. argumenta contra [illegible] ſcholaſticorum, 3[illegible] b. argumenta, quæ [illegible] ſunt contra [illegible] libros, [illegible] [illegible]

Ariſtoteles

Cum ait ſummum hominis bonum in contemplatione ſupremarum rerum conſiſtere, errat, 164 b. evidentiam in diſciplinis [illegible], ut [illegible] [illegible] [illegible] fallere poſſit, nec mutari. 164 b

Ars eſt dux certior quam natura. 347 a

Attritio

Sufficit ad ſuſcipiendum effectum baptiſmi, 519 a. attritio & contritio quid differunt, ibid. & 519 b quando [illegible] quia ſit contritio, ibi. b. & 521 b

Attritio qualibet non ſufficit, ut ſit quaſi [illegible] contritio, 521 a

Auctoritas in Theologia primum locum tenet, ratio poſtremum. 2 a. & 2 b

Auctor

Libri Regum cur tantum redegit in numerum quos intellexit, dum [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], 314 b. [illegible] [illegible] quandoque [illegible] habeant, [illegible] [illegible] opiniones [illegible], 298 a. & ſeq. auctores ſacræ ſcripturæ aliquando loquuntur, ut vulgus ſolet loqui, 82 b. auctores [illegible] in libris [illegible] non ſemper Divino Spiritu [illegible] [illegible] [illegible], 72 a. [illegible] [illegible] quidquid in libris Canonicis [illegible], Spiritu Sancto dictante ſcripſerunt, 74 a. eorum ſcripta in [illegible] [illegible] differentia, 76 a. alii auctores ſacri præter Apoſtolos & [illegible], qui ab Apoſtolis [illegible] ſunt, non expectandi, 20 b. & ſeq. & 163 a. auctores ſacri ſæpe vocabulis [illegible] utuntur pro rebus per imagines ſignificatis. 409 b

Augustinus

Cum ait, Concilia priora a poſterioribus emendari, loquitur de legum emendatione, non fidei, [illegible], nihil fere niſi voluntate & permiſſione Dei 14 b

Auxilium ſpeciale Dei neceſſarium eſt ad credendum. 26 b

B

BAlaam & Caiphæ verba, non quæ ipſi dixerunt, ad ſidem ſpectant, ſed quæ auctores ſacri ſcripſerunt, 310 b

Baptiſmus

In nomine Chriſti collatus, an juſte ratus ſit, 203 b. ſine baptiſmi Sacramento [illegible] in re integro datur ſalus, 520 b. baptiſmi trina immerſio per contrariam conſuetudinem abolita, 28 a. baptiſmi ſacramentum ante Chriſti paſſionem inſtitutum, 119 a. non eſt neceſſarium credere baptiſmum fuiſſe [illegible] ab Apoſtolis per illa verba, Ego te baptizo in nomine Chriſti, 203 b. qui ante baptiſmum peccavit mortaliter, in eo requiritur aliqua pœnitentia interior. 520 b

Ba-

Baruch

A canone ſcripturam ſacrarum eximere erroneum eſt, 31 b. ejus prophetia, tanquam pars Hieremiæ veteribus viſa. 38 b.

Beroſus

Beroſus duos auctor ponit, unum Annianum & mendacem, alterum verum, 123 b. & ſeq. unum alteri in multis opponit. ibid.

Brentius

Aſſerit, tunc credendum eſſe Eccleſiæ, cum pronunciat ſecundum ſcripturas recte intellectas, 121 b. errat, cum ait, in ſynodum Eccleſiæ non cogendos niſi filios Dei, 148 b. negat Chriſti animam fuiſſe à principio perfectam. 433 b

C

Cajetanus

Ait, Deum non eſſe auctorem peccati, ut ſic, ſed quatenus eſt pœna peccatis, 13 a. fallitur, quod putat prophetiam Danielis referri non potuiſſe ad idolum Antiochi, 41 b. arguitur de falſa intelligentia illius loci Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt, &c. 333 b. & ſeq. ejus error in expoſitione ſacrarum literarum. 319 b

Calvinus ait, Euchariſtiam ideo a Patribus ſacrificium vocari, quia eſt exemplar & imago ſacrificii. 410 a

Canones

Apoſtolorum non ſunt computandi inter libros Canonicos, 162 a. canones Trullani non habeat Eccleſiaſticam poteſtatem. 125 b. & ſeq. canonum ſacrorum interpretibus creditur adeſſe Chriſtus 160 b. canonici juris notitiam eſſe Theologo neceſſariam probatur 249 a & ſeq.

Carion & hiſtoria ipſius Lutherum ſapiunt. 355 b

Cauſa

Cauſarum duo genera, naturale & morale. 14 b. cauſæ adjutrices omnes non ſe habent eodem modo, 437 b. cauſas mora et non eſt neceſſe ſimul eſſe cum effectis 174 a.

Cenſuræ fidei admonentur. 184 b. & ſeq.

Cenſuræ non ſolum, ſed earum etiam culpæ & remiſſio a ſuperioribus reſervantur. 161 b

Cham typus fuit hæreticorum. 323 b.

Chaldæi & Ægyptii non alios hiſtoricos approbabant, præter ſacerdotes, quod ipſos nunquam mentituros crederent. 112 b

Charitas

Remittit peccata, 508 b. an ſine pœnitentia remittat peccata mortalia. 507 b

Chriſtus

Intelligitur per Samaritanum. 460 a. non accepit teſtimonium ab homine propter ſe, ſed propter alios, 140 a. & b. nullum unquam verbum, niſi ex S. Spiritu locutus eſt, 71 b. in cœlo offert ſacrificium altaris, 431 a. eſt ſalvator Eccleſiæ, non tamen omnes qui in Eccleſia ſunt, ſalvos facit, 133 a. Chriſtus & Spiritus veritatis cum Eccleſia uſque in finem ſæculi permanebunt, 174 b. quæ Petro dixit, ut præfecto Eccleſiæ, hæc ad ſucceſſores ejus pertinent, 205 b. Chriſtus obtulit ſacrificium Euchariſticum, ibid. idem præcepit Apoſtolis ut facerent, ibidem, & ſeq. quæ Chriſtus mandavit Apoſtolis, ut futuris Eccleſiæ paſtoribus, Epiſcopis & paſtoribus mandata ſunt, 206 a. ſimilitudo Chriſti & Melchiſedech, 412 a. Chriſtus omni gratia perfecte plenus fuit, 438 b. ex Chriſto gratia & veritas in omnes emanarunt, 439 a. ſolus Chriſtus fuit teſtis oculatus in negotio fidei, 439 b. ut Deus & homo fuit a Patre deſtinatus teſtis veritatis, 440 a. quomodo proficiebat ſapientia & gratia apud Deum & homines, 443 a. & b. Chriſtus paſſus eſt anno ætatis ſuæ trigeſimo tertio inchoato per tres menſes & decem dies. 395 b. quod paſſus ſit anno ætatis trigeſimo quarto, defendi non poteſt, 396 a. primo anno poſt baptiſmum non eſt publice concionatus, 396 b. ejus paſſio nobis applicatur in ſacramentis, 410 b. Chriſti præceptum & conſilium quomodo differant a præcepto & conſilio Beati Pauli, 76 a. ejus corpus videtur, tangitur, frangitur, &c. cum ſpecies ſacramentales videntur, tanguntur, &c. 182 a. ejus corpus frangitur manibus Sacerdotum, non ſolum Sacramentum, 410 a. Chriſtus in ſacrificio altaris immolatur quotidie pro nobis, 410 a. Chriſti gratia & veritas omnes habuerunt gratiæ & veritatis effe-

ſtit. [illegible] a. gloria ante paſſionem non fuit conſummata, & quia quod ei deerat ad abſolutam hominis glorificationem, hoc per paſſionem meruit, 445 b. Chriſtum maximam triſtitiam habuiſſe in voluntate, ſed in ſolo appetitu ſenſitivo poteſt dici, 446 a quod habuerit in voluntate intellectuali maximam triſtitiam, probabile eſt, 447 a quod Chriſtus in cruce non habuerit gaudium, quod ex Deo viſo in voluntate naſcitur, probabiliter ſuſtentari poteſt. ibid. b

Circumciſio in veteri teſtamento, quomodo baptiſmo comparanda in novo. 485 a. & 493 a

Circumſtantiæ

Circumſtantiæ peccatorum duplices, 138 b quæ ad confeſſionem integram neceſſariæ, ib. & ſeq. & 139 b. & ſeq. circumſtantia loci quando in confeſſione dicenda, 540 b. temporis non neceſſario dicenda. ibid.

Claves

Eccleſiæ ſunt poteſtas abſolvendi & retinendi peccata. 545 a

Clemens Romanus

Non omnes libros Canonicos collegit, quos Apoſtoli verbo tenus Eccleſiæ tradiderunt. 40 a

Cognitio.

Cognitio naturæ imperfecta eſt, ſi nulla rerum actio ſequatur, 344 b cognitio gratuita ſupponit cognitionem naturalem, quemadmodum gratia naturam. 313 a

Concluſio Theologica, quam Eccleſia, Concilium, vel etiam Sancti confirmarunt, & fidelibus præceperunt, hæc veritas Catholica cenſenda eſt. 169 a

Concilium

Univerſale definire debet, quis liber ſit canonicus, 54 a triplex conciliorum genus, 149 b Concilium generale eſt, quod omnium Chriſtianorum Epiſcoporum convocatione & congregatione celebratur. ibid. Provinciale, quando a Metropolitano omnes unius provinciæ, aut regni Epiſcopi conveniunt, ibid. b Epiſcopale, quod ab Epiſcopis ſingulis in ſua diœceſi haberi ſolet, 150 a Concilium generale, quod non eſt congregatum vel confirmatum auctoritate ſummi Pontificis, errare in fide poteſt, ibid. & 160 a. confirmatum autem a Pontifice certam fidem facit Catholicorum dogmatum, 150 a & b. & 157 b. Concilium provinciale a ſummo Pontifice non confirmatum poteſt in fide errare, 152 b confirmatum utrum errare poſſit 153 a. aliquando, licet deſit ipſi auctoritas Pontificis, probabile argumentum facit ad ſtatuendum dogmata fidei, 154 a Concilium Epiſcopale, ſi confirmetur a Pontifice in decretis fidei, certum argumentum veritatis exhibet, ibid. poteſt quidem per ſe facere probabilem fidem hæreticus, non tamen certam, ibid. b Concilium coactum per legatos Pontificis, aliqui aiunt errare poſſe, alii negant, 158 a Concilium coactum cum legatis errare poſſe, nullo modo admittendum, 158 b nunquam in Concilio generali conſtituitur quidquam neceſſarium ad decidendas controverſias fidei, 162 b neque unquam concilium ſemel confirmatum, emendatur per poſterius. emendantur quidem quæ Pontificis confirmatione carent, 161 a. concilii & ſynodi nomen ſignificat Paſtores & Epiſcopos in unum locum congregatos, ad definiendas Eccleſiæ cauſas, 150 a Concilii Patres in cauſa fidei non conſiliarii tantum ſunt, ſed etiam judices. 158 b & ſeq. Concilia non cogantur fruſtra, licet ſummus Pontifex ſit ſupremus judex in cauſa fidei, 161 b. Concilia & epiſtolæ Pontificum certas notas habent, quibus internoſcimus, quando definiunt, 161 b. Conciliorum auctoritas argumentis impugnatur, 149 a Conciliorum definitiones non pertinent ad ſacram Scripturam, 163 a, & b. Conciliorum in fide decreta quibus notis internoſci queunt, 166 a. & b. Conciliorum robur ab eo eſt, pro quo rogavit Chriſtus, ne deficeret fides ejus, 175 b. in Concilio Tridentino quidam Epiſcopus a Patribus expulſus eſt, quod aſſereret Chriſtum in cœna ſuum corpus & ſanguinem non obtuliſſe. 459 a

Confeſſio

Omnium peccatorum mortalium quæ Sacerdoti fit, eſt ad ſalutem neceſſaria, 531 b. confeſſio peccatorum ſecreta divinæ, non humanæ inſtitutionis eſt, 544 a. confeſſio integra eſſe debet, 533 a. quæ ſit integra confeſſio, ibid. a. & 538. a. & ſeq. an ſufficiat confiteri omnia peccata,

quo-

quorum quis ante memoriam habuit, 514 b. confeſſio non eſt dividenda, 581 a. ni ex confeſſione aliquo per eam ſequatur ſcandalum, tale peccatum poteſt tacere, 505 a. inſtituta eſt confeſſio in remedium pœnitentiæ, 166 a. confeſſionis integritas non mathematice, ſed moraliter intelligenda, 567 a. confeſſio ſupernaturalis, 569 a. confeſſio quando repetenda, ibid. & ſeq. an confeſſio, quæ Sacerdotibus in aurem fit, Evangelio jure ſit præcepta, 551 a. examinanda eſt conſcientia ante confeſſionem, 519 a. confeſſio eſt præcipua materia ſacramenti pœnitentiæ. 166 b.

Confeſſio ejus, qui attritionem habet tam imperfectam, ut virtute ſacramenti non ſit contritus, an ſit iteranda, 569 a. confeſſio ſacta quando ſit ſacrilegium, 572 b. per Confeſſionem ſolam & internam ſatisfit præcepto Eccleſiæ, 574 b. an confeſſio generalis ſufficiat ad abſolutionem ſacramentalem, quando ſpecialis fieri non poteſt, 576 a. & ſeq. confeſſio, in qua unum peccatum explicatur, non eſt ſacramentalis, aliud in confeſſio ſacramentali per nuncium, aut per literas abſenti confeſſiones fieri poteſt, 577 a. confeſſio an fieri debeat per interpretem, cum alter alterius idioma non intelligit, 578 b. ſine conſenſu ſacerdotis proprii alteri non licet confiteri 579 a. & 581 quando non eſt tutum confiteri proprio ſacerdoti, quia timetur ſcandalum, vel revelatio confeſſionis, ſi proprius ſacerdos neget facultatem alteri confitendi, poteſt homo confiteri ſacerdoti cui voluerit, 580 b. confeſſio annua non eſt ſolum præcepti divini, ſed limitata per humanum 580 b. obligatio ſemel confitendi ſingulis annis, oritur ex obligatione ſingulis annis ſemel communicandi, 581 b. quando quis obligatur ad præceptum Confeſſionis. 581 b.

Confeſſarius

Pœnitentem, a quo [illegible] habuit, ipſum abſolvendi. 548 b. confeſſarium neceſſario interrogare debet pœnitentem, quando pœnitens eſt, pœnitentem aliquam circumſtantiam neglexiſſe, 579 a. intelligens pœnitentem eſſe indiſpoſitum, ſacrilegium committat ipſum abſolvendo. 572 a.

Conſummatio eſt ſacramentum 401 b.

Conſtantinus

Ipſum donatio [illegible], 160 a. Conſtantinus lepra, ibid. b. baptiſmum 167 a.

Contrarietas quæ eſt mali & boni, eadem eſt veri & falſi. 7 b. & 8 a.

Contritio

Prima eſt meritoria primæ gloriæ, 11 b. vel non primæ gratiæ, cum ſit ad contritionem requiritur ſufficienti conatus, quem ſola pœnitens præſtare poteſt, 536 a. ad contritionem non requiritur certus actus intenſionis gradus, 537 b. contritio & attritio quid differunt, 119 b. & ſeq. contritio non requirit certum tempus 537 b. contritio ſpecialis pro ſingulis mortalibus peccatis non eſt neceſſaria, 538 b. in ordine ad confeſſionem requiritur contritio de ſingulis diſtincta, ibid. contritio quomodo ſit pars pœnitentiæ, 540 a. non eſt pars eſſentialis hujus Sacramenti, ſed integrans. 170 a.

Creatura vix generaliorem habet [illegible], quæ Chriſti ſuppoſita abſolute deviationem tollit. 18 a.

Culpa

Interdum eſt alterius pœna. 18 a. condonatur hominibus per propriam ſidem & charitatem, pœna vero non ſolum per propriam, ſed per alienam. 416 a.

D

Decalogi præcepta omnia continent, quæ Deus præcepit. 429 b. Decreta Pontificum duplicia. 201 a.

Deus

Dupliciter cognoſci poteſt. 498 b. Deo improprie & figurate tribuuntur, excæcare, indurare, decipere, hominum corda in odium convertere, &c. 9 b. Deus mentiri non poteſt, nec per ſe, nec per alium. 9 a. Deum poſſe mentiri ex ordinaria potentia aſſerere, hæreticum eſt 5 b. Deus præcepit filiis Iſrael, ut redderent Ægyptiis vaſa, quæ ab ipſis commodato acceperant, 10 b. Deus omnis boni auctor eſt, 11 a. Deus non decipit deceptionem inducendo, ſed permittendo, 11 a. Deus eorum peccatorum propter cauſa eſt, quæ ſolum pœnæ ſunt, non culpæ 12 b. Deus poteſt dici auctor non

mali

malæ actionis, ſed bonæ paſſionis, ibid. b. Deus eſt cauſa naturalium motionum 54 b. Deus propriè ſcit, quæ neceſſario eveniunt, & quæ in caſu & fortuna ſunt poſita, 144 b. Deus ſolitarium conſiderari poteſt, 360 b. & 361. a. Deus ut bonorum judex, habet parata virtutibus præmia, vitiis ſupplicia 363 a. qui enim ſolo naturæ lumine agnoſcit unum Deum eſſe, agnoſcit etiam remuneratorem eſſe inquirentium ſe, 54 b. Deus in remiſſione peccati & miſericors & juſtus eſt. 434 b.

Dilectio Dei ſuper omnia dupliciter poteſt dici maxima. 516 b.

Diſciplina

Quælibet habet duas partes, 26 b. diſciplina omnis humana ad Deum tanquam ad principium ſuperius eſt referenda eſt, 262 b. in diſciplinis humanis [illegible] maximè vitanda, 261 a. quid in humanis diſciplinis viri docti reprehendant. 263 b.

Diſcrimen duplex inter ſacros auctores & ſummum Pontificem, patresque concilia reperitur 186 a.

Diſpiſcentia

Peccati perfecta quæ, 514 a. & b. quæ imperfecta ibid.

Diſtributio accommoda eſt: ibi Spiritualis homo judicat omnia, ſicut & ibi Ille docebit vos omnem veritatem, & ibi etiam Unctio docet vos de omnibus 11 b.

Doctrina

Hæreſis non minus exigitur ad perditionem æternam Chriſti fidelium, quam [illegible] diſciplina, 168 a. doctrina fidei ſingulis [illegible] neceſſaria, 54 b. doctrina Evangelica propriè nec hæreſis, nec ſecta appellatur, 372 b. doctrina veritatis aliquando poteſt intermitti. 458 b.

Doctor.

Doctoris Chriſtiani præcipuum inſtitutum eſt, exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt arguere, 5 b. Doctores Eccleſiæ univerſi nequaquam in ſalſam [illegible] doctrinam venire, 129 b. [illegible], quid in ſacrarum literarum expoſitione facere poſſint aut debeant, 340 b. Doctores Hebræorum diligenter contenderunt textum Hebraicum corrumpere. 15 b.

Dogma quodcunque fidei, quod vel Eccleſia habuerit, vel concilium aut vel ſummus Pontifex fidelibus præſcripſerit, nobis pro Catholica veritate habendum eſt, ſive ſcriptum ſit, ſive non ſit. 187 b.

Dolor

Voluntatis eſt propriè hominis triſtitia. qui autem in ſolo appetitu ſenſitivo reperitur, magis eſt animantis dolor, quam hominis. 497 a. & 497 [illegible] 496 b. dolor peccati quia eſt contra Deum, eſt de eſſentia pœnitentiæ, 499 a. dolor omnis in amore fundatur, 400 a.

Driedo graviter erravit, qui relicto Hieron. & aliis probæ fidei, autem Beroſo accommodavit in Perſarum regum geſtis. 318 a.

Dubius in fide an infidelis ſit, 470 a.

Dubitatio ſine aſſenſu atque diſſenſu, nec error propriè eſt, nec fides ex omni parte integra. 227 b.

E

Eccleſia

Fidelium nunc viventium ſcribere librum canonicum non poteſt, ſed definire, quiſnam liber ſit canonicus poteſt, 22 b. Eccleſia præſens ſuo jure poteſt docere eos, qui fidem ſuſceperunt, quæcunque ſunt fidei, ibid. quæ præcepta Eccleſiæ ſolvere poſſit, quæ non, 72 b. Eccleſia antiquior eſt quam ſcriptura, 90 a. Eccleſia non poteſt eximere fideles a vinculo traditionum, quas Chriſto Apoſtolis acceperant, nec eas contraria conſuetudine abolere, 92 a. Eccleſiæ Græcum nomen, Latinè Convocatio ſeu concio dicitur, 103 a. & b. eſt locus quo multitudo convenit, & ipſa multitudo, ibid. Eccleſia dupliciter intelligi poteſt, 109 a. ea quæ vere & propriè Eccleſia cenſetur 118 b. & 133 a. in credendo non poteſt errare, 119 b. nec ejus fides poteſt deficere, 118 b. & Eccleſia eſt immaculata in his, qui a crimine mortali mundi ſunt, quamvis culpæ venialis nonnihil contraxerint, 130 a. non debet, nec poteſt appellari ſynagoga Sathanæ, 138 b. Eccleſia una manet morta [illegible] hæc, manet tamen & immaculata, 139 a. Eccleſia Catholica, id eſt, univerſalis nominatur, propter communionem fidem & univerſalem doctrinam, in toto orbe di-

diffuſam. 140 b. Eccleſia in doctrina rerum morum, qui ad ſalutem ſunt neceſſaria, non poteſt errare, 108 a. in moribus, qui ad privatos homines aut Eccleſias referuntur, errare per ignorantiam poteſt, 172 b. in canonizationibus Sanctorum non errat, 171 b. Eccleſia Chriſti cuſtodit ſcripturam, & ejus intelligentiam, 16 b. non haberet veram fidem & Evangelium, ſi non haberet legitimum ſacræ ſcripturæ ſenſum, ibid. Eccleſiæ auctoritas certa regula eſt ad definiendum quis liber ſit canonicus, 20 a. ejus auctoritas non eſt ratio per ſe movens ad credendum, ſed cauſa ſine qua non crederemus, 28 a. Eccleſiæ partes ſunt omnes illi, qui poſt baptiſmum Chriſti characterem habent, niſi propter hæreſim publico Eccleſiæ judicio fuerint damnati, 113 b. Eccleſiæ promiſit Chriſtus Spiritum veritatis, 129 b. Eccleſiæ, quam Apoſtoli fundarunt, ſpiritus ſancti chariſmata ſunt data, 126 a. decreta Eccleſiæ quæ certis principiis non innituntur, certa & firma eſſe non poſſunt, 171 a. Eccleſiæ Romanæ autoritas multis argumentis impugnatur, 183 & ſeq. Eccleſiæ publicum privilegium fuit, quod Petrus aliis confirmandis ſolidam fidem proponeret, nec in fidei judicio deficeret, 210 a. Eccleſiæ Romanæ conſuetudines aliæ ſunt communes toti eccleſiæ, aliæ vero ipſi peculiares: illas Eccleſiæ omnes tenentur amplecti, has non, 211 b. Eccleſiæ intelligentia eſt germanus ſacræ ſcripturæ intellectus, 369 b. Eccleſiæ ſocietas fratrum fidelium pœnas communes per amicitiam facit, 438 a. Eccleſiam manifeſtam eſſe & cognitam fidelibus neceſſe eſt, 171 a. & b. extra Eccleſiam nemo ſalvatur. 467 b.

Eccleſiæ præceptum de faciendi confeſſione ſemel in anno, non obligat illos qui tantum peccaverunt venialiter, 125 b. hoc præceptum, an præceptum ſit, an vero exhortatio, 192 b. an Eccleſia cum aliquo diſpenſare poſſit in præcepto divino de confeſſione. 304 a

Eccleſiaſtici ſcriptores ſi mentiantur, impudentes & impii ſunt, quia ratio virtutis & bonæ fidei cognoſcendæ facilior eſt illis. 330 b.

Editio

Vetus & vulgata ſacræ ſcripturæ fidelius eſt retinenda in omnibus, quæ ad fidem & mores ſpectant, 51 b. aliqui conantur probare, Latinam editionem per Græca & Hebræa exemplaria corrigendam eſſe. 506 b.

Eleemoſyna remittit peccata. 509 a. & 527 b.

Enoch fidem habuit. 471 b.

Enunciationes loco interrogationum in judiciis uſurpantur. 25 a.

Epiphanius in rerum & temporum ratione nullos graves auctores ſequi ſolet, atque adeo in his interdum fallitur. 495 b.

Epiſcopus

Antiochenus, ſi Petrus ſemper Antiochiæ ſediſſet, ut cœpit, legitime illi in Pontificatu ſucceſſiſſet, 206 b. Epiſcopum Romanum eſſe, qui Petro in eadem auctoritate & poteſtate ſuccedit, probatur, 190 b. & ſeq. in fidei controverſiis definiendis errare non poſſe probatur, 213 a. & ſeq. Petri ſucceſſorem eſſe, conſtat graviſſimis hiſtoriis, 206 a. & 207 b. Epiſcopi ſæculares ſine cauſa aliquando in concilio ſunt admiſſi, 148 a. Epiſcopi ſucceſſores Apoſtolis in poteſtate ordinaria, quam ſinguli in ſuis Eccleſiis habuerunt, non tamen in poteſtate generali & extraordinaria. 210 b.

Epiſtola

Epiſtolam Pauli ad Hebræos inter Canonicas non reponere, eſt hæreticum, 18 a. & 41 a. epiſtolam item Jacobi, 42 b. & 490 b. ſecundam Petri, duas poſteriores Joannis, & illam aliam Judæ in canonicis non annumerare hæreſim ſapit. 33 a. & 42 b.

Eraſmus Roterodamus

Quas tenebras ſuper univerſam terram factas ſcribit Evangeliſta, ipſe ſuper Judæam tantum, ignorans humanas hiſtorias, factas intelligit, 283 a. licenter nimis Hieronymum mendacii arguit. 329 b.

Error

Duplex, perſonalis & judicialis, 201 a. errare quid 376 a.

Eſſentia divina nec genita eſt, nec generat. 368 a.

Evangelium

Pauli non fuiſſet receptum, niſi auctoritate Petri & eccleſiæ fuiſſet roboratum, 206 & 24 a. Evangeliſtæ

ſitam non in ſcripturis & ſuperficie, ſed in ſenſu & medulla conſiſtit. [illegible] b.

Eucharistia

Sacrificiū Christi exemplar non eſſet niſi eſſet quoque ipſa ſacrificium. [illegible] b. non modo ſacrificium eſt quo Deo gratiam referimus, ſed quo etiam Deo placat, ibid. b. eſt ſacrificium laudis & gratiarum actionis, [illegible] & b. Euchariſtiæ ſacrificium quatuor partes habet, conſecrationem, oblationem, fractionem, conſumptionem [illegible] b. inter omnia Sacramenta [illegible] eſt ſacrificium, & quare, [illegible] b. corpus & ſanguis Chriſti in Euchariſtia offertur, [illegible] b. Euchariſtiæ ſacramentū [illegible] ſine pœnitentia, peccat mortaliter [illegible] b. Euchariſtiæ [illegible] & ſacramentalis manducatio, quæ ratione neceſſaria 190 b

Euchariſtiam aliquando ſumere licet ſine confeſſione, [illegible] b. ante Euchariſtiam confeſſio præmittenda, ibid. & ſeq. & [illegible] b.

Euſebius.

Ex veteres, non ſatis explicant, quantum fuerit tempus prædicationis Chriſti, [illegible] b. Euſebii Cæſarienſis chronicon & hiſtoria Eccleſiaſtica, a Gelaſio Papa, & multis aliis notantur [illegible] b

Exemplaria Latina ſacræ ſcripturæ in his, quæ ad fidem & mores pertinent, non ſunt per Hebræa vel Græca corrigenda [illegible] b

Explicatur caput primum de hæreticis, [illegible] in fide [illegible] eſt. [illegible] b.

Expoſitores quæ apponunt in margine, ex liberiorum [illegible], [illegible] inferuntur. 40 a

F

FAlſum abſurda in typum veritatis aſſumuntur. 9 b

Feſtum.

Feſtum dies pro Paſchate ſolet in Evangelio accipi, [illegible] b. feſtum de quo meminit Joannes, cap. 5 non fuit Pentecoſtes, licet Chryſoſtomus & Cyrillus aſſerant [illegible] a. feſtorum corporalis [illegible] non pertinent [illegible] a

Fides

Romani pontificis interior non eſt Eccleſiæ neceſſaria, [illegible] b. Fides immediate auctoritate nititur, [illegible] b

Fides & Theologia non aliter ſe habent, quam [illegible] principiorum & [illegible] concluſionum, [illegible] b. fides innititur revelationibus, quas Apoſtoli & Prophetæ ediderunt, 310 a. fides non ſequitur privatas revelationes, ſed eas, quæ ad communem religionem attinent, ibidem b. cum natura non pugnat [illegible] b. non ad verba, ſed ad ſenſa refertur. [illegible] b. naturalem rationem dirigit, [illegible] b. fidei quædam ſunt, quæ omnes fideles explicite credunt, quædam, quæ ſoli majores credere tenentur explicite [illegible] b. fidei ratio formalis non eſt Eccleſiæ auctoritas, [illegible] b. fidei reſolutio ultima fit in cauſam [illegible] adhærentem, hoc eſt in Deum moventem ad credendum, [illegible] b. fidei ratio formalis, quæ eſt divina veritas revelans, non ſufficit ad movendum, niſi ſit Deus interius movens, [illegible] ratio formalis non eſt ratio Theologiæ formalis, [illegible] b. fidei dogmata, ſive Chriſtus per ſe Apoſtolis revelaverit, ſive Spiritus ſanctus poſt ejus aſcenſionem, mutari non poſſunt, [illegible] b. non ſtatim ſi quicquam pars Canonica continetur, fidei dogma credendum eſt, [illegible] b. fidei doctrina non ſolum illud eſt, quod Apoſtolis expreſſe habetur revelatum, verum illud etiam, quod ex altera propoſitione revelata, & altera certa lumine naturali conficitur, [illegible] a. in duplici differentia ſunt ea, quæ ſunt fidei [illegible] a. fidei habitum per dubitationem pertinacem amitti probabile eſt, [illegible] b. fidei Chriſti implicita & explicita, [illegible] b. explicita non fuit ſemper ad ſalutem neceſſaria, ibid. poſt divulgationem vero Evangelii cuilibet eſt neceſſaria, [illegible] a. implicita poſt lapſum ſemper fuit neceſſaria ad ſalutem, [illegible] b. differentia inter fidem veteris & novæ legis, [illegible] b. & ſeq. fides ad ſalutem major eſt neceſſitas, quam baptiſmi, [illegible] a. ſine fide hominem juſtificari poſſe, ſententia erronea eſt [illegible] b. fides eſt fundamentum juſtitiæ, [illegible] b. non niſi a Dei gratia provenit, ibid. eſt ad remiſſionem peccatorum neceſſaria, [illegible] a. in lege naturæ ſola fides ſufficit ad ſalutem parvulorum, [illegible] b. Quod ſinæ doctrinæ adverſatur, fidei quodammodo adverſum eſt. [illegible] a

Fig-

Figurata dictione multa quæ parti conveniat, ſolent in totum transferri. 132 b

Filius

Dei dicitur neſcire diem judicii, quia ſcire ſe diſſimulat, nec vult aliis revelare, 444 a. filii Dei non ſemper prout intelliguntur, ſed ii quoque interdum, qui bona paterna prodegerunt. 133 b

Finis eſt duplex, alius doctrinæ, alius doctoris. 342 b

Fractio & conſumptio ſpecierum, ad integritatem externi ſacrificii pertinent. 422 a

Fratres

In Scriptura, non modo germani, ſed propinqui dicuntur, 290 a. fratres vocat Scriptura eos, qui ſunt conſobrini 292 b

Fundamentum domus ſecundum metaphoram idem eſt, quod ſervata analogia corporis caput. 187 a

G

Gelaſius

GElaſius multos libellos rejecit. 315 a

Gelaſii Papæ cenſura de hiſtoriis Sanctorum 311 a

Gens nulla eſt tam fera, quæ non ſciat Deum habendum 333 a

Gentes tales volebant Deos eſſe, quales ipſæ eſſent. 416 b

Gratia uberior & effuſior eſt, quam natura. 425 a

Græci.

Græca hiſtoria falſa reputatur ante Olympiades, poſt verior, 319 a. Græci multis locis, ut Scripturam ad ſuum ſenſum traherent, novum teſtamentum violarunt. 55 a

Gregorius

Primus, & tertius, loquuntur de muliere, quæ ante matrimonium erat impotens ad ſolvendum debitum, 204 a. decimus ratione Theologica demonſtravit, Spiritum ſanctum e Patre & Filio, tanquam ex uno principio procedere, 361 a. Gregorius Magnus in Dialogis, & Beda in Hiſtoria Anglorum, quædam miracula ſcribunt minus certa.

H

HAbitus fidei in ordine ad Theologiam, habet ſe ut habitus intellectus in ordine ad diſciplinas humanas.

Hebræi hiſtoriæ humanæ penitus ſunt ignari, quia nulla externi regni monumenta habent. 318 b

Heli

eundem fuiſſe, qui & Joakim pater Virginis Mariæ, quibuſdam probabile viſum eſt, 290 b. Heli, Eliachim, Joakim, idem fere ſignificant ibid. b

Hæreſis.

Hæreſeos nota non eſt inurenda illis, qui tenent, Eccleſiam in aliqua lege & more poſſe errare, 169 a. & b. Hæreſis ſine pertinacia non conſtat, 370. b. Hæreſis eſt error pertinax illius, qui profeſſus ſunt fidem, 371 b. Hæreſis & ſecta idem ſunt, 372 b. Hæreſis unde dicta, ibid. generale nomen eſt ſed contracto vocabulo dicitur ſecta ſeu diviſio, qua quis a communi Eccleſiæ fide ſe ſejungit, ibid. non incurritur ex verbis inordinate prolatis, ſi error in fide abſit, 375 b. hæreſim conſtare poſſe ſine pertinacia, aliqui Doctores aſſerunt. 369 b

Hæreticus

eſt, qui volens unicuilibet dogmati aſſentitur, cum intelligat eſſe fidei contrarium, 380 b. non eſt, qui paratus eſt corrigi ab Eccleſia, 381 a. & b. nemo nominandus hæreticus, niſi a perfecta & conſummata hæreſi, 382 a. quæ neceſſaria ſint, ut quis conſtituatur hæreticus, 383 b. hæretica propoſitio eſt, quæ hæreſim interiorem enunciat, illiuſque eſt omnino ſignum, 384 a. hæretici non ſunt partes Eccleſiæ 113 a. hæretici Spiritum veritatis concedunt Eccleſiæ Sanctorum, 126 a. hæreticis omnibus commune eſt Eccleſiam aut Eccleſiæ nomen ſpernere, aut ad ſe transferre, 97 a. & b. ex verbis inordinate prolatis hæreſim incurri, quomodo ſit verum 375 b

Herodes Romam vocatus, ut accuſationi filiorum reſponderet, diſtulit necem innocentium 295 a. Herodias non fuit filia Arethæ regis. 293 a

Hieronymus

non eſt regula Eccleſiæ in libris Canonicis decernendis, 39 b. raſit Adami ſepulturam in loco Calvariæ. 299 a

Hieruſalem ab Anno mundi ſeptuagin-

ginta duabus paraſangis Perſicis, & Hiſpanis, ab Ur Chaldæorum decentis duodecim diſtat. 195 a

Hiſtoria

licet ad narrandum, non ad probandum ſcribat, [illegible] aliquid tamen hinc deſumi poteſt. 289 a. [illegible] Eccleſiaſtica, & [illegible], Theologo contra adverſarios valet [illegible], 281 b. & hiſtoria Sacra [illegible] ſcholaſtici Cano non placet, 180 a. hiſtoriæ humanæ auctoritas [illegible], 286 a. hiſtoria [illegible] certum eſt, ſi de eadem re eadem omnes ſcribant, 289 b. hiſtoria [illegible] & [illegible] non [illegible] idem, 288 b. hiſtoriam [illegible] imperavit [illegible], [illegible] a. [illegible] hiſtoricas [illegible], nec [illegible] conſentiant, ſed ſicut [illegible], nec affectus naturæ [illegible], nec [illegible] naturam graviores [illegible]. [illegible] a

Hiſtoricus

certum eſſe non poteſt, ad faciendam certam Theologiæ fidem præter auctores [illegible], 289 a. hiſtoricus de [illegible], cui [illegible], cui autem [illegible] derogabitur, & [illegible] 286 a. hiſtorici graves [illegible] Theologi [illegible], 289 a. hiſtorici omnes in eandem rem [illegible], certum argumentum [illegible], ut Theologiæ dogmata [illegible] ratione confirmantur, 289 a. [illegible] debent [illegible], ut [illegible], 291 b. hiſtorici [illegible] noſtri, 329 b. hiſtorici [illegible] ſunt, qui [illegible] ingenii quandam prudentiam adjungunt, & ad eligendum, & ad judicandum. 111 a

Homo

non ſolum vitales operationes per gratiæ formam, & virtutes [illegible], ſed [illegible] cauſa, 425 b. in [illegible] Deus [illegible] excitat, ibid. in ſe [illegible] fidei, ſpei, charitatis, quibus Deum [illegible] gratuit. 425 b. homo licet [illegible] gratiæ [illegible], cauſa tamen [illegible] eſt, ut per gratiam vivat, ibid. homo tunc ſecundum [illegible] dicitur eſſe in cœlo, quando videt Deum, 440 b. hominem per care in eo, quod Deo [illegible] agit, cum recta ratione pugnat, [illegible] a. homines boni, etſi [illegible], plus valent, atque [illegible], quam mali [illegible], ut [illegible] mala, 131 b. homines [illegible] credant neceſſe eſt, [illegible] degendam [illegible], [illegible] a. homo [illegible] tenetur [illegible] peccato facere pœnitentiam, [illegible] b. non tenetur pœnitentiam agere, [illegible] memoriam [illegible], 131 a. nec divino nec humano jure obligatur homo diebus feſtis ad pœnitentiam, ibid. b. homo dominus eſt omnium corporalium & ſpiritualium, non autem vitæ corporalis, [illegible] a. homo non poteſt [illegible], ſine [illegible] ſupernaturali auxilio Dei. 507 b

I

Jacob

IN illis verbis Ego ſum primogenitus tuus Eſau, [illegible] aliquid mentitus eſt, [illegible], non Deo [illegible] 9 a. cum [illegible] fratri benedictionem, ſiquidem [illegible], 9 b. eſt [illegible], ſecundum carnem, & ſecundum [illegible] ibid.

Jacobus frater Domini vocatus, non fuit filius Joſeph, niſi illum duas ſimul uxores habuiſſe nullo ratione contendat. [illegible] b

Jejunium quadrageſimæ Apoſtolicum inſtitutum eſt [illegible] a

Jeſu epiſtola ad Abagarum regem fabula eſt. 114 b

Imperandi verbum, an ſemper præceptum an conſilium ſecum ferat, 10 b

Impoſſibile quandoque dicitur, quod valde difficile eſt 496 b

Incitatione [illegible] aliqua exteriora & humana, [illegible] ſunt præter communem legem, ut in Evangelia fidem inducantur. 26 b

Infidelitas

Infidelitatis ſpecies quot ſint, [illegible] b. infidelitas non eſt peccatum [illegible], qui nihil de fide audierunt [illegible] b

Infirmos qui [illegible] obmutuere, ſi ſigna dent [illegible] conſiteri voluiſſe, abſolvitur [illegible] a & b

In[illegible] remiſſio remittit peccata. [illegible] a

Innocentium Tertium fuiſſe confeſſionis auricularis auctorem, falſum eſt. [illegible] b

Inter-

Interpretatio quæ apponitur retentis vocibus Hebraicis, an ad ſacram ſcripturam pertineat. 46 b. & ſeq.

Interpres

Machabæorum, veniam petit non falſitatis, ſed elocutionis 42 b. interpres verbis Hebraicis retentis, jure ſuo poteſt interpretationem apponere, quod tamen penitus verum Hebraicis non retentis, 46 a. non eſt adſtrictus eaſdem omnino res, quæ in Hebræo habentur, ſemper in Græcum, Latinumque convertere, ſi ſenſus idem manet, 62 b. interpres editionis vulgatæ habuit ſpiritum quendam prophetico vicinum & proximum. 60 a

Liber inventum a ſanctis obſignatum, teſtamentum dicitur 48 b

Joannes Evangeliſta quare non dixit, aut filium, aut vitam, aut lucem, ſed Verbum caro factum eſt. 438 b

Joannes Vergara Canonicus Toletanus Græcæ & Latinæ linguæ peritiſſimus. 327 b

Jonas nolebat Ninive ſubverſionem prænunciare, eo quod divinam putabat miſericordiam Ninivitis pœnitentibus eſſe deſtendam. 10 a

Joſeph

non eſſe mentitum in illis verbis: per ſalutem Pharaonis exploratores eſtis vos, &c. aſſerit D. Auguſt. accepit enim verbum, eſtis, pro verbo, habemini, 25 a Joſeph duos patres habuit, Heli legalem, Iacob naturalem, 290 b Joſeph aliam præter Mariam uxorem habuiſſe conjectura eſt, quia aliqui in Evangelio fratres Domini vocantur, 291 b. cum Mariam conjugem accepit, octoginta fuiſſe annorum, Epiphanius non ſemel aſſerit, 292 b. Joſeph & Cleophas erant fratres ſecundum Egeſippum 337 b

Joſephus egregius hiſtoricus a multis laudatur

Judaico ritu gratias Deo agere, calicem in manus accipiendo & levando, vere eſt hoſtiam pro gratiarum actione offerre. 409 a

Judex.

Judicem vivum oportet in Eccleſia eſſe, qui fidei controverſias poſſit decidere, 22 a. judices Eccleſiaſtici merito eos omnes hæreſeos nomine condemnant, qui de dogmate Catholico dubitant, 378 b. & 379 a. tunc de hæreſi tuto poſſunt pronunciare, quando error eſt circa ea, quæ nullo modo poſſibile eſt ab errantibus ignorari, 385 b. dubitantes de errantis pertinacia, duas res transigere debet. 386 a

Judicium

de ſcripturis, per ſcripturas ipſas idoneum eſſe non poteſt, 12 a. de ſcripturis canonicis ad privatos Reipub. cives non pertinet. 20 a

Julii Africani de temporibus quinque volumina. 338 a

Juris canonici cognitio theologo neceſſaria 242 a

Juriſconſultus.

Juriſconſultorum authoritate non eget Theologus in his quæ ad fidem pertinent, 240 a. aliquando etiam confert illorum authoritas Theologo ibid. b. quæ ad mores pertinent, de quibus lex Evangelica verius quam philoſophiæ præſcribit, ibid. Juriſconſultorum omnium concors ſententia fidem facit Theologo, cum de moribus Eccleſiæ & religionis inſtitutis, per leges tantum pontificum decernitur, &c. ibid. b.

Jus divinum

nullum certum tempus præſcribit confitendi, 580 a quatuor caſus in quibus jus divinum obligat ad confitendum, 586 b. de jure divino eſt, confiteri proprio ſacerdoti, qui videlicet habeat ordinariam juriſdictionem. 579 b

L

Latinus fulgor, & gloria Græciæ claritatem obſcuravit. 332 a

Legatum vetus, teſtamentum eſt, ſignatum a vivo, ſed apertum moriente Chriſto. 48 b

Lex.

Leges Eccleſiæ non omnes petendæ ſunt a juris voluminibus, in quo multi falluntur. 374 a. leges Eccleſiæ multæ ſunt, quas non ſcriptura, ſed uſus inferunt. ibid. b. lex de hæretico denunciando, quamvis occulto, fraternæ correctionis legem non violat. 383 b

Liber.

Libri ſacri appellantur, quos Spiritu ſancto dictante, ſacri authores exceperunt, 4 a. librum eſſe hujus aut illius ſcriptoris, non admodum intereſt Catholicæ fidei, dummodo Spiritus ſanctus autor credatur, 44 a. b.

a. liber qui ſub antiquitatis nomine profertur, debet viro prudenti ſuſpectus eſſe, 328 a. libri [illegible] Adam, Enoch, & Noe noluit recipere Eccleſia, ibid. Libri [illegible] apud Romanos fuere quondam, 329 b. libri prudens redarguuntur, & qui contra [illegible], myſteriorum Eccleſiæ pleni.

Linguarum peritia

utiliſſima eſt ad infideles earum linguæ ad fidem inſtituendos, 66 a. utilis ad dictiones explicandas, quæ magnam emphaſim habent, ibid. linguarum alia utilitas, ad accipiendos plures ſenſus catholicos ex eadem ſcriptura, ibid. b. quarta utilitas, ad cognoſcenda idiomata, phraſes, & proverbia linguæ ſacræ, 67 b. & ſeq. quinta, ad menda ex corrigenda, quæ ex [illegible] [illegible], aut eorum, qui [illegible] imperite, [illegible], 67 b. ſexta commoditas ad intelligenda quædam loca, quæ non [illegible] [illegible], & hinc linguarum cognitione [illegible] [illegible], [illegible] ſeptima, ad [illegible] [illegible] Latinæ [illegible] [illegible], ibid. demum utilis eſt, ad quædam [illegible], vel Hebraica, vel Græca percipienda, quæ in editione Latina remanſerunt. ibid. b

Litera ſacra

Literas ſacras explicandis eodem ſpiritu opus eſt, quo ipſæ ſunt ſcriptæ, 65 a. literæ ſacræ non continent omnia, quæ ad doctrinam Chriſtianam pertinent, 98 b. 481 b. literarum ſacrarum [illegible] eſt, eundem omnino populum nunc propter [illegible] [illegible] dicere, nunc propter [illegible] [illegible] & infidelem, 158 a

de Longis viis, longiſque menſuris, 171 a

Loci circumſtantia quando in confeſſione explicanda. 400 b

Lutherani

aliquando aſſeruerunt, ſacram Scripturam, per ſe cuique habenti Spiritum ſanctum, & [illegible] lumen eſſe manifeſtam, 17 a. putant [illegible] dogma [illegible] [illegible] [illegible], 18 a. nullam in [illegible] legem [illegible], per quam [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], 18 a. dicunt, [illegible] [illegible] habere [illegible], [illegible] in promptu cuique ſunt magiſtro docente, pertere, ibid. b. Lutheranorum ſententia refellitur multis rationibus, 69 a. Lutherani [illegible] authoritate multis argumentis expugnare contendunt 118 a. nituntur probare Euchariſtiam non eſſe ſacrificium, 399 a. perperam detinuerunt ſacrificium, quod ſit cæremonia, vel opus [illegible] Deo redditum, ut eum honore afficiamus, 407 b. Lutherani dum peccatum ſacrificii ſpeciem eſſe aſſerunt, & non plures, 407 a. ſacerdotium noſtrum Turcarum more [illegible] [illegible], 411 b. Lutherani [illegible] [illegible] ſacramentum percipientes, non [illegible] [illegible], Dominicam cœnam agunt, [illegible] [illegible] non agunt, 409 b. [illegible] [illegible] pro defunctis [illegible], 412 b. non omnino negant ſacrificium, ſed negant in eo, quod [illegible] offerri pro peccatis, 414 b. negant pœnitentiam eſſe ad ſalutem neceſſariam, 401 a. item confeſſionem. 523 b

Lutherus

aſſerunt Philoſophiam eſſe Theologo inutilem & noxiam, omneſque diſciplinas peculiares errores eſſe, 129 b. Luthero data eſt clavis putei abyſſi, ut errores ubi [illegible] erumperet. 131 a

Lumen naturæ

Lumine naturæ errantes non minus a Deo fallerentur, quam ſi per fidei lumen erraremus, 102 b. Lumine naturalis [illegible] & argumenta [illegible], non modo illuſtrata eſt, ſed [illegible]. ibid.

Lux [illegible] per ſe quidem ad [illegible] dandum editur, ſed per occaſionem in eo cæcitatem efficit, qui prava affectus habet oculos. 14 a

M

MAhumetus omnem diſputationis aditum ſuis, edita lege, præcluſit. 19 a

Magi

qui Chriſtum adoraverunt, fueruntne reges, an non, parum intereſt, 323 a. Chriſtum, decimatertia die, ex quo natus eſt, adoraverunt 324 a

Marcus Evangeliſta, [illegible], cum ſcripſit, hora tertia Dominum crucifixum, quo pacto [illegible] ſit a [illegible] 80 a

Maria Virgo Magorum oblationem in quos uſus impendit, 326 b utrum B. Virgo

go a peccato originali fuerit libera, in utramque partem poteſt credi 318 a

Martyrium

remittit peccata, 321 a. ſine charitate non valet. ibid.

Maſſilienſes negarunt neceſſitatem concomitantis 193 b

Matrimonium

Matrimonii materiam & formam, & an ex ſacramentum conferat gratiam inconſtanter & varie aſſirmant Theologi, 441 a. matrimonium ſine miniſtro Eccleſiæ contractum, an ſit ſacramentum, 442 a & b quod inter abſentes per literas & procuratores contrahitur, num eſt ſacramentum, ibid. b. & ſeq. 443 a ſine miniſtri contractum, non eſſe ſacramentum, varie probatur, 43 b matrimonii miniſtri vir & fœmina contrahentes non ſunt, ibid. matrimonium in ſtatu innocentiæ non fuit ſacramentum. 444 a

Medium ad ſalutem neceſſarium, duplex 139 a

Melchiſedech panem & vinum obtuliſſe Deo in ſacrificium, quomodo colligatur ex 14 cap. Geneſ 411 b

Mendacium

emanaret a fonte veritatis, ſi quiſpiam Deo auctore falleretur, 8 a mendacium dicere & facere malum cum natura ſtabili, immobilique pugnat ibid.

Mentiri eſt aſſerere falſum animo fallendi 8 a

de Græca voce quid ſentiendum, 206 b

Metaphora & figura a rebus vicinis & ſimilibus ducitur 9 a

Methuſalemum Annus hiſtoricum repellit auctor 320 b

Maſſa Hebræis eſt oblatio. 415 a

Miniſtri & ſacramenti, & ſacrificii altaris ſunt cauſæ ad modum quo qui applicat ignem ad ſtipulam cauſa eſt, &c. 427 b.

Miſſa

valor infinitus eſt, quoad ſufficientiam non autem quoad efficientiam, 421 a miſſam habemus ex traditione Apoſtolorum, 415 a eſſe ſacrificium, probatur auctoritate Eccleſiæ, conciliorum, pontificum, & Sanctorum ibid. b

Moyſes

præceptum accepit a Deo, ut legem populo ferret, legis autem occulta myſteria omnibus Iudæis non revelaret, 95 a. Moyſes fuit ſacerdos. 432 a.

Monachis tenentur confiteri peccata venialia 323 b

Mortis periculum, & articulus diſtinguuntur. 159 a

Mutus

tenetur confiteri eo modo quo poteſt, ſive per nutus, ſive per ſcripturam, 325 b mutus non valens exprimere circumſtantias peccatorum, ſed ſigna tantum oſtendens ſe offendiſſe Deum, abſolvi poteſt. 370 a

N

Nectarius

Epiſcopus Conſtantinopolitanus ſucceſſor Gregorii Nazianzeni, & anteceſſor Chryſoſtomi, 330 b. quomodo confeſſionem apud Socomenum de medio ſuſtulerit. 331 a

Nemroet mandatum a Deo dicit Pererius 123 b

Nicænum concilium tempore Conſtantini a Sylveſtro pontifice confirmari, hiſtoriæ, gravißimique teſtantur. 189 b

Noe

præter tres priores filios, plures genuiſſe, poſt diluvium aſſerit Beroſus Annianus, contra ſacras literas, 113 b. eum peperit eſſe, carmine nequæ a Chamo ſo ſterilis eſſe factum, ſecundum Beroſum. ibid.

Nomen.

Nomina quædam ſunt, quæ ſi in eadem lingua aliis verbis exprimentur, nihil abſurdum oritur, quod in nominibus Nemroi & Melchiſedech evenire poteſt, 47 a nomen generis ſpeciei alii abſolute tribuere, quæ eſt in eo genere imperfectißima, in more maximè poſitum eſt 188 a

Novatiani negarunt per abſolutionem remitti peccata 317 a

Numerus

locorum Theologicorum denarius eſt, 3 a. numeri depravati reperiuntur in hiſtoria ſacra & profana, prob. numerus peccatorum mortalium ad confeſſionem integram neceſſarius, 323 a

Nuptiis in Cana Galilææ non interfuiſſe, anno integro poſt baptiſmum elapſo, non ſunt cauſa aliqui putant, 149 a.

O

Oblatio

Corporis, & Sanguinis Christi, quam miſſam, & ſacrificium appellamus, ex Apoſtolorum traditione habetur, [illegible] duplex, univerſalis, & particularis. [illegible]

Offerre

Offerentes ſacrificium [illegible] [illegible]

Operationes [illegible] Chriſto [illegible]

Opinionum & [illegible] Theologicæ controverſiæ & [illegible] [illegible]

Opus [illegible] ſi quatenus pœna eſt, ad Deum, quatenus eſt culpa, ad [illegible] [illegible]

Ordines [illegible] Pontifice approbati, [illegible]

Oves in [illegible] [illegible]

Oſtendere

[illegible] [illegible] ibid.

P

PAſtum [illegible] cum Eccleſia [illegible] [illegible]

Paradiſo aliud in medulla, aliud in ſuperficie [illegible] [illegible]

Paſſio

non poteſt eſſe honeſta, ſicut nec actio, [illegible] [illegible]

Paſtores [illegible] doctrinam ſunt, ſed propter [illegible] Chriſti [illegible] [illegible]

Pater

quam Chriſtus [illegible] [illegible] Dei [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

Populum [illegible] Abraham vocat populum [illegible], [illegible] [illegible]

Peccatum

collocatur in genere, & ſpecie, uno modo [illegible], & [illegible] [illegible]

Petri Oxonienſis aſſertiones damnatæ. [illegible]

Pœna duplex, animi & corporis. [illegible]

Pœnitens

Pœnitentis ſunt triplex, [illegible]

gnare, ſed in pœnitens [illegible] pœnitentia [illegible] pec. [illegible] ſcriptum pœnitens pœnitentia [illegible] poſſit, ut [illegible] 128 a

Pœnitentia.

Pœnitentiæ ſacramentum inſtitutum, præ. [illegible]

[illegible]

[illegible] ſufficiens [illegible] ſolus, in vero, 331 a. pœnitentia ſi. [illegible] eſt, 291 b

Pertinax [illegible] eſt, qui [illegible] permanet, [illegible] ſententiam [illegible]. 129 a

Petrus Apoſtolus

eſt caput [illegible] fundamentum eſt, [illegible]

[illegible]

Phila

Philoſophi duo fuerunt, unus Philoſo. phus & Theologus [illegible] magnus [illegible] temporum & [illegible] Philoſophia veterem [illegible] commendarunt [illegible] 329 a

Philoſophia

non eſt meretricula [illegible] Thomas, [illegible] vera [illegible] veritatem quemodo [illegible] bent. 182 b

Plato

voluptatem appellat eſcam malorum. 228 b. [illegible]

reparatur, 372 b. propoſitio erronea eſt error, qui minus quiddam, quam aperta hæreſis Catholicæ doctrinæ contrarius eſt, 387 b. ſapiens hæreſim, quæ ſit, 389 b. male ſonans, quæ, 390 b. propoſitionum ſapores magis diſcernuntur viribus ſentiendi & guſtandi, quam ſpeculandi. 391 a
Propoſitum vitæ novæ eſt de ratione & eſſentia pœnitentiæ. 497 b
Proverbia Salomonis vix explicari poſſunt, niſi habita ratione Hebraicæ conſuetudinis & ſermonis. 65 a
Proximus non cognatione tantum, ſed humanitate definitur. 440 a

Q.

Quæſtio

Theologica eſt duplex, altera, cujus cognitio eſt ad ſalutem neceſſaria, altera, cujus ignoratio ſine ſalutis jactura eſſe poteſt, 167 b. quæſtio & concluſio eadem res eſt, 357 b. quæſtio Theologica, ſive ad contemplationem, ſive ad mores attineat, alia eſt naturalis, alia ſupernaturalis, alia media, 359 a. quæſtiones quatuor, quas Ariſtoteles infert de unaquaque re, quo pacto terminari queant, 358 a. quæſtiones cognitionis quadripartitæ, 359 a. quæſtiones Theologicæ ſunt quædam, pro quarum veritate Theologo eſt in capitis diſcrimen veniendum ſunt & aliæ, quæ ignorari & negari ſine fidei jactura poſſunt, ibid. b. quæſtionum naturales in duplici ſunt differentia, quædam ſolis naturæ argumentis probantur, aliæ fidei etiam auctoritate confirmantur, 448 a. quæſtionum actionis duo ſunt genera. 359 a

R.

Ratio

Rationes naturales & humanas Theologo non ſolum utiles, ſed neceſſarias eſſe oſtenditur, 256 a. rationes naturales non ſunt arma Saulis, quæ pugilem magis gravant quam juvant, ſed potius gladius Goliath, 260 b. rationes naturæ, quæ in uſum Theologiæ veniunt, firmæ nonnunquam, & infirmæ ſunt, 262 b. rationes Philoſophiæ qui rejicit, Dei veritati, qua illæ ſubſiſtunt, refragatur, ibid. rationibus naturalibus exteri ad fidem adducuntur, fratres confirmantur, dociles invitantur, repugnantes repelluntur. 259 b

Regula

tres, ad quas fidei judicia externa dirigenda ſunt, 384 a. regulæ tres Annii, quaſi indices, quibus hiſtoriæ cujuſcunque fides ac veritas exploretur, 328 a. has regulas vanas eſſe Canus probat, ibid. b. harum regularum, & Annii cenſura, ibid. & ſeq. regulæ & leges multiplices ſunt, quæ veraces hiſtoricos a fallacibus diſtinguunt, 329 a. prima, ex hominum probitate ſumitur, ibid. ſecunda, præter hiſtoricos, qui ſeveritati ingenii quandam prudentiam adjunxerunt, ad eligendum & ad judicandum, 330 a. tertia, cui hiſtorico auctoritatem Eccleſia tribuit, hic dignus eſt, cui nos etiam auctoritatem adjungamus. 334 a
Religionis apud veteres quantus honor habitus. 426 a
Remiſſio iniquitatis duplex, una perfecta, altera imperfecta. 491 b
Res a Deo creatæ improprie dicuntur eſſe fallaces. 6 b
Reſpublica non poteſt contineri, niſi præmio bonorum, & pœna malorum. 353 a

S

Sacerdos

laboris ſui mercedem accipere a multis pro una miſſa non poteſt, 433 a. ſive pro paucis, ſive pro pluribus celebret, cibum vitæ neceſſarium exigere ſuo jure poteſt, ibid. b. ſacerdotes illi a Deo vocati ſunt, qui ab Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus rite vocati ſunt, 418 a. ſacerdotes habent a Chriſto poteſtatem abſolvendi peccata, 538 a. non poſſunt judicare de peccatis, niſi ea cognoſcant, ibid. judices conſtituti ſunt omnium peccatorum, tam publicorum, quam occultorum, ibid. b. ſacerdos quilibet in articulo mortis abſolvere poteſt, 547 a. quilibet dum ordinatur, qualem accipiat poteſtatem juriſdictionis, 549 a. & 550 b. Sacerdos proprius quis, 579 a. ſine conſenſu ſacerdotis proprii, alteri non licet confiteri, 579 b. & 581 b. ſacerdos ſimplex ex ſe non habet juriſdictionem abſolvendi, 580 b. ſacerdos non habet poteſtatem juriſdictionis

[illegible]

conjuncta, ut diſſolvi non poſſint, 222 a. ſanctorum Patrum antiqua conſenſio non in omnibus divinæ legis quæſtionibus, ſed tantum in fidei regula eſt certo ſequenda. 219 b

Sanguis Chriſti

In ſingulis ſacramentis peculiarem effectum operatur, juxta cujuſque peculiarem ſignificationem, & naturam, 41 a. in ſpecie vini panis, & vini remiſſionem pœnæ, & culparum venialium tribuit, ibid. b. ex ſignificatione ſpecierum panis, & vini, tanquam ex cauſis inſtrumentalibus, & adjutrice [illegible], ut eam remiſſionem efficiat, cujus participes fiunt hi, qui non indigne ad altare Domini accedunt, 344. Sanguis Chriſti [illegible] eo modo, quo [illegible] noſtra eſt, nempe ut [illegible]. 427 b

Satisfactio

Qua ratione pars pœnitentiæ, 74 a. b. ad ſacerdotis arbitrium poſt ſacramentum pœnitentiæ, eſt ad ſalutem neceſſaria, 102 b. quare, 557 b. de ſatisfactione [illegible] præceptum divinum, 595 b. ſatiſfactio ſacramentalis neceſſaria eſt ad ſacramentum pœnitentiæ perficiendum, ibidem

Scientia pietatis eſt, noſſe legem, intelligere prophetas, Evangelio credere, Apoſtolos non ignorare. 202 a

Scriptura.

Scripturæ ſacræ homines [illegible], ſi per [illegible] a Deo poſſumus, 2 a. ſcripturæ [illegible] numerum præterire aliquando licet, 525 a. ſcripturæ ſacræ vis & energia in aliquibus locis non ſolis per repetitionem explicatur, 256 b. ſcriptura eſt judex mortuus, qui nec litigantium utrinque rationes audire, nec ſententiam eloqui valet, 150 b. ſcripturæ uſus eſt, peccata peccantium reprehendere, ac homines monere, atque ita conſolari, ut ſint omnes efficient boni, 139 b. & 151 b. ſcripturæ ſacræ expoſitio legitima, per majorum traditionem accipienda eſt, 110 b. ſcriptura in pluribus locis habet verbum cum interpretatione ſua poſitum, 98 b. ſcripturæ præcepta temporaria quædam, quædam vero æterna ſunt, 77 a.

Sedes Apoſtolica, & inſidentes in fide, judicio, atque decreto pro eadem reperiantur. 200 b

Signum

eſt, quod præter ſpeciem quam ingerit ſenſibus, aliud a ſe cognoſcere facit, 480 b. ſignum ſanctitatis ſpeculativum, & practicum. 481 b.

Synagoga

poſt tempora Moyſis habuit ſemper unum ſummum Pontificem, a cujus judicio privati omnes cives, ut judicaret in incertis pendentibus, ſynagoga congregationem notat, 180 b.

Sozomenum ſæpe pro Theodoreto damnat Gregorius, nam quæ illi objecit, in Theodoreto reperiuntur, 330 a.

Spiritum Sanctum a Filio procedere, Concilium Epheſinum ex illo ſcripturæ loco, De meo accipiet, & ex illo, Quem ego mittam vobis, &c. accepit. 165 b

Specierum exemplarium, & earum [illegible] tractatur. 325 b

Stellam apparuiſſe Magis ante Chriſti nativitatem, Chryſoſtomo, & Auguſtino placet. 291 a

T

Tempus

Temporis circumſtantia non eſt neceſſario dicenda in confeſſione, 580 b. jus divinum nullum certum tempus confitendi præſcribit, 580 a

Tertulliani opuſcula apocrypha per Gelaſium. 278 a

Teſtamentum

unum ſolummodo, contra validum ſecundum ſententiam Alexandri Tertii, 202 a. teſtamentum apud Latinos interdum pactum, & promiſſionem ſignificat. 98 a

Theologia

ratio eſt, ſermoque de Deo, 301 a. theologia ſecundum appellationem proprie ſibi vendicat, 296 b. circa res etiam contingentes verſatur [illegible], ibid. theologia duplex, naturalis & ſupernaturalis, 297 b. theologia [illegible] colligit, quia ſuper Dei fundamentum, aurum, argentum, lapides pretioſos ſuperædificat, 351 a. Theologica concluſio, ſeu quæſtio ea proprie eſt, quæ ex theologiæ principiis, ut effecta e cauſis ſuis, colligitur, ib. theologiæ tractatio bipartita eſt, 327 a. Theologiæ finis primarius eſt divinæ naturæ contemplatio, poſtremum autem tamen rerum actio, quæ ad bea-

beateque vivendum ſunt neceſſariæ, 241 b. Theologiæ conſequentiæ firmæ & evidentes ſunt, 244 b. Theologiæ ratio formalis [illegible], 349 b. Theologiæ ratio formalis eſt, [illegible] revelatum a Deo, lumenve divinitus infuſum, 350 a. Theologiæ principia per fidem intelligi aſſerunt fere theologi, quia de viatorum theologia diſputant, ibid. ea theologiæ principia ſunt habenda, quæ per ſacros auctores Eccleſiæ ſunt divinitus revelata, 350 a. vera & germana Theologiæ principia ſunt, quæ libris ſacris & Apoſtolorum traditionibus continentur, ibid. ejus primaria principia ſunt articuli fidei, cætera omnia quæ in ſacris [illegible] in traditionibus aſſumuntur, ſunt ſecundaria, 351 b. theologiæ effecta cum in dubium vocantur, quæſtiones ſunt, cum ratione [illegible], concluſiones, 357 b theologiæ principia, vel diſpoſita inter ſe, & ordinata ſunt, vel congeſta, & colligata, ibid. theologiæ ſcholaſticæ quod proprium munus, 244 b. theologiæ veræ tres [illegible] ſcientia Dei, [illegible] rerum cognitio, humanarum prudentia & uſus, 245 b. theologiam ſcholaſticam [illegible] [illegible], & [illegible] hæretici [illegible], 252 a. theologiam [illegible] eſſe ſpeculatricem, ſed effectricem, [illegible] aliqui perſuadere. 244 a

Theologus

materiam a priſcis auctoribus, formam a [illegible] [illegible] debet, In Proœmio. Præter communem artem [illegible] [illegible], quam dialectici tradunt, [illegible] habeat neceſſe eſt, ibid. theologus ſcholaſticus eſt, qui de rebus Divinis prudenter, e litteris & Divinis inſtitutionibus ratiocinatur, 233 a. theologi omnia theologiæ principia [illegible] non [illegible] verterunt, 358 b. differentia theologi [illegible] [illegible], 161 a. theologi univerſi in theologiæ certis decretis [illegible] errare non poſſunt, 163 b. theologi quidam [illegible] [illegible], 237 a theologorum ſcholaſticorum [illegible], ſi aut viri docti [illegible] [illegible], [illegible] plus valet, quam ratio [illegible], vel auctoritas comprobat, 236 a. theologorum [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] eſt, ibid. b. theologi, qui Pontificum canones ignorant, multa deſunt ad uſus theologiæ neceſſaria. 247 a

Traditio

ad hæreticos confutandos majorem vim, quam Scriptura habet, 91 b. traditionum Apoſtolicarum alteras Apoſtoli a Chriſto Domino acceperunt, alteras vero Apoſtoli ipſi Spiritu ſancto ſuggerente ad Eccleſiæ utilitatem ediderunt, 97 b. traditiones Apoſtolicæ impugnantur ab hæreticis, 86 a. ad traditiones Chriſti & Apoſtolorum inveſtigandas viæ quatuor ſternuntur, 95 b. traditionum Apoſtolicarum certitudo [illegible] rationibus confirmatur, 99 a. traditiones ſunt divina verba, non aliter ac illa, quæ ſacris libris ſcripta ſunt, 103 b. traditiones non ſunt divinarum ſcripturarum additamenta, ſed complementa, & earum quaſi commentarii. ibid.

Transmigratio.

Septuaginta anni transmigrationis quomodo computandi ſint, an ta primum annum Cyri, an vero in ſecundum Darii, ſubtiliſſime diſputatur, 405 a. transmigrationis ſeptuaginta annorum [illegible] a deſolatione ſumendum eſt, non a transmigratione. 406 b

Turris David, id eſt, ſacræ ſcripturæ auctoritas [illegible] quoque [illegible] ſolet. [illegible]

V

VAſa argentea ac aurea, & ſupellex Ægyptiorum quid ſignificent. 115 a

Veritas

[illegible] non eſt, cui quoquomodo eſt falſitas permixta, 8 a. veritas quædam eſt, quæ non habet pietatem, 167 a. veritas ſcripturæ ſemper fuit connexa cum rectitudine fidei, 15 a veritas Scripturæ vere & proprie in intellectu eſt, Scriptura autem improprie tanquam in ſigno, 365 a. veritates quædam catholicæ ita ad fidem pertinent, ut his ſublatis fides quoque ipſa tollatur, 388 a veritates quædam Catholicæ ſunt, quibus everſis, fides quatitur, ſed non evertitur. ibid.

Vincentius Bellovacenſis & D Antoninus non tam vera, quam multa ſcripſerunt. 334 a

Vindicta.

Vindicta juſta duplex, 401 a. vindictæ ſons triplex. ibid.

Vir.

Viri apoſtolici & [illegible] omnes dicſunt.

ſciẽdũt, quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria, 31 a. viri prudentes nolunt cognitionem de Deo, vacantem & otioſam eſſe. 343 a

Virtus.

Virtus eſt habitus electivus in mediocritate conſiſtens, 503 b. virtus infuſa duplex. 509 b

Vitam corporalem quilibet tenetur conſervare. 533 a

Vvicleff docuit confeſſionem eſſe ſuperfluam & inutilem. 543 b

Vnctio.

Unctio interior ſapientibus Eccleſiæ magiſtris ſufficit ad ea quæ fidei adverſantur refutanda, at ignorantibus opus eſt externa doctrina, 24 b. Unctionis ſacri Chriſmatis virtus. 484 b

in Voce ambigua non licet unumquodlibet ſignificatum accipere. 127 b

Volente aliquo ea fieri dicuntur, quæ non invito fiunt. 14 b

Votum ſacramenti pœnitentiæ implicitum peccatoribus baptizatis non ſufficit ad ſalutem, ſed explicitum & formale. 544 b

Vulgata dictione rerum vocabula pro rerum imaginibus uſurpantur. 298 b

Vulgus.

Vulgi falſæ opiniones in duplici ſunt differentia, 298 b. vulgi ſermones non ſolent homines ſeveri aucupari, quamvis graviſſimi viri in ſcribendo id fecerint. 113 b

Indicis Rerum Finis.

INDEX

LOCORUM S. SCRIPTURÆ,

Qui in his Operibus explicantur.

Geneſis.

Cap. 2 INſpiravit in faciem ejus ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viventem. 366 a

16 Illa concepiſſe ſe videns, deſpexit dominam ſuam, &c. 254 b

18 Deſcendam, & videbo, utrum clamorem opere compleverint. 444 b

19 Ne reſpicias poſt tergum. 67 b

22 Expectate hic, ego & puer poſtquam adoraverimus, revertemur ad vos. 8 b

26 Iſaac diſcedens ut veniret ad torrentem Geraræ, habitaretque ibi, rurſum fodit alios puteos, quos foderant ſervi patris ſui Abraham, &c. 60 a

29 Ego ſum primogenitus tuus Eſau, &c. 8 b

42 Per ſalutem Pharaonis exploratores eſtis. 15 a

49 Omnes animæ domus Jacob, quæ ingreſſæ ſunt in Ægyptum, fuere ſeptuaginta. 82 b

Exodi.

1 Erant igitur omnes animæ eorum, qui egreſſi ſunt de femore Jacob, ſeptuaginta 82 b

12 Fecerunt filii Iſrael, ſicut præceperat Moyſes, & petierunt ab Ægyptiis vaſa argentea, & aurea. 10 b

31 Vocavi ex nomine Beſeleel, & implevi eum ſapientia. 262 b

Levitici.

4 Orabit pro eo Sacerdos, & dimittetur ei. 439 a

16 Sabbatum requietionis eſt, affligetis animas veſtras, ab omnibus peccatis veſtris mundabimini. 530 a & 535 b

Numer.

22 Si vocare te venerint homines iſti, ſurge & vade cum eis. 10 a

23 Non eſt Deus ut homo, ut mentiatur, nec filius hominis, ut mutetur. 8 a

36 Omnes enim viri ducent uxores de tribu, & cognatione ſua. 41 a

Deuteron.

17 Si difficile & ambiguum apud te judicium eſſe proſpexeris, venies ad ſacerdotes Levitici generis, &c. 188 b

17 Qui autem ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, &c. ex decreto judicis morietur. 159 a

18 Qui verba Prophetæ, quæ loquetur in nomine meo, noluerit audire, ego ultor exiſtam, &c. quod ſi in nomine Domini propheta ille prædixerit, & non evenerit, hoc Dominus non eſt loquutus. 18 a

1. Regum.

13 Filius unius anni erat Saul, cum regnare cœpiſſet. 300 b

2. Regum.

16 Dominus præcepit ei, ut malediceret David. 14 a

3 Regum.

6 Factum eſt ergo quadringenteſimo octogeſimo anno egreſſionis filiorum Iſrael de terra Ægypti, &c. 311 a

8 Non eſt homo, qui non peccet. 115 b

22 Ero ſpiritus mendax in ore omnium Prophetarum. 10 b

4. Regum.

11 Athalia vero mater Ochoziæ videns mortuum filium ſuum, occidit omne ſemen regium. 321 b

Pro-

INDEX LOCORUM S. SCRIPTURÆ.

Primi Paralip.

15 Proficiebat David vadens & creſcens. 441 a

Secundi Paralip.

15 Bellum vero non fuit uſque ad triceſimum quintum annum regni Aſa 309 b
17 Crevit Joſaphat, & magnificatus eſt uſque in ſublime. 443 a

Job.

12 Qui immutat cor principum, & decipit eos, & errare eos facit quaſi ebrios.
35 Qui docet nos ſuper jumenta terræ, & ſuper volucres cœli erudit nos. 274 a

Pſalm.

11 Salvum me fac, quoniam defecit ſanctus. 129 a
15 Adimplebis me lætitia cum vultu tuo, &c. 445 a
21 Spes mea ab uberibus matris meæ. 436 a
31 Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. 420 a
40 Beatum faciet eum in terra. 418 a
44 Dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquitatem, propterea unxit te Deus. 444 b
47 Circumdate Sion, & complectimini eam, &c. quoniam hic eſt Deus Deus noſter, ipſe reget nos in ſæcula. 130 a
49 Immola Deo ſacrificium laudis. 405 a
50 Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus. 415 b
52 Deus de cœlo proſpexit ſuper filios hominum, ut videat ſi eſt intelligens, &c. 444 b
73 Iratus eſt furor tuus ſuper oves paſcuæ tuæ. 134 a
88 Diſpoſui teſtamentum electis meis, juravi David ſervo meo, uſque in æternum præparabo ſemen tuum. 129 a
93 Qui docet hominem ſcientiam. 274 a
118 Erravi ſicut ovis, quæ periit. 134 a
144 Fidelis Dominus in omnibus verbis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis. 8 a

Proverbiorum.

2 Dominus dat ſapientiam, & ex ore ejus prudentia 470 b
5 Ne intenderis fallaciæ mulieris, favus enim diſtillans labia meretricis, &c. 206 a
7 Mulier garrula & vaga quietis impatiens, &c. ibid.

Eccleſiaſtes.

1 Vanitas vanitatum, & omnia vanitas, &c. 264 a
7 Non eſt homo juſtus in terra, qui faciat bonum & non peccet. 415 b
12 Donec revertatur pulvis in terram unde erat, & ſpiritus redeat ad Deum qui dedit illum. 402 b
12 Verba ſapientium ſicut ſtimuli, & quaſi clavi in altum defixi. 124 b
12 Deum time, & mandata ejus ſerva, hoc eſt enim omnis homo. 205 b
21 Fili peccaſti? non adjicias iterum, ſed de priſtinis deprecare, ut tibi dimittantur. 419 b

Canticorum.

2 Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. 134 a
3 Tenui eam, nec dimittam. 129 a

Sapientiæ.

2 Neſcierunt ſacramenta Dei, neque mercedem ſperaverunt juſtitiæ, &c. quoniam Deus creavit hominem inexterminabilem, & ad imaginem ſimilitudinis ſuæ fecit illum. 414 a & b
9 Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ providentiæ noſtræ. 264 b
13 Vani enim ſunt omnes homines, in quibus non eſt ſcientia Dei, &c. 262 b

Eccleſiaſtici.

8 Non te prætereat narratio ſeniorum. 223 a
15 Non dicas, ille me implanavit. 11 b
37 A conſiliario ſerva animam tuam, ne forte mittat ſudem in terra, & dicat tibi, bona eſt via tua. 67 b

Eſaiæ.

11 Erit fides cinctorium renum ejus. 415 b
22 Expellam te de ſtatione tua, & de miniſterio tuo deponam te, &c. 174 a
38 Morieris & non vives. 10 a
38 Projeciſti poſt tergum tuum omnia peccata mea. 420 a
50 Dedit mihi linguam eruditam, & ſciam ſuſtentare eum, qui laſſus eſt verbo, erigit mihi quoque aurem. 116 a. & b.
53 Pro eo, quod laboravit anima ejus, videbit & ſaturabitur. 444 b
54 In miſericordia ſempiterna miſertus ſum,

ſum tui, dixit redemptor tuus Dominus, &c. uſque, Et fœdus pacis meæ non movebitur. 123 b
59 Spiritus meus qui eſt in te, & verba mea quæ poſui in ore tuo, non recedent, &c. 119 a & 364 b
62 Ecce ſalvator tuus venit, ecce merces ejus cum eo, & opus ejus coram illo. 441 b
66 Ad quem aſpiciam, niſi ad pauperculum, & contritum ſpiritu? 516 a

Hieremiæ.

Dabo vobis paſtores, qui paſcant vos ſcientia & doctrina. 147 b
Convertimini filii, revertentes, & ſanabo averſiones veſtras. 134 a
20 Seduxiſti me Domine, & ſeductus ſum. 14 a
25 Servient gentes iſtæ regi Babylonis ſeptuaginta annis, cumque impleti fuerint ſeptuaginta anni, viſitabo ſuper regem Babylonis. 200 b
30 Poſtquam enim convertiſti me, egi pœnitentiam. 508 b
31 Novum creavit Dominus ſuper terram, fœmina circumdabit virum 437 a
32 Feriam eis pactum ſempiternum, & non deſinam eis benefacere, & timorem meum dabo in corde eorum, ut non recedant a me 175 b
52 Iſte eſt populus, quem tranſtulit Nabuchodonoſor, &c. 309 b

Ezechielis.

3 Domus Iſrael nolunt audire te, quia nolunt audire me. 129 a
16 Emundavi ſanguinem tuum ex te, & unxi te oleo, &c. 175 b
18 Facite vobis cor novum & ſpiritum novum. 497 b
34 Suſcitabo ſuper eas paſtorem unum qui paſcat eas, ipſe erit eis in paſtorem. 174 b
37 Percutiam illis fœdus pacis, pactum ſempiternum erit eis. 173 b

Danielis.

4 Peccata tua eleemoſynis redime 404 b
9 In dimidio hebdomadis deficiet hoſtia & ſacrificium. 133 a

Oſeæ.

2 Sponſabo te mihi in ſempiternum, &c. ſponſabo te mihi in fide. 119 a
14 Reddemus vitulos labiorum noſtrorum. 196 b

Amos.

6 Væ vobis qui opulenti eſtis in Sion, & confiditis in monte Samariæ, optimates, capita populorum. 439 b

Jonæ.

3 Adhuc quadraginta dies, & Ninive ſubvertetur. 515 b

Abacuc.

2 Juſtus ex fide ſua vivit. 415 b

Aggæi.

2 Interroga ſacerdotes legem. 147 b

Malachiæ.

1 Non eſt mihi voluntas in vobis, & munus non ſuſcipiam de manu veſtra: a ſolis enim ortu, &c. & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda. 467 b
2 Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus, 147 b.

Machabæorum.

7 Homo ſacerdos de ſemine Aaron venit, non decipiet nos. 333 a

Matthæi.

2 Ecce Magi ab oriente venerunt. 294 b
2 Tunc Herodes videns, quoniam illuſus eſſet a Magis mittens occidit omnes pueros, &c. 295 a
3 Ego baptizo vos aqua. 482 b
3 Facite fructum dignum pœnitentiæ 403 b
5 Vos eſtis lux mundi. 116 b
5 Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris &c. 390 a
6 Dimitte nobis debita noſtra. 115 b
10 Nolite cogitare, quomodo, aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. 75 b
10 Quæ in aure auditis, prædicate ſuper tecta. 105 b
10 Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere. 457 a
12 Ecce mater tua & fratres tui foris ſtant quærentes te alloqui. 202 a
15 Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? 163 a

16 Cavete a fermento Phariſæorum. ibid.
16 Beatus es Simon Barjona, quia caro & ſanguis non revelavit tibi, &c. 118 b.
16 Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam. 119 a. 174 a. & 190 b.
16 Tibi dabo claves regni cœlorum. 168 b.
18 Quodcunque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis:& quodcunq; ſolveris ſuper terram, &c. 206 a 537 b.
18 Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipſum ſolum, &c. 268 a.
18 Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re, quamcunque petierint, fiet illis a Patre meo. 145 a. & 175 a.
22 Simile factum eſt regnum cœlorum homini regi, &c. 116 b
22 Ego ſum Deus Abraham, Iſaac, & Jacob: non eſt Deus mortuorum ſed viventium. 457 a
23 Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi, &c 131 b. & 173 b.
23 Væ vobis, qui ædificatis ſepulchra prophetarum, & ornatis monumenta juſtorum. 238 a
25 Simile eſt regnum cœlorum decem virginibus, &c. 117 b
25 Omni habenti dabitur & abundabit: ei autem, qui non habet, & quod habet auferetur ab eo. 42 b
26 Triſtis eſt anima mea. 446 a
28 Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſeculi. 119 a. & 173 b

Marci.

1 Initium Evangelii Jeſu Chriſti filii Dei, ſicut ſcriptum eſt in Eſaia Propheta. 78 b
13 De die autem illa nemo ſcit, neque Filius. 445 a
13 Quod vobis dico, omnibus dico vigilate. 205 a
15 Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum. 29 b
16 Prædicate Evangelium omni creaturæ. 140 b
16 Qui vero non crediderit, condemnabitur. 548 a

Lucæ.

1 Regnabit in domo Jacob in æternum. 119 a
2 Jeſus proficiebat ſapientia, ætate, & gratia apud Deum & homines. 442 b
3 Qui fuit Sale, qui fuit Cainam, qui fuit Arphaxad. 81 b
7 Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. 431 a & 460 b
10 Neminem per viam ſalutaveritis. 67 b
10 Qui vos audit, me audit. 151 b
10 Samaritanus appropians alligavit vulnera ejus, infundens oleum & vinum, &c. 460 a
13 Niſi pœnitentiam habueritis, omnes peribitis. 429 a
21 Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt. 7 b
22 Accepto pane gratias egit, &c. hoc eſt corpus meum, &c. 401 a
22 Hoc facite in meam commemorationem. 205 b
22 Ego rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua. 160 a. & 163 a
24 Petrus autem ſurgens, cucurrit ad monumentum. 103 b
24 Aperuit illis ſenſum, ut intelligerent ſcripturas. 61 a 565 a

Joannis.

1 Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. 117 a
1 Verbum caro factum eſt, &c. 410 a
1 Vidimus gloriam ejus, gloriam quaſi unigeniti a Patre. 416 b
1 Lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Jeſum Chriſtum. 461 a
1 Deum nemo vidit unquam. Unigenitus, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarravit. 438 b
2 Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ. 196 a
3 Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c. 485 a
3 Illum oportet creſcere, me autem minui. 443 a
3 Quod vidit & audivit, hoc teſtatur. 440 b
5 Pater omnia demonſtrat Filio, quæ ipſe facit, &c. 444 a
5 Ego non ab homine teſtimonium accipio. 24 a
6 Niſi manducaveritis carnem, &c. 550 a
7 Si quis voluerit voluntatem ejus facere, cognoſcet de doctrina, utrum ex Deo ſit. 25 b

10 Oves

10 Oves meæ vocem meam audiunt. ibid.
11 Cum eſſet pontifex anni illius prophetavit. 171 a
14 Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, ut maneat, &c. 110 a
14 Ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia. 164 b
15 Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audivi a Patre meo, nota feci vobis. ibid.
16 Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. 120 a
17 Sanctifica eos in veritate, &c. ibid.
17 Volo Pater, ut ubi ſum ego, & illi ſint mecum, &c. 442 b
18 Ego in occulto locutus ſum nihil. 106 a
19 Non haberes poteſtatem in me ullam, niſi tibi datum eſſet deſuper. 40 a
20 Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos. accipite Spiritum ſanctum, &c. 106 a. & 150 a
20 Quorum retinueritis, retenta ſunt. 141 a
21 Paſce oves meas. 168 a. & 184 b
21 Hic eſt diſcipulus ille, qui teſtimonium perhibet de his, & ſcimus, quia verum eſt teſtimonium ejus. 20 b

Actorum

4 Cæſis denunciaverunt, ne omnino loquerentur in nomine Jeſu. 104 a
6 Verbum Dei creſcebat. 441 a
7 Joſeph accerſivit Jacob patrem ſuum, & omnem cognationem ſuam in animabus ſeptuaginta quinque. 82 a
7 Poſiti ſunt in ſepulchro, quod emit Abraham pretio argenti a filiis Emor filii Sichem. 84 a
10 Mitte & accerſe Simonem: ille dicet tibi, quid te oporteat facere. 467 a
15 Conveneruntque Apoſtoli & ſeniores videre de verbo hoc. 147 b
15 Viri fratres vos ſcitis, quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit per os meum audire gentes verbum Evangelii & credere. 186 a
15 Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis. 172 b. & 159 b
20 Attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei. 147 b

Roman.

1 Tradidit illos Deus in reprobum ſenſum.
2 Factores legis juſtificabuntur. 470 a
2 Non enim, qui in manifeſto Judæus eſt, neque quæ in manifeſto in carne eſt circumciſio, &c. 148 b
3 Juſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Jeſu. 434 b
3 Unus eſt enim Deus, qui juſtificat circumciſionem ex fide, & præputium per fidem. 468 a
5 Per unius juſtitiam in omnes homines in juſtificationem. ibid.
6 Ore autem confeſſio fit ad ſalutem. 130 a
10 Et quidem in omnem terram exivit ſonus eorum. 128 a
12 Obſecro vos, ut exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viventem. 401 a
12 Non plus ſapere, quam oportet ſapere, &c. 229 a
14 Infirmum in fide aſſumite. 215 b

1. Corinth.

1 Eccleſiæ Dei, quæ eſt Corinthi, vocatis ſanctis. 112 b
1 Obſecro vos, ut id ipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata. 192 b
1 Perdam ſapientiam ſapientum. 106 b
1 Videte vocationem veſtram fratres, quia non multi ſapientes ſecundum carnem. 122 b
3 Tanquam parvulis in Chriſto lac vobis potum dedi, non eſcam. 115 b
4 Hic jam quæritur inter diſpenſatores, ut fidelis quis inveniatur. 128 a
4 Habentes eundem ſpiritum fidei. 465 b
6 An neſcitis quia corpora veſtra membra ſunt Chriſti? 117 a
7 Præcipio non ego, Dominus: cæteris ego dico, non Dominus. 72 b & 76 a
10 Sed non in pluribus eorum beneplacitum eſt Deo. 483 a
10 Omnes quidem de uno pane participamus. 485 b
11 Si quis videtur contentioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non habemus, neque Eccleſia Dei. 90 a
12 In uno Spiritu omnes nos, in unum corpus baptizati ſumus. 117 a
12 Non poteſt caput dicere pedibus, non eſtis mihi neceſſarii. 216 b

12 Cum

13 Cum venerit quod perfectum eſt, evacuabitur quod ex parte eſt. 432 a
14 Prophetæ duo aut tres dicant, & cæteri dijudicent, &c. 213 b
14 Non eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis. ibid.
15 Alia claritas ſolis, alia claritas lunæ, &c. 217 b
15 Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur. 64 b

2. Corinth.

1 Fidelis autem Deus, quia ſermo noſter qui fuit apud vos, non eſt in illo, eſt & non, ſed eſt in illo, eſt. 141 a
4 Id, quod in præſenti eſt momentaneum & leve tribulationis noſtræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis. 366 b
5 Scimus enim, quod ſi terreſtris domus noſtra hujus habitationis diſſolvatur, ædificationem, &c. 367 a
7 Quæ ſecundum Deum triſtitia eſt, pœnitentiam, &c. 512 b
10 Bibebant autem de ſpirituali, conſequente eos petra: Petra autem erat Chriſtus. 465 b
11 In quo quis audet (in inſipientia dico) audeo & ego. 72 b. & 76 a

Ad Galatas.

2 Scientes, quod non juſtificatur homo ex operibus legis, ſed per fidem Jeſu Chriſti. 472 b
3 Omnes enim filii Dei eſtis per fidem. 474 a
4 Hæres iſte parvulus, qui nihil differt a ſervo, ſed ſub tutoribus eſt, uſque ad præfinitum tempus a patre. 465 a
5 Nec circumciſio aliquid valet, nec præputium, ſed fides. 490 a

Ad Epheſios.

Eratis illo in tempore alienati a converſatione Iſrael, & hoſpites teſtamentorum. 116 b
4 Unum corpus & unus ſpiritus, ſicut vocati eſtis in una ſpe vocationis veſtræ, &c. 119 a
4 Unicuique noſtrum data eſt gratia ſecundum menſuram donationis Chriſti. 122 a
4 Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, &c. 215 b. & 224 a
5 Eratis aliquando tenebræ, &c. 117 a
5 Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, ut illam ſanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo. 485 a

Philippen.

4 Repletus ſum exceptis ab Epaphrodito, quæ miſiſtis in odorem ſuavitatis, hoſtiam acceptam, placentem Deo. 403 a

Coloſſen.

1 In ipſo complacuit omnem plenitudinem inhabitare, pacificans, &c. 418 b
2 In ipſo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter. ibid.

2 Theſſalon.

2 Ideo mittet illis Deus operationem erroris. 516 a

1 Timoth.

2 Unus Deus, unus mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Jeſus. 464 a
6 O Timothee, depoſitum cuſtodi, &c. 105 b
6 O Timothee, devita prophanas vocum novitates. 72 a

2 Timoth.

1 Reſuſcita gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum. 417 a
2 Sed firmum fundamentum Dei ſtat, habens ſignaculum, &c. 114 b
2 Si quis emundaverit ſe ab iſtis, erit vas in honorem, &c. 416 a
3 Omnis ſcriptura divinitus inſpirata utilis eſt, &c. 103 a

Ad Hebræos

2 Decebat enim, propter quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem ſalutis eorum per paſſionem conſummari. 445 b
2 Nuſquam enim angelos apprehendit. 366 a.
5 Omnis pontifex pro hominibus conſtituitur, ut offerat dona & ſacrificia pro peccatis. 115 b. 205 a
6 Impoſſibile eſt eos, qui ſemel illuminati ſunt & prolapſi, rurſum renovari

novari ad pœnitentiam. 536 a.
9 In redemptionem earum prævaricationum, quæ erant ſub priori teſtamento. 420 a
10 Una oblatione conſummavit in æternum ſanctificatos. 419 b
10 Voluntarie peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, jam nulla relinquitur pro peccatis hoſtia. 440 b. & 536 a
11 Credere oportet accedentem ad Deum, quia eſt. 5?3 b
13 Per ipſum offeramus hoſtiam laudis, &c. id eſt fructum labiorum confitentium nomini ejus. 406 a
13 Beneficentiæ & communionis nolite obliviſci, &c. 405 b

Jacobi.

1 Deus neminem tentat. 11 b
2 Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc eſt, viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum. 406 b
3 In multis enim offendimus omnes. 115 b

1. Petri.

1 Animas veſtras caſtificantes. 436 a
2 Qui aliquando non populus Dei, nunc autem populus Dei. 116 b

2. Petri.

1 Non indoctas fabulas ſequuti notam fecimus Domini noſtri virtutem & præſentiam, &c. 438 a
1 Habemus firmiorem propheticum ſermonem, cui bene facitis attendentes, &c. 61 a

1. Joannis.

1 Deus lux eſt, tenebræ in eo non ſunt ullæ. 136 b
1 Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. 115 b
2 In hoc ſcimus quoniam cognovimus Deum, ſi mandata ejus obſervamus. 136 b
2 Non neceſſe habetis, ut aliquis doceat vos, ſed ſicut unctio ejus docet vos de omnibus, &c. 24 b
3 Omnis qui peccat, non cognovit Deum, & omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit. 137 a
3 Qui facit juſtitiam, juſtus eſt, qui facit peccatum ex diabolo, &c. ibid.

Apocalypſis.

6 Dignus eſt Agnus, qui occiſus eſt, accipere divinitatem & ſapientiam, 436 b

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

005664310

Digitized by Google

Digitized by Google